

27—28 april

Debatter m. m.

Tisdagen den 27 april

Svar på frågor av:

Sid.

herr Karlsson i Huddinge ang. tidpunkten för beslut om statsskatten	5
herr Nilsson i Gävle ang. åtgärder för att den senaste räntehöjningen icke skall påverka hyrorna	6
herr Börjesson i Falköping ang. förenklad handläggning av vissa fylleriförseelser, m. m.	7
herr Björkman ang. åtgärder mot luftförorening	8
fröken Elmén ang. installation av hissar för Operans publik	9
herr Wennerfors ang. utbildningen av talpedagoger	10
herr Ullsten ang. prövningen av omyndigas ansökningar om studiemedel	11
herr Mattsson ang. de höjda fastighetstaxeringsvärdenas inverkan på beräkningen av arealtilläggen	13
herr Nilsson i Bästekille ang. utrotande av vildmink	13
herr Rimmerfors ang. ett extra tillskott från statens sida till hjälpen åt de handikappade	14

Svar på interpellationer av:

herr Eriksson i Bäckmora ang. undantag från den allmänna varuskatte	16
herr Nordgren ang. redovisningen av omsättningsskatt under sommarmånaderna	17
herr Svensson i Kungälv ang. ersättning till fastighetsägare för skada genom buller	18

Onsdagen den 28 april fm.

Meddelande ang. plena	24
Anslag till frivilligt folkbildningsarbete, ungdomsverksamhet m. m.:	
Bidrag till studiecirkelverksamhet	24

	Sid.
Utbildning av ungdomsledare.....	26
Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet	36
Arvsbeskattningen	40
Avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader m. m.....	51
Hundskatten.....	63
Avdrag vid beskattningen för avsättning till reparation av hyresfastighet samt för istandsättande av ekonomibyggnad å jordbruksfastighet	64
Begränsning av antalet ledamöter i landsting.....	69
Successiv avveckling av dubbelbeskattningen å aktiebolag och ekonomiska föreningar.....	71
Förstatligande av läkemedelsindustrien	74
Utvidgad statlig gruvdrift i Norrland.....	79
Anordnande av en statlig verkstadsindustri i Norrland.....	83
Tillskapande av ett byggnadsföretag med staten som huvuddelägare	86
Ett nytt kreditsystem för bostadsbyggande och vissa offentliga investeringar.....	87
Försäkringsväsendets organisation, m. m.	89
Inflytande för de anställda över enskilda och statliga företag.....	94
Repartitionstalet vid fastighetsbeskattningen, m. m.	96
Interpellation av herr Vigelsbo i anledning av prisutvecklingen beträffande livsmedel.....	106

Onsdagen den 28 april em.

Repartitionstalet vid fastighetsbeskattningen, m. m. (forts.)	107
Översyn av försäkringslagstiftningen, m. m.	121
Förvärvsarbete för kvinnor, m. m.....	124
Interpellation av herr Lorentzon ang. åtgärder för att förlägga en ersättningsindustri till Ådalsområdet.....	136
Meddelande om enkel fråga av fru Thunvall ang. åldersgränser vid arbetsanvisning.....	137

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 28 april fm.

<i>Statsutskottets</i> memorial nr 77, ang. överlämnande till lagutskott av sex till statsutskottet hänvisade motioner i vissa delar.....	24
— utlåtande nr 48, om anslag till frivilligt folkbildningsarbete, ungdomsverksamhet m. m.....	24

	Sid.
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 49, ang. förrådsbyggnad vid Svenska institutet för konserveringsforskning	40
— nr 50, ang. inrättande av ett korrosionsinstitut	40
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 7, rörande arvsbeskattningen....	40
— nr 10, ang. avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader m. m.	51
— nr 15, ang. hundskatten	63
— nr 17, om avdrag vid beskattningen för avsättning till reparation av hyresfastighet samt för iståndsättande av ekonomibyggnad å jordbruksfastighet	64
— nr 23, ang. beskattningen av skytteorganisationer, de handikappades organisationer m. fl.	69
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 18, ang. rätten att utsätta fast fiskeredskap i allmänt vatten.....	69
— nr 19, om särskilda lekgator.....	69
— nr 20, i anledning av viss paragraf i riksdagens revisorers berättelse över den år 1964 av dem verkställda granskningen av statsverket	69
— memorial nr 21, ang. överlämnande till jordbruksutskottet av vissa till lagutskott hänvisade motioner.....	69
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 21, om åtgärder för att stimulera ökad invandring av utländsk arbetskraft samt ang. utländska arbetstagares utbildning och anpassning	69
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 20, om ändring i landstingslagen m. m.	69
— nr 21, om begränsning av antalet ledamöter i landsting.....	69
— nr 22, ang. valkretsindelningen för landstingsval.....	71
— nr 23, ang. information till kommunala fullmäktige om arbetet inom kommunens styrelse.....	71
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 26, om successiv avveckling av dubbelbeskattningen å aktiebolag och ekonomiska föreningar	71
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 16, om utgivning av en informations-tidskrift rörande riksdagens verksamhet m. m.	74
— nr 17, om förstatligande av läkemedelsindustrien.....	74
— nr 18, om utvidgad statlig gruvdrift i Norrland.....	79
— nr 19, om anordnande av en statlig verkstadsindustri i Norrland..	83
— nr 20, om tillskapande av ett byggnadsföretag med staten som huvuddelägare.....	86
— nr 21, om ett nytt kreditsystem för bostadsbyggande och vissa offentliga investeringar.....	87
— nr 22, ang. försäkringsväsendets organisation, m. m.	89
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 8, ang. allmän beredskapsstat (jordbruksärenden).....	94
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 23, om inflytande för de anställda över enskilda och statliga företag.....	94

Onsdagen den 28 april em.

<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 24, om ändring i kommunalskattelagen	107
---	-----

	Sid.
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 21, om begränsning av tiden för ansökan om handräckning för återtagning av avbetalningsgods.....	121
— nr 22, om översyn av försäkringslagstiftningen och ang. vissa under rättelser enligt försäkringsavtalslagen.....	121
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 42, ang. vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1964 vid dess fyrtio-åttonde sammanträde fattade beslut	124
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 22, ang. förvärvsarbete för kvinnor, ang. yrkesintensiteten hos vissa grupper av kvinnor och om införskaffande av uppgifter angående arbetslösheten bland kvinnor m. m.	124
— nr 24, ang. vissa kulturpolitiska åtgärder och ang. kulturpolitikens framtida utformning samt ang. kultursociologisk undersökningsverksamhet.....	135
— nr 25, om åtgärder för att tillgodose kravet på diskretion vid postförsändelser från polismyndigheter m. fl.	136
— nr 26, om åtgärder för att förhindra barnmisshandel.....	136
— nr 27, ang. de svenska musikernas arbetsmarknadssituation.....	136
— nr 28, om utredning rörande den statliga informationsverksamheten	136

Tisdagen den 27 april

Kl. 15.30

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice talmanen.

§ 1

Svar på fråga ang. tidpunkten för beslut om statsskatten

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Karlsson i Huddinge har frågat om jag anser att tidpunkten för riksrevisionsverkets framläggande av beräkningar utgör skäl för att skattebeslut bör fattas vid slutet av riksdagens vårsession i stället för som i år två månader tidigare.

Budgetutfallet redovisas månatligen av riksgäldskontoret och beräkningarna rörande den framtida budgetutvecklingen är föremål för kontinuerlig revidering. De mest fullständiga budgetprognoserna utarbetas av riksrevisionsverket dels före statsverkspropositionens framläggande i januari, dels före kompletteringspropositionens framläggande i början av maj.

Erforderliga skatteförslag för att förverkliga de finanspolitiska målsättningarna bör om möjligt framläggas inom ordinarie propositionstid och bedömas i samband med utgiftsförslagen. Förslag om uttagsprocenten för den statliga inkomstskatten framlägges i kompletteringspropositionen. Härmed har jag redovisat sambandet mellan riksrevisionsverkets inkomstberäkningar och ordningen för skattepropositionernas framläggande. Konjunkturpolitiska skäl kan självfallet göra det nödvändigt att framlägga skatteförslag även vid andra tidpunkter än de här angivna.

Vidare anförde:

Herr KARLSSON i Huddinge (k):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret på min fråga. Den var föranledd av en enligt min mening otillfredsställande ordning där riksdagen — såsom skett i år — fattar de avgörande skattebesluten innan mera noggranna beräkningar föreligger rörande såväl budgetutfallet för löpande budgetår som särskilt budgetprognosen för nästa. Det budgetförslag som presenteras i januari bygger som bekant på riksrevisionsverkets beräkningar i december, alltså mer än ett halvår före nästa budgetår. Det säger sig självt att beräkningarna vid denna tid måste bli ganska preliminära.

Riksdagen fattade som bekant de avgörande skattebesluten för nästa budgetår den 31 mars. Redan några dagar senare publicerade riksrevisionsverket de nya inkomstberäkningarna, och dessa avviker i inte obetydlig grad från decemberberäkningarna. Jag skall inte gå in på de olika delposterna, utan vill bara konstatera att verket uppskattade nettoökningen i förhållande till rikstatsförslaget till 483 miljoner kronor.

Det var alltså detta som var utgångspunkten för min fråga, vilken jag tyckte var så mycket mer motiverad som vi vid tiden för de avgörande skattebesluten inte ens tagit ställning till de viktigaste utgifterna för nästa år.

I den kommunistiska gruppens skattemotion förordades en senareläggning av skattebesluten, men detta tog utskottet tyvärr ingen notis om.

Det står väl utom varje diskussion att vi kunnat uppskjuta skattebeslutet i vart fall till efter påsk, då de nya budgetberäkningarna var tillgängliga. Och det

Svar på fråga ang. åtgärder för att den senaste räntehöjningen icke skall påverka hyrorna

måste väl anses rimligt att riksdagen får ta ställning på basis av ett så exakt material som möjligt, särskilt som detta kunde väntas föreligga mindre än en vecka efter skattebeslutet.

Sakens reella betydelse ligger däri att de som i likhet med mig förordade ett uppskov med oms-höjningen till årsskiftet, då den till tiden skulle ha sammanfallit med sänkningarna av den direkta skatten, fick ett betydande tillskott i argumenteringen genom riksrevisionsverkets nya beräkningar. Detta tillskott kom nu tyvärr för sent.

Jag vågar, herr talman, hoppas på en annan ordning för skattebesluten framdeles.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÅNG:

Herr talman! Jag kan möjligen lugna herr Karlsson i Huddinge genom att påpeka, att när kompletteringspropositionen framläggs finns de formella möjligheterna, i samband med fastställandet av skatteuttaget, att yrka på de justeringar som man anser utvecklingen motivera. Nu har herr Karlsson fäst sig vid uppräkningsen på inkomstsidan men sett bort från den balanserande uppräkningsen av kostnaderna som tyvärr alltid följer med. Jag tror mig redan nu kunna säga, att när kompletteringspropositionen läggs på riksdagens bord, kommer utgångsläget för skatteprövningen icke att vara annorlunda än i januari månad.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 2

Svar på fråga ang. åtgärder för att den senaste räntehöjningen icke skall påverka hyrorna

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Nilsson i Gävle

har frågat finansministern vilka åtgärder regeringen överväger att vidtaga för att den senaste räntehöjningen inte skall slå igenom i ytterligare höjda hyror. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Gällande regler om räntebidrag innebär, att ändringar i lånemarknadens räntor inte påverkar hyrorna i sådana bostadshus, som har färdigställt efter år 1956 och som har tillkommit med stöd av statliga lån eller för vilka enbart räntebidrag har beviljats. Vad beträffar tidigare byggda hus med statliga lån samt privatfinansierade hus kan räntehöjningen få effekt på hyrorna. I fråga om lägenheter, som är hyresreglerade, kan räntehöjningen dock inte slå igenom i hyrorna förrän den 1 januari 1966 och då endast under förutsättning att nuvarande låneräntor blir bestående till dess. Huruvida så blir fallet kan givetvis inte sägas i dag. I fråga om lägenheter som inte är hyresreglerade, företrädesvis lägenheter i de allmännyttiga bostadsföretagens hus, kan hyreshöjningar komma i fråga vid en tidigare tidpunkt. Å andra sidan torde dessa företag ha större möjligheter än andra fastighetsförvaltningar att jämna ut hyrorna inom sitt bestånd så att räntefluktuationer inte behöver avspeglas i hyresvariationer.

Några särskilda åtgärder av den art herr Nilsson i Gävle åsyftar har inte övervägts inom regeringen.

Vidare anförde:

Herr NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för inrikesdepartementet för svaret på min fråga. Tyvärr har mina farhågor om att regeringen inte skulle vidtaga några speciella åtgärder besannats; det framgår av svaret att så är fallet.

Jag måste också säga till inrikesministern att jag inte förstår den del av svaret, som börjar med »I fråga om lä-

Svar på fråga ang. förenklad handläggning av vissa fylleriförseelser, m. m.

genheter» och slutar med »hyresvariationer». Om dessa företag vill jämna ut räntefluktuationerna så att de inte får kännning av diskontohöjningen, måste de väl ändå höja hyrorna för vissa lägenheter? Detta betyder sålunda att de hyresgäster som nu har en lägre hyra kommer att få en påtaglig hyresförhöjning, såframt inte räntehöjningen skall slå igenom även för de senast byggda fastigheterna.

Jag behöver väl inte påpeka att jag inte är särskilt nöjd med statsrådets svar. Det framgår kanske redan av min fråga, att jag hade väntat ett annat svar.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Den senare delen av mitt interpellationssvar, vilken togs upp av herr Nilsson i Gävle, avsåg de allmännyttiga bostadsföretagens fastigheter. Dessa företag har större möjligheter än andra fastighetsförvaltningar att jämna ut hyrorna inom sitt bestånd, så att räntefluktuationerna inte behöver avspeglas i hyresvariationer.

Vid en räntesänkning kan dessa företag, om de beslutat sig för att behålla en fast hyra under längre tid, skapa en buffert, så att de vid en tidpunkt då en räntehöjning inträder kan behålla samma hyresnivå. Samma förhållande gäller om olika fonders storlek. Det är härigenom som de kan åstadkomma utjämnningar av detta slag.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Herr förste vice talmannen meddelade, att herr Nilssons i Bäckskille fråga angående mistignalanläggning vid Torekov icke kommit att besvaras vid dagens sammanträde.

§ 4

Svar på fråga ang. förenklad handläggning av vissa fylleriförseelser, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING, som yttrade:

Herr talman! Med anledning av herr Börjessons i Falköping fråga om förenklade handlägningsformer för fylleriförseelser får jag svara att möjligheterna att införa förenklingar vid handläggningen av mindre brottmål f. n. övervägs inom justitiedepartementet. Övervägandena görs på grundval av trafikmålskommitténs förslag till lagstiftning. Jag räknar med att ta ställning till dessa förslag under vårens lopp. I detta sammanhang vill jag erinra om att en särskild utredning för närvarande prövar spörsmålet i vad mån fylleri som sådant bör vara kriminaliserat.

Med sin andra fråga har herr Börjesson i Falköping berört ett spörsmål, som har fått aktualitet under de senaste åren. I de fall då det skall utredas vem som har gjort sig skyldig till parkeringsförseelse har arbetet blivit mer betungande än tidigare. Jag förmodar att den utredning som herr Börjesson i Falköping antyder med sin fråga skulle avse en ordning, enligt vilken ägare till motorfordon alltid skulle vara juridiskt ansvarig för hur hans fordon har parkerats. Frågor om utformningen av den lämpliga reaktionen mot felparkeringar ligger inom ramen för trafikmålskommitténs fortsatta utredningsarbete.

Vidare anförde

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framföra ett tack för svaret på min fråga. Svaret är positivt, och jag är nöjd och belåten med det. Men jag tillåter mig ändå, herr talman, att när jag nu har ordet framföra några synpunkter.

Personalbristen gör sig gällande på olika områden av samhällslivet. Polisen, åklagarmyndigheterna och domstolarna lider under ständig personalbrist. Jag har en bestämd känsla av att polisen

inte har tillräckligt med tid, även om det nu skett vissa förbättringar, till en effektiv trafikövervakning. Det går inte att förneka — vilket också har framhållits av trafikmålskommittén — att polisen tyngs av alltför mycket skrivbordsarbete. En undersökning, som år 1958 utfördes av polisväsendets organisationsnämnd, visade att 34 procent av ordningspolisens trafikarbete utgjordes av rena utredningsgöromål. Några senare uppgifter står inte att uppbringa, men jag är ganska säker på att utredningsarbetet ingalunda har minskat under de senaste åren. Tvärtom tror jag att det har ökat, inte på grund av ökad pappersexercis och sådant utan bl. a. på grund av att trafiken på våra vägar och gator har ökat högst avsevärt under senare år, vilket återspeglas i ökat antal trafikförseelser. Det är oerhört angeläget att polisen, åklagarmyndigheterna och domstolarna besparas onödigt arbete, dock utan att man därmed åsidosätter den enskildes medborgarens rättssäkerhet.

Jag är, herr talman, glad över det positiva svar som statsrådet och chefen för justitiedepartementet har lämnat på min fråga. Jag är övertygad om att detta spörsmål härigenom kommer att tas upp inom den nämnda utredningen och att vi kan påräkna resultat i sinom tid.

När det gäller min andra fråga om ägaransvar vid parkeringsförseelser anser jag, att vi behöver vidtaga skyndsamma åtgärder. Detta problem kommer säkerligen att växa än mer under de närmaste åren. Utvecklingen på trafikens område går såsom vi alla vet mycket snabbt, och det problem, som redan uppkommit, är för övrigt betydande. Poliserna i storstäderna får lägga ned avsevärd tid på och får allt svårare för att utreda vem som är ansvarig för en parkeringsförseelse. Vi måste se till att vi icke överraskas av utvecklingen.

Jag ber än en gång att få tacka för svaret på mina frågor.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på fråga ang. åtgärder mot luftförorening

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Björkman har frågat mig, vilka möjligheter som för närvarande finns att ingripa mot den tilltagande luftföroreningen, särskilt inom storstadsområdena.

Till svar på frågan — som i själva verket är en stor och besvärlig fråga — ber jag få hänvisa till den framställning i ämnet som lämnats i andra lagutskottets utlåtande nr 62 för år 1964, vilket behandlades här i kammaren i slutet av förra året. Jag kan också nämna, att viktiga upplysningar om strävandena att skapa bättre möjligheter att ingripa mot luftföroreningar finns i den nyligen avlämnade proposition nr 97 angående vatten- och luftvårdens organisation.

Vidare anförde

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret.

Min fråga aktualiserades av uppgifter i pressen om den förorenade luften i city. Dessa uppgifter emanerade från en undersökning, som fastighetskontoret i Stockholm gjort och som visade att det vid Klara kyrka finns ända upp till fyra gånger mer svaveldioxid i luften än vad läkarna anser vara gränsen för hälsofara. Det är eldningen med tjockolja i värmecentralerna som förorsakar detta övermått av luftföroreningar.

Denna fråga har fått ännu mer brännande aktualitet genom ett TV-program i söndags kväll, som jag hoppas att många av kammarens ledamöter hade tillfälle att se. Det hade rubriken »Europa mot år 2 000» och underrubriken »Priset för framåtskridandet». Program-

met gav ett nästan chockartat intryck av de faror som hotar människorna på grund av den giftiga luften. Var och en som såg detta program måste inse, att det är ett högt pris vi får betala för det som kallas framåtskridande.

Tyvärr är det inte möjligt att inom ramen för en enkel fråga närmare utveckla detta omfattande ämne. Låt mig endast nämna att det finns lagstiftning både i Belgien och Finland när det gäller rening av avgaser från dieselmotorer. En motsvarande lagstiftning förbereds i Kalifornien, och den går ut på att bilarna skall förses med avgasrenare.

Av det omnämnda TV-programmet framgick att det finns fullt utexperimenterade filter, som gör det möjligt att hindra avgaserna från t. ex. fabrikskorstenar från att förpasta luften. Det framkom vidare vid den internationella luftföroreningskongressen i Strasbourg förra året, att det i Amerika också finns fullt utarbetade apparater som kan anbringas på bilarna för att förebygga förgiftning av luften.

Det vore mycket angeläget att vi så snart som möjligt även i Sverige får en motsvarande lagstiftning. Det pågår mycket forskningsarbete i syfte att komma till rätta med dessa problem på många håll ute i världen och även i Sverige. Att det är fara i dröjsmål blir allt fler människor medvetna om.

Av andra lagutskottets utlåtande nr 62 för år 1964, som statsrådet åberopade, framgår bl. a. att frågan om luftföroreningarna togs upp i riksdagen första gången år 1903. Man kan alltså säga att det är på tiden att vi kommer till ett verkligt resultat. Vad som saknas är framför allt tvingande lagbestämmelser som ger möjligheter att ingripa mot luftföroreningar av detta slag.

Jag tackar än en gång för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Svar på fråga ang. installation av hissar för Operans publik

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, som yttrade:

Herr talman! Fröken Elmén har frågat, om jag är villig att medverka till att rörelsehindrade personer genom installation av hissar för publiken på Operan får ökade möjligheter att bevista föreställningarna.

Operans lokaler befinner sig i olika avseenden i ett mindre tillfredsställande skick. Ett antal ombyggnads- och reparationsåtgärder torde därför komma att aktualiseras de närmaste åren. För närvarande förberedes ett utbyte av stolarna i salongen, vilket torde kunna ske under instundande sommar. Till mer angelägna åtgärder hör också installation av hissar. Anordnandet av hissar i en äldre byggnad kräver emellertid ofta betydande ingrepp i byggnaden och fordrar en närmare teknisk utredning.

Inom byggnadsstyrelsen pågår för närvarande undersökningar rörande de åtgärder som erfordras för att på längre sikt åstadkomma en förbättring av Operans localsituation. Jag förutsätter att därav föranledda förslag kommer att genomföras i etapper och att inrättandet av vissa hissar därvid kommer att ske så snart detta med hänsyn till andra ombyggnadsåtgärder är möjligt och lämpligt.

Vidare anförde

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Edenman för svaret på min fråga.

Efter vad jag känner till har operastyrelsen upprepade gånger begärt att få anslag för installerande av hissar för publiken. I dessa dagar, då det talas så mycket om att de handikappade bör beredas tillfälle att i den mån det är möj-

Svar på fråga ang. utbildningen av talpedagoger

ligt leva ett liv som är likvärdigt med övriga medborgares så bör detta vara en av de angelägnaste frågor vi har att lösa. Man blir alldeles upprörd när man besöker Operan och ser hur reumatiker och polioskadade med skenor, käppar och kryckor samt åldringar försöker ta sig upp till andra eller tredje raden. Det är 113 trappsteg upp till övre tredje raden, och redan för att nå parketten måste man gå upp för 21 trappsteg.

Vad jag här sagt om Operan gäller också Dramaten; det gäller över huvud taget frågan att bereda dessa människor möjlighet att komma i kontakt med teater och opera.

Jag ställdes personligen inför problemet när riksdagens ledamöter för en tid sedan var inbjudna till Operan. Jag frågade en anhängig, som är mycket musikintresserad och som alltid varit mycket intresserad av opera, om hon ville följa med mig. Hon har med åren blivit invaliderad i höften och hon avböjde med orden: »Allting sådant är avstängt för mig; opera är någonting som jag numera inte får tillfälle att njuta av.» Denna dam är inget rullstolsfall, men hon kunde alltså inte följa med.

Man får hoppas att det här problemet bedöms vara av största angelägenhetsgrad vid en fortsatt upprustning. Jag förstår att det är mycket kostsamt att installera hissar i dessa byggnader och att det även tekniskt är svårt. Men det är oerhört betydelsefullt att det finns hissar, så att de invaliderade som är musikintresserade får möjlighet att besöka även Operan.

Jag tackar än en gång för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7**Svar på fråga ang. utbildningen av talpedagoger**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, som yttrade:

Herr talman! Herr Wennerfors har frågat om jag vill medverka till att reguljär utbildning för talpedagoger kommer till stånd.

Talpedagogutbildning för specialundervisningens behov är redan ordnad i reguljära former. Utbildningen är ettårig och bedrivs vid lärarhögskolan i Stockholm. Behovet av talpedagoger för övriga delar av undervisningsväsendet — universiteten, lärarhögskolorna och seminarierna — torde vara ringa. Ett visst behov av talpedagoger för den sceniska utbildningen föreligger också, men sammanlagt torde för de angivna områdena endast ett mycket begränsat antal talpedagoger fordras. Reguljär utbildning av personal för talterapeutisk verksamhet inom sjukvården bedrivs vid karolinska institutet fr. o. m. detta läsår. Utbildningen är treårig.

Huruvida behov av talpedagoger föreligger inom den privata sektorn undantrar sig mitt bedömande, då frågan här om, såvitt jag vet, inte tidigare har aktualiserats. Skulle en undersökning visa att ett klart behov av talpedagogutbildning, utöver den redan anordnade, föreligger och att det finns tillfredsställande förutsättningar att ordna en sådan, skall jag medverka till att dylik utbildning kommer till stånd.

Vidare anförde

Herr WENNERFORS (h):

Herr talman! Jag skall be att få tacka herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet för svaret.

Statsrådet konstaterar att det redan finns talpedagogutbildning för specialundervisning, och det har vi all anledning att vara tillfredsställda över. Men jag undrar om det inte har uppstått ett litet missförstånd. Jag avsåg inte riktigt den formen av talpedagogutbildning. Av den senare delen av svaret framgår att herr statsrådet har uppfattat det så, att jag syftade på ett särskilt behov av talpedagoger inom den privata sektorn.

Svar på fråga ang. prövningen av omyndigas ansökningar om studiemedel

När det gäller den typ av talpedagoger jag avser råder stor brist även på skolsektorn, och jag vill belysa detta på följande sätt.

Av alla kommunikationsmedel i samhället är väl språket det allra viktigaste. Vi är alla också medvetna om att språket är bärare av en väsentlig del av vår kulturtradition. Delmomentet muntlig framställning inom skolämnet svenska språket har fått en allt starkare ställning under de senaste decennierna. Det framgår redan av 1940 års skolutredning, än mer av 1946 års skolkommissions betänkande och vidare av 1955 års undervisningsplan för folkskolan, och den som tar del av läroplanen för grundskolan finner att ämnet muntlig framställning har fått ett mycket stort utrymme. Vi kan också peka på det arbete som gymnasieutredningen uträttade i detta avseende.

Det är självfallet mycket viktigt att eleverna i den obligatoriska skolan efter avslutad skolgång kan uttrycka sig i skrift enligt grammatikens och rättstavningens alla regler, men det är faktiskt lika väsentligt att de i tal kan meddela sig med andra. Det är verkligen betydelsefullt hur vårt modersmål *talas*, röstmässigt, uttalsmässigt och innehållsmässigt. I undervisningen i främmande språk är vi nu synnerligen noga med uttal, satsmelodi och träning i att *tala* språket, men har vi ägnat svenskundervisningen samma intresse?

Det är inte bara viktigt att eleverna kan meddela sig med varandra. Det är också väsentligt att de vågar ta till orda, t. ex. på arbetsplatser och i föreningar. Ett förvånansvärt stort antal människor hyser fullkomlig skräck för att hålla tal eller yttra sig i diskussioner. Jag dristar mig att påminna om att det tyvärr finns ganska många människor av olika yrkeskategorier som t. o. m. måste ta till s. k. »pratvatten» för att våga yttra sig. Det behövs sannerligen en intensifierad talundervisning och talarträning.

Landets modersmåls lärare gör förvis-

so en god insats, men de behöver hjälp och handledning av specialutbildade talpedagoger, och de som finns är mycket få. Den som har sysslat med folkbildningsarbete vet att det råder stor brist på lärare för de kurser man anordnar i talteknik eller talarträning. Detta omvittnas också av företag i förvärvslivet som vill satsa på ämnet i sin utbildningsverksamhet. Denna typ av talpedagoger behövs alltså både på den privata sektorn och på skolsektorn.

När jag framställde min fråga visste jag inte att Svenska sång- och talpedagogförbundet hade inlämnat en skrivelse till skolöverstyrelsen, i vilken man föreslog just en sådan utbildning för såväl talpedagoger som sångpedagoger. Det glädde mig mycket när jag fick höra det för några dagar sedan, och det glädde mig också att det visats positivt intresse för saken från överstyrelsen.

Jag tycker också att både jag och andra som är intresserade av detta kan uppfatta ecklesiastikministerns svar som positivt. Skulle en talpedagogutbildning av den typ jag har antytt kunna förverkligas — på den punkten tror jag nog statsrådet ger mig rätt — skulle det hälsas med tillfredsställelse av exempelvis de fåtaliga sång- och talpedagoger som i dag finns, men också av landets alla modersmåls lärare, för att inte tala om alla dem som på läktarna i detta hus och i TV, i radio och på politiska möten kommer att lyssna till framtidens riksdagsmän.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8**Svar på fråga ang. prövningen av omyndigas ansökningar om studiemedel**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, som yttrade:

Herr talman! Herr Ullsten har frågat, om jag avser att vidtaga åtgärder

Svar på fråga ang. prövningen av omyndigas ansökningar om studiemedel

som leder till att överförmyndares prövning av omyndigas ansökningar om studiemedel kan undvikas.

I samband med att studiemedelsförordningen trädde i kraft den 1 januari 1965 aktualiserades frågan huruvida överförmyndarprövning av omyndigas ansökningar om återbetalningspliktiga studiemedel verkligen behövdes. Denna fråga utreds för närvarande inom ecklesiastik- och justitiedepartementen.

Vidare anförde:

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! Det förvånar mig litet att herr Edenman inte med ett enda ord för egen del beklagar den irritation som lagstiftningen på detta område medför för tiotusentals studerande varje år.

Överförmyndarens skyldighet att pröva samtliga ansökningar från personer under 21 år om studiemedel fyller annars enligt min mening alla krav på ett mycket kvalificerat onödigt krångel. Riksdagen har antagit bestämmelser om vilka studerande som skall få studielån och på vilka villkor de skall utgå. Den prövning som överförmyndaren normalt gör av frågan, om det är rimligt att en omyndig sätter sig i skuld, verkställs i detta fall av studiehjälpsnämnden med stöd av de bestämmelser riksdagen antagit. Om behovet av pengar för de studerande som här avses kan det inte råda någon tveksamhet; riksdagen har ju fastställt att alla som bedriver studier vid vissa undervisningsanstalter i princip har rätt till studiemedel. Dessa utgår som bekant till en del som bidrag och till en annan del som lån. Prövningen av frågan huruvida en reducering av studiemedlen skall ske på grund av egen eller makes inkomst göres av studiehjälpsnämnden.

Vad har då överförmyndaren egentligen att göra med sakprövningen av dessa frågor? Såvitt jag förstår ingenting. Men han måste ändå — på grund av vad som stadgas i föräldrabalkens 15 kap.

14 paragraf — kräva in en ansökan, formellt gå igenom den, sätta en stämpel på handlingen och sedan lämna tillbaka den till den studerande. Proceduren är i och för sig ganska snabbt avklarad; den lär ta ungefär 10 minuter. Men för den studerande kan det ändå gå åt ganska mycken tid. I höstas var det inte ovanligt att 15—20 studerande satt i väntrummet hos Stockholms överförmyndarkammare. Om till denna väntetid lägges restiden och den tid det tar att sätta ihop dessa handlingar, skaffa underskrifter etc. vågar man nog utgå ifrån att varje ansökan lågt räknat tar ungefär en och en halv timme i anspråk. Med nuvarande cirka 40 000 ansökningar per år — och antalet stiger efter hand — innebär det att den nämnda otyngligheten i lagstiftningen medför ett bortslösande av 30 studieår varje år.

Centrala studiehjälpsnämnden nöjde av sig om denna olägenhet redan då reglementet för studiemedlen utarbetades för ungefär ett år sedan. Alla har, såvitt jag kan förstå, insett att det hela är på tok. Man kan då fråga sig, varför det tar så lång tid innan det göres något åt saken. Det borde vara ganska enkelt att i den paragraf i föräldrabalken som det här var fråga om införa ett undantag, enligt vilket överförmyndaren inte behöver företa någon prövning. Sådana undantag finns redan i andra avseenden, och det måste vara en juridiskt-tekniskt mycket lätt uppgift att införa ett undantag även i fråga om denna sak.

Det är möjligt att man, om man gör ett sådant undantag, även bör inkludera andra studielån och måhända också bosättningslånen. Den utredning som därvidlag kan behövas skulle rimligtvis kunna klaras av ganska snabbt.

Det framgår av ecklesiastikministerns svar att man arbetar med dessa frågor både i hans eget departement och i justitiedepartementet. Det är verkligen på tiden att så sker, och jag hoppas att arbetet påskyndas.

Svar på fråga ang. de höjda fastighetstaxeringsvärdenas inverkan på beräkningen av arealtillägg — Svar på fråga ang. utrotande av vildmink

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **EDENMAN**:

Herr talman! Herr Ullsten efterlyste ett beklagande från min sida. Det tjänar mycket litet till, mot bakgrunden av de bestämmelser som ändå finns i föräldrabalken. Det är dessa bestämmelser som gör att propositionen och Liskottsutlåtandet inte kunde se ut på annat sätt än vad fallet är. Men omedelbart efter riksdagsbehandlingen av frågan om studiemedlen upptäckte vi att det här kanske ändå måste göras en förändring.

Jag har, herr Ullsten, genom mitt målsmannaskap och långvariga samtal med min vän överförmyndaren i Uppsala och genom samtal med en överförmyndare som är tjänsteman i departementet blivit väl underkunnig om hur det förhåller sig i den fråga herr Ullsten tagit upp.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9

Svar på fråga ang. de höjda fastighets-taxeringsvärdenas inverkan på beräkningen av arealtilläggen

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**, som yttrade:

Herr talman! Herr Mattsson har frågat om jag avser att vidta åtgärder för anpassning av den för arealtilläggen gällande förmögenhetsgränsen till den uppräknings av fastighetsvärdena som följer genom årets fastighetstaxering.

I anledning härav vill jag erinra om att frågan om småbruksstödet framtida utformning i sin helhet ingår i 1960 års jordbruksutrednings uppdrag. Enligt årets riksdagsberättelse beräknas utredningen avsluta sitt arbete hösten 1965. Jag räknar med att den av herr Mattsson åsyftade frågan kommer att behandlas i detta sammanhang.

Vidare anförde

Herr **MATTSSON** (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på min fråga. Många småbrukare har nu fått taxeringsbesked och fått veta att deras förmögenhet kommer att stiga fr. o. m. 1 januari 1966. Förmögenhetsgränsen har tidigare varit 50 000 kronor. När de kommer över denna gräns, är det klart att de fruktar att arealbidraget skall försvinna. Det betyder mycket för denna grupp av jordbrukare; de har små inkomster och några hundralappar per år innebär rätt mycket för dem.

Nu är det inte ett nej som jag har fått till svar på min fråga. Vad jag har fått veta är, att saken kommer att behandlas av 1960 års jordbruksutredning och att denna då har att framlägga förslag om småbrukarstödet. Det är min livliga förhoppning att vi inte skall uppleva året 1966 med dessa bidrag eliminerade till följd av gällande bestämmelser. Jag hoppas att det skall vara möjligt att finna en form, som möjliggör att de som nu får arealbidrag även erhåller sådant under 1966 och framdeles.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 10

Svar på fråga ang. utrotande av vildmink

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**, som yttrade:

Herr talman! Herr Nilsson i Bästekille har frågat mig, om jag med hänsyn till vildminkens skadegörelse vill för riksdagen framlägga förslag om åtgärder för dess snara utrotande.

Till svar vill jag meddela att 1949 års jaktutredning i sitt slutbetänkande, som beräknas komma att avlämnas i år, enligt vad jag inhämtat ämnar lägga fram förslag till åtgärder i fråga om

Svar på fråga ang. ett extra tillskott från statens sida till hjälpen åt de handikappade vildmink. I avvaktan på ställningstagandet till dessa förslag avser jag inte att vidta några åtgärder i ämnet.

Vidare anförde

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! Jag ber att få framföra ett tack till jordbruksministern för svaret på min fråga. Anledningen till att jag ställde frågan i år var att jag vid fjolårets riksdag väckte en motion i ärendet och då fick besked om att 1949 års jaktvårdsutredning skulle göra någonting åt saken. Eftersom jag inte hört någonting härom, tyckte jag att det var lämpligt att fråga på nytt.

Glädjande nog ser jag nu att jaktvårdsutredningen ämnar avlämna ett betänkande, troligen i år. Det vore en välgärning, om så kunde ske och om vi sedan kunde få ett förslag framlagt till riksdagen.

För en tid sedan läste jag i en tidning — om jag inte missminner mig var det Nya Folket i Bild — om den stora skadegörelse som detta vilddjur åsamkar fisket. Litet senare hörde jag ett program i radio, där det talades om de stora skador som vildminken åstadkom på viltbeståndet och på fågellivet.

Jag tror nog att såväl statsrådet som jag och många andra är överens om att det skulle vara en välgärning, om det kunde vidtas åtgärder för att stoppa den plåga vildminken utgör. Jag ber herr statsrådet vara vänlig att när betänkandet kommer så fort ske kan framlägga ett förslag för riksdagen, så att vi kan göra någonting i denna fråga.

Jag ber att ännu en gång få tacka för det positiva svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 11

Svar på fråga ang. ett extra tillskott från statens sida till hjälpen åt de handikappade

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Rimmerfors har frågat mig om jag vill medverka till att ett belopp, motsvarande de ca 12 miljoner kronor, vilka insamlats genom aktionen »Röda fjädern», ställes till förfogande som ett extra tillskott från statens sida till hjälpen åt de handikappade.

Insamlingsresultatet är ett glädjande tecken på svenska folkets intresse för de handikappade. Ett ögonblicks eftertanke säger dock var och en av oss, att frivilliga insatser kan komplettera men aldrig träda i stället för samhällets stöd. Om, såsom jag utgår ifrån, regeringens förslag om förbättrade pensioner genomföres fr. o. m. den 1 juli i år, kommer svenska folket att få betala 2 miljoner kronor varje dag i förtidspensioner, invaliditetstillägg och invaliditetsersättningar åt handikappade. Andra åtgärder för de handikappade — såsom tekniska och ortopediska hjälpmedel, bostadsförbättringar och invalidbostadsbidrag, hemsamaritverksamhet, utbildning, omskolning, skyddade verkstäder — kommer att kosta oss 1 miljon kronor varje dag. Staten använder alltså betydande belopp av skattemedel till förmån för de handikappade. Det extra tillskott på 12 miljoner kronor, som herr Rimmerfors antyder, motsvarar statens kostnader för de handikappade under 4 dagar. Man skall inte heller glömma, att de insatser som kommuner och landsting gör, framför allt inom sjukvården, också betalas av svenska folket.

Vi är emellertid inte nöjda med vad vi hittills har uppnått. Som jag anmälde i förra månaden kommer en statlig utredning att tillsättas rörande samhällets omvårdnad om de handikappade. Personligen väntar jag mig också en hel del av statens handikappråd, som nyligen har inrättats. Enligt min uppfattning bör samhället fortsätta att ge de handikappade stöd genom en mål-

Svar på fråga ang. ett extra tillskott från statens sida till hjälpen åt de handikappade

medveten, fortlöpande verksamhet och inte genom tillfälliga insatser.

Jag vill alltså svara herr Rimmerfors, att jag föredrar en fortsatt utbyggnad av samhällets stödåtgärder för de handikappade framför extra tillskott från staten till frivilliga insamlingar. Det tror jag är den bästa användningen av samhällets resurser.

Vidare anförde

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för socialdepartementet för svaret, inte minst för dess positiva ton.

Jag vet inte, om jag skall säga att jag hade väntat mig något annat svar av socialministern än det jag fick. Jag är naturligtvis medveten om att en socialministers rörelsefrihet är mera begränsad än en vanlig riksdagsledamots när det gäller mera spontana åtgärder. Å andra sidan skall jag gärna erkänna, att jag i mina ljusaste ögonblick drömde om att statsrådet Aspling skulle lyda sitt hjärtas röst och säga ungefär så här: »Varför inte? Svenska folket har visat att det vill påskynda förbättringen av de handikappades ställning. Vi slår till medan det är varma uppvindar i den sociala termiken och ger ett extra handtag! Jag skriver ut en proposition om ett tilläggsanslag av samma storleksordning som den frivilliga insamlingen Röda fjädern, kanske t. o. m. räknat fram till en viss angiven tidpunkt i vår eller i sommar, för att ännu flera skall hinna vara med. De 12—13 miljonerna hinner kanske bli 20. Det betyder ett extra anslag på 20 miljoner, summa 40 miljoner, till de 320 som nu utgår.»

När jag ställde min fråga, hade jag en tidigare svensk insamlingsaktion i tankarna, nämligen insamlingen Sverige hjälper. Då utfäste sig staten att betala lika mycket som de frivilliga givarna, fram till en viss dag. Varför skulle vi inte kunna upprepa denna verkligt

lyckade aktion, som vi haft så mycken nytta och glädje av, bl. a. i NIB:s sociala och humanitära verksamhet.

Omsorgen om de handikappade är ingen fråga om frivillig välgörenhet, har det sagts, inte minst av statsrådet, men i pressen har socialdemokratiska ungdomar ondgjort sig över den sidan av saken och menat att Sveriges Radio, Lionsklubbarna och andra varmhjärtade människor inte skall lägga sig i detta. Jag delar deras mening så till vida att handikapphjälpens inte får lämnas ut på entreprenad enbart till den enskilda välgörenheten. Denna hjälpverksamhet är en hela samhällets sak. Men det finns två anledningar till att jag tycker att man skall acceptera insamlingsaktionen och utnyttja den för den goda saken.

Den ena är det faktum att vår handikappvård, trots alla framsteg, ännu inte är tillräckligt utbyggd. Jag har i socialpolitiska kommittén varit med om inte bara en kartläggning av behovet, utan även en rad rekommendationer till stat, landsting, kommuner och enskilda organisationer — lägg märke också till de sistnämnda — att handla så, att de handikappades handikapp i möjligaste mån kompenseras.

Den andra anledningen, herr talman, är att en folkopinion inte bör negligeras. Den avslöjar alltid något om vad som ligger medborgarna varmt om hjärtat, och som man är villig att offra för. Och är man villig att göra det genom enskilda gåvor, så är man väl också villig att göra det skattevägen, när detta aktualiseras. De handikappade lever mitt ibland oss. Deras nöd är vår nöd. Att insamlingen »Röda fjädern» kunde riva loss en så entusiastisk insats på några få dagar innebär inte bara att den var skickligt iscensatt. Det betyder framför allt att svenska folket kände behov av att öka hjälpen till de handikappade.

Det ligger, herr talman, inget felaktigt i att fånga upp en sådan vind av del-

Svar på interpellation ang. undantag från den allmänna varuskatten för begagnade traktorer

tagande och socialt ansvar och låta den stimulera även den allmänna bidragsgivningen via regering och riksdag. Jag är förvissad om att en regeringsproposition nu i vår om fördubbling av den frivilliga insatsen skulle ha utlöst, inte så stora ekonomiska resultat — däri har socialministern rätt — i förhållande till behovet, men en oerhörd tacksamhet inte bara hos de handikappade utan också hos de många givarna. Ett annat år skulle man få tillfälle att bära den ökade bördan via beskattningen, och så skulle möjligen våra privata medel, våra offergåvor — om man vill använda ett så högtidligt ord — kunna dirigeras mot någon ny uppgift som alla betraktar som angelägen eller eftersatt. Praktiskt taget all statlig verksamhet går ju tillbaka på enskilda initiativ och personliga offer men vi är alla överens om att det är tillbörligt att samhället följer upp och fullbordar verket.

Jag skall inte vid besvarande av en s. k. enkel fråga gå in på behovet av hjälp åt de handikappade. Jag vill bara i anslutning till socialministerns svar med tillfredsställelse konstatera vad han nämner om den tidigare aviserade utredningen rörande samhällets omvårdnad om de handikappade. Men det får inte bli så, herr socialminister, att utredningen kommer att betyda ett reformstopp på området. Det finns detaljfrågor som vi kan lösa — och måste lösa — med det allra snaraste.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 12

Justerades protokollet för den 21 in-
nevarande april.

§ 13

**Svar på interpellation ang. undantag från
den allmänna varuskatten för begagnade
traktorer**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Eriksson i Bäckmora har i en interpellation frågat mig vilka åtgärder jag vidtagit i anledning av riksdagens hemställan om utredning av frågan om undantagande från allmän varuskatt av begagnade traktorer.

Utredningen av denna fråga har hittills fått anstå i avvaktan på allmänna skatteberedningens förslag om den framtida utformningen av den indirekta beskattningen. I ett mervärdeskattesystem skulle ju frågan komma i ett helt annat läge. Som bekant har en arbetsgrupp nyligen tillsatts för att överse skatteberedningens förslag till mervärdeskatt m. m. Enligt min mening bör, såsom jag även framhållit i prop. 1965: 87, frågan om de begagnade traktorernas ställning i varuskattehänseende lämpligen överlämnas till denna arbetsgrupp.

Med det sagda, herr talman, får interpellationen anses besvarad.

Vidare anförde

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! Det tack som jag vill framföra till finansministern för svaret får väl närmast avse det förhållandet, att finansministern inte helt har glömt bort frågan. Men inte kan man påstå att finansministern är särskilt lyhörd för vad riksdagen uttalar, eftersom riksdagen redan år 1963 beställde en utredning om undantagande från allmän varuskatt för begagnade traktorer.

Det har gått två år sedan dess och ingenting har hänt mer än att finansministern just nu meddelar att han överlämnat frågan till den arbetsgrupp som skall överse skatteberedningens förslag, varför vi väl i detta hänseende får konstatera att finansministern är mera Sträng än rask.

Personligen har jag svårt att tro att denna fråga kan vara så komplicerad, att man först måste fundera på saken i

Svar på interpellation ang. redovisningen av omsättningsskatt under sommarmånaderna

två år och sedan baka in den i en utredning som kanske tar lika lång tid ytterligare. Hela tiden har det väl ändå stått klart för finansministern att varuskatten på begagnade maskiner och traktorer, såsom den nu är utformad, strider mot omsättningsskattens princip att skatt uttages endast en gång på en och samma vara. I de anförda fallen kan omsättningsskatt uttagas praktiskt taget hur många gånger som helst, d. v. s. alltefter som traktorn utbytes och på nytt kommer i handeln.

Dessutom drabbar denna extra beskattning en näringsgren som redan tidigare har stora produktionskostnader, nämligen jordbruket. Sammanlagt beräknas dessa merkostnader för jordbruket årligen uppgå till mellan 15 och 20 miljoner kronor. Om dessa kostnader sedan även slår igenom i prisledet, kan det väl inte undvikas att också Ulla Lindströms falukorv fördyras något. Den orättvisa belastning som denna skatt innebär för jordbruket borde finansministern för länge sedan ha rättat till. Sådana inadvartelser gör inte omsättningsskatten särskilt populär.

Jag vill därför, herr talman, hoppas att den arbetsgrupp som skall överse frågan kommer med en snar lösning på problemet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 14**Svar på interpellation ang. redovisningen av omsättningsskatt under sommarmånaderna**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Nordgren har i en interpellation frågat mig, om jag med hänsyn till semesterstängningen vill medverka till att anstånd med redovisning av allmän varuskatt för juni månad ges till september.

Redovisningen av allmän varuskatt måste anses som enkel. Redovisningen i juli skall bara avse — förutom företagens egna varuuttag — vad som influtit kontant under maj och juni eller, om redovisningen sker på grundval av faktureringen, vad som fakturerats under dessa månader. Några större svårigheter att upprätta deklarationen i omedelbar anslutning till redovisningsperiodens utgång kan inte föreligga, om räkenskaperna är i föreskriven ordning. Därtill kommer att företagen i stor utsträckning torde ha sin ekonomiska förvaltning i funktion även under den s. k. industrisemestern. Jag anser därför inte, att anledning finns till något generellt avsteg från den gällande redovisningsordningen för den allmänna varuskatten.

Med det sagda, herr talman, får interpellationen anses besvarad.

Vidare anförde**Herr NORDGREN (h):**

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för finansdepartementet för svaret på min interpellation. Detta svar visar inte ett sådant positivt handlande som skulle motsvara den av finansministern i tal och skrift ofta deklarerade positiva inställning till mindre och medelstora företag — det är ju dem det här i huvudsak gäller — som vi i detaljhandelsledet väntat oss av finansministern i denna fråga.

Finansministern säger i sitt svar att redovisningen är enkel och att några större svårigheter att upprätta deklarationen inte föreligger. Jag kan, med reservation för vissa branscher, hålla med finansministern om detta — under förutsättning att man har tillgång till erforderliga uppgifter. I detta sammanhang tillåter jag mig emellertid erinra om de tiotusentals arbetstimmar som företagen måste avsätta till ifrågakarande arbete.

Svar på interpellation ang. ersättning till fastighetsägare för skada genom buller

Omsättningsskatten skall redovisas varannan månad, bl. a. senast den 18 juli eller »senast påföljande vardag». I lag har fastställts fyra veckors semester. Många företag semesterstänger, bl. a. av hänsyn till sina anställda, under tiden från den 5/7 till den 31/7. Detta innebär att arbetet med den redovisning, som finansministern här betecknat som enkel, skall i år utföras på två dagar, den 1 och 2 juli. Vid den tidpunkten har man icke, herr finansminister, hunnit få de uppgifter från t. ex. postgirokontoret eller andra inbetalningsställen som erfordras för en exakt redovisning. Därtill kommer att det redan under normala förhållanden för många företag är tekniskt omöjligt att ha de leveranser, som verkställt den 31 juni, fakturerade och bokförda så att skatten kan redovisas den 2 juli. Inför den prisökning som orsakas av den förhöjda omsättnings-skatt, vilken skall uttas fr. o. m. den 1 juli, kommer dessutom sannolikt köp och leveranser under de sista dagarna i juni att få avsevärt större omfattning än normalt.

I riksskattenämndens anvisningar erinras om att det inte heller under förhållanden som dessa är tillåtet att lämna preliminära omsättningsuppgift. Företagen får alltså icke låta redovisningen ens för de sista junidagarnas omsättning kvarstå till september.

Herr talman! Den uppgifts- och uppbördsskyldighet som under senare år ålagts företagen i detaljhandelsledet har nått en betydande omfattning. En ganska stor del av statens inkomster skall sålunda landets företagare ensamma driva in och ansvara för. Jag tror mig också våga påstå att denna uppbördsskyldighet i stor utsträckning fullgöres till finansministerns belåtenhet. Med hänsyn härtill och med tanke på den nämnda omfattningen av det arbete som ålagts oss företagare för statens räkning synes mig den vädjan jag i min interpellation riktat till finansministern vara ganska rimlig. Jag begär ingenting annat än att

också vi företagare under semestertid skall vara befriade från detta statliga uppbördsarbete.

Jag tackar finansministern än en gång för svaret, men jag vädjar också än en gång till finansministern att på nytt överväga frågan och därmed visa att finansministern unnar oss företagare och vår kontorspersonal semester också från detta statliga uppdrag.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 15**Svar på interpellation ang. ersättning till fastighetsägare för skada genom buller**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Svensson i Kungälv har i en interpellation frågat kommunikationsministern, om denne har för avsikt att föreslå ändring i nuvarande lagstiftning, så att staten i samband med väganläggningar också kan lämna ersättning i en eller annan form till fastighetsägare som bevisligen blir utsatta för medicinskt skadliga bullerstörningar.

Interpellationen har överlämnats till mig för besvarande.

De problem herr Svensson berör i sin interpellation är både viktiga och svårlösta men ingalunda nya. De har redan varit föremål för stort intresse även inom lagstiftningsarbetet — och är det just nu.

Till en början vill jag framhålla, att redan gällande rättsregler innebär flera möjligheter för en fastighetsägare att få ersättning för besvärande störningar från vägar och andra fasta trafikanelläggningar och även, i undantagsfall, möjlighet att få fastigheten helt eller delvis inlöst på grund av störningarna.

Vare sig mark tas i anspråk för allmän väg enligt bestämmelserna om väg-

Svar på interpellation ang. ersättning till fastighetsägare för skada genom buller

rätt i lagen om allmänna vägar eller genom expropriation är markägaren berättigad till ersättning inte bara för marken utan också för intrång som orsakas av vägens byggande eller begagnande — t. ex. just genom bullerstörningar. Och om det uppkommer synnerligt men, kan markägaren i princip fordra inlösen av område som utsätts för detta. Här gäller emellertid den viktiga begränsningen, att endast den som måst *avstå* mark till själva vägen — låt vara den allra minsta del — anses berättigad att framställa anspråk enligt dessa regler. Enbart omständigheten att trafiken på vägen kommer att störa fastigheten är alltså inte nog.

Detta betyder dock inte att ägare till sådana fastigheter lämnas rättslösa. I stället anses här andra rättsregler gripa in, nämligen grannelagsrättens regler om s. k. immissioner. De finns än så länge inte inskrivna i någon lag utan har utbildats i domstolarnas praxis, med stöd av uttalanden i lagförarbeten och i den juridiska litteraturen. Helt allmänt kan immissionsreglerna sägas innebära, att fast egendom inte får användas på sådant sätt att omgivningen utsätts för varaktiga störningar i form av buller, luftföroreningar eller liknande utöver en viss grad, den s. k. toleranspunkten, och att den som drabbas av otillåten störning kan vända sig till allmän domstol för att få rättelse och skadestånd.

Det är klart, att det allmänna — både stat och kommun — måste känna ansvar för problem av detta slag. Årets riksdag har också helt nyligen behandlat en fråga med liknande problem. Med bifall till propositionen nr 28 har riksdagen sålunda bl. a. anvisat 5 milj. kronor till inlösen av fastigheter som är utsatta för buller från vissa flotttilflygplatser.

Det allmännas ansvar bör uppenbarligen i första hand ta sig uttryck i åtgärder för att *förebygga* olägenheter. Det kan bl. a. ske genom att tillräckliga frizoner skapas kring trafikleder och

andra större trafikanläggningar — områden som är fria från påtagligt störd bebyggelse. Här möter tekniska, hygieniska, rättsliga och, inte minst, ekonomiska problem.

Av särskilt intresse i tekniskt-hygieniskt avseende är just nu, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, medicinalstyrelsen och byggnadsstyrelsen gemensamt planerar en stort upplagd undersökning av trafikbullret för att få underlag för normer beträffande tolerabla avstånd mellan trafikleder och bebyggelse.

Vad angår den rättsliga sidan anses det för närvarande tveksamt, i vad mån man kan tillgripa expropriation enbart för att skapa en frizon. De naturliga och praktiska medlen för att åstadkomma frizoner finns på bebyggelseplaneringens område. Över huvud råder ett mycket nära samband mellan trafikledsplanering och bebyggelseplanering. Herr Svensson nämner särskilt bestämmelserna om stadsplan, och det är väl främst de reglerna som har betydelse i sammanhanget.

Åtskilliga hithörande frågor är nu under utredning. Väglagstiftningen har 1960 års *vägsakkunniga* att se över. I direktiven för de sakkunniga nämns särskilt bl. a. bestämmelserna om storleken av det område som skall hållas fritt från bebyggelse. Vidare erinras om att det på sistone har visat sig att större vägföretag ibland kan orsaka intrång av en art som inte synes ha varit förutsedd vid lagens tillkomst. *Expropriationsutredningen* har som namnet anger till uppdrag att se över expropriationslagstiftningen, bl. a. reglerna om expropriationsändamålen och principerna för värderingen. Och slutligen har *immissionssakkunniga* förra året fått sitt uppdrag utvidgat till att avse en allmän utredning angående utformningen av en lagstiftning om immissioner.

Sammanfattningsvis tror jag mig, herr talman, kunna säga, att lagförslag i de olika frågorna är på god väg. Men jag

Svar på interpellation ang. ersättning till fastighetsägare för skada genom buller

kan självfallet inte i dag uttala mig om när en ändrad lagstiftning kan genomföras.

Vidare anförde:

Herr SVENSSON i Kungälv (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för justitiedepartementet för svaret på min interpellation. Att frågan inte besvarades av kommunikationsministern utan av justitieministern visar att det rör sig om en lagstiftningsfråga av vittomfattande slag. Vi är alltså överens om att interpellationen rör ett stort problem som måste lösas och lösas ganska snart.

Av särskilt intresse tycker jag den uppgiften är att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, medicinalstyrelsen och byggnadsstyrelsen — d. v. s. de organ som i huvudsak är intresserade av och inkopplade på dessa ärenden — förbereder en omfattande undersökning av trafikbullret för att få underlag för normer beträffande tolerabla avstånd mellan trafikleder och bebyggelse.

Med de nu rådande förhållandena kommer ofta den enskilde i kläm, när allmänintresset kräver sitt, och en sådan regel tycker jag inte är riktig. När på grund av en stadsbildning tomtpriset höjes — vilket då och då blir fallet — och folk blir miljonärer ganska fort är vi beredda att ingripa, eftersom vi inte tycker det är rättvist att människor skall förtjäna pengar så lättvindigt. I detta fall är det i stället så att ett allmänintresse gör att den enskilde kommer i kläm.

I det fall från Kungälv, som jag refererade i min interpellation, får 40—50 egnahemsägare i ganska små ekonomiska omständigheter se sina egnahem minska i värde på grund av att allmänheten kräver att kunna komma fort fram och därför bygger en motorväg. Jag hoppas att det på ett eller annat sätt skall bli möjligt att i detta speciella fall kompensera dem. Justitieminis-

tern nämner en möjlighet att få rättelse, nämligen genom grannelagsrätten, enligt vilken en väghållare kan ådömas skyldighet att ersätta den skada som han förorsakat. Men det framgår också av svaret att det är ganska svårt att få ut den ersättningen. Jag skulle tro att det vill mycket till innan dessa människor vågar ta upp en process, inte minst därför att de kan förlora den och då måste betala de stora processkostnaderna. Det är dock en utväg, och det är möjligt att den så småningom får prövas.

Beträffande vägsträckningen kan man tydligen inte göra något — om samtliga myndigheter varit eniga. Då stadsplanerna fastställdes förelåg inte planen på en motorväg. Konflikten har alltså uppstått efteråt. Man hoppas nu att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skall försöka vidta åtgärder för att förebygga bullerstörningar t. ex. genom betongräcken och sådant. Jag har mig bekant att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen är tveksam på den punkten, inte bara här utan även på andra ställen. Det blir snöanhopningar och det kanske inte heller är så estetiskt tilltalande, men det är ett sätt att hindra bullret att gå vidare. Här är det fråga om en väg som går 6—14 meter över takhöjd. Det blir som ett paraply som ligger över husen. Man har försökt att mäta bullret och har kommit upp till ganska höga värden.

Till detta skulle jag, herr talman, vilja knyta den förhoppningen att man, när man bygger denna bro och denna väg, inte håller på nåtettid. I detta sammanhang vill jag erinra om det buller som förekom utanför kanslihuset för några år sedan, när man pålade i Strömmen. Jag tror att det var ganska svårt att arbeta i kanslihuset då. Något liknande kan ju faktiskt förekomma i nu ifrågavarande fall. Jag skulle önska — jag vet att det tillkommer väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att se till den saken — att man inte arbetar med den-

Svar på interpellation ang. ersättning till fastighetsägare för skada genom buller
na väg nattetid och åstadkommer bullerstörningar så att människor inte kan få den nattsömn som de behöver.

Jag har särskilt uppehållit mig vid detta speciella fall, men det är alldeles klart att problemet är mycket mer vittomfattande. Samma problem har man att brottas med i Uddevalla och i göteborgstrakten, där det gäller samma väg. Men motsvarande problem dyker upp överallt framöver, förmodar jag. Man skulle väl kunna säga att det bullrar nästan överallt i vårt moderna samhälle.

Får jag till slut också uttala den förhoppningen, att de olika utredningar som justitieministern omnämner blir färdiga ganska snart och att frågan om ersättning till enskilda snart kommer att lösas. Det är fullt rimligt att den som bygger vägar — och det gör vi ju indirekt alla — ersätter de människor som kommer i kläm, när det moderna motorsamhället kräver sitt.

Jag ber än en gång, herr talman, att få tacka justitieministern för det utförliga svaret.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Det problem som herr Svensson i Kungälv har tagit upp här är av utomordentligt stor betydelse, och jag vill gärna understryka de synpunkter som framförts i interpellationen. Det är ganska naturligt att när tekniker skall göra saker och ting, så vill de göra det så billigt som möjligt. Om enskilda i sådana sammanhang kommer i kläm, kan det ibland hända, att teknikerna säger, att det kostar för mycket att vidta åtgärder som kan undanröja ifrågavarande väsentliga olägenheter för enskilda. Jag skulle vilja understryka vikten av att man först och främst gör allt vad som är möjligt för att eliminera olägenheter av detta slag, olägenheter som går långt utöver vad som kan anses vara tolerabelt. Först om detta inte är möjligt får man se till att ersättning utgår och att den inte dröjer

alltför länge. Ersättning måste dock vara en andrahandsfråga — jag vet att herr Svensson i Kungälv håller med mig om det.

Jag blev glad över den positiva ton jag tyckte mig finna i interpellationssvaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 16

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts å bordet vilande skrivelse nr 67, med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation, hänvisades skrivelsen, såvitt gällde de under avdelning II i redogörelsen behandlade sakerna, enligt följande:

punkterna A 7, B 1, B 2, B 3, B 4, B 5, B 6, B 7, B 8, C 6, utom i vad avsåg frågan om receipts giltighet, C 7, D 3, D 4, D 5, D 6, D 8, E 4, E 7 och E 9 till statsutskottet;

punkterna C 5, E 5 och E 6 till bevillningsutskottet;

punkterna D 7 och E 2 till bankoutskottet; samt

punkterna A 1, A 2, A 3, A 4, A 5, A 6, A 8, C 1, C 2, C 3, C 4, C 6, såvitt angick frågan om receipts giltighet, C 8, D 1 och D 2 till lagutskott; och hänvisades övriga delar under avdelning II i redogörelsen samt skrivelsen i övrigt till utrikesutskottet.

§ 17

Föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 124, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o), 4:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

§ 18

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet vid utskottets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan fogade, å bordet vilande framställningar från dels fullmåk-

tige i riksbanken angående försäljning av en riksbanken tillhörig fastighet i Uppsala, dels riksdagens revisorer angående löneuppräknings för kanslichefen hos revisorernas kansli.

§ 19

Föredrogs var efter annan och hänvisades till statsutskottet de å bordet vilande motionerna nr 874 och 875.

§ 20

Föredrogs, men bordlades åter bevillningsutskottets betänkande nr 24, första lagutskottets utlåtanden nr 21 och 22, andra lagutskottets utlåtande nr 42 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 22 och 24—28.

§ 21

Till bordläggning anmäldes

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1965/66, i vad propositionen avser allmänna frågor och bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta om arbeten inom viss kostnadsram,

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1965/66, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde,

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1965/66, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde,

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1965/66, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde,

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1965/66, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde,

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1965/66, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde,

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1965/66, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde,

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1965/66, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde,

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1965/66, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde,

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1964/65, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde,

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1964/65, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde,

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1964/65, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde,

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1964/65, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde,

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1964/65, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde,

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av

avtal med Stockholms stad rörande vissa markbyten m. m.,

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1965/66 till skolväsendet jämte i ämnet väckta motioner,

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1965/66 till byggnadsarbeten vid universiteten och vissa högskolor m. m.,

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde,

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1964/65, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde,

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag inom socialdepartementets verksamhetsområde,

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1965/66 till vissa byggnadsarbeten vid statens mentalsjukhus m. m., och

nr 77, angående överlämnande till lagutskott av sex till statsutskottet hänvisade motioner i vissa delar; samt

bankoutskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckta motioner om åtgärder mot inflation, m. m.

§ 22

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1965/66 inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående upprustning av den veterinärmedicinska forskningen

och utbildningen, m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Vidare anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse, nr 170, till Konungen angående val av riksdagens löne delegation.

§ 23

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:ts proposition nr 126, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., överlämnats till kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 24

Anmälades, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr förste vice talmannen:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 100, angående ändrad organisation av rationaliseringsverksamheten på jordbrukets och trädgårdsnäringens områden, motionerna:

nr 876, av herr *Hansson* i Skegrie m. fl.,

nr 877, av herr *Hedin* m. fl.,

nr 878, av herr *Persson* i Heden m. fl.,

nr 879, av herrar *Ståhl* och *Antby*, och

nr 880, av herr *Svensson* i Vä; samt i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 110, angående anslag till Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m. för budgetåret 1965/66, motionerna:

nr 881, av herr *Edlund*, och

nr 882, av herr *Nilsson* i Gävle m. fl.

Dessa motioner bordlades.

§ 25

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.47.

In fidem

Sune K. Johansson

Onsdagen den 28 april

Kl. 10.00

§ 1

Justerades protokollet för den 22 in-
nevarande april.

§ 2

Meddelande angående plena

Herr TALMANNEN yttrade:

Detta sammanträde kommer att fort-
sätta på kvällen. Morgondagens plenum,
som börjar kl. 14.00, avslutas senast kl.
19.00. Vid sammanträdet fredagen den
30 april (Valborgsmässoafton) förekom-
mer endast bordläggningar och andra
formella ärenden.

§ 3

Föredrogs och hänvisades till bevill-
ningsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vi-
lande proposition nr 126, med förslag
till lag om ändring i kommunalskattela-
gen den 28 september 1928 (nr 370),
m. m.

§ 4

Föredrogs var för sig följande å bor-
det vilande motioner; och hänvisades
därvid

till jordbruksutskottet motionerna nr
876—880; samt

till statsutskottet motionerna nr 881
och 882.

§ 5

Föredrogs, men bordlades åter stats-
utskottets utlåtanden nr 51—71.

§ 6

Föredrogs statsutskottets memorial nr
77, angående överlämnande till lagut-
skott av sex till statsutskottet hänvisade
motioner i vissa delar.

Sedan kammaren på framställd pro-
position bifallit utskottets hemställan
om memorialets företagande till avgö-
rande efter allenast en bordläggning, bi-
fölls utskottets i memorialet i övrigt
gjorda hemställan.

§ 7

Föredrogs, men bordlades åter banko-
utskottets utlåtande nr 15.

§ 8

Anslag till frivilligt folkbildnings- arbete, ungdomsverksamhet m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr
48, i anledning av Kungl. Maj:ts i stats-
verkspropositionen gjorda framställ-
ningar om anslag för budgetåret 1965/66
till frivilligt folkbildningsarbete, ung-
domsverksamhet m. m. jämte i ämnet
väckta motioner.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Bidrag till studiecirkelverksamhet

Sedan punkten föredragits yttrade:

Herr MUNDEBO (fp):

Herr talman! Jag vill säga några ord
med anledning av den blanka reserva-
tion som jag avgivit vid denna punkt.

Vid 1963 års riksdag beslutades om
en reformering av stödet till studiecir-
kelverksamheten, som bl. a. syftade till
att genom en förbättring av det statliga
bidraget väsentligt underlätta studie-
cirkelarnas arbete. Det förutsattes då att
detta stöd skulle förbättras etappvis. En
successiv förbättring har också skett.
Statsbidraget till allmänna studiecirkel

Bidrag till studiecirkelverksamhet

har höjts från 50 till 60 procent av kostnaderna för ledararvoden och studiemateriel. Samtidigt har emellertid funnits ett bidragstak som kvarstått oförändrat med högst 15 kronor per studietimme.

Skolöverstyrelsen har i sina petita föreslagit att bidragsandelen skulle höjas från 60 till 75 procent av kostnaderna och att maximeringen av bidraget skulle höjas från 15 kronor till 22 kronor 50 öre. I statsverkspropositionen föreslås emellertid endast en höjning av bidragsandelen till 75 procent men inte någon höjning av bidragstaket.

En väsentlig motivering till 1963 års riksdagsbeslut var att reformen skulle bidra till en kvalitativ förbättring av vårt folkbildningsarbete, och folkbildningsorganisationerna har också arbetat i den riktningen. Man har anordnat cirklar inom nya områden, arbetat för förnyelse av metoderna, anlitat mera kvalificerade lärarkrafter o. s. v. Detta har i många fall inneburit ökade kostnader. Cirklarnas kostnadsnivå har också stigit av andra orsaker, t. ex. den ATP-avgift som nu skall erläggas för lärarna.

Den nu föreslagna höjningen av bidragsandelen kan ses som ett fullföljande av tidigare riksdagsbeslut. En höjning av bidragsandelen med bibehållande av gällande bidragstak innebär emellertid i realiteten att studieförbundets möjligheter att utnyttja 75-procentsregeln i markant grad försämras. Den avsedda effekten — att skapa ekonomiska möjligheter för en höjning av cirklarnas kvalitet — uppnås inte. Det som nu beslutas är alltså en delreform. En höjning av bidragstaket är av största vikt, och såväl folkbildningsorganisationerna som skolöverstyrelsen har förutsatt att bidragstaket skulle höjas i takt med höjningen av bidragsandelen.

Herr talman! Jag ställer inte något yrkande men vill uttala förhoppningen att nästa års riksdag kommer att fatta ett positivt beslut i denna fråga.

I detta anförande instämde herrar *Wiklund* och *Rimmerfors* (båda fp).

Herr **NORDSTRANDH** (h):

Herr talman! Eftersom jag står ett av våra studieförbund mycket nära och därför så att säga inifrån kan bedöma studieförbundens situation, vill jag gärna understryka det befogade i att maximeringen av bidraget per studietimme snarast höjes från 15 kronor till 22 kronor 50 öre, varom herr Mundebo nyss talade.

Jag noterar med tillfredsställelse, att ecklesiastikministern har ett positivt intresse för studieförbunden och strävar efter att — troligen i någon kamp med finansdepartementet — ge dem så goda arbetsmöjligheter som det är möjligt. Läraromkostnaderna är numera — jag pekar här bara på en av de komponenter som ingår i bilden — sådana, att ett bidragstak på 15 kronor är helt orealistiskt på många orter i vårt land.

Om ecklesiastikministern i nästa statsverksproposition föreslår en höjning i det fallet, kommer säkert statsutskottet och dess andra avdelning att tillstyrka förslaget. I dagens läge har man inte velat ta något initiativ på den punkten. Studieförbunden liksom utskottet väntar på det förlösande ordet från ecklesiastikministern.

Detsamma gäller om den absolut nödvändiga höjningen av organisationsanslaget till studieförbunden, varom nästa punkt i statsutskottets utlåtande handlar. Där säger utskottet t. o. m., att utskottet hyser stor förståelse för behovet av en förstärkning av studieförbundens resurser. Kan ecklesiastikministern begära mer för att nästa år omgjorda sig med en beslutsamhet, som innebär, att han lägger rödpennan åt sidan i dessa båda frågor?

Fröken **OLSSON** (s):

Herr talman! Eftersom ingen av de föregående talarna har framställt något yrkande, behöver jag inte ge någon utförlig argumentering. Jag bara påpekar att detta bidrag har höjts i etapper, vilket vi varit införstådda med från bör-

Utbildning av ungdomsledare

jan. Vi tycker att det i och för sig är en ganska rejäl höjning när bidragsprocenten på en gång ökar från 60 till 75, och vi har ansett att det får räcka för i år, även om vi alla vet att det också behövs en höjning av bidragstaket.

Jag ber därför kort och gott att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr WENNERFORS (h):

Herr talman! Jag har full förståelse för bildningsorganisationernas svårigheter. Jag känner till detta, då jag själv delvis är verksam i en sådan bildningsorganisation. Vi måste väl räkna med att så småningom få gynnsammare bidragsgrunder.

Men jag tycker nog att det vid ett sådant här tillfälle också bör sägas från denna talarstol att det finns en annan möjlighet, nämligen att man höjer kursavgifterna inom bildningsorganisationerna. Har man sett i kursprogrammen några år, finner man att det här inte skett många höjningar under de senare åren. Det råder faktiskt en verklig rädsla för att höja kursavgiften. Man är t. o. m. rädd för att höja en kursavgift på 45—50 kronor med en femma.

Beträffande kvaliteten är jag fullt överens med dem som framhåller att åtgärder måste vidtas. Men jag undrar om det inte är mera motiverat, när man vill förbättra kvaliteten, att höja anslagen till de centrala organisationskostnaderna.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 3—5

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6

Utbildning av ungdomsledare

Kungl. Maj:t hade (bilaga 10, punkt B 70, s. 149 och 150) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1965/66 anvisa samma anslagsbelopp

som för innevarande budgetår eller ett reservationsanslag av 2 500 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Schött *m. fl.* (I: 78) samt den andra inom andra kammaren av herrar Hedin och Nordgren (II: 105), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta att till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1965/66 anvisa ett reservationsanslag av 3 000 000 kr.;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar Johan Olsson och Harald Pettersson (I: 167) samt den andra inom andra kammaren av herr Boo *m. fl.* (II: 188), i vilka hemställts att riksdagen måtte till Utbildning av ungdomsledare under åttonde huvudtiteln för budgetåret 1965/66 anvisa ett reservationsanslag av 3 000 000 kr.;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Dahlberg *m. fl.* (I: 375) och den andra inom andra kammaren av herr Carlstein (II: 445).

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 78 och II: 105 samt I: 167 och II: 188, till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1965/66 anvisa ett reservationsanslag av 2 500 000 kr.;

II. att motionerna I: 375 och II: 445 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar Ivar Johansson, Axel Andersson, Per Jacobsson, Källqvist och Thorsten Larsson, fröken Elmén samt herrar Larsson i Hedenäset, Mattsson och Mundebo, vilka ansett att utskottet under I. bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med bifall till motionerna I: 78 och II: 105 samt I: 167 och II: 188, till Utbildning av ungdomsledare för

budgetåret 1965/66 anvisa ett reservationsanslag av 3 000 000 kr.;

b) av herr *Nordstrandh*, utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr MATTSSON (cp):

Herr talman! Vid denna punkt i statsutskottets utlåtande nr 48 finns det en reservation med hemställan att riksdagen må med bifall till motionerna I: 78 och II: 105 samt I: 167 och II: 188 till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1965/66 anvisa ett reservationsanslag av 3 miljoner kronor. Detta är 500 000 kronor mer än vad utskottet föreslår. Utskottet biträder Kungl. Maj:ts förslag i statsverkspropositionen och föreslår alltså 2,5 miljoner kronor, samma belopp som gäller för innevarande budgetår.

Utskottet säger att det är »helt införstått med att god tillgång på väl utbildade ungdomsledare är ett av de viktigaste villkoren för en framgångsrikt bedriven ungdomsverksamhet». I detta vill jag helhjärtat instämma, och jag kan också instämma i utskottets uttalande att behovet av snara åtgärder för att öka insatserna på detta område torde vara uppenbart.

Jag noterar med tillfredsställelse, att förutsättningarna för statsbidrag till ungdomsledarutbildning i detta avseende bringas i överensstämmelse med vad som gäller för bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet. Detta innebär att bidrag kan utgå direkt till ungdomsledarutbildning inom politisk ungdomsorganisation. Så har det inte varit tidigare, vilket de politiska ungdomsorganisationerna givetvis reagerat mot. De har ofta framhållit att det i en demokrati är nödvändigt med politiska partier och att det då också är naturligt att man har politiska ungdomsorganisationer. Jag delar deras uppfattning och är alltså tillfredsställd med att bidragen nu skall utgå direkt

Utbildning av ungdomsledare

till de politiska ungdomsorganisationerna.

Men jag kan inte instämma i utskottsmajoritetens uttalande att man inte skall höja anslaget till ungdomsledarutbildning förrän slutsatserna redovisats av de undersökningar, som 1962 års ungdomsutredning bedriver. Genom denna utredning anser utskottet att man skall bli i tillfälle att bilda sig en uppfattning om medelsbehovet och om hur resurserna skall kunna utnyttjas, och vi får givetvis hoppas att utredningen skall klara denna uppgift, men jag anser att det vore välbeträkt att i avvaktan på denna utrednings betänkande höja anslaget i enlighet med vad som är begärt i reservationen 2 a vid denna punkt. Jag tycker att detta skulle vara mera i överensstämmelse med vad utskottet uttalar om behovet av snara åtgärder för att på detta område öka insatserna, vilket behov det anser vara uppenbart. Enligt min mening innebär »snara åtgärder» att man för nästa budgetår beviljar mera pengar till detta ändamål.

Utskottsmajoriteten skriver visserligen att det kommer att anslås mera pengar till detta ändamål än vad som är redovisat under just denna punkt, eftersom departementschefen föreslagit att för nästa budgetår en del av ett anslag till Bidrag till driften av folkhögskolor på 80 000 kronor skall användas för ungdomsledarutbildning. Jag säger »en del» av detta anslag, eftersom det i såväl statsverkspropositionen som utskottsutlåtandet heter att detta belopp bl. a. skall användas för nämnda ändamål. Detta innebär att inte hela beloppet på 80 000 kronor skall användas för detta ändamål. Hur mycket det blir vet jag inte. Jag vill dock framhålla att varje bidrag givetvis mottas med tacksamhet.

Jag måste dock påpeka att organisationerna naturligtvis får vidkännas ökade kostnader för sin verksamhet till följd av de inträffade prisstegringarna. Vi vet att de 15 kronor per dag som ut-

Utbildning av ungdomsledare

går i bidrag till varje kursdeltagare inte räcker. Dessutom har också sedan beslutet fattades resekostnaderna stigit.

Vad man kan riskera blir följden om inte anslaget höjs är att ungdomsorganisationerna inte kan uppehålla ungdomsledarutbildningen i samma omfattning som tidigare, och därmed minskas möjligheterna för en framgångsrikt bedriven ungdomsverksamhet.

Ungdomsorganisationerna är väl medvetna om behovet av utbildning av ungdomsledare och är även beredda att göra betydande insatser på detta område. Det läggs ned mycket av tid och krafter på att skaffa pengar för detta ändamål och dessutom gör man insatser för denna verksamhet i organisationsarbetet. Många av dem som utbildar sig gör detta på sin fritid. De avstår semesterdagar o. s. v. för att sedan kunna träda ut i organisationerna och där tjänstgöra såsom ungdomsledare.

För nästa budgetår har organisationerna själva anhängit om nära 7,7 miljoner kronor för utbildning av ungdomsledare. Det anslag på 3 miljoner kronor som reservanternas föreslår är sålunda mycket mindre än det belopp organisationerna anser sig behöva. Summan 3 miljoner kronor är prövad av en sakkunnig instans — skolöverstyrelsen har efter samråd med den utredning jag nämnde, alltså 1962 års ungdomsutredning, föreslagit detta belopp. Utskottsmajoriteten anser sig tydligen kunna återropa utredningen när det är fråga om att avstyrka framställningar om höjning av anslaget men inte när det är fråga om att föreslå bifall till sådana framställningar.

Reservanternas föreslår således ett lägre anslag än det organisationerna hemställt om. Man får givetvis utgå från att skolöverstyrelsen liksom utredningen bedömt möjligheterna att utnyttja resurserna och funnit att dessa inte räcker längre. Det är exempelvis nödvändigt att ha kvalificerade föreläsare för att bra resultat skall uppnås, och en anled-

ning till att organisationerna inte fått stöd för hela den summa de begärt är att antalet sådana föreläsare är begränsat. — Nu är det givetvis inte organisationernas sak att bedöma resurserna, utan organisationerna anmäler sina behov och sedan får ansvariga instanser bedöma vilka resurser som finns.

Herr talman! Sådan är situationen. Mycket skulle kunna tilläggas, men jag vill avslutningsvis bara säga att ungdomarna behöver gemenskap nu liksom förut. De söker sig till sina jämnåriga på fritiden, och för många blir det gemenskapen i ungdomsorganisationerna som söks. Där finner ungdomarna en meningsfull fritid, där formas en stor del av vår ungdom, där lära sig ungdomarna ta ställning och där gör de ofta sina val — val som i många fall är svårare än förut och absolut flera för dagens ungdom än för tidigare generationers ungdom. Fritiden har ökat och mycket lockar, inte minst det kommersiella nöjeslivet. — För att ungdomen skall få bästa möjliga utbyte av sitt deltagande i ungdomsorganisationernas arbete behövs det kunniga ungdomsledare, som kan hjälpa ungdomen till nyttig sysselsättning på fritiden, hjälpa den att växa in i samhällsgemenskapen och att göra positiva insatser.

Det är med denna motivering, herr talman, som jag yrkar bifall till reservationen 2 a av herr Ivar Johansson m. fl.

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! I och för sig inger en höjning av medelsanvisningen till ungdomsledarutbildningen med 500 000 kronor inga betänkligheter, snarare tvärtom. Däremot blir man betänksam, när man nu får höra tankar framföras på en omedelbar upprusning till 7 miljoner kronor i nästa omgång.

Skolöverstyrelsen har begärt en höjning, och det är otvivelaktigt angeläget att kunna öka utbildningsverksamheten. Men — och det är därför som jag lik-

Utbildning av ungdomsledare

som övriga högerledamöter i statsutskottet inte kunnat följa reservationen 2 a av herr Ivar Johansson m. fl. utan i stället inlagt en blank reservation — stöd till utbildningen av ungdomsledare skall i fortsättningen också kunna utgå direkt till politiska ungdomsorganisationer.

Utskottets majoritet tiger — säkerligen oavsiktligt — om den saken, liksom också de ledamöter, som avgivit reservationen 2 a. Departementschefen har däremot klart deklarerat vad det gäller. Det heter på s. 150 i bilaga 10 till statsverkspropositionen följande, vilket jag gärna vill läsa upp för att saken skall vara klar: »Enligt gällande bestämmelser kan bidrag inte direkt utgå till ungdomsledarutbildning inom politisk ungdomsorganisation. I enlighet med skolöverstyrelsens förslag förordar jag att ifrågavarande bestämmelser ändras, så att förutsättningarna för statsbidrag i detta avseende bringas i överensstämmelse med dem, som gäller för bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet.»

Eftersom detta betyder, att bidrag till ungdomsledarutbildningen hädanefter skall utgå direkt också till politiska organisationer och utskottet genom sin tystnad på denna punkt i sin skrivning måste förutsättas acceptera departementschefens uppfattning, har jag genom en blank reservation velat understrika, att jag inte genom en anslutning till en ökning av medelsanvisningen — som i och för sig från icke politisk synpunkt är motiverad — vill bereda ytterligare möjligheter för en slussning av pengar till rent politiska ändamål, vilket det onekligen i praktiken blir fråga om. Det är illa nog, att den hittillsvarande medelsanvisningen från och med nästkommande budgetår skall kunna utnyttjas också för direkta politiska syften. Logiskt och konsekvent hade det varit — och det medger jag gärna — att numera ta avstånd från hela anslaget till ungdomsledarut-

bildning. Det skulle emellertid om riksdagen så beslöte, bli till mycket stor skada för den ungdomsledarutbildning på icke politisk grund, som pågår sedan år tillbaka med hjälp av utgående anslag. Det är inte alls svårt för mig att avstå från att dra ut sådana logiska konsekvenser.

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! Vi behöver satsa på morgondagens folk, på vår ungdom. Det är den grupp av människor som skall bygga framtidens samhälle, och vi behöver i högre grad ägna omsorg åt den gruppen, som är mycket, mycket stor för närvarande i vårt land. Nu har ju de stora efterkrigskullarna kommit upp i föreningsåldern — det lär i år finnas cirka 1 060 000 ungdomar i åldern 15—25 år. Detta innebär en ökning från bottenåret 1955 med över 200 000 eller omkring 25 procent.

Ungdomen utgör alltså en mycket stor kategori av vårt folk — ett helt samhällsskikt. Tyvärr förhåller det sig emellertid så att en del ungdomar inte sköter sig på det sätt som vi menar att ungdomen bör göra. Ungdomsbrottsligheten är beklagligtvis ganska markant. Det finns en grupp socialt missanpassade ungdomar — de karakteriseras av vanart, troshandlingar och ohys, de skolskolkar, de ägnar sig åt snatterier och billån. Och vi läser nästan dagligen i tidningarna om alkoholbrukets och narkotikabrukets tilltagande för en grupp av dessa ungdomar.

Men det skall också sägas att den allra största delen av ungdomen är hygglig och ambitiös — ungdomar som söker förbereda sig för sin framtid. Det råder emellertid stor brist på ungdomsledare, som kan ta sig an denna kategori, och det är den saken som angår oss nu, inför det beslut vi skall fatta.

Visserligen anordnas det en hel del ungdomsledarkurser, men i många fall är dessa alldeles för korta — två till fem dagar kan inte vara en tillräcklig kurs-tid. Vi vet att det i statsverkspropositio-

Utbildning av ungdomsledare

nen föreslagits ett oförändrat anslag av 2,5 miljoner kronor till utbildning av ungdomsledare. Herr Mattsson påpekade att ungdomsorganisationerna — inte mindre än 53 stycken för övrigt — har anmält ett medelsbehov på i det närmaste 7,7 miljoner kronor till ledarutbildning. Det betyder naturligtvis inte att här i riksdagen framförs äskande om den summan. Men den höjning från 2,5 miljoner till 3 miljoner kronor som föreslås i reservationen 2 a är sålunda ganska blygsam.

Det medelsbehov som ungdomsorganisationerna själva redovisar är alltså tre gånger så stort som det anslag som under innevarande år utgår till dessa bidrag. Nu har skolöverstyrelsen efter samråd med 1962 års ungdomsutredning föreslagit, att anslaget uppräknas med 500 000 kronor. Utskottet har emellertid inte ansett sig kunna tillstyrka en sådan höjning. Men utskottet framhåller intressant och glädjande nog att »behovet av snara åtgärder för att öka insatserna på detta område torde vara uppenbart». Det är ett ganska gott erkännande som utskottet här ger. När nu utskottsmajoriteten anser att *snara åtgärder* behövs så tycker man att utskottsmajoritetens yrkande borde ha blivit ett annat än vad som nu är fallet. Utskottsmajoriteten hänvisar till att 1962 års utredning ännu pågår och till att 80 000 kronor av bidraget till driften av folkhögskolor enligt departementschefens förslag skall komma bl. a. ungdomsledarutbildningen till del. Detta belopp är emellertid för litet med hänsyn till de krav som ställs på ungdomsledarutbildningen i vårt samhälle, och jag ber därför att få yrka bifall till reservation nr 2 a av herr Ivar Johansson m. fl.

I detta anförande instämde herrar *Sjönell* (cp), *Nelander* (fp) och *Westberg* (fp):

Herr BOO (cp):

Herr talman! Ett av de mest glädjan-

de och stimulerande inslagen i svenskt samhällsliv är den omfattande, initiativrika och positiva ungdomsverksamhet som bedrivs inom en mångfald organisationer och sammanslutningar. Denna frivilliga verksamhet är av stort värde för ungdomen, men den är också något av en livsnerv i vår demokrati. Därom torde alla vara överens. Om så är fallet, borde alla också ha insett nödvändigheten av att stödja ett ordentligt utvecklingsarbete på detta område.

Den punkt i statsutskottets utlåtande nr 48 som nu behandlas gäller anslaget till ungdomsledarutbildningen. Man kan utan att göra sig skyldig till en alltför grov generalisering säga, att en av de mest centrala och angelägna uppgifterna inför framtiden är att täcka behovet av en ökad ungdomsledarutbildning. Detta behov redovisas i klara siffror i skolöverstyrelsens sammanställning över ansökningarna från olika ungdomsorganisationer. Av denna sammanställning framgår, att de 53 ungdomsorganisationerna anmält ett sammanlagt behov på detta område för nästa budgetår av 7,7 miljoner kronor, alltså mer än tre gånger så mycket som nuvarande anslag. Det borde då vara angeläget att höja detta anslag med åtminstone det blygsamma belopp som skolöverstyrelsen föreslagit och varom yrkande föreligger i den till punkten fogade reservationen.

Utskottsmajoriteten har för sin del — det har påpekats tidigare i debatten — understrukit behovet av snara åtgärder för att öka insatserna när det gäller ungdomsledarutbildningen. Men utskottsmajoriteten har likväl inte varit beredd att föreslå riksdagen att ställa ökade resurser till organisationernas förfogande för detta ändamål. Man kan med skäl ställa frågan: Hur kan utskottet uttala sig så positivt men ändå vara så negativt i sitt handlande? Utskottsmajoritetens sakskalet för sin negativa ståndpunkt verkar inte särskilt övertygande; man vill inte tillstyrka en upp-

Utbildning av ungdomsledare

räkning av anslaget innan 1962 års ungdomsutredning är klar med sitt arbete. Det måste betraktas som en mycket svag motivering. Skolöverstyrelsen har ju framlagt sitt äskande i fullt samförstånd med 1962 års ungdomsutredning. Jag vågar också påstå, att utredningen med stor sannolikhet inte kommer att föreslå ett lägre anslag för detta ändamål än det som reservanterna nu yrkar på. Till detta kan anföras att regeringen i andra sammanhang inte brukar känna sig helt bunden vare sig av de utredningar som är färdiga med sitt arbete eller av de utredningar som pågår. Man tycker därför att det borde ha varit möjligt för regeringen att lägga fram ett positivt förslag i detta avseende.

Det är också viktigt att understryka den samstämmighet i uppfattningarna som råder inom olika ungdomsorganisationer när det gäller behovet av ett ökat stöd. Den samstämmigheten har bl. a. kommit till uttryck i de pressuttalanden som gjorts av ordförandena i regeringen närstående ungdomsorganisationer, vilka klart sagt ifrån att det behövs en väsentlig utökning av resurserna på detta område.

På en punkt trodde jag att man hade anledning att glädja sig åt utskottets ställningstagande. Av utlåtandet får jag nämligen den uppfattningen, att alla partier nu accepterat de föreslagna nya reglerna, att bidrag från detta anslag i fortsättningen skall kunna utgå direkt till de politiska ungdomsorganisationerna.

Nu har emellertid herr Nordstrandh deklarerat att man på högerhåll inte varit beredd att ta konsekvenserna av ett avslagsyrkande på denna punkt men att man inte heller velat tillstyrka förslaget om ett vidgat utanordningsförfarande. Detta visar väl om något vilket dilemma högern nu kommit in i; man vågar inte ta konsekvenserna av sin negativa inställning och man är inte heller beredd att helhjärtat acceptera det förslag som nu läggs fram. Jag hop-

pas dock att detta innebär att högern nu kommit in i ett tillfriskningsskede och att man nästa gång frågan behandlas skall vara beredd att ta konsekvenserna av det stora behov som redovisats.

Dessutom kan väl sägas att högern rent formellt begått ett fel vid utskottsbehandlingen. Med den inställning högern har borde partiets representanter i utskottet ha fogat en reservation till utlåtandet. Det är ju här fråga om ett särskilt anslag, och om riksdagen nu fattar ett beslut om reglerna för bidragens utanordnande i enlighet med utskottets förslag, kommer det naturligtvis att påverka det framtida ställningstagandet till detta anslag.

Herr talman! Med det sagda ber jag att få yrka bifall till reservation 2 a av herr Ivar Johansson m. fl.

Herr NORDSTRANDH (h) kort gemäle:

Herr talman! Jag kan gott säga, herr Boo, att det hade varit bättre, om högerrepresentanterna hade fogat en reservation till utlåtandet, där de klart framhållit vår ståndpunkt. När det nu inte finns någon sådan reservation, har jag nödgats att i debatten framföra våra synpunkter.

Herr Boo säger, att högern borde ta konsekvenserna av det dilemma som vi kommit i. Jag kan inte finna, att högern kommit i något dilemma genom eget förvållande. Vi har ställts inför det faktum, att de andra partierna nu tycks ha accepterat principen, att bidrag av statsmedel skall kunna utgå direkt till organisationer som mer eller mindre har politiska syften. Vi har haft en linje i denna fråga under många år, och den linjen kommer vi att hålla så länge det över huvud taget är möjligt. Vi kan till sist komma i den situationen, att vi inte längre kan göra motstånd. Det har hänt i andra frågor både för oss och övriga oppositionspartier. Men så länge som möjligt står vi kvar vid vår principiella uppfattning. Det

Utbildning av ungdomsledare

är så mycket viktigare, att vi gör det, som regeringen har lagt fram förslag om ökat stöd till politisk verksamhet på andra områden, och där rör det sig om betydligt mycket mera pengar, än det är fråga om på denna punkt. Vi intar en bestämd ståndpunkt och hoppar inte från den ena till den andra.

Herr BOO (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill endast konstatera att herr Nordstrandhs sista inlägg ingalunda gav någon klarhet. Det bara ökade intrycket av att högern verkligen råkat i ett svårt dilemma. Herr Nordstrandh sade ju också att den tills vidare tänker fortsätta att göra motstånd. Det innebär väl att man tänker göra passivt motstånd på det sätt som man har presenterat under denna punkt i utskottsutlåtandet. Men han säger också att man från högerhåll självklart är beredd att acceptera den uppfattning som nu delas av de övriga politiska partierna. Jag tycker att det beskedet är glädjande. Jag vill också påstå att den praktiska tillämpningen av bidragsgivningen till de politiska ungdomsorganisationerna har givit klart besked om att högerens organisationer mig veterligt i intet fall har avstått från att utnyttja de resurser som samhället ställer till förfogande. Detta bör noteras i detta sammanhang, liksom det bör noteras att högerens representant en gång i den utredning, vars betänkande låg till grund när detta bidrag infördes, också hade en uppfattning som skiljer sig från den av högern nu redovisade.

Därutöver, herr talman, vill jag bara säga att jag finner det angeläget att, liksom tidigare talare gjort här i dag, understryka det nödvändiga i att vi har en positiv och aktiviserande politisk ungdomsverksamhet i ett land där vi hyllar de demokratiska principerna och sätter deras fortbestånd så högt.

Herr NORDSTRANDH (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill ännu en gång understryka, herr Boo, att vi från högerens sida har den mest positiva inställning till ungdomsledarutbildningen. Det har vi också haft tidigare, och vi kommer att ha det i fortsättningen, om denna ungdomsledarutbildning kan ske på det sätt, på vilket den tidigare har skett. Jag kan inte finna annat, än att det har funnits ganska positiva drag i det sätt, på vilket man har kunnat stödja ungdomsledarutbildningen via studieförbunden. Studieförbunden skall vara principiellt opolitiska, och de är det, även om en del av dem har anknytning till politiska organisationer. Om pengarna går till studieförbunden, har man i alla fall en viss insyn i hur de används; det är studieförbunden skyldiga att tillse. Vi hade alltså utan vidare kunnat rösta för detta högre anslag, till och med på ett ännu högre anslag, om inte situationen förändrats.

Det inträffar ständigt, att man gör motstånd mot bidrag. Det är vi inom högerpartiet ingalunda ensamma om att göra. Men när ett beslut tillkommit i laga demokratisk ordning, kan jag inte se annat, än att även de som har varit emot anslaget har full rätt att sedan utnyttja det. I annat fall går pengarna till konkurrentorganisationerna och stärker dem ytterligare. Det finns inga andra möjligheter i ett demokratiskt land än att foga sig i ett beslut som har fattats och göra det bästa möjliga av situationen, till och med ta emot bidrag.

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Som bakgrund till denna fråga har med all rätt berörts — bl. a. av herr Källstad — den nuvarande situationen på ungdomsfronten. Det är inget tvivel om att det finns betydande problem, i första hand kanske på vad jag skulle vilja kalla den egentliga brottslighetens förgårdar, men också den direkta ungdomsbrottsligheten

Utbildning av ungdomsledare

visar en klar tendens att öka. Men det mest allvarliga är att den sprider sig ned i allt lägre åldrar.

Vi berörde i fredags frågan om ungdomsvårdsskolorna och deras problem. Det är naturligtvis mycket angeläget att man vidtar alla rimliga åtgärder för att återföra den ungdom, som på ett eller annat sätt råkat illa ut, till lagliga vägar. Men jag tror ändå att de mest positiva åtgärder man kan vidta från samhällets sida är de av förebyggande art. Därför tror jag att just det som vi här behandlar — ungdomsledarutbildningen — är en av de mest angelägna åtgärderna och att de medel man satsar på den kan ge mycket god utdelning.

All erfarenhet visar, att den ungdom som kommer in i olika föreningar, där det finns goda och ansvarskännande ledare, inte hamnar bland samhällets rotlösa problembarn. Skolöverstyrelsen har begärt att få ytterligare 500 000 kronor. Vi har i motioner yrkat på att den skall få detta belopp; bl. a. har herr Nordgren och jag gjort det i en motion. Utskottet vitsordar den stora betydelse som frågan har och anser att snara åtgärder är av behovet påkallade för att öka anslaget. Men som vanligt finns det en utredning att hänvisa till när man ändå vill ställa sig kallsinnig. I detta fall är det 1962 års ungdomsutredning. Jag anser att detta är ett så klart dokumenterat och angeläget behov, att man inte har anledning att avvakta utredningen utan redan nu bör ge detta tillskott. Jag har svårt att förstå att det på något sätt skulle kunna påverka de förslag man från utredningen kan framlägga, i synnerhet om, såsom herr Källstad framförde, det förekommit samråd mellan skolöverstyrelsen och utredningen i detta avseende.

Jag måste erkänna att vi motionärer förbisett den fråga som herr Nordstrandh tog upp om de politiska organisationerna. Vi uppmärksammade inte att det nu kan bli möjligt för de

politiska organisationerna att utnyttja detta anslag. Jag tror, att vi därvidlag befinner oss i ganska gott sällskap, ty det förefaller som om utskottet också har förbisett detta. Om det sker en förändring genom vad departementschefen föreslagit, brukar utskottet påpeka detta. Varken utskottsmajoriteten eller reservanterna har omnämnt den saken. Vi motionärer har förutsatt att det inte skulle utgå till de politiska organisationerna. Vi har samma principiella uppfattning som herr Nordstrandh förut framhöll, och den står vi fast vid. Vi delar därvid den uppfattning som kommer till uttryck senare vid behandlingen av detta ämne i reservation 3 i anslutning till punkt 8.

Herr talman! Med de förbehåll jag här gjort för de politiska organisationerna yrkar jag bifall till reservation 2 av herr Ivar Johansson m. fl.

I detta anförande instämde herr Nordgren (h).

Fröken OLSSON (s):

Herr talman! Herr Mattsson nämnde, att detta inte bara är en penningfråga utan i mycket hög grad också en fråga om lärare och ledare vid dessa ungdomsledarkurser och att det råder verklig brist på folk. Detta förhållande tillsammans med det faktum att anslagskraven är så mycket större än vad reservanterna föreslagit visar att vi här måste tänka på att både ekonomiskt och personellt så effektivt som möjligt utnyttja de resurser vi har. Vi hoppas att ungdomsutredningen skall hjälpa oss därmed. Den skall framlägga förslag om hur denna verksamhet skall kunna effektiviseras, så att vi får ut mera av den med samma antal lärare och med den ekonomiska satsning vi kan göra. Enbart detta utgör ett skäl att avvakta utredningens förslag.

Utskottet understryker att det är bråttom, och vi vill inte dröja för länge. Det sägs ofta och har även sagts under debatten här att man brukar skylla

Utbildning av ungdomsledare

på en utredning när man vill ställa sig kallsinnig. Det är klart att det många gånger kan vara nödvändigt att göra tillfälliga förbättringar i avvaktan på att en utredning skall bli färdig med sitt arbete, och det har gjorts också i detta fall.

Ifrågavarande anslag höjdes innevarande år med 800 000 kronor, och det är ändå ingen dålig höjning. Men nu när ungdomsutredningen så att säga är inne på slutvarvet tycker utskottsmajoriteten att vi kan vänta. Men den understryker starkt att det är bråttom, och vi hoppas att denna del av ungdomsutredningens arbete skall kunna redovisas så snart att vi kan få fram förslag till nästa års riksdag.

Jag måste emellertid vända mig mot vad som här ideligen framhålls både i motioner, reservationer och nu i kammardebatten, nämligen att man bör kunna gå med på detta utan vidare därför att skolöverstyrelsen vid sitt anslagsäskande varit i kontakt med ungdomsutredningen som är inne på samma linje. En utredning går inte till så. Den har ingen som helst beslutanderätt. Den skall samla in fakta, bearbeta dem och lägga fram förslag. Därefter skall utredningens förslag remissbehandlas, varefter en ytterligare överarbetning göres i departementet. Detta framlägger förslag för riksdagen där eventuella ytterligare ändringar sker. Men först i riksdagen fattas beslut om vilka åtgärder som skall vidtas med anledning av utredningen. Man kan inte föregripa riksdagens ställningstagande. När en utredning tycker sig ha kommit fram med ett förslag på ett visst område bör den inte ta kontakt med ett ämbetsverk och sedan mena att riksdagen skall godkänna vad som förekommit, utan att utredningens förslag behandlats av vare sig remissinstanser eller departement. Att utredningen och skolöverstyrelsen i detta fall varit i kontakt med varandra, utgör inget skäl.

Sedan skulle jag vilja säga till herr

Nordstrandh och herr Hedin att det är fullkomligt omöjligt att skilja studieverksamheten och den politiska verksamheten ifrån varandra med hänsyn till det sätt på vilket de politiska ungdomsorganisationerna arbetar; de går så att säga in i varandra. De politiska ungdomsförbundens verksamhet är till övervägande del ett studie- och utbildningsarbete. De som leder den politiska verksamheten leder också i så hög grad utbildningen och studierna, att det är orimligt att dessa organisationer för sin verksamhet på studieområdet skall behöva gå omvägen över studieförbunden. Det innebär helt enkelt en rationalisering att de politiska ungdomsorganisationerna kan få sina anslag till ledarutbildningen direkt på samma sätt som andra ungdomsorganisationer. Även med högerns principiella inställning till statsanslag till politisk verksamhet borde det inte vara omöjligt att lämna sitt bifall till just denna del av ungdomsledarutbildningen.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag. Jag understryker de önskemål som däri uttalas om att ungdomsutredningens arbete skall bedrivas så skyndsamt att vi snart kan få ett förslag och få tillfälle att ta upp frågan i ett större sammanhang.

Herr MATTSSON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det anförande som fröken Olsson nu hållit vittnar om att hon är väl förtrogen med dessa spörsmål. Inte minst gav hennes skildring av de politiska ungdomsförbundens situation klarhet på den punkten.

Jag kan instämma i vad fröken Olsson sagt beträffande de politiska ungdomsorganisationerna. Stödet till dessa organisationer aktiviserar dem, och det är aktivitet vi eftersträvar i dessa organisationer liksom i övriga ungdomsorganisationer.

Men vad fröken Olsson säger om att resurserna inte skulle räcka till för att

Utbildning av ungdomsledare

höja anslaget och därmed få ut en god behållning av kurserna verkar inte övertygande på mig i varje fall. Här har nämnts att man behöver lärare och ledare till dessa kurser och det är riktigt. Jag litar på skolöverstyrelsens ord när den anser sig kunna rekommendera ett anslag på 3 miljoner kronor, d. v. s. en höjning med en halv miljon kronor. Skolöverstyrelsen kan säkert bedöma detta anslagsbehov med ledning av den erfarenhet som den har från tidigare år.

Jag har nämnt att man inte kan gå med på att ge ungdomsorganisationerna allt som de begär. Det är väl ett bevis för att jag har velat vara realistisk i min motivering och i mitt ställningstagande.

Fröken Olsson erinrar vidare om att skolöverstyrelsen varit i kontakt med 1962 års ungdomsutredning. Ja, det har skett ett samråd med denna. Den har alltså inte sagt att »så här skall det vara», men också den har bedömt resurserna vara tillräckliga för att medge en höjning av anslaget. En hel del av dessa pengar behöver ungdomsorganisationerna för att kompensera de ökade kostnaderna för ungdomsledarutbildningen.

Herr WEDÉN (fp):

Herr talman! Jag har för min del inte någon som helst svårighet att stödja reservation nr 2 a, bakom vilken står utskottets folkparti- och centerpartiledamöter. Jag är tvärtom alldeles övertygad om att det högre anslag som yrkas i denna reservation är helt motiverat av det stora behov som finns av en förbättrad ungdomsledarutbildning, alldeles oavsett om man i det sammanhanget reser den viktiga — det har herr Nordstrandh naturligtvis rätt i — principiella frågan om de politiska ungdomsorganisationernas ställning och alldeles oavsett om de får pengar eller inte.

Jag tänker inte ta upp den principfrågan till debatt nu, herr talman, ty

vi kommer om någon vecka att få tillfälle till en kanske mera principiellt betonad debatt i samband med ett utlåtande från andra lagutskottet om den kommunala kompetensen när det gäller stödet till politiska organisationer. Jag skall be att få återkomma till den saken då.

För att slippa att begära ordet ytterligare en gång får jag kanske, herr talman, begagna tillfället att säga att ehuru jag yrkar bifall till den reservation som har beteckningen 2 a kommer jag att avstå vid en eventuell votering om reservation nr 3.

Herr ENGVIST (s):

Herr talman! Jag begärde ordet när jag för en stund sedan hörde herr Nordstrandhs anförande och vill säga ett par ord om ett påstående som han därvid gjorde.

Jag förmodar att det var obekantskap med tidigare ställningstaganden av högern som var anledningen till att herr Nordstrandh nämnde att högern alltid varit positivt inställd till anslagen till ungdomsledarutbildning och ungdomsarbete.

Jag kan inte låta detta stå oemotsagt i kammarens protokoll. Jag vill bara hänvisa till den diskussion som fördes i kammaren för några år sedan då högern hade sin stora besparingsaktion i fråga om statsutgifterna. Vi hade vid det tillfället en hård diskussion om anslagen till ungdomsledarutbildning och ungdomsarbete och högerns inställning kunde sannerligen inte betecknas som positiv.

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Det är mycket riktigt, att högern — dock var inte jag inblandad — måste gå emot anslag till ungdomsledarutbildning. Men högerns ställningstagande måste ses i ett större sammanhang. Det var, som nämnades, ett led i en besparingsaktion. Och när man skall spara, måste man söka be-

Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet

sparingsmöjligheter någonstans. Det är möjligt, att det inte var rätta stället att söka göra besparingar på — den saken kan man diskutera — men man måste ha klart för sig den rätta utgångspunkten för högerpartiets inställning vid den tidpunkten.

Herr ENCKVIST (s):

Herr talman! Jag kan bara än en gång konstatera att högern den gången gick emot anslaget till ungdomsorganisationerna.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2 a); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Mattsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 6:o) mom. I) i utskottets utlåtande nr 48, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservation 2 a) av herr Ivar Johansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Mattsson begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 133 ja och 85 nej, varjämte 3

av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. II

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 7

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 8***Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet**

Kungl. Maj:t hade (punkt B 72, s. 151 —154) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1965/66 anvisa ett anslag av 3 666 000 kr., innebärande en anslagshöjning med 650 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Lidgard (I: 385) och den andra inom andra kammaren av herr Turesson (II: 484), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta 1. att statsbidrag ej måtte utgå till politiska ungdomsorganisationer samt 2. att till Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet för budgetåret 1965/66 anvisa ett anslag av 3 166 000 kr.;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru Olsson (I: 390) och den andra inom andra kammaren av herrar Larsson i Borrbö och Boo (II: 467).

Utskottet hemställde,

I. att motionerna I: 385 och II: 484, i vad de avsåge beslut av riksdagen att statsbidrag ej skulle utgå till politiska ungdomsorganisationer, icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att motionerna I: 390 och II: 467, i vad de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t om statsbidrag till Föreningen Nordens ungdomsrepresentantskap, icke måtte av riksdagen bifallas;

Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet

III. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 385 och II: 484 samt I: 390 och II: 467, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet för budgetåret 1965/66 anvisa ett anslag av 3 666 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Kaijser, Wallmark, Bohman* och *Nordstrandh*, vilka ansett

dels att utskottet under I. bort hemställa,

att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 385 och II: 484, såvitt nu var i fråga, besluta att statsbidrag icke skulle utgå till politiska ungdomsorganisationer;

dels ock att utskottet under III. — under förutsättning av bifall till yrkan- det beträffande I. — bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 390 och II: 467 ävensom med bifall till motionerna I: 385 och II: 484, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet för budgetåret 1965/66 anvisa ett anslag av 3 166 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Här rör det sig återigen — såsom vi ser det — om anslag till politiska ändamål. Jag skall fatta mig ytterligt kort. Jag skall bara göra en deklaration och tänker alltså inte fortsätta den diskussion om principer, som vi nu har fört och som — vilket herr Wedén mycket riktigt påpekade — troligen kommer att bli av ännu större omfattning om någon vecka.

Jag vill alltså bara redogöra för hur vi ser på statligt stöd till politiska ungdomsorganisationer. Vare sig sådant stöd har formen av anslag till central verksamhet — som det nu är fråga om

— eller av anslag till utbildning av politiska ungdomsledare, innebär det eller kan åtminstone innebära ett steg på väg mot statsfinansiering av de politiska partierna på längre sikt. Vill man inte vara med om en sådan utveckling utan vill spjärna emot den så länge det över huvud taget är möjligt, blir det helt naturligt att yrka avslag på den del av bidraget till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet, som kan beräknas gå till de politiska organisationerna — uppskattningsvis 500 000 kronor.

Jag yrkar bifall till reservation 3 vid punkten 8 av hrr Kaijser m. fl.

Herr CARLSSON i Tyresö (s):

Herr talman! Redan under punkt 6 fördes här en diskussion om de politiska ungdomsförbundens uppgifter. Under denna punkt föreligger en direkt reservation mot stöd till den centrala verksamheten hos de politiska ungdomsförbunden. Man kan inte påstå att det är någon utförlig argumentation som förs, vare sig i motionen eller i reservationen. En sådan hade dock varit på sin plats, med hänsyn till den diskriminering av de politiska ungdomsförbunden som ett förverkligande av reservationens förslag skulle innebära.

Man vill ju införa särbestämmelser, som skulle ge de politiska ungdomsförbunden sämre ekonomiska möjligheter att arbeta, eller alternativt skapa ett förmyndarskap för de politiska ungdomsförbunden av ett synnerligen otrevligt slag. Jag tycker att man skulle kunna ha den rakt motsatta synen på de politiska ungdomsförbundens uppgifter, nämligen den att de utgör värdefulla inslag i en aktiv demokrati; att de politiska ungdomsförbunden med sin verksamhet ökar informationen och kunskapen om politiska spörsmål och därmed utgör ett starkare bålverk både mot antidemokratiska tendenser och

Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet

mot försök till förenkling av den samhälleliga argumentationen.

Här har åberopats principer för högerens ställningstagande. Jag vet inte om jag riktigt kan tro på dessa principer. Det har tidigare påpekats att högerens organisationer, både ungdomsförbundet och studentförbundet, ansöker om de anslag som beslutats. Jag tycker att man, om man är så angelägen om principer, som från denna talarstol gjorts gällande, borde hålla sig för god att utkvittera sådana anslag.

Jag vill också erinra om den argumentation som för någon tid sedan fördes i högerens huvudorgan, Svenska Dagbladet, där man på ledarplats tog upp en diskussion om statsstöd till partierna och där man framhöll mycket starka och, som man själv tyckte, talande skäl för sådant stöd till partierna. Vidare vill jag nämna att högerens broderparti i Västtyskland, CDU, mycket hårt driver principen om statsstöd till partierna. Det började man göra efter det att författningsdomstolen i Karlsruhe uttalat att det icke var förenligt med den västtyska författningen att företag vid beskattningen fick göra avdrag för ekonomiska bidrag till politiska partier. Då föll alla principer, och nu är man den pådrivande kraften bakom ett mycket betydande stöd till de västtyska partierna, ett stöd som får gå direkt till partiernas valrörelse.

Jag kan som sagt inte sätta full tilltro till högerens tal om principer, utan jag har misstanken att det ligger andra motiv bakom dess avslagsyrkande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **NORDSTRANDH** (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan tyvärr inte göra någonting åt den misstro, som herr Carlsson i Tyresö hyser mot vår principiella inställning, och så länge han inte vill redovisa vad det kan vara för dunkla och mystiska bevekelsegrunder

som ligger bakom den inställning vi i högerpartiet och jag personligen företräder, låter jag den saken bero.

Herr Carlsson sade vidare, att vår inställning innebär — så fattade jag honom — en diskriminering av de politiska ungdomsorganisationerna. Detta protesterar jag verkligen mot. Det är icke alls avsikten och har aldrig varit det. Den uppfostrande verksamhet, som alla politiska ungdomsförbund, inte bara det socialdemokratiska, ägnar sig åt och som innebär att ungdomen blir insatt i samhällsfrågor, är någonting värdefullt. Men den verksamhet, som där bedrivs, har i alla fall en politisk syftning. Det är en verksamhet av ett annat slag — det kan man inte bortse från — än studieverksamhet m. m. Det är en speciell sak det är fråga om här.

Herr **CARLSSON** i Tyresö (s) kort genmäle:

Herr talman! Man kan alltid tvista om vad som är diskriminering eller inte, men om vi i de politiska ungdomsförbunden antingen får lägre anslag eller får en överförmyndare över oss, så uppfattar åtminstone vi i det socialdemokratiska ungdomsförbundet — och jag tror att den inställningen delas av både folkpartiets ungdomsförbund och centerns ungdomsförbund — detta som en diskriminering.

Sedan vill jag också, när jag ändå har ordet, eftersom det görs gällande att socialdemokraterna på olika sätt utnyttjar detta stöd för att favorisera sig själva, nämna några siffror.

Det system som nu tillämpas innebär, med en viss förändring, eftersom grundbidraget från början bestämdes till 25 000 men nu utgör 20 000 kronor, ungefärligen dessa relationer: Högerens ungdomsförbund 5 kronor per medlem, Folkpartiets ungdomsförbund 6: 88 per medlem, Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund 3: 48 per medlem och CUF 2: 87 per medlem. Stödet har alltså icke använts till att favorisera det so-

Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet

cialdemokratiska ungdomsförbundet. Ett indragande av stödet skulle däremot av oss uppfattas som en diskriminering av hela den politiska ungdomsverksamheten.

Fröken OLSSON (s):

Herr talman! Efter att ha hört herr Carlssons i Tyresö anförande kan jag nöja mig med att yrka bifall till utskottets förslag.

Fröken LJUNGBERG (h):

Herr talman! Det var ett av de motargument gentemot högerpartiets ställningstagande som herr Ingvar Carlsson använde vilket föranledde mig att begära ordet.

När han säger att högerpartiets inställning till statsstöd åt politiska ungdomsorganisationer skulle innebära en diskriminering, så måste detta bero på en missuppfattning av begreppets innehåll. Med diskriminering menas väl att individer eller grupper av politiska eller religiösa skäl eller av rasskäl på någon punkt ställs i ett sämre läge än andra. Skall man granska diskrimineringsbegreppet i den här aktuella punktens sammanhang, så finner man, att konstruktionen av detta statsbidrag faktiskt är sådan, att det diskriminerar vissa politiska ungdomsförbund, eftersom det är klart och tydligt utsagt att Kungl. Maj:t skall pröva anslaget med hänsyn till det politiska förbundets demokratiska funktion och sinnelag.

Herr CARLSSON i Tyresö (s):

Herr talman! Det senaste inlägget gjorde mig verkligen misstänksam. Är det så att det är *den* passusen, som utredningen har föreslagit och som Kungl. Maj:t har godkänt, som är orsaken till högerens rädsla för detta anslag? Det skulle vara utomordentligt intressant att antingen här eller i ett senare sammanhang få detta klarlagt.

Herr KRÖNMARK (h):

Herr talman! Jag tar till orda i debatten med anledning av att herr Carlsson i Tyresö sade att han ansåg det vara principiellt ohållbart att Högerens ungdomsförbund faktiskt ansökte om anslag samtidigt som vi principiellt var motståndare till sådana anslag. Därför vill jag, även som representant för ungdomsförbundet — vi är ju i viss mån kolleger, Ingvar Carlsson och jag — deklarerar varför vi kan göra ett sådant ställningstagande.

Då vill jag hänvisa till att när statliga bidrag började införas till ungdomsorganisationer, så gällde det bidrag till ett instruktörsarvode. Högerens ungdomsförbund hade redan då sin principiella inställning fullt klar, och därför avböjde vi detta anslag av skolöverstyrelsen.

Vi tog den gången för givet att i och med att vi hade avböjt detta, skulle det anslag som vi var berättigade till automatiskt gå tillbaka till statskassan. Det skedde emellertid inte, utan i stället fick en av de andra politiska ungdomsorganisationerna — en konkurrentorganisation alltså — två instruktörstjänster. Den organisationen fick alltså även den instruktörstjänst som vi i och för sig var berättigade till. Eftersom alla betalar skatt efter förmåga och även högermän är med om att finansiera detta, så tycker vi faktiskt att vi, när man nu fattat ett sådant här beslut och detta anslag finns, i all rimlighets namn måste utnyttja anslaget, oavsett vår principiella uppfattning. Det är ju principiellt samma sak som att den som är motståndare till barnbidrag — visserligen är jag inte det, men man kan tänka sig att det finns sådana — utnyttjar detta bidrag. Det är precis samma historia här, principiellt sett.

Jag kan också säga att visserligen används dessa pengar av högerens ungdomsförbund, liksom jag förmodar även av SSU, för verksamhet som inte direkt

Arvsbeskattningen

kan inrangeras under den politiska verksamheten, men pengarna hamnar i alla fall i samma kassa, och i och med att man får detta bidrag leder det till att mera medel finns tillgängliga just för den politiska verksamheten. Därför kan man inte komma ifrån, herr Carlsson i Tyresö, att detta bidrag indirekt är ett statligt stöd för politisk verksamhet inom partiernas ram.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i reservationen 3); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nordstrandh begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaran bifaller statsutskottets hemställan i punkten 8:o) i utskottets utlåtande nr 48, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaran bifallit utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i reservationen 3) av herr Kaijser m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nordstrandh begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 182 ja och 31 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaran hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

Ordet lämnades på begäran till

Herr JANSSON (k), som yttrade:

Herr talman! Jag ber att få anmäla, att jag råkade rösta fel. Min avsikt var att rösta ja.

Punkterna 9—13

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 14

Lades till handlingarna.

§ 9

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förrådsbyggnad vid Svenska institutet för konserveringsforskning, och

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ett korrosionsinstitut.

Kammaran biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 10

Arvsbeskattningen

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 7, i anledning av väckta motioner rörande arvsbeskattningen.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 4 av herr *Erik Filip Petersson m. fl.* och II: 5 av herr *Gustafsson* i Borås m. fl., vari hemställts, »att riksdagen i skrift till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag angående ändring av 3 § i förordningen om arvsskatt och gåvoskatt i syfte att från arvsskatt befria sådana stiftelser och samman-

Arvsbeskattningen

slutningar som nu är befriade från att erlægga gåvoskatt»;

2) de likalydande motionerna I: 203 av herr Gösta Jacobsson m. fl. och II: 264 av herr Nilsson i Svalöv m. fl., vari hemställts, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att den av 1958 års riksdag begärda översynen av bestämmelserna om arvsbeskattning nu måtte komma till stånd»; samt

3) de likalydande motionerna I: 208 av herr Risberg m. fl. och II: 266 av herr Nordgren m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av 28 § förordningen om arvsskatt och gåvoskatt, att till skatteklass I hänfördes fader, moder, styvfader och styvmoder, samt att vederbörande utskott utarbetade erforderlig lagtext.

Utskottet hemställde,

att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 4 av herr Erik Filip Petersson m. fl. och II: 5 av herr Gustafsson i Borås m. fl. angående befrielse från arvsskatt i vissa fall,

2) de likalydande motionerna I: 203 av herr Gösta Jacobsson m. fl. och II: 264 av herr Nilsson i Svalöv m. fl. om översyn av arvsbeskattningen, samt

3) de likalydande motionerna I: 208 av herr Risberg m. fl. och II: 266 av herr Nordgren m. fl. om viss ändring av arvs- och gåvobeskattningen,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I. av herrar Elofsson, Lundström, Gösta Jacobsson, Enarsson, Erik Filip Petersson och Gustafson i Göteborg, fru Nettelbrandt samt herrar Eriksson i Bäckmora och Nilsson i Svalöv, vilka ansett, att utskottet under punkten 1) bort hemställa,

att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 4 av herr Erik Filip Petersson m. fl. och II: 5 av herr Gustafsson i Borås m. fl. måtte i skri-

velse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till riksdagen angående ändring av förordningen om arvs- skatt och gåvoskatt i syfte att från arvs- skatt befria sådana stiftelser och sam- manslutningar som nu vore befriade från att erlægga gåvoskatt;

II. av herrar Elofsson, Lundström, Gösta Jacobsson, Enarsson, Erik Filip Petersson, Gustafson i Göteborg och Vigelso, fru Nettelbrandt samt herrar Eriksson i Bäckmora och Nilsson i Svalöv, vilka ansett, att utskottet under punkten 2) bort hemställa,

att riksdagen med bifall till de lika- lydande motionerna I: 203 av herr Gösta Jacobsson m. fl. och II: 264 av herr Nilson i Svalöv m. fl. samt i anledning av motionerna I: 208 av herr Risberg m. fl. och II: 266 av herr Nordgren m. fl. måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att den av 1958 års riksdag be- gärda översynen av bestämmelserna om arvsbeskattningen måtte komma till stånd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr NILSSON i Svalöv (h):

Herr talman! Under senare delen av 1940-talet och i början av 1950-talet pågick här i riksdagen årliga diskussio- ner rörande dödsbobeskattningen. Det var då speciellt kvarlåtenskapsskatten som diskuterades. Från högerpartiets sida krävde vi under en lång följd av år dess avskaffande. Våra årligen åter- kommande motioner ledde så småning- om till att en utredning blev tillsatt som fick i uppdrag att överse dödsbobeskatt- ningen. Utredningen tog sig namnet 1956 års arvsskattesakkunniga. Utred- ningen resulterade i ett förslag om att kvarlåtenskapsskatten skulle avskaffas, men i gengäld skulle arvsbeskattningen höjas så, att statens sammanlagda in- komster av dödsbobeskattningen blev i stort sett oförändrade. Utredningens förslag ledde sedan vid 1958 års A- riksdag till en kungl. proposition, i vil-

Arvsbeskattningen

ken finansministern i stort sett följde de sakkunnigas förslag.

1958 års B-riksdag beslöt i anslutning till propositionen att avskaffa kvarlåtenskapsskatten men höjde samtidigt arvsskatten väsentligt.

Då 1956 års arvsskattesakkunniga — till vilka jag hörde — sysslade med sitt arbete konstaterade vi gång efter annan att många bestämmelser i den svenska arvsbeskattningen var av sådan natur att de borde moderniseras. I våra direktiv ingick emellertid inte att föreslå sådana moderniseringar. Dessutom var tiden för vårt utredningsuppdrag ytterst begränsad — vi skulle vara färdiga innan resultatet av 1957 års fastighets-taxering skulle tillämpas vid arvsbeskattningen och förmögenhetsbeskattningen. Utredningen konstaterade emellertid enhälligt att en ny utredning fortast möjligt borde tillsättas som grundligt utredde hela arvsskattekomplexet både beträffande skattens höjd och den tekniska utformningen. Jag uttalade själv i en reservation till utredningens förslag att kvarlåtenskapsskatten borde avskaffas utan att arvsskatten höjdes. Jag ville ha oförändrade arvs-skatteskalor.

Frågan om en allmän översyn av vår arvs- och gåvobeskattning, som sålunda väcktes av 1956 års arvsskattesakkunniga, togs sedan upp av såväl åtskilliga remissinstanser som departementschefen själv i proposition 145 av år 1958. Den togs också upp av 1958 års bevillningsutskott. På dess enhälliga förslag beslutade 1958 års riksdag att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en sådan utredning.

Då man studerar bevillningsutskottets skrivning av år 1958 i dess betänkande B 10 finner man att denna är mycket bestämd och fast rörande kravet på en skyndsam utredning av frågan. Det heter i betänkandet: »Enligt utskottets mening bör en översyn av arvsskattebestämmelserna komma till stånd snarast möjligt.» Sedan heter det: »Utskottet

vill understryka att en översyn av arvsbeskattningen är angelägen.» Litet längre ned i betänkandet fortsätter utskottet: »Under hänvisning till vad utskottet sålunda anfört finner sig utskottet böra föreslå riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att en allsidig översyn av bestämmelserna om arvsbeskattning måtte verkställas så snart som möjligt.» Det var, herr talman, år 1958 som utskottet skrev detta.

I anslutning till denna bestämda skrivning väntade man sig helt naturligt att finansministern tämligen omedelbart skulle tillsätta den av riksdagen begärda utredningen. Emellertid gick hösten 1958 och hela året 1959 utan att någonting blev gjort åt frågan från finansministerns sida. I detta läge började vi från högerpartiets sida att genom motioner påminna finansministern och regeringen om 1958 års riksdagsbeslut. Sålunda väcktes motioner i hit-hörande fråga vid 1960 års riksdag, vid 1961 års riksdag, vid 1963 års riksdag, vid 1964 års riksdag och nu vid 1965 års riksdag.

I alla dessa motioner påminnes om 1958 års riksdagsbeslut och framföres krav på att utredningen verkligen skulle tillsättas. Bevillningsutskottet har vid samtliga tillfällen under åren 1960—1965 besvarat motionerna ungefär på följande sätt: Riksdagen har redan skrivit i frågan till Kungl. Maj:t. Inte kan man då på nytt göra detta; det skulle vara oartigt. Dessutom har utskottet då och då tillagt att en del saker bör göras innan den begärda utredningen tillsättes. Det är åtskilligt av vad jag kallar svepskäl som därvid anförts.

Herr talman! Är det verkligen godtagbart med ett sådant resonemang år efter år? Kan riksdagen verkligen finna sig i att regeringen på detta vis nonchalerar riksdagens beslut? Enligt min mening bör vi inte nöja oss med ett sådant tillvägagångssätt, och därför har jag och mina medmotionärer på nytt tagit upp frågan.

Arvsbeskattningen

Jag skall inte trötta kammaren med att upprepa alla motiv för att utredningen omedelbart bör komma till stånd. Jag hänvisar till motionen nr 264 i denna kammare, som väckts av mig själv och andra högerledamöter och som ganska utförligt behandlar problemställningarna i detta sammanhang. Utöver vad som anföres i motionen vill jag bara peka på ett enda förhållande som vittnar om hur arvsskatten genom den fortgående inflationen har medfört en helt annan belastning av skatten än som var beräknat i direktiven till 1965 års arvs-skattesakkunniga. I dessa direktiv framhöll finansministern att utredningsmännen skulle utgå från en sådan utformning av arvsskatteskalorna att arvsskatten gav staten i inkomster ungefär samma belopp som kvarlåtenskaps-skatten och den dåvarande arvsskatten tillsammans gjorde eller, om jag minns rätt, cirka 60 miljoner kronor. Vilka inkomster ger arvsskatten i dag staten? Jo, enligt årets statsverksproposition något över 150 miljoner kronor. Skatten har alltså under de gångna åren mer än fördubblats, detta huvudsakligast genom att inflationen har i detta liksom i andra skattesammanhang inneburit att progressionen verkar på sådant sätt att skatterna blir högre än vad som ursprungligen varit avsett.

Årets majoritet inom beviltningsutskottet förutsätter liksom tidigare utskottsmajoriteten gjort att en utredning bör komma till stånd, men synes inte vilja ge finansministern en allvarlig påminnelse om att det nu är sju år sedan riksdagen först framförde sin begäran om en utredning. Nu liksom vid föregående tillfällen kryper utskottsmajoriteten bakom en del saker som enligt vad man »inhämtat» bör avvaktas innan utredningen igångsättes. Det är remissbehandlingen av familjerättskommitténs förslag, det är vidare en bebadad proposition i anslutning till denna kommittés förslag vilken skall framläggas vid vårriksdagen 1966 och det är

slutligen en proposition i arvsskattefrågan som kan förväntas till 1966 års höstriksdag. Och, ärade kammarledamöter, först efter det att denna senare proposition framlagts skall utredningen tillsättas!

En lekman undrar givetvis vad det är för logik i att först presentera ett förslag i arvsskattefrågan, låt vara ett begränsat sådant, och sedan tillsätta en utredning. Jag frågar utskottets talesman: Kan detta vara ett riktigt tillvägagångssätt? Skall vi i detta avseende ta utskottsmajoriteten på allvar eller icke?

Jag vill också påpeka att om utskottsmajoritetens tidtabell för utredningens tillkomst godkännes, så kommer denna utredning att tillsättas först tio år efter det att riksdagen enhälligt begärt att så skulle ske. Jag tror inte att detta var vad 1958 års riksdag eller beviltningsutskott menade.

Herr talman! Med det sagda yrkar jag bifall till reservation nr 2 av herr Elofsson m. fl.

Till utskottets utlåtande finns vidare fogad en reservation nr 1 som behandlar frågan om arvsskatten för sådana stiftelser och sammanslutningar som är befriade från att erlagga gåvoskatt. Jag ber, herr talman, att även få yrka bifall till denna reservation.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Vad den allmänna översynen av arvsskatten beträffar ber jag att få yrka bifall till reservation nr 2. Såsom framgick av herr Nilssons i Svalöv anförande har jag emellertid närmast begärt ordet i en fråga som inte har direkt samband med denna allmänna översyn av arvsskatten utan som gäller ett speciellt problem, nämligen frågan om den arvsskatt som bör uttagas för testamentariska förordnanden till frivilliga, allmännyttiga organisationer.

Detta är ett problem som har synnerligen stor betydelse för de allra flesta frivilliga organisationer här i landet. Dessa organisationer kämpar ofta med

Arvsbeskattningen

en mycket dålig ekonomi och har svårt att få medlen att räcka till för sin verksamhet — det framgår av de många insamlingar som anordnas för olika allmännyttiga ändamål. I stor utsträckning måste organisationerna lita till gåvor och till testamentariska förordnanden som göres av personer vilka är intresserade för deras verksamhet.

Enligt nuvarande bestämmelser är en gåva, som en person under livstiden lämnar dessa organisationer, fri från den speciella gåvoskatt som annars uttages. Vid gåva efter givarens död i form av ett testamente utgår däremot arvsskatt. Man tycker att detta är ganska egendomligt. Man måste väl säga att dessa organisationer utför ett så värdefullt arbete i samhället, att det minsta man kan begära är att staten inte skall ta bort en del i form av en speciell arvsskatt av de gåvor som personer ger till organisationerna. Jag fäster uppmärksamheten på att det inte alls är fråga om lättnader i inkomstbeskattningen, utan det är fråga om att staten inte skall ta en extra skatt i form av arvsskatt för testamentariska förordnanden till de frivilliga organisationerna.

Medan som jag förut sade *gåvor* till de nämnda organisationerna är helt befriade från gåvoskatt är det när det gäller *testamentariska förordnanden* endast mycket bestämda ändamål som är befriade från arvsskatt. Det gäller rikets försvar, ungdomens vård, fostran eller utbildning, sådana ålderstigna, sjuka eller lytta som kan betecknas som behövande, och vidare gäller det vetenskaplig undervisning och forskning. I alla övriga fall får man betala arvsskatt.

Nu har det senast i år i motioner i riksdagen yrkats på att de organisationer som är befriade från att erlägga gåvoskatt också skall vara befriade från arvsskatt. I denna kammare har ett trettiotal ledamöter från de fyra stora partierna undertecknat motionen.

Personligen har jag litet svårt att riktigt förstå invändningarna mot en

sådan reform. Det kan inte vara några principiella skäl som gör att man motsätter sig att dessa gåvor och testamentariska förordnanden skall behandlas på samma sätt. Utskottet är ju också i princip välvilligt inställt. Det är inte heller någon politisk fråga. Eftersom framträdande representanter för det socialdemokratiska partiet står bakom är det inte alls fråga om några olika principiella politiska uppfattningar. Man kan väl säga att de flesta människor i detta hänseende är överens om att det är ganska omotiverat att här göra en skillnad mellan gåvor och testamenten.

Det andra skälet som skulle kunna åberopas är tekniska svårigheter, men jag har svårt att förstå när bevillningsutskottets majoritet skriver att det här skulle gälla så stora ingripanden i arvs-skatteförordningen att man måste avvakta den stora allmänna översynen, innan man kan vidta dessa förändringar.

Avgörandet om vilka organisationer som skulle kunna vara befriade eller inte är redan gjort i och med att en gränsdragning företagits i fråga om gåvoskatten. Då det gäller denna innebär det inga som helst svårigheter. Genom en utredning som inte behöver ta mer än några veckor och som kan göras inom Kungl. Maj:ts kansli bör det vara möjligt att i föreliggande fall låta en ändring av lagstiftningen komma till stånd.

Herr talman! Vid tidigare tillfällen har det i denna fråga, som är av så stor vikt för ideella och religiösa organisationer, för idrottsorganisationer liksom för kulturella organisationer över huvud taget, i denna kammare hängt på ett par röster om förslaget skulle bifallas eller inte. Jag vågar uttala den förhoppningen att kammaren vid den kommande voteringen skall rösta på reservation I och på det sättet utplåna den motiverade skillnad som för närvarande finns mellan gåvor som ges under

Arvsbeskattningen

livstiden och gåvor som kommer organisationerna till del efter givarens död.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen I.

I detta anförande instämde herrar *Eriksson* i Bäckmora (cp), *Löfgren* (fp) och *Rimås* (fp).

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Det är en hugnad att man i denna debatt inte behöver rada upp skäl och motskäl beträffande det berättigade i vad vi motionärer anfört och det yrkande vi ställt.

Utskottet skriver att de synpunkter motionärerna framfört är värda beaktande och säger vidare att de åberopade skälen för en lagändring alltför förtjänar uppmärksamhet. Detta är ju glädjande, och så långt är vi alltså överens.

Som herr Gustafson i Göteborg sade är vår motion undertecknad av ett tretiototal ledamöter i denna kammare från de fyra demokratiska partierna. Alla vet vi att det föreligger större möjlighet till skattefrihet vid gåvor än vid dispositioner genom testamente. Det är detta vi i flera år har velat rikta uppmärksamheten på.

Om jag ger en gåva direkt till stiftelser eller sammanslutningar som, som det ordagrant heter, har till huvudsakligt syfte att främja religiösa, välgörande, sociala, politiska, konstnärliga, idrottsliga eller andra därmed jämförbara kulturella eller eljest allmännyttiga ändamål, så är sådan gåva icke belagd med skatt. Endast ett fåtal sammanslutningar är däremot befriade från skatt på gåva som givits genom testamente. Vi anser att det riktiga vore att de sammanslutningar som genom lag är befriade från gåvoskatt skall få åtnjuta samma förmån om gåvan fått formen av ett testamentariskt förordnande.

Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att det av tillämpliga rättsfall tydligt framgår att domstolarna ge-

nom lagtextens restriktiva utformning har svårt att medge skattefrihet även för ändamål, där skattefrihet eljest framstår som naturlig. Detta är ett faktum.

Det måste väl också anses vara i hög grad underligt att sådana organisationer som exempelvis De blindas förening u. p. a., Stockholms blindförening och Föreningen för bistånd åt lytta och vanföra i Stockholm enligt gällande lag måste bedömas som skattepliktiga. Jag skall gärna och med tacksamhet erkänna att en viss lindring erhålles i arvsbeskattningen genom att skatt på gåvor genom testamente beräknas efter skatteklass III. Det gör en hel del, och det skall vi vara tacksamma för. Men det måste från alla synpunkter vara riktigt och skäligt att samma regel tillämpas då gåva fått testamentarisk form som om den givits direkt under livstiden. Jag tror att detta står i full överensstämmelse med nutida betraktelsesätt.

Genom olikheten i beskattningsreglerna i de båda fallen blir det ofta rena tillfälligheter som avgör om en gåva blir beskattningsbar eller inte. Av ren okunnighet om skattekONSEKVENSerna underlåter många människor att ge gåvan under livstiden och skriver i stället in den i ett testamente. Hade de känt till vilka konsekvenserna härav skulle bli, så hade de alldeles säkert handlat på annat sätt. I debatten om denna fråga 1963 framhöll fru Elsa Lindskog denna synpunkt med all önskvärd klarhet.

Argumenten för en utvidgning av skattefriheten för testamentsförordnanden till allmännyttiga ändamål är många och väger tungt. Några argument eller skäl mot en reform i denna riktning har veterligen inte framkommit. Utskottet har heller inte gått på den linjen men avstyrker förslaget med den motiveringen att en översyn av arvsbeskattningen planeras. Det ligger givetvis något i detta, det erkänner jag,

Arvsbeskattningen

men jag tycker nog att det är försvinnande litet.

Riksdagen begärde 1958 en översyn av arvs- och gåvoskattereglerna. Det har gått många år sedan dess, och inte är det väl nödvändigt att för denna reform först vänta på att den utredningen skall starta, när den nu kommer till stånd, och sedan utgå från dess resultat. Det torde vara en tämligen enkel sak att finna den tekniska lösningen på frågan. Jag och alla de ledamöter som i motionen givit sin mening till känna liksom också många andra ledamöter av denna kammare anser att en ändring av reglerna om de arvsskattefria subjekten bör genomföras utan ett föregående tidskrävande utredningsarbete.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation I på denna punkt.

I detta anförande instämde herrar *Berglund, From, Keijer och Jonsson* (samtliga fp) samt herrar *Persson* i Heden (cp) och *Fridolfsson* i Stockholm (h).

Herr ENGKVIST (s):

Herr talman! De motioner som behandlas i bevillningsutskottets betänkande nr 7 är gamla bekanta. Som herr Nilsson i Svalöv nämnde har riksdagen ända sedan 1960 haft att ta ställning till motioner med ungefär enahanda yrkanden om utredning rörande arvsbeskattningen. Jag säger inte detta i avsikt att klandra de trägna motionärerna utan endast för att framhålla att argumenten i sakfrågan är ganska väl kända för kammarens ledamöter. I den debatt som förts i dag har heller inte redovisats några nya motiveringar eller synpunkter, och jag kan därför fatta mig mycket kort.

I reservation II yrkas att den av 1958 års riksdag begärda översynen av bestämmelserna om arvsbeskattningen omedelbart måtte komma till stånd. Herr Nilsson i Svalöv talade för den reservationen och sade bl. a. att ut-

skottsmajoriteten tydligen har ansett det vara oartigt att skriva till finansministern på nytt i detta ärende, när riksdagen redan tidigare har begärt en översyn av arvsskattebestämmelserna, och han betecknade de av utskottet anförda synpunkterna som svepskäl. Jag vill emellertid påpeka — och det gjorde också herr Nilsson i Svalöv i förbigående — att här föreligger ett direkt sakskäl för utskottets ställningstagande. Utskottet anser nämligen att det nu pågående lagstiftningsarbetet på familjerättens område är av grundläggande betydelse också för arvsbeskattningens utformning. Enligt utskottets uppfattning kan det därför inte vara riktigt att påbörja en sådan utredning som motionärerna och reservanterna föreslår, innan lagstiftningsarbetet rörande familjerätten har avslutats och riksdagen tagit ställning till de familjerättsliga frågorna. Man måste först ha gjort dessa grundläggande ställningstaganden för att veta hur utredningen skall arbeta.

Utskottet redovisar också i detta sammanhang, att familjerättskommitténs förslag f. n. undergår remissbehandling och att man kan räkna med att proposition i ärendet kommer att föreläggas nästa års vårriksdag.

Familjerättskommittén har även framhållit, att det är nödvändigt med vissa formella och finansrättsliga ändringar i arvsbeskattningen i samband med att de civilrättsliga bestämmelserna reformeras. Proposition i dessa delfrågor rörande ändring i arvsbeskattningen kommer att framläggas vid nästa års höstriktdag, sedan statsmakterna har tagit ställning till de frågor som aktualiseras av familjerättskommitténs förslag.

Det blir således under nästa år riksdagsbehandling under vårsessionen av familjerättsfrågorna och under höstsessionen av arvsbeskattningen i de delar som direkt är knutna till förändringar på familjerättens område. Dessa

Arvsbeskattningen

nya civilrättsliga och skatterättsliga bestämmelser måste anses vara av grundläggande betydelse för utformningen av arvsbeskattningen i dess helhet. Vi har framhållit att detta är utskottets mening. Ingenting som anförts hittills har kunnat jäva denna vår uppfattning. Vi anser därför att det inte kan vara rimligt att påbörja en utredning innan detta grundläggande arbete utförts. Utskottet har således anslutit sig till tanken att den nu redovisade planen för frågans behandling bör följas och att den begärda översynen därför bör anstå.

I detta sammanhang vill jag särskilt framhålla att detta, som reservanternas betecknar som ett nytt uppskov utan egentlig motivering, enligt utskottsmajoritetens mening innebär inte enbart ett uppskov utan ger oss större möjlighet att säkert bedöma den bästa lösningen av frågan om arvsbeskattningens framtida utformning. Det är således för sakfrågans lösning en rimligare och bättre väg än den som reservanternas förordar.

I reservation I yrkas på särskild utredning och förslag angående befrielse från arvsskatt för sådana stiftelser och sammanslutningar som nu är befriade från att erlägga gåvoskatt. Här har bevillningsutskottet i några år skrivit mycket positivt, och det är riktigt, som herr Gustafson i Göteborg framhållit, att det inte föreligger något principiellt motstånd mot den mening som förs fram av motionärerna och som kommer till synes i reservation I. Bevillningsutskottets majoritet har emellertid inte velat gå med på en omedelbar utredning, eftersom vi menar att denna delfråga bör prövas i samband med den allmänna översynen av arvsbeskattningen. Man kan nämligen på mycket goda grunder förutsätta, att en lagstiftning i av motionärerna och reservanternas föreslagen riktning aktualiserar även andra rätt betydande ändringar i arvsbeskattningen. Därför bör

dessas frågor lösas i ett sammanhang. Den fråga om befrielse från arvsskatt, som här aktualiseras, hör således hemma i en kommande utredning angående arvsbeskattningen och torde också i det sammanhanget komma att uppmärksammas.

Herr talman! Med vad jag här i korthet har anfört yrkar jag således bifall till utskottets förslag.

Herr NILSSON i Svalöv (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Engkvist framhöll, att vi icke hade framfört några nya motiveringar för vårt förslag om en skyndsam utredning. Jo, herr Engkvist, det har vi gjort. Jag påpekade i mitt anförande hur just inflationen påverkar arvsskattens höjd. Jag framhöll att när 1956 års arvsskattesakkunniga tillsattes fick de i uppdrag att utgå från en inkomst av dödsbokeskattningen på ungefär 60 miljoner kronor. Nu är denna inkomst — på grund av att det varit inflation och progressionen därigenom drabbat hårdare — uppe i över 150 miljoner. Ett annat skäl är att det snart har gått 10 år sedan riksdagen begärde denna utredning.

Herr Engkvist framhöll att man måste invänta den proposition som kan komma i anslutning till familjerättsutredningens betänkande. Jag har tagit del, herr talman, av familjerättskommitténs betänkande och kan inte finna att det skall behöva behandlas först och att behandlingen skall avslutas innan skattefrågorna tas upp. Utredningen kan mycket väl börja sitt arbete innan dess. Utredningen tar tid, och skall det dröja inte bara 10 utan 15 år innan vi får ett förslag, är det hög tid att vi kommer i gång.

Jag vill också fråga herr Engkvist: Hade det inte varit på sin plats att en utredning varit tillsatt när den proposition skall utformas, som är signalerad till 1966 års höstriksdag, så att utredningen kunde få yttra sig över den

Arvsbeskattningen

promemoria som antagligen skall upprättas och ligga till grund för denna proposition?

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets ärade talesman bestyrkte att han inte hade några principiella betänkligheter mot att befria de allmännyttiga organisationerna från arvsskatt. Däremot menade han att det inte var så bråttom att lösa frågan — den kunde gott och väl tas upp i det stora sammanhanget, i utredningen om arvsbeskattningen över huvudet. Men denna utredning kommer att ta lång tid, och vi kan inte rimligen räkna med att riksdagen får ta ställning till något förslag från utredningen förrän in på 1970-talet.

Det motiv som angivits av utskottets talesman för att man inte kan sätta i gång den allmänna översynen är att vissa utredningar och beslut på det familjerättsliga området först måste avvakta. Men, herr talman, frågan om befrielse från arvsskatt för de allmännyttiga organisationerna har inte ett dyft med de familjerättsliga frågorna att göra! Det bör inte vara någon svårighet att efter ett par veckors arbete i departementet — ja, det behöver inte ens ta så lång tid — göra de små ändringar i lagstiftningen som det gäller. Att vänta i fem eller tio år på en sådan här reform, när frivilligorganisationerna har stora ekonomiska bekymmer, tycker jag inte är motiverat. Jag vill erinra om det gamla talesättet, att medan gräset gror dör kon. Enligt min mening har vi anledning att ta vara på det arbete som utförs av dessa organisationer på olika områden och redan nu ge dem den befrielse från arvsskatt som är så motiverad, därför att de redan nu har befrielse från skatt på gåvor som utgår under givarens livstid.

Herr ENGKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nilsson i Svalöv

säger att jag hade fel när jag påpekade att några nya motiv inte framkommit, och han hänvisade till sitt uttalande, att det på grund av penningvärdeförändringen var en betydligt större summa pengar som skulle utgå, vilket ökade frågans vikt. Men detta är enligt min mening inget motiv för att man skulle rusa åstad och företa en utredning innan de familjerättsliga grunderna är fastställda. Är det mer pengar som »står på spel» måste det vara angeläget att också den arvsbeskattning vi nu går att reformera verkligen får den utformning som den bör ha i ett modernt samhälle och att därvid också tas hänsyn till de nya familjerättsliga bestämmelser som kan komma att införas.

Herr Nilsson i Svalöv yttrade vidare att han inte kunde finna detta uppskov med utredningens tillsättande nödvändigt. Han menade att utredningen borde tillsättas nu och så småningom också få yttra sig över familjerättskommitténs förslag, innan proposition framläggs. Jag för min del tycker att det vore en alldeles bakvänd ordning. Man bör således först lagstifta om de grundläggande frågorna inom familjerätten och därefter ta sikte på de frågor som rör själva arvsbeskattningen. Vi har olika meningar om denna sak och vi kommer väl att ha det även i fortsättningen, hur vi än argumenterar.

Till herr Gustafson i Göteborg vill jag bara säga, att jag har inte hävdats att det inte var så bråttom med denna ändring av bestämmelserna rörande befrielse från arvsskatt för stiftelser och ideella sammanslutningar. Jag har bara sagt att detta är en del av det stora frågekomplexet och att det inte är rimligt att försöka lösa denna delfråga, när man vet att den samtidigt aktualiserar andra väsentliga frågor som gäller arvsbeskattningen. Detta är den uppfattning utskottsmajoriteten framfört, och den håller vi fast vid.

Arvsbeskattningen

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp) kort genmäle:

Herr talman! Om jag fattade herr Engkvist rätt förefinns det ingen skillnad i sak mellan hans ståndpunkt och vår — i varje fall är skillnaden mycket liten.

Utskottsmajoriteten menar att frågan om likställighet mellan arv och gåva vad avser befrielse från skattskyldighet bör övervägas i samband med en allmän översyn av arvsbeskattningen. Ja, visst kan man göra det — men är det nödvändigt att vänta? En översyn torde, såsom påpekats, kräva ganska lång tid, och så låst behöver man väl i alla fall inte vara, att inte en ändring av det rätt enkla slag som vi förordat skulle kunna genomföras.

De gränsdragningsproblem som förslaget innebär är egentligen redan lösta så till vida som samma avvägning föreslås komma i fråga för de testamenteriska förordnandena som vid gåvor i livstiden, för vilka gränsdragningen, på grundval av rättspraxis, är gjord i 38 § förordningen om arvs- och gåvoskatt.

Jag kan inte förstå att den ändring vi föreslår skulle ha något logiskt samband med familjerättsliga problem. Ändringen kan mycket väl genomföras oberoende av eventuella ändringar inom familjerätten.

Herr NILSSON i Svalöv (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Engkvist fortsätter att krypa bakom familjerättskommitténs betänkande och hänvisar till den fortsatta behandlingen av detta. Men jag vill säga till herr Engkvist att även om utredningen tillsätts nu, så blir den inte färdig före utgången av år 1966. Därför kan den mycket väl ta hänsyn till de problem och de förordningar som kommer att bli följden av familjerättspropositionen. Skall vi invänta denna proposition kommer utredningen att förseñas väsentligt.

Herr ENGKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är ändå en bakvänd ordning att nu tillsätta en utredning, som skall arbeta ungefär ett år, varefter man helt plötsligt skulle finna att allt vad den kommit fram till är felaktigt, eftersom man måste ta hänsyn till vad riksdagen beslutat i anledning av familjerättskommitténs förslag, och sedan skulle få börja om på nytt. Detta kan jag inte finna vara en rimlig arbetsordning.

Herr ZETTERBERG (s):

Herr talman! De som tidigare yttrat sig i denna fråga har antingen gått på på den linjen att de velat acceptera utskottets skrivning eller att de velat stödja bägge reservationerna. För min del vill jag markera, att jag ämnar rösta med reservation I men däremot icke med reservation II. De två frågor som tas upp i dessa reservationer är av ytterst olikartad natur.

Reservation II, för vilken framför allt herr Nilsson i Svalöv talat, siktar till en form av uppmjukning av arvsskatten. För min del har jag — vilket jag råkade säga redan i ett anförande under vårens remissdebatt — den meningen att det verkligen är på tiden att vi nu får till stånd en omprövning av arvsskattebestämmelserna. De borde bli så utformade att framför allt de allra största arvslotterna blev föremål för en strävarare beskattning än nu och i gengäld skatten på de mindre arvslotterna minskade.

Mitt intresse knyter sig i stället till reservation I. Här skall inte upprepas vad herrar Gustafsson i Borås och Gustafson i Göteborg härvidlag redan anfört. Jag delar de synpunkter de givit till stöd för reservation I. Det är bara ett par ord att tillägga.

Denna fråga framstår för mig inte närmast såsom en ekonomisk fråga. Herr Gustafson i Göteborg antydde att kon skulle hinna dö innan gräset grott. Jag tror inte att det på denna punkt rör sig om frågor av så stor ekonomisk

Arvsbeskattningen

omfattning, att några rörelser kommer att gå sin undergång till mötes, om vi inte genomför denna förändring. Det är att ta till alldeles för stora ord.

Däremot ter det sig för alla vanliga människor — och vi skall ändå i riksdagen lagstifta så att vanligt folk kan begripa det — alldeles orimligt att ett belopp, om jag ger det några timmar före mitt frånfälle, inte blir beskattat, men att det däremot om jag genom något förordnande som kan ha testamenterisk karaktär skänker det till samma ändamål kommer att påläggas viss beskattning. Detta ter sig som sagt orimligt.

Jag skall inte anföra som ett avgörande skäl, eftersom jag bara hört andarahandsskildringar om det, hur gamla människor gjorts uppmärksamma på denna olikhet mellan gåva och testamenteriskt förordnande på ett sådant sätt, att de i varje fall själva uppfattat det som en form av påtryckning. Det är ändå ovärdigt vårt samhälle att det kan förhålla sig på detta sätt.

Jag tror i likhet med herrar Gustafson i Göteborg och Gustafsson i Borås att denna mycket begränsade fråga skall kunna lösas oberoende av den stora arvsskattereform som vi verkligen behöver ha i framtiden. Jag tillåter mig därför att vädja till dem som vill vara med om att avskaffa denna ojämnheter i beskattningen att på denna begränsade punkt ansluta sig till reservation I.

I detta anförande instämde fru *Lindskog* (s).

Herr ENGKVIST (s):

Herr talman! Jag vill bara helt kort återigen påminna om att det visserligen är en delfråga, som tas upp i reservation I men att den har sitt nära samband med den stora arvsskattereformen och således bör lösas i samband med denna.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Med anledning av vad

utskottets talesman herr Engkvist nyss anförde vill jag bara betona att utskottsmajoriteten och dess talesman inte på något sätt kunnat ge vid handen att det föreligger något samband mellan den fråga, som herr Zetterberg berörde och frågan om den stora översynen av arvsskattebestämmelserna.

Herr ENGKVIST (s):

Herr talman! Jag skulle kunna använda precis samma ordalydelse. Reservanterna har inte med ett enda ord kunnat påvisa att detta samband inte föreligger.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Det är just detta vi gjort. Vi har påpekat att det är de familjerättsliga bestämmelserna vilka anförts som motiv för att man inte skall tillätta arvsskatteutredningen. Härtill vill jag emellertid svara att de familjerättsliga bestämmelserna inte har något att göra med dessa ändringar. Detta bevisas också av det förhållandet att vi gjort vissa begränsade ändringar på denna punkt när det gäller stiftelser utan att man angivit att detta kunnat ha något att göra med översynen av arvsskatten.

Herr ENGKVIST (s):

Herr talman! Jag är ledsen om jag uttryckt mig oklart. De familjerättsliga frågorna hör samman med den stora frågan om arvsbeskattningen. Det är en sak. Men i delfrågan om befrielse från arvsskatt för stiftelser och ideella sammanlutningar kommer det också in vissa överväganden, som gäller den stora frågan men inte familjerätten i och för sig.

Först bör man alltså lösa frågan om familjerätten. Därefter kan man ta ställning till frågan om arvsbeskattningen i dess helhet och därvid också lösa dessa delfrågor.

Härmed var överläggningen slutad.

Avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader m. m.**Punkten 1**

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen I); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafson i Göteborg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 1) i utskottets betänkande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit reservationen I) av herr Elofsson m. fl.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 110 ja och 109 nej, varjämte 3 av kammaréns ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarén hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 2 och 3

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen II); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Svalöv begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller bevillningsutskottets hemställan i punk-

terna 2) och 3) i utskottets betänkande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit reservationen II) av herr Elofsson m. fl.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Svalöv begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 116 ja och 104 nej, varjämte 2 av kammaréns ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarén hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

§ 11**Avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader m. m.**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 10, i anledning av väckta motioner angående avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I:50 av herr Sundin m. fl. och II:59 av herr Berglund m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära fortsatt, skyndsamt utredningsarbete i syfte att utarbeta och för riksdagen framlägga förslag om rätt vid be-

Avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader m. m.

skattning till avskrivning på återanskaffningsvärdet för maskiner och inventarier;

2) de likalydande motionerna I: 308 av herr *Virgin m. fl.* och II: 369 av herr *Heckscher m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte antaga av motionärerna framlagt förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), avseende punkt 3 c samt punkt 4 av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen, av innebörd att avdrag skulle medges enligt en schablon för beräknad framtida prisstegring på maskiner och inventarier;

3) de likalydande motionerna I: 311 av herr *Virgin m. fl.* och II: 367 av herr *Heckscher m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att den på grundval av gällande skattelagstiftning i praxis tillämpade schablonmässiga avskrivningsprocenten vad gällde byggnad som inginge i rörelse icke vore tillräcklig för att motsvara den faktiska normala förslitningen av byggnader utan borde sättas högre;

4) de likalydande motionerna I: 476 av herr *Harald Pettersson m. fl.* och II: 566 av herr *Carbell m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att värdeminskningssavdrag å anordningar för vatten- och luftvård vid inkomsttaxeringen måtte medgivas med 20 procent per år och att utskottet måtte utarbeta härför erforderlig författnings-text; samt

5) de likalydande motionerna I: 481 av herr *Stefanson m. fl.* och II: 571 av herr *Gustafsson i Skellefteå m. fl.*, vari hemställts, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära åtgärder för att en avskrivning av industribyggnader med 35 procent under de första fem åren skall medges i de stödområden som gäller för lokaliseringspolitiken samt uppdraga åt Kungl. Maj:t att fastställa bestämda geografiska gränser för denna stödform».

Utskottet hemställde,
att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 50 av herr *Sundin m. fl.* och II: 59 av herr *Berglund m. fl.* angående avskrivningsunderlaget vid beskattningen för maskiner och inventarier,

2) de likalydande motionerna I: 308 av herr *Virgin m. fl.* och II: 369 av herr *Heckscher m. fl.* om rätt till avdrag vid beskattningen för beräknad framtida prisstegring å maskiner och inventarier,

3) de likalydande motionerna I: 311 av herr *Virgin m. fl.* och II: 367 av herr *Heckscher m. fl.* angående avskrivningsreglerna för byggnad som inginge i rörelse,

4) de likalydande motionerna I: 476 av herr *Harald Pettersson m. fl.* och II: 566 av herr *Carbell m. fl.* om rätt till avdrag vid beskattningen för värdeminskning å anordningar för vatten- och luftvård, samt

5) de likalydande motionerna I: 481 av herr *Stefanson m. fl.* och II: 571 av herr *Gustafsson i Skellefteå m. fl.* angående avskrivningen å industribyggnader i vissa fall,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

A) av herrar *Stefanson, Lundström, Sundin* och *Gustafson* i Göteborg, fru *Nettelbrandt* samt herrar *Eriksson* i Bäckmora och *Dahlgren*, vilka ansett, att utskottet under punkten 1) bort hemställa,

att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 50 av herr *Sundin m. fl.* och II: 59 av herr *Berglund m. fl.* måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära fortsatt skyndsamt utredningsarbete i syfte att utarbeta och för riksdagen framlägga förslag om rätt i skattelagstiftningen till avskrivning på återanskaffningsvärdet för maskiner och inventarier;

B) av herrar *Yngve Nilsson, Gösta Jacobsson* och *Magnusson* i Borås, vilka

Avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader m. m.

ansett, att utskottet under punkten 2) bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till de likalydande motionerna I: 308 av herr Virgin m. fl. och II: 369 av herr Heckscher m. fl. antaga det vid motionerna fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

C) av herrar *Stefanson, Yngve Nilsson, Lundström, Gösta Jacobsson, Sundin, Magnusson* i Borås och *Gustafson* i Göteborg, fru *Nettelbrandt* samt herrar *Eriksson* i Bäckmora och *Dahlgren*, vilka ansett att utskottet under punkten 3) bort hemställa,

att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 311 av herr Virgin m. fl. och II: 367 av herr Heckscher m. fl. måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala att den på grundval av gällande skattelagstiftning i praxis tillämpade schablonmässiga avskrivningsprocenten vad gällde byggnad som inginge i rörelse icke vore tillräcklig för att motsvara den faktiska förslitningen av byggnader utan borde sättas högre;

D) av herrar *Stefanson, Yngve Nilsson, Lundström, Gösta Jacobsson, Sundin, Magnusson* i Borås och *Gustafson* i Göteborg, fru *Nettelbrandt* samt herrar *Eriksson* i Bäckmora och *Dahlgren*, vilka ansett, att utskottet under punkten 4) bort hemställa,

att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 476 av herr Harald Pettersson m. fl. och II: 566 av herr Carbell m. fl. måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning rörande införandet av värdeminskningsskatt vid inkomsttaxeringen för anordningar avsedda för vatten- och luftvård; ävensom

E) av herrar *Stefanson, Lundström, Sundin* och *Gustafson* i Göteborg, fru *Nettelbrandt* samt herrar *Eriksson* i Bäckmora och *Dahlgren*, vilka ansett att utskottet under punkten 5) bort hemställa,

att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 481 av herr Stefanson m. fl. och II: 571 av herr Gustafsson i Skellefteå m. fl. måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära åtgärder för att en avskrivning av industribyggnader med 35 procent under de första fem åren skulle medges i de stödområden som gällde för lokaliseringspolitik och samt uppdraga åt Kungl. Maj:t att fastställa bestämda geografiska gränser för denna stödform.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Till bevillningsutskottets betänkande nr 10 finns ett flertal reservationer fogade. Reservationen B åberopar en partimotion från högerpartiet beträffande ändring av bestämmelserna för avskrivning å maskiner och inventarier. Vi har i denna motion begärt att en avskrivning skall få göras efter principen om återanskaffning. Vi har föreslagit att denna avskrivning skulle få göras på 120 procent av anskaffningsvärdet för att man på det sättet skall ha en garanti för att det finns kapital kvar i företaget när maskinen eller inventarien i fråga är utsliten. Med den nuvarande penningvärdeförsämringen sker en kapitalförtäring hos företagen alldenstund man inte får göra avskrivning på återanskaffningsvärdet.

I vår tid, när utvecklingen på det tekniska området går mycket snabbt, är det ytterligt angeläget att näringslivet kan bevara sin effektivitet, att företagen har möjligheter att snabbt följa med i utvecklingen och därmed höja sin produktion. Det kan inte vara ett samhällsintresse att man bortser från dessa ytterligt angelägna synpunkter, det kan inte vara rationellt att folk får fortsätta att arbeta med omoderna maskiner. Därför är det nödvändigt att se till att företagen kan förnya sin maskinpark i rättan tid.

Avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader m. m.

Det är detta som är huvudmotivet för att vi nu har ställt ett yrkande om att riksdagen omedelbart skulle fatta beslut om en sådan lagändring som skulle ge möjligheter till en avskrivning på 120 procent.

Det finns också en reservation, betecknad med bokstaven C, vilken förordar en större initialavskrivning på sådana byggnader som kommer till användning i rörelse. Det är ju också på detta område så, att den tekniska utvecklingen gör att det kan inträffa att dessa byggnader efter en mycket kort tid inte längre är lämpliga för sitt ursprungliga ändamål. På det sättet minskas kanske byggnadernas användningsmöjlighet fort. Därför föreslår vi bl. a. att det är fastighetens ekonomiska livslängd som skall vara avgörande och inte hur länge byggnaden som sådan kan stå kvar.

Reservation D tar upp ett problem som aktualiserats genom motioner. Reservanterna tar fasta på de investeringar som man inom näringslivet gör för vatten- och luftvården. I vårt tekniskt avancerade samhälle har det ju visat sig att såväl vattenföroreningar som luftföroreningar förorsakar utomordentligt stora olägenheter. Det är sedan länge ett mycket starkt intresse inom den svenska industrien att något görs för att förbättra detta förhållande, och det har också lagts ned mycket stora pengar från näringslivets sida för att i större utsträckning skydda människor och natur mot de skadeverkningar som onekligen uppstår på grund av den tekniska utvecklingen.

Det måste därför vara av stort samhälleligt intresse att man försöker att komma till rätta med dessa problem, och det torde man i icke oväsentlig grad kunna göra om man tillåter en direkt avskrivning av de kostnader som de olika företagen lägger ned på vatten- och luftvård. Det gäller alltså investeringar som inte har något direkt

samband med den produktion som vederbörande företag sysslar med, och därför finner kanske många av dessa företag det egendomligt att de inte omedelbart får göra dessa avskrivningar.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna B, C och D till bevillningsutskottets betänkande nr 10.

Fru NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Som herr Magnusson i Borås här framhållit är frågan om rätten till avskrivning på maskiner och inventarier av mycket stor betydelse.

För företagen har möjligheten att göra avskrivning för värdeminskning på maskiner och inventarier ett obestridligt värde. En på sådana vägar uppnådd stark konsolidering av ett företag har den största betydelsen för företagsamheten, och den påverkar självfallet både sysselsättningsmöjligheterna och möjligheterna att rationalisera driften, något som kan leda till en för alla ytterst önskvärd ökad produktion.

Utskottsmajoriteten bestrider inte heller avskrivningsrättens betydelse i dessa hänseenden, men man säger framför allt två saker: dels att frågan är så komplicerad, att den bör prövas av företagsskatteutredningen, dels att en viss liberalisering skett 1955. Men det bör tydligen vara måtta på liberaliseringen, även om de favörer som onekligen då har tillkommit är av den arten att de inte endast gagnar företagen själva utan är ett klart samhällsintresse.

Ingendera motiveringen är enligt mitt förmenande tillräcklig för att avfärda det krav på en skyndsam utredning, som framställs i reservation A. Ingen stimulansfaktor i fråga om att öka nyttiga investeringar bör enligt mitt förmenande åsidosättas, och jag ber, herr talman, att yrka bifall till reservation A.

I fråga om reservation C inskränker jag mig till att instämma i vad som anförts av herr Magnusson i Borås, och

Avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader m. m.

Jag instämmer givetvis även i bifallsrörandet. Jag vill sedan säga några ord beträffande reservation D, som rör den fråga som herr Magnusson i Borås senast talade om, nämligen en skyndsamt utredning om införande av värdeminskningsavdrag vid inkomsttaxeringar för anordningar, vilka är avsedda för vatten- och luftvård. Det är för mig svårbegripligt, att denna tanke inte väckt allmän uppslutning i utskottet. Reservationen grundar sig för det första på en fyrpartimotion, och för det andra är vi alla medvetna om att ett snabbt ökat antal av våra vattendrag är föremål för ett starkt förorenande. Bekymren för vattenvårdsfrågorna har plötsligt nästan bara rasat över oss. Ett fåtal experter pekar på vilka förödande verkningar föroreningarna har och än mer kommer att få på våra möjligheter att i skilda hänseenden utnyttja vår natur. Varje initiativ till åtgärder mot föroreningarna borde därför på allt sätt stimuleras. Om man från näringslivets sida engagerar sig i betydande kapitalutgifter för att klara en samhällsfråga, som angår oss alla, vore det inte ur vägen att sådana för samhället betydelsefulla men för respektive företag kanhända helt improduktiva investeringar genom värdeminskningsavdrag kunde göras något mera lockande. Jag ber därför att få yrka bifall till reservation D.

Slutligen bara ett par ord beträffande reservation E. Den gäller avskrivningar på industribyggnader med 35 procent under de första fem åren i lokaliseringspolitiska stödområden. Utskottet anser, att starka principiella skäl talar mot en sådan avskrivning där, men det talar däremot inte om vilka dessa principiella skäl är. Om det man syftar till genom bidrag och lån kan uppnås snabbare och effektivare genom att använda även skattemässiga avskrivningar, måste det vara principiellt följdriktiga åtgärder. Invändningen att det inte i nämnvärd mån skulle

kunna gagna nystartande av företag är enligt min mening löst grundad, då det givetvis bör vara möjligt att finna sådana konstruktioner, som blir verkningfulla även i de fall då rörelsen under det första eller de första åren är förlustbringande. Det bör exempelvis vara möjligt att ackumulera avskrivningsrätten under en viss tid, vilket kan betyda en stimulerande effekt. Likaså bör man inte glömma bort att det är viktigt att i stödområdena ge möjlighet för gamla företag att både stanna kvar och expandera, och i sådana fall är utskottets invändning i allmänhet helt omotiverad.

Jag yrkar alltså, herr talman, bifall även till reservation E.

Herr SJÖNELL (cp):

Herr talman! De två föregående talarna har redan anfört en del argument för ett biträdande av reservation D. Jag skall, herr talman, inskränka mig till att framföra ytterligare några synpunkter.

Utskottet har beträffande de motioner, som ligger till grund för reservation D, gjort en ganska positiv skrivning. Det sägs att utskottet kan ansluta sig till syftet med motionerna och att utskottet vill understryka vikten av att man, med hänsyn till den stora betydelse som vatten- och avloppsfrågan kommit att få, ägnar denna fråga särskild uppmärksamhet.

I betänkandet erinras också om att man utomlands, bl. a. i Västtyskland och Frankrike, har avdragsregler, som medger hög initialavskrivning för anläggningar avsedda för rening av avfall och atmosfäriska utsläpp.

Vad som är väsentligt, herr talman, är emellertid icke välvilliga skrivningar och hänvisningar till att den angelägna frågan hänskjutits till en utredning utan att det vidtages snabba åtgärder för att lösa frågan. Den fortgående nedsmutsningen av sjöar, vattendrag och kustområden sker numera i sådan takt, att irre-

Avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader m. m.

parabla skador kan uppstå om icke en kraftfull och aktiv bekämpning av nedsmutsningen omgående börjar. Det byggs visserligen kommunala reningsverk för cirka 120 miljoner kronor per år, vilket innebär en välkommen och nödvändig rening av de kommunala utsläppen, men samtidigt ökar industriutsläppen. Ett par jämförelsesiffror ger en bild av situationen. Aktuella undersökningar visar att det förbrukas 750 miljoner kubikmeter vatten per år för bebyggelsen i landet, medan industrien gör av med nära fem gånger så mycket eller 3 450 miljoner kubikmeter per år.

Det påpekades nyligen i en av våra stora dagstidningar att vattendomstolarna ser genom fingrarna med att våra industrier släpper ut smutsigt vatten fastän reningsfrågorna tekniskt sett är lösta och företagen är skyldiga att anlägga reningsverk. Orsaken härtill angavs vara att en strikt tillämpning av nuvarande lagstiftning skulle innebära kostnader för företagen som domstolarna själva finner orimliga.

Hur det än är med vattendomstolarnas syn på denna sak är det uppenbart, herr talman, att företagen verkligen skulle belastas med orimliga kostnader om de tvingades att bygga reningsverk i den utsträckning som de formellt är skyldiga till och inte finge tillämpa de avskrivningsregler som här föreslagits. Såsom tidigare framhållits är det här fråga om för företagen icke produktiva investeringar. Jag vill dock starkt understryka att man inom näringslivet och industrien lagt ned stora belopp just på reningsanläggningar av olika slag. Men industriens investeringar har nu legat stilla i fyra år, och såsom framgår av årets finansplan vill man söka stimulera till ökade industriinvesteringar. Det är alldeles uppenbart att om industrien börjar visa en ökad investeringsbenägenhet kommer den i första hand att söka utvälja så produktiva investeringsobjekt som möjligt. Hit hör icke, som

jag nyss nämnt, investeringar i anläggningar för motverkande av vatten- och luftföroreningar. Sådana anläggningar är å andra sidan högeligen angelägna eftersom de tilltagande vatten- och luftföroreningarna utgör ett alltmer överhängande hot mot vår folkhälsa och dessutom medför nationalekonomiska förluster av en storleksordning som snart inte går att ens uppskatta.

Vi står här inför en intressekonflikt, och den naturligaste metoden för att lösa denna konflikt måste vara att liksom de stora västeuropeiska industriländerna har gjort införa sådana värdeminskningsavdrag för vatten- och luftreningsanläggningar som iordningställs av industrien, att det kan bli ekonomiskt möjligt för företagen att i större utsträckning än hittills investera i sådana i och för sig improduktiva anläggningar.

Herr talman! I motionerna I: 476 och II: 566 föreslås den lagändringen att värdeminskningsavdrag å anordningar för vatten- och luftvård vid inkomsttaxeringen skall få medgivas med 20 procent per år — något som stöds av reservationen D. Med hänsyn till att denna fråga är av så utomordentligt viktig art och som jag nyss sade icke tål ett längre uppskov med sin lösning bör den enligt min uppfattning ges en särbehandling i skattehänseende.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen D.

Herr CARBELL (s):

Herr talman! Vi har i motionen II: 566 föreslagit att värdeminskningsavdrag å anordningar för vatten- och luftvård vid inkomsttaxering må medgivas med 20 procent per år, vilket alltså skulle innebära en relativt snabb avskrivning.

I motionen framhålles att skäl i och för sig skulle kunna tala för att dessa kostnader vore avdragsgilla på en gång vid taxeringen. Eftersom vi emellertid funnit att detta skulle utgöra ett visst

Avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader m. m.

avsteg från hittills tillämpade principer har vi inte nu velat gå så långt.

Som huvudmotionärer vill jag tacka utskottet för en positiv skrivning — en skrivning som går så långt i välvillighet som man väl kan önska sig. På en bestämd punkt skiljer sig dock utskottets uppfattning från motionärernas. Det är när utskottet trots sin i övrigt positiva skrivning framhåller att man icke kan biträda ett lagstiftningsyrkande enligt vilket den av motionärerna aktualiserade frågan särbehandlas i skattehänseende. Motionärerna har på denna punkt med skärpa framhållit att de anser att frågan till hela sin art just är sådan att den bör kunna ges en särbehandling.

Vi motionärer kan inte undgå att understryka det faktum att vatten- och luftvårdsfrågorna undan för undan får en allt större betydelse i det svenska samhället. Redan den fortgående industrialiseringen i landet och den starkare koncentrationen av industrier till vissa orter för med sig att risken för föroreningar av vattendrag framstår som mycket betydande i detta sammanhang.

Jag skulle gärna ha sett att utskottet bifallit motionen i detta stycke. Så har emellertid inte skett. Till utskottsbetänkandet har dock fogats en reservation vari yrkas på en skyndsam utredning rörande införandet av värdeminskningss-avdrag för vatten- och luftvårdsanordningar.

Utskottet anser att denna fråga bör överlämnas till utredningen om företagsbeskattningen. Det finns enligt min mening risk för att ett hänskjutande av frågan till denna utredning kan medföra att det dröjer relativt länge innan utredningen är beredd att ta ställning till frågan i dess helhet. Mot bakgrunden av det principiella uttalandet från utskottets sida om att en särbehandling inte bör förekomma finns det risk för att det dröjer för länge innan denna fråga löses, särskilt som utvecklingen på detta område går mycket snabbt.

Jag yrkar sålunda bifall till reservationen D.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort och skall också försöka undvika att polemisera för att inte förlänga debatten. Man har redan talat om vad dessa reservationer innebär, och yrkandena utom de två sista är ju gamla bekanta — om jag får uttrycka mig så. Det är väl då ganska meningslöst att här ta upp någon längre debatt om avskrivningsreglerna för byggnader; vi har ju diskuterat detta spörsmål under många år.

Men för att teckna bakgrunden till utskottets hemställan skall jag ändå tillåta mig att erinra om att företagsbeskattningskommittén 1954 uttalade att så starka invändningar såväl teoretiska som praktiska kan åberopas, att metoden om avskrivning på återanskaffningsvärdet inte kunde förordas. Kommittén ansåg att man inte isolerat kan beakta prissförändringarna bara på en post i balansräkningen. Vinst på tillgångssidan kan ur företagets synpunkt mycket väl kompenseras genom vinst på företagets skulder. Antag, sade kommittén, att ett företag anskaffar en maskin med lånade medel och att avskrivningsbeloppen skall användas till amortering av lånet. I ett sådant fall skulle avskrivning på *nuvärdet* resultera i att företaget gjorde lika stor vinst som långivaren förlust.

Kommittén erinrade vidare om att tekniken går raskt framåt. En maskin som ersätter en försliten kan tekniskt vara helt annorlunda, den kan ha förbättrad konstruktion och även kvalitetsmässigt vara bättre, varför jämförelse mellan anskaffningskostnaderna inte kan göras på ett riktigt sätt. Det skulle fordra undersökningar och omräkningar för varje maskin och varje år.

Jag kanske skall tillåta mig att ytterligare understryka vad jag ofta har

Avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader m. m.

framhållit, nämligen att vi beträffande företagsbeskattningen har liberalare regler än andra länder. Detta vitsordar också utländska företagare som kommer till oss för att studera våra förhållanden. Med användande av konjunkturutjämningsfonderingen kan för övrigt ekonomiska föreningar och bolag avskrika maskiner och inventarier på en gång. Hela vinsten kan med andra ord avskrivas, och det är ju tämligen generöst.

Jag är medveten om att man nu kommer att invända, att detta gäller ekonomiska föreningar och bolag men inte alla företag. Det är riktigt men å andra sidan har man ansett att de mindre företagen inte spelar så stor roll för den konjunkturutjämnande effekten utan att det är de större företagen som kan ha någon betydelse.

Allt detta är komplicerade frågor. Utskottet anser att företagsskatteutredningen bör pröva dem, och utskottet förutsätter också att så kommer att bli fallet. Då är det väl ändå onödigt med några skrivelser om utredning.

Beträffande byggnader i rörelse medger utskottet nu liksom tidigare att värdeminskningen är större under byggnadernas första år. Skall man emellertid införa regler om högre värdeminskningssavdrag under de första åren, bör man också ompröva inkomstbegreppet och reglerna om beskattning av realisationsvinster. 1955 års riksdag uppmjukade ju också bestämmelserna i syfte att markera att man vid fastställande av avskrivningsprocenten bör ta hänsyn till en byggnads ekonomiska livslängd. Enligt praxis medges numera avdrag för överpris och merkostnader om byggnad anskaffas för att utnyttjas under speciella konjunkturer. Vid beräkning av inkomst av jordbruksfastighet enligt bokföringsmässiga grunder medges rätt till utrangeringsavdrag å byggnad.

Vidare har vi yrkandet om rätt till särskild avskrivning med 35 procent på

industribyggnader i stödområdena. Det må vara aldrig så behjärtansvärt, menar utskottet, men det finns ändå starka principiella skäl mot ett system som skulle innebära förmåner vid beskattning för företag som etableras på en viss ort. Utskottet anser att stimulans till sådana företag bör ges på annat sätt, t. ex. genom bidrag och lån, genom arbetsmarknads- och lokaliseringspolitiska åtgärder. Därvidlag har ju riksdagen redan tagit initiativ. Nystartade företag ger ju sällan vinst de första åren. Därför får de ingen hjälp genom rätt till avskrivning på vinst. Dessutom finns rätten till förlustutjämningsbidrag.

En mycket beaktansvärd sak har tagits upp i motionerna om värdeminskningssavdrag för anordningar avsedda för vatten- och luftvård. Här ansluter sig utskottet klart och tydligt till motionernas syfte. Jag vill understryka att alla i utskottet har klart för sig att frågan om vatten- och luftföreningarna utgör ett stort och mycket viktigt men också besvärligt problem. Men nog måste man ändå erkänna att det är vanskligt att särbeskatta eller särbehandla byggnadsarbeten för dylika ändamål. Jag är inte helt säker på att man utan vidare kan säga att nu inför vi rätt till avdrag på 20 procent eller liknande. Det kan väl i denna liksom i alla andra frågor uppstå avgränsningssvårigheter; svårigheter att bedöma om åtgärder verkligen avser just vatten- och luftvård eller något annat. Jag tror inte man i fråga om företagsbeskattningen kan plocka ut en viss sak utan hänsyn till hur man vill lösa frågan om företagsbeskattningen i stort.

Nu säger utskottet så positivt som möjligt — vilket redan har påpekats — att företagsskatteutredningen bör pröva också denna fråga samt understryker vikten av att den ägnas särskild uppmärksamhet. Därför anser utskottet att det inte är nödvändigt att tillsätta en

Avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader m. m.

ny utredning. De som varit med i utredningar vet nog att sådana sannernligen inte kan sätta i gång lika snabbt som en racerbil kan starta, utan att det tar ganska lång tid innan man kommer i gång med arbetet. När det nu finns en kommitté som redan är i arbete och som kanske har samlat mycket material, tror jag att den lika snabbt, kanske snabbare, kan ta itu med detta problem.

Det är detta, herr talman, som gör att utskottet anser att det bör vara tillräckligt om man räknar med att företagsskatteutredningen försöker lösa problemet.

Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru NETTELBRANDT (fp) kort genmäle:

Herr talman! När herr Brandt här talar om att konjunkturinvesteringssfonderna skulle kunna ge tillräckliga möjligheter för företagen, vill jag erinra om att detta i själva verket skulle betyda en diskriminering av de mindre företagen, eftersom de inte har samma möjligheter som de större. Jag tycker inte att man bör bortse från de skillnader mellan små och större företag som uppstår, om vi bara inriktar oss på den möjligheten.

Sedan sade herr Brandt också att reglerna är fördelaktigare här än i utlandet, men det omdömet kan i varje fall inte gälla om avskrivningsrätten för byggnader; på den punkten är möjligheterna klart sämre här.

I övrigt bör vi väl också se litet på hur den utvecklingen har varit. Andra länder har haft uppenbara svårigheter, som vi av naturliga skäl inte har behövt brottas med. Andra länder går en förbättring till mötes, men i vårt land har vi haft klara försämringar. Jag behöver bara erinra om årtalen 1938 och 1955 för att visa i vilken riktning ten-

densen gått i detta land jämfört med andra.

Till slut vill jag säga att jag nog inte tycker att man bör avfärda en fråga på grund av att den är tekniskt sett komplicerad. Vi har sett att när det har funnits en verklig vilja att lösa något problem — om det är något som överensstämmer med de intressen som herr Brandt och hans partibröder, inklusive dem som sitter i regeringen, vill tillvarata — då finns det inga sådana hinder som tekniska komplikationer, utan då löser man frågan till varje pris — och får kanske det omdömet av herr Brandt, att lösningarna varit geniala.

I detta anförande instämde herrar *Sjönell* (cp), *Berglund* (fp), *Börjesson* i Falköping (cp) och *Öhvall* (fp).

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Det är rätt intressant att konstatera hur frågan om luftföreningarna numera förekommer i den ena utskottsutlåtandet efter det andra och i den ena propositionen efter den andra. Jag fick i går svar på en enkel fråga av justitieministern angående lagstiftningsåtgärder mot luftföreningar, och det kanske kan tyckas vara att tala i oträngt mål om jag nu säger ett par ord vid det här utskottsutlåtandet.

Jag betraktar det emellertid som så ytterligt angeläget att vi ständigt påminner om hur livsviktig denna fråga är och verkligen vidtar åtgärder, i avvaktn på den lagstiftning, som vi förmodligen kommer att få så småningom när immissionssakkunniga med sina vidgade direktiv har gått igenom hela detta komplicerade fält. Mycket kan göras och bör också göras för att vi skall komma till rätta med problemen. Det är faktiskt bättre att stämma i skorstenen; i atmosfären kan man ingenting göra — då är det för sent. Det finns utexperimenterad apparatur för stoftavskiljning, både kemisk och elektrisk.

Avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader m. m.

Men ett hinder för att installera sådana apparater är stundom att panncentralerna är alldeles för trånga för att man skall kunna installera dem.

Är det ändå inte litet egendomligt att utskottsmajoriteten i detta fall skall behöva åberopa den stora företagsbeskattningsutredningen, som väl ändå har större frågor och frågor av mera principiell natur att syssla med? Här är det fråga om en detalj, även om den är synnerligen betydelsefull. Det gäller inte bara luftens föroreningar, eller rättare sagt förgiftning, utan det gäller också nedrostning och vittring i betong samt inte minst nedsmutsning. På detta område har man lagstiftning i utlandet, t. ex. i Paris, om att husen med några års mellanrum skall tvättas för att få bort den smuts som luftföroreningarna avlagrar.

När det nu finns apparatur både för skorstenar och bilar varmed man kan hindra föroreningar och nedrostning, så är det angeläget att man försöker vidta några åtgärder. Det skulle man också kunna göra, om riksdagen ville bifalla reservationen om speciella avdrag för sådana installationer. Nog tycker jag att även utskottsmajoriteten skulle ha kunnat sträcka sig så långt som att gå med på denna begäran om skyndsamt utredning och ett förslag i dessa frågor. Då hade vi åtminstone kommit ännu ett litet steg på vägen mot bättre förhållanden.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Fru Nettelbrandt talar om en diskriminering av de små företagen. Jag har förklarat varför avdragsrätten inte omfattat de små företagen. Jag har ingenting emot att företagsbeskattningsutredningen ser närmare på denna sak, och det gör väl utredningen också, om den finner att reglerna om rätten att avsätta medel till investeringsfonder bör ändras så att medlen kan användas till detta ändamål. Det är

mycket möjligt att man kan göra det, men det finns alltså redan en utredning som sysslar med detta.

Fru Nettelbrandt säger att det i varje fall inte gäller generösare bestämmelser för avskrivning på byggnader. Jag kan hålla med henne om att något annat land naturligtvis kan ha generösare eller liberalare avskrivningsregler på vissa punkter än vi har i vårt land. I stort sett har vi emellertid en liberalare avskrivningsrätt och företagsbeskattning än man har i andra länder, och det erkänner företagarna själva. Jag skulle kunna citera — jag har gjort det tidigare här — mycket framstående företagare i vårt land som anser detta. Vad de tycker är oförmånligt är naturligtvis den procentuella företagsbeskattningen — som de anser vara för hög — men inte avskrivningsreglerna.

Även om vi tycker det är aldrig så angeläget att försöka få till stånd åtgärder mot vatten- och luftföroreningar så vet vi mycket väl — i varje fall jag som så — att säga har växt upp i en cellulosaindustri — att problemet inte är så enkelt. Om en viss åtgärd företages är det inte säkert att den hundra procentigt är avsedd att motverka vatten- och luftföroreningar. Till övervägande delen har den kanske satts in för att ge företaget helt andra fördelar. Jag tror att det är många sådana avvägningsproblem som måste lösas i samband härmed.

Herr CARBELL (s):

Herr talman! Bara en kort replik till herr Brandt med anledning av att han säger att det ändå sitter en utredning som sysslar med detta och att erfarenheten säger att det inte går så fort för en utredning att komma i gång. Emellertid förhåller det sig så att man, om man bifaller reservation D, ger Kungl. Maj:t möjlighet att lämna den sittande utredningen i uppdrag att skyndsamt verkställa här ifrågavarande utredning.

Avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader m. m.

Fru NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Jag vill bara konstatera att herr Brandt icke med ett ord berörde det faktum, att vi i Sverige haft en relativt sett negativ trend i jämförelse med förhållandena i andra länder vad beträffar bestämmelsernas utformning för företagens del. Den tystnaden från herr Brandts sida är enligt min mening talande.

Härmed var överläggningen slutad.

Punkten 1

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen A); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafson i Göteborg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 1) i utskottets betänkande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen A) av herr Stefanson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fru Nettelbrandt begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 120 ja och 92 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 2

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen B); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 2) i utskottets betänkande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen B) av herr Yngve Nilsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 155 ja och 32 nej, varjämte 32 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 3

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen C); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Nettelbrandt begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Avdrag vid beskattningen för värdeminskning av maskiner, inventarier och byggnader m. m.

Den, som vill, att kammarén bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 3) i utskottets betänkande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit reservationen C) av herr Stefanson m. fl.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fru Nettelbrandt begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 116 ja och 102 nej, varjämte 3 av kammaréns ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarén hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 4

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen D); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Fru Nettelbrandt begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 4) i utskottets betänkande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit reservationen D) av herr Stefanson m. fl.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fru Nettelbrandt begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 113 ja och 103 nej, varjämte 5 av kammaréns ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarén hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 5

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen E); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Fru Nettelbrandt begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 5) i utskottets betänkande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit reservationen E) av herr Stefanson m. fl.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fru Nettelbrandt begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid

Hundskatten

avgavs 143 ja och 75 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 12**Hundskatten**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 15, i anledning av väckta motioner angående hundskatten.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 471 av fru Olsson och II: 568 av herr Elmwall m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla om utredning rörande hundskatten i enlighet med vad i motionerna anförts; samt

2) motionen II: 573 av herrar Johansson i Dockered och Börjesson i Falköping.

Utskottet hemställde,

att följande motioner angående hundskatten, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 471 av fru Olsson och II: 568 av herr Elmwall m. fl., samt

2) motionen II: 573 av herrar Johansson i Dockered och Börjesson i Falköping.

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr ELMWALL (cp):

Herr talman! Skatteobjekt är ju eftersökta, men jag kan inte anse att hundskatten i dess nuvarande utformning överensstämmer med en modern uppfattning om hur en beskattning bör utformas. Jag vill bara peka på ett par detaljer som motiverar att man ser över denna skatt.

Vissa nyttohundar är undantagna, andra inte. Exempelvis hundar som äldre människor, i många fall ensamstående och ensamboende, har som sällskap och skydd måste betraktas som nyttohundar. Likaså tycker jag att polishundar bör anses vara nyttohundar.

Skatten utgår också med högst olika belopp. Erfarenhetsmässig bedömning av hur hög skatten bör vara synes många gånger inte alls ske. Om strävandet fortfarande är att hålla hundantalet nere bör konsekvensen vara hög skatt i kommuner med stort antal hundar och tvärtom, men detta är inte alltid fallet. Kontrollen över hundägarna och hundarna bör givetvis bestå, men påståendet att denna kontroll skulle komma att efter sättas genom att fler grupper av nyttohundar skulle befrias från beskattning kan inte vara riktigt.

Beträffande skattens användning kan det givetvis också råda olika meningar. Uppfattningen att skatten inte får specialdestineras förelåg i varje fall inte då skatten infördes. Att år efter år beskatta hundägarna och låta t. ex. djursjukhusen sakna medel till behövlig verksamhet är enligt min mening inte överensstämmande med vad tidsläget och ett modernt samhälle kräver. Många kommuner med hög hundskatt lär enligt uppgift inte alls lämna bidrag till verksamheten vid djursjukhusen.

Det finns många andra skäl för en översyn av denna beskattning och skattens användning, men jag tycker att enbart vad jag här har anfört borde vara tillräckligt motiv härför.

Utskottet vill slå vakt om kommunernas självbestämningsrätt, vilket i och för sig är en vacker tanke, men denna rätt har under de senaste årtiondena i väsentlig grad kringskurits. Jag anser dock att detta inte får hindra en mer tidsenlig ordning när det gäller beskattning, vilket det här är fråga om. Även kommuner kan ju göra fel. I detta fall kan heller ingen säga så som en gång en kommunalnämndsordförande gjorde

Avdrag vid beskattningen för avsättning till reparation av hyresfastighet samt för istandsättande av ekonomibyggnad å jordbruksfastighet

i en kommun, där man i ungefär 15 år hade uppburit ersättning för prästerskaptionde, trots att kommunen var »avlöst» från denna beskattning. När skatten återkrävdes av dem som erlagt den, yttrade denne kommunalnämndsordförande, att han nog hade upptäckt att det var något fel, men eftersom det var bönderna som betalade skatten tyckte han inte att det gjorde någonting. Sådana skäl får ju inte anföras, och det har inte heller skett.

Herr talman! Trots att det inte föreligger någon reservation vid detta utskottsutlåtande anser jag, att vår vän hunden är värd ett yrkande om bifall till motionerna, vilket yrkande jag härmed ber att få framställa.

I detta anförande, under vilket herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna, instämde herr *Hedin* (h).

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Ett enigt bevillningsutskott har ansett det mycket värdefullt med den kontroll över antalet hundar som åstadkommes genom registrering och skattebeläggning. Av denna anledning bör enligt utskottets mening den nuvarande beskattningsformen alltså bibehållas.

Nu säger herr Elmwall att kommunerna ofta inte beaktar de intressen i fråga om djursjukhus och annat som för hundägarnas del kan föreligga. Utskottet har för sin del funnit det angeläget understrika, att den kommunala självbestämmanderätten innebär att kommunerna har att avgöra hur hundskattemedlen liksom andra kommunala skattemedel skall användas. Därför menar utskottet att det icke för närvarande finns fog för ett bifall till de yrkanden som framställts i motionerna.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets utlåtande.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 471 och II: 568; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13

Avdrag vid beskattningen för avsättning till reparation av hyresfastighet samt för istandsättande av ekonomibyggnad å jordbruksfastighet

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 17, i anledning av väckta motioner om avdrag vid beskattningen för avsättning till reparation av hyresfastighet samt för istandsättande av ekonomibyggnad å jordbruksfastighet.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 124 av herr *Stefanson m. fl.* och II: 159 av herr *Nordgren m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsam utredning i syfte att så ändra beskattningsreglerna i fråga om beräkning av inkomst av annan fastighet (hyresfastighet), att avdrag finge göras med visst belopp för avsättningar avsedda för framtida reparationsbehov; samt

2) de likalydande motionerna I: 475 av herr *Harald Pettersson m. fl.* och II: 565 av herr *Börjesson* i Glömminge *m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag om sådana ändringar i kommunalskattelagen, att avdrag för reparation och underhåll medgäves för kostnader för istandsättande av ekonomibyggnad tillhörande jordbruksfastighet till en nivå som motsvarade en rationell användning.

Avdrag vid beskattningen för avsättning till reparation av hyresfastighet samt för istandsättande av ekonomibyggnad å jordbruksfastighet

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen måtte med bifall till de likalydande motionerna I: 124 av herr Stefanson m. fl. och II: 159 av herr Nordgren m. fl. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsam utredning i syfte att så ändra beskattningsreglerna i fråga om beräkning av inkomst av annan fastighet (hyresfastighet), att avdrag finge göras med visst belopp för avsättningar avsedda för framtida reparationsbehov; samt

B) att de likalydande motionerna I: 475 av herr Harald Pettersson m. fl. och II: 565 av herr Börjesson i Glömminge m. fl., om avdrag vid beskattningen för istandsättande av ekonomibyggnad å jordbruksfastighet, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *John Ericsson* och *Einar Eriksson*, fröken *Ranmark* samt herrar *Wärnberg*, *Tage Johansson*, *Brandt*, *Allard*, *Kärlander*, *Andersson* i Essvik och *Josefsson*, vilka ansett, att utskottet under punkten A) bort hemställa,

att de likalydande motionerna I: 124 av herr Stefanson m. fl. och II: 159 av herr Nordgren m. fl., om avdrag vid beskattningen för avsättning till reparation av hyresfastighet, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

2) av herrar *Sundin*, *Eriksson* i Bäckmora och *Dahlgren*, vilka ansett, att utskottet under punkten B) bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till de likalydande motionerna I: 475 av herr Harald Pettersson m. fl. och II: 565 av herr Börjesson i Glömminge m. fl. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om prövning och förslag om sådana ändringar i kommunalskattelagen, att avdrag för reparation och underhåll medgäves för kostnader för istandsättande av ekonomibyggnad tillhörande jordbruksfastighet till en nivå som motsvarade en rationell användning.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **KÄRRLANDER** (s):

Herr talman! Såsom framgår av reciten till utskottsbetänkandet har de spörsmål som upptagits i de båda motionsparen behandlats av riksdagen ett flertal gånger tidigare. Jag skall inte rekapitulera ärendets historia utan erinrar bara om att riksdagen vid föregående tillfällen avvisat motionsyrkandena. Något nytt har inte heller framkommit som enligt vår mening skulle göra det befogat med ett ändrat ställningstagande.

När det gäller utskottets utlåtande över den motion som avser utvidgning av rätten till avdrag för kostnader för reparation och underhåll av ekonomibyggnader räcker det med att jag citerar vad som anföres på s. 6 i utskotts-betänkandet: »Utskottet anser sig inte kunna dela motionärernas uppfattning, att rättstillämpningen, då det gäller avdrag för kostnader för reparation och underhåll av byggnad, är särskilt restriktiv. Sålunda förtar den omständigheten, att annat material än ursprungsmaterialet kommer till användning, inte i och för sig rätten till avdrag. I de — sannolikt ofta förekommande — fall då användning av ett nytt och bättre material än ursprungsmaterialet ställer sig billigare eller i vart fall inte kostsammare än ett användande av ursprungsmaterialet anses kostnaden regelmässigt i dess helhet avdragsgill, under förutsättning att det utförda arbetet tekniskt sett kan hänföras till reparation. Ett studium av regeringsrättsavgöranden i mål av hithörande beskaffenhet ger vid handen att avdragsrätten inte ens vid arbete av mycket genomgripande art anses böra gå helt förlorad.»

Jag kan tillägga att min personliga erfarenhet såsom ledamot av en länsprövningsnämnd bestyrker den uppfattning som utskottet sålunda ger uttryck åt.

När det gäller punkt B är jag alltså

Avdrag vid beskattningen för avsättning till reparation av hyresfastighet samt för istandsättande av ekonomibyggnad å jordbruksfastighet

ense med utskottet och yrkar bifall till utskottets hemställan, vilket innebär avslag på reservationen av herrar Sundin, Eriksson i Bäckmora och Dahlgren.

Däremot har jag råkat byta roll och hamna bland reservanterna när det gäller punkt A. Jag förutsätter att herr Magnusson i Borås även kommer att tala för utskottet, men han kan inte gärna göra det i fråga om utlåntagandet i dess helhet, eftersom det med lottens hjälp har blivit två olika utskottsmajoriteter. Endera är det lottens nyckfullhet som åstadkommit detta eller också har det s. k. mittensamarbetet inte fungerat riktigt tillfredsställande.

Eftersom jag har varit med om att underteckna den reservation som avgivits av herr John Ericsson m. fl., skall jag här bara citera vad som i huvudsak står i den reservationen:

»Såsom utskottet i tidigare betänkanden uttalat måste principen om beskattningsårets slutenhet alltså anses vara grundläggande för den svenska lagstiftningen. De mest påtagliga nackdelarna av denna princip får anses ha undanröjts genom de möjligheter de skattskyldiga numera har att erhålla särskild skatteberäkning enligt förordningen om beräkning av statlig inkomstskatt för ackumulerad inkomst, att avsätta medel på skogskonto och att tillgodoräkna sig förlustavdrag enligt förlustutjämningsförordningen.»

Enligt reservanternas mening är det varken rationellt eller rättvist att under punkt A gå fram med krav på en utredning, vilket med lottens hjälp har blivit utskottsmajoritetens förslag.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservation nr 1 av herr John Ericsson m. fl.

Herr DAHLGREN (cp):

Herr talman! Med anledning av reservationen nr 2 i bevillningsutskottets betänkande nr 17 vill jag erinra om att det under senare tid har förts en ganska

livlig debatt om jordbrukets rationaliseringsgrad. Jag vill framhålla att det ärende, som kammaren nu skall besluta om är i hög grad avgörande för jordbrukets möjligheter att på ett rationellt sätt använda sina numera i många fall otidsenliga ekonomibyggnader.

Avgörande för huruvida avdrag skall få göras för istandsättande av ekonomibyggnader är om byggnadsarbetena är att anse som reparationsarbeten eller som ombyggnads- och nybyggnadsarbeten. Skatteavdrag kan nämligen endast erhållas för sådana arbeten som innebär att byggnaderna återställs i ursprungligt skick, och detta omöjliggör numera oftast ett rationellt användande av byggnaderna. Enligt min mening är det orimligt att en byggnad, som uppfördes för ett 50-tal år sedan för den tidens rationella jordbruk, inte nu med stöd av skattelagstiftningen skall kunna omvandlas så att den fyller vår tids anspråk på rationell drift.

Jordbruket går för varje år mot en allt högre specialiceringsgrad med ökade krav på byggnadernas anpassning vid övergång till ändrade driftsformer. I det faktiska läge som nu råder är det ur samhällsekonomisk synpunkt inte tillfredsställande att ha ett system som fungerar så, att ägaren får göra avdrag för kostnader som inte medger den mest rationella utnyttjandegraden av den iordningställda byggnaden, medan avdrag däremot inte beviljas för motsvarande belopp, som användes för att sätta byggnaden i ett tidsmässigt och rationellt skick. Även den senare kostnaden borde enligt min mening vara avdragsgill.

Herr Kärrlander säger att man är mycket generös vid bedömningen av dessa avdrag, men sakläget är att till reparations- och underhållsarbeten räknas endast sådana arbeten som erfarenhetsmässigt måste utföras på grund av normal förslitning någon eller några gånger under en byggnads livslängd

Avdrag vid beskattningen för avsättning till reparation av hyresfastighet samt för istandsättande av ekonomibyggnad å jordbruksfastighet

men som inte medför att byggnadens karaktär ändras. Med den argumentation, som jag här fört om kravet på rationella driftbyggnader, anser vi reservanter att hela denna fråga bör omprövas.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen nr 2 av herr Sundin m. fl.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Beträffande reservationen nr 2 är det alldeles naturligt att det kan finnas en hel del motiv för att man i snabbare takt skall kunna ersätta sådana byggnader som där berörs. Nu har emellertid utskottet sagt att det anser att bestämmelserna inte är restriktiva. Det måste också innebära att utskottsmajoriteten menar att nuvarande bestämmelser inte skall tolkas restriktivt.

Om man skulle göra en sådan ändring, att det inte längre gällde bara reparation utan i stället kunde vara fråga om en helt ny byggnad, skulle detta i sin tur kunna få återverkningar på bestämmelserna om realisationsvinstbeskattning, vilket jag tror ur jordbrukarnas synpunkt skulle vara till nackdel. Jordbrukets fastigheter liksom industriens kan väl vara i behov av snabbare förnyelse, och detta skulle i så fall motivera en något snabbare avskrivning än den vi har för närvarande. Därför tror jag att det är den vägen man skulle gå för att uppnå syftet med motionärernas framställning.

Reservationen nr 1, till vilken herr Kärlander yrkade bifall, behandlar en motion som tillstyrks av bevillningsutskottets majoritet. Denna motion går ut på att det för hyresfastigheter skulle skapas möjligheter att lägga upp reparationsfonder. Denna fråga har ju ingalunda fått någon tillfredsställande lösning för närvarande. När en hyresfastighet skall repareras, är det ur rationell synpunkt riktigare att man gör re-

parationerna mer genomgripande. Genom boksłutsårets slutenhet kan det ena året relativt stora vinster uppstå på en fastighet. Dessa blir då föremål för en hård progressiv beskattning, och så finns inga pengar över när reparationerna skall göras. Därför har motionärerna menat att det är av behovet påkallat att göra det möjligt att på detta sätt fondera pengarna. För att skapa en betryggande garanti mot missbruk i detta sammanhang skulle man ansluta denna fondavsättning till fastigheten som sådan. Inte minst ur hyresgästernas synpunkt tror jag det skulle vara av utomordentligt stort värde om man kunde åstadkomma ett sådant beskattningssystem för dessa fastigheter.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan på båda punkterna.

Herr KÄRRLANDER (s):

Herr talman! Får jag bara kort säga till herr Magnusson i Borås, att han gick förbi det väsentliga när han talade om att man skall ha ett särskilt skattefritt konto för hyresfastigheter. Jag tror att det som står i reservationen är riktigt, nämligen att även en rad andra kategorier än ägare av just hyresfastigheter skulle med samma fog kunna ställa krav på rätt att för framtida reparationer få avsätta medel på skattefritt konto.

Jag tror inte att förslaget kan sägas vara rättvist. Det är inte heller enkelt utan mycket komplicerat ur kontroll- och taxeringssynpunkt. Därför vidhåller jag mitt yrkande om bifall till reservationen nr 1.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Herr Kärlander säger att andra näringsgrenar skulle kunna göra anspråk på liknande vinstutjämnande åtgärder. Men när det gäller hyresfastigheter finns det inga som helst möjligheter att göra överföringar från

Avdrag vid beskattningen för avsättning till reparation av hyresfastighet samt för istandsättande av ekonomibyggnad å jordbruksfastighet

det ena året till det andra. På andra områden har vi däremot gjort detta möjligt. Vi har skogskonton, investeringsfonder och en del liknande möjligheter inom näringslivet att göra sådana fonderingar genom olika vinstreglerande dispositioner. Det är därför som vi menar att det skulle vara av utomordentligt stort värde att även på detta område få en sådan möjlighet.

Härmed var överläggningen slutad.

Punkten A

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Kärrlander begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten A) i utskottets betänkande nr 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr John Ericsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 103 ja och 111 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen 1) av herr John Ericsson m. fl.

Ordet lämnades på begäran till

Herr CARBELL (s), som yttrade:

Herr talman! Jag ber att få anmäla att jag röstade fel vid omröstningen under punkten A i bevillningsutskottets betänkande nr 17. Jag avsåg att rösta »Nej» men råkade markera »Ja».

Punkten B

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Dahlgren begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten B) i utskottets betänkande nr 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2) av herr Sundin m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Dahlgren begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 171 ja och 35 nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 14

Föredrogs vart för sig

bevillningsutskottets betänkande nr 23, i anledning av väckta motioner angående beskattningen av skytteorganisationer, de handikappades organisationer m. fl.; samt

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av väckta motioner angående rätten att utsätta fast fiske-redskap i allmänt vatten, och

nr 19, i anledning av väckta motioner om särskilda lekgator.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkande och utlåtanden hemställt.

§ 15

Föredrogs och lades till handlingarna tredje lagutskottets utlåtande nr 20, i anledning av viss paragraf i riksdagens revisorers berättelse över den år 1964 av dem verkställda granskningen av statsverket.

§ 16

Föredrogs vart för sig

tredje lagutskottets memorial nr 21, angående överlämnande till jordbruksutskottet av vissa till lagutskott hänvisade motioner;

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 21, i anledning av väckta motioner dels om åtgärder för att stimulera ökad invandring av utländsk arbetskraft, dels angående utländska arbetstagares utbildning och anpassning; samt

konstitutionsutskottets utlåtande nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i landstingslagen den 14 maj 1954 (nr 319) m. m. samt i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda memorial och utlåtanden hemställt.

§ 17

Begränsning av antalet ledamöter i landsting

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 21, i anledning av motioner om begränsning av antalet ledamöter i landsting.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! I konstitutionsutskottets utlåtande nr 21 behandlas motionen II:427, som avser en begränsning av antalet ledamöter i landstingen. Motionen grundar sig på ett uttalande i landstingsutredningens år 1963 framlagda betänkande. Utredningen framhöll att det inte ingick i dess direktiv att behandla denna fråga men att man ansåg det vara viktigt att det tillkom en bestämmelse om begränsning av antalet ledamöter i landstingen.

För närvarande växer antalet ledamöter automatiskt med en ytterligare ledamot för varje nytt femtusental invånare, med vilket landstingsområdet ökar, och en del landsting har blivit ganska stora. Stockholms läns landsting har för närvarande 115 ledamöter och kan nästa gång väntas få 130 ledamöter.

Landstingsutredningen uttalade att representationen i dessa landsting borde begränsas, eftersom den blir oformlig i förhållande till den omfattning och det innehåll, som landstingsuppgifterna har. När betänkandet remitterades underströks angelägenheten av en begränsning av åtskilliga remissinstanser, nämligen av fyra länsstyrelser, nio landsting och Svenska landstingsförbundet.

Sammanfattningsvis framhöll dessa remissinstanser följande. För det första minskar det stora antalet ledamöter landstingens möjligheter att arbeta effektivt. För det andra minskar det möjligheterna för landstingsmännen att utöva ett verkligt inflytande i förvalt-

Begränsning av antalet ledamöter i landsting

ningen. För det tredje bör i princip alla landstingsledamöter ges tillfälle att deltaga i beredningen av ärendena i nämnder eller utskott.

Genom riksdagens beslut i föregående ärende, nämligen konstitutionsutskottets utlåtande nr 20, vilket fattades utan debatt, har landstingen nu givits möjlighet att organisera om sin verksamhet för att höja effektiviteten och bereda de »meniga» landstingsmännen större inflytande. Det blir emellertid föga bevänt med en sådan organisation, om ledamotsantalet tillåts att växa utan begränsning.

För Malmöhus läns landsting har nyligen bekantgjorts ett förslag till omorganisation. Man har så långt som möjligt är tänkt ut den centrala ledningen, alltså nu föreslagna fem huvudnämnder, till att sysselsätta 35 ledamöter. Med 35 suppleanter blir det 70 stycken, men likafullt är det 26 ledamöter som är utan fast förankring i landstingsarbetet. Med den automatiska ökning av ledamotsantalet, som stadgas i 10 § landstingslagen, kommer i det expanderande malmöhuslänet de överblivna landstingsmännen att utökas med kanske ett tiotal för varje fyraårsperiod. I Stockholms läns landsting är naturligtvis denna utveckling ännu mera absurd.

Då jag förde frågan på tal inom landstingsutredningen fick jag först svaret, att detta fick man inte rubba på, ty det var grundat på en partiledaröverenskommelse från början av 1950-talet — vad nu partiledare vet om dessa spörsmål. Utredningen var emellertid överens med mig om att något borde göras; på grund av att frågan inte inrymdes i direktiven inskränkte man sig dock till en välvillig skrivning om saken.

Utskottets utlåtande utmynnar nu i en hemställan att motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd, men utskottet anser det angeläget att frågan tas upp till prövning. Departementschefen har också ansett frågan vara betydelsefull men hoppas på att

länsindelningssakkunniga skall framlägga förslag till en lösning.

Även jag inser att denna fråga slutgiltigt bör lösas i ett större sammanhang, då nu länsindelningen kommit i gungning. Vi motionärer tror emellertid att det är viktigt, med tanke på möjligheterna att i framtiden begränsa ledamotsantalet, att inte några landsting får ett alltför stort ledamotsantal medan vi avvaktar lösningen. Det är inte så lätt att skära ned en församling på 100—150 ledamöter till de cirka 75, som enligt min mening bör vara riktmärket. Därför föreslog vi att åtminstone en provisorisk begränsning skulle förberedas redan till nästa års landstingsval, alltså till år 1966.

Herr talman! Jag har inget yrkande, men jag har ansett mig böra understryka att svårigheter kommer att uppstå, om avgörandet skjuts till en oviss framtid. Det ökade ledamotsantalet kan t. o. m. sabotera verkan av riksdagens beslut för några minuter sedan rörande ändring i landstingslagen.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Det råder ingen oenighet om att frågan om antalet ledamöter i landsting bör prövas. Enligt min mening bör den emellertid inte brytas ur sitt stora sammanhang. Den hör intimt samman med länsindelningen, som i hög grad kan påverka landstingens storlek, och den hänger lika intimt samman med frågan om kammarsystemet och det kommunala sambandet. Den bör alltså tas upp i sitt stora sammanhang.

För de landsting, där antalet ledamöter nu kraftigt ökat, bör det inte uppstå några större svårigheter att klara problemet under den närmaste fyraårsperioden. Ätminstone när det gäller det i storleksordning tredje landstinget kan jag härvidlag våga ett mycket bestämt påstående, men jag skulle tro att det samma gäller även det största och det näst största landstinget.

Successiv avveckling av dubbelbeskattningen å aktiebolag och ekonomiska föreningar

Jag tror att herr Tobé tar litet för lätt på dessa frågor. Han gör det alldeles särskilt i sin motion, där man kan läsa: »Den omständigheten att vissa landstingsvalkretsar tillsammans utgör valkretsar för förstakammarval komplicerar frågan en aning. Men de svårigheterna kan överbryggas med användning av något matematik och tillskapandet av gemensamma elektorsförsamlingar.»

Jag håller fullständigt med herr Tobé om att de matematiska operationerna är enkla i detta sammanhang, men matematiken är ju här förbunden med politik, och då blir genast matematiken litet svårare.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 18

Föredrogs vart efter annat konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av motioner angående valkretsindelningen för landstingsval, och

nr 23, i anledning av motioner angående information till kommunala fullmäktige om arbetet inom kommunens styrelse.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 19**Successiv avveckling av dubbelbeskattningen å aktiebolag och ekonomiska föreningar**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 26, i anledning av väckta motioner om successiv avveckling av dubbelbeskattningen å aktiebolag och ekonomiska föreningar.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydan-

de motionerna I: 307 av herr *Virgin m. fl.* och II: 365 av herr *Heckscher m. fl.* hade hemställts, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t genom vidgade direktiv till allmänna skatteberedningen måtte ge denna i uppdrag att utreda frågan om en successiv avveckling av dubbelbeskattningen å aktiebolag och ekonomiska föreningar».

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 307 av herr *Virgin m. fl.* och II: 365 av herr *Heckscher m. fl.* om successiv avveckling av dubbelbeskattningen å aktiebolag och ekonomiska föreningar icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I. av herrar *Yngve Nilsson, Enarsson* och *Magnusson* i Borås, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 307 av herr *Virgin m. fl.* och II: 365 av herr *Heckscher m. fl.* måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t genom vidgade direktiv till företagsskatteutredningen måtte ge denna i uppdrag att utreda frågan om en successiv avveckling av dubbelbeskattningen å aktiebolag och ekonomiska föreningar;

II. av herrar *Billman* och *Skärman*, fru *Nettelbrandt* samt herr *Sterne*, utan angivet yrkande;

III. av herrar *Elofsson, Eriksson* i Bäckmora och *Boo*, likaledes utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fru **NETTELBRANDT** (fp):

Herr talman! I bevillningsutskottets betänkande nr 26 behandlas frågan om dubbelbeskattning av vinstmedel från aktiebolag och ekonomiska föreningar.

Företagsbeskattningen i vårt land har en sådan utformning, att det är ytterligt angeläget att den snabbt blir före-

Successiv avveckling av dubbelbeskattningen å aktiebolag och ekonomiska föreningar

mål för en revidering på många väsentliga punkter. Folkpartiet har i en partimotion lagt fram ett fempunktsprogram för sådana ändringar.

Den första punkten i detta program tar upp frågan om avskrivningsreglerna för byggnader, en fråga som vi ju tidigare i dag har behandlat.

Den andra punkten behandlar frågan om rätt till större nedskrivning på varulager.

I den tredje punkten tar vi upp frågan om utarbetande av en tekniskt acceptabel schematisk metod för avskrivning på återanskaffningsvärde för maskiner och inventarier.

I den fjärde punkten föreslår vi att den s. k. Annell-lagen skall bli ett permanent inslag i företagsbeskattningen och få större räckvidd.

I den femte punkten tar vi upp frågan om andel i vinst.

Som framgår av denna uppräknings avser en av punkterna alltså den fråga som behandlas i bevillningsutskottets betänkande nr 26. Det är en fråga av utomordentligt stor betydelse.

Kostnadsskillnaderna vid användning av upplånat kapital och vid användning av nytecknat kapital är för företagen så stora, att det blir ett direkt motstånd mot nyemissioner. Detta har i sin tur till följd att det blir materialbrist på aktiebörsen och osunda kursstegringar. Dessutom medför detta förhållande att företagen kommer att belastas den redan förut mycket hårt ansträngda normala lånemarknaden, när de i själva verket skulle ha kunnat dra till sig riskvilligt kapital i större utsträckning, om detta inte varit ett förhållandevis oekonomiskt alternativ. Och ingen vill väl i alla fall frångå den förtägen rätten att göra ekonomiska avvägningar i sin kapitalanskaffningspolitik.

Man brukar i diskussioner om dessa frågor hänvisa till att vi har Annell-lagen och att vi med hjälp av denna bör

kunna komma till rätta med de svåraste nackdelarna. Det är klart att den lagen har sina fördelar, men den är inte tillräcklig för att klara dessa problem. Den bör både utvidgas till sin räckvidd och framför allt bli en fast ingrediens i vårt företagsbeskattningssystem.

Jag vill vidare säga några ord om en syn på företagsbeskattningen som man mycket ofta möter men som inte blir riktigare därför att den ofta gör sig påmind. Många hävdar den mening eller leds i sitt handlande eller låter sin syn på skilda ting präglas av den tron, att företagsbeskattningen är en för löntagare och företagare starkt kontroversiell fråga. Jag tycker att det är angeläget att peka på den viktiga roll som företagsbeskattningen spelar för produktionsutvecklingen här i landet och därmed för möjligheterna att höja levnadsstandarden. Vi får enligt min mening inte se så snävt på dessa frågor, att vi missunnar företagen en lättnad i beskattningen, därför att vi själva eventuellt inte tillhör den gruppen eller tycker att företagen redan har en hygglig ekonomisk situation. Bortsett från att en sådan syn är helt felaktig som utgångspunkt för rationella och rättvisa avvägningar i ett skattesystem, är det viktigt att hålla i minnet att även den, som i sitt ställningstagande leds av snävt gruppegoistiska motiv, har anledning att stödja förslag om lättnader i företagsbeskattningen, eftersom sådana lättnader har enormt positiva effekter för vårt näringsliv och därmed för våra möjligheter att öka utrymmet för höjning av levnadsstandarden för alla grupper i samhället.

Jag vill till slut bara säga, ehuru det kanske framgick av min hänvisning till vår partimotion, att anledningen till att vi inte lagt fram någon särskild motion i denna fråga är att vi anser att den bör lösas i ett större sammanhang, nämligen i samband med de ändringar även på andra områden inom företagsbeskatt-

Successiv avveckling av dubbelbeskattningen å aktiebolag och ekonomiska föreningar

ningen som vi anser måste vidtagas med det snaraste.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Jag kan till alla delar instämma i de uttalanden som fru Nettelbrandt gjorde. Jag bara beklagar att hon efter dessa uttalanden inte fann anledning att yrka bifall till den reservation som jag och några andra ledamöter fogat till bevillningsutskottets betänkande nr 26.

Den fråga som här behandlas är ju dubbelbeskattningen å vinster som utdelas genom aktiebolag. För närvarande är det så att de vinster som där uppkommer beskattas med cirka 50 procent. De belopp som sedan delas ut blir då föremål för den progressiva beskattningen, och är det så att vederbörande har 80 procents skatt så återstår av den ursprungliga vinsten inte mer än 10 procent. Men redan vid en 50-procentig marginalbeskattning har denna vinst krympt ned till 25 procent. En 50-procentig marginalbeskattning är ju en beskattning som förekommer i mycket låga inkomstlagen, omkring 25 000 kronor för gifta.

Det är mot denna bakgrund vi menar att det är ytterligt angeläget att man försöker komma till rätta med detta problem. Det är angeläget att just riskvilligt kapital ställs till förfogande inom näringslivet. Grundförutsättningen för hela vårt framtidskridande är ju att vi har tillräckligt riskvilligt kapital inom näringslivet. Som fru Nettelbrandt sade så är det så, att det råder inte något motsatsförhållande mellan företagare och anställda på denna punkt, all den stund de måste ha ett gemensamt intresse av att företaget har resurser att rationalisera och effektivisera hela verksamheten på ett sådant sätt att man utvinner det bästa möjliga.

Vi har från högerpartiets sida ett flertal gånger återkommit med motioner

i detta ärende, och vi har nu ställt ett yrkande om att man borde ge företagsbeskattningsutredningen vidgade direktiv, där man direkt begär just ett förslag på detta område. Utskottet säger att det ingår i företagsbeskattningsutredningens uppdrag att syssla med denna fråga. Ja, jag hoppas att så är fallet, men å andra sidan är denna fråga av så utomordentligt stor betydelse att vi icke har velat försitta detta tillfälle att begära att riksdagen redan nu skulle beställa ett lagförslag.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen I); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 26, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen I) av herr Yngve Nilsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 151 ja och

Förstatligande av läkemedelsindustrien

35 nej, varjämte 32 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 20

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckta motioner om utgivning av en informationstidskrift rörande riksdagens verksamhet m. m.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 21**Förstatligande av läkemedelsindustrien**

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 17, i anledning av väckta motioner om förstatligande av läkemedelsindustrien.

I två till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 312 i första kammaren av herrar *Adolfsson* och *Lager* och nr 378 i andra kammaren av fru *Ryding m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till regeringen måtte begära utredning i syfte att starta samhälleligt ägd läkemedelsindustri i Sverige och att på lång sikt hela läkemedelsindustrien övertogs av de samhälleliga organen.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 312 och II: 378 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fru **RYDING** (k):

Herr talman! I motsats till vad bankoutskottet i sitt utlåtande nr 17 i år i likhet med förra året och i förföl säger, hävdar vi att det i dag finns bärande skäl för att läkemedelstillverkningen inte skall ske i privat form. Utskottet skriver att det inte finner skäl att frångå ställningstagandet i fråga om läkemedelsindustriens förstatligande, och detta tidigare ställningstagande var som bekant ett blankt nej.

Vi är inte ensamma om denna vår uppfattning. En allt starkare opinion har uttalat sig för åtgärder på detta område. Jag vill här bara erinra om det socialdemokratiska studentförbundets uttalande, och självaste finansminister Sträng har i den socialdemokratiska partitidningen *Aktuellt* sagt att om det skall socialiseras här i Sverige ligger läkemedelsindustrien i främsta linjen. För korrekthetens skull skall jag tillägga att han dessutom skrev: » — — inte av politiska utan av sakliga skäl».

Vad som något förvånar mig är att bankoutskottet i år inte försökt att åtminstone något variera sin skrivning genom att t. ex. hänvisa till vad inrikesminister Johansson förra året sade i direktiven till läkemedelsförsörjningsutredningen, nämligen: »Det bör undersökas om inte från konkurrenssynpunkt en viss läkemedelstillverkning utöver vad som nu förekommit bör ske i allmän regi.»

Detta är till *en* del vad vi vill med vår motion, även om vi med motionen också syftar till att överföra hela läkemedelstillverkningen i Sverige i samhällelig ägo.

I tidigare debatter under de senaste två åren här i kammaren har från vår sida anförts en mängd olika synpunkter till stöd för vår ståndpunkt i frågan. Jag skall inte upprepa alla dessa argument i dag. Jag vill bara helt kort beröra några ytterligare problem, som är vitala.

Utforskningen av nya substanser är ett tids- och kostnadskrävande arbete inom läkemedelsindustrien. Detta sker i Sverige huvudsakligen i läkemedelsfirmornas egna laboratorier. Ingen firma kan emellertid klara sig på de produkter den själv upptäckt, och även om den i undantagsfall skulle kunna detta, är det betydligt lönsammare att uppta produktion av redan utforskade preparat. Man ändrar då litet på sammansättningen av en redan känd, medicinskt verksam förening, lanserar dem med

eget nytt namn och kanske en annan färg. Sedan marknadsföres en billigt producerad vara med en intensiv reklam. Detta ger naturligtvis en god vinst för företaget men ökar inte läkarens terapimöjligheter.

Denna produktion av identiska eller snarlika preparat försvårar i stället läkarens arbete genom att han skall kunna överblicka cirka 3 000 olika läkemedel, av vilka minst nio tiondelar inte har något medicinskt berättigande.

I detta sammanhang erinrar jag mig ett TV-program nyligen av vilket framgick att man inom militärsjukvården kastade ut åtskilliga miljoner kronor årligen på halstabletter, vilka ordinerades de värnpliktiga och i fråga om vilka den ansvarige läkaren i TV sade ifrån att de inte hade något medicinskt värde. Sådana borde inte få lov att tillverkas, och på sådana skulle inte heller miljontals kronor kunna kastas ut av kronan.

En samhällseligt ägd läkemedelstillverkning, tillkommen i konkurrenssyfte, skulle i första hand ha betydelse för prissättningen. Produktionen av billigare preparat skulle tvinga de övriga företagen att sänka sina priser. I fråga om läkemedelskonsumtionen kan det sägas att man här i Sverige inte rör sig med småsiffror. Enligt uppgifter som lämnats av inrikesministern i nämnda direktiv uppgår kostnaden för den totala läkemedelskonsumtionen i dag i vårt land till cirka 500 miljoner kronor om året. Av dessa betalas 200 miljoner av sjukförsäkringsmedel eller av stat och kommun, resten av konsumenterna av läkemedlen. Givetvis är det korrekt, såsom nämnes i nämnda direktiv, att detaljhandelsledet även spelar stor roll när det gäller prissättningen.

Såsom framgår av vår motion vill vi på sikt överföra hela läkemedelstillverkningen i samhällselig ägo. Det finns nämligen exempel på att även när tillverkningsmonopolet är brutet och flera privata läkemedelsfabriker tillverkar samma preparat är det inte alltid det pris-

Förstatligande av läkemedelsindustrien

billigaste som säljes mest. Det största läkemedelsföretaget här i Sverige lyckades genom en intensiv reklamkampanj att med dubbelt så dyra digitalistabletter som Apotekens Centralorganisations (ACO) uppnå mångdubbelt större försäljningssiffror.

Herr talman! Så länge produktionen av läkemedel sker efter kommersiella lagar och tillverkningen inriktas på vinst i stället för efter behovet kommer det alltid att kvarstå ett farligt, latent motsatsförhållande, där man finner å ena sidan företagets krav på maximal lönsamhet och å andra sidan allmänhetens krav på maximal säkerhet.

Tillverkningen av läkemedel spelar och kommer att spela en allt större roll i dagens samhälle när det gäller att utveckla och förbättra vår hälso- och sjukvård. En allt intensivare forskning måste bedrivas på detta område. De dryga forskningskostnader, som med nuvarande ordning helt naturligt måste läggas på läkemedlens pris, får inte i framtiden enbart betalas av sjuka och andra som är i behov av att köpa läkemedel under det att de friska helt slipper ifrån att bidra till denna forskning.

Herr talman! Jag förstår helt de socialdemokratiska studenter, vilka nu tycker att samhällets övertagande av läkemedelsindustrien borde vara ett av de mest närliggande »nya djärva målen».

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till motionerna I: 312 och II: 378.

Herr REGNELL (h):

Herr talman! Jag utgår ifrån att motionärernas önskemål, när de föreslår att staten skulle överta läkemedelstillverkningen, är att vi skall få en bättre läkemedelsförsörjning här i landet än vad vi för närvarande har.

Fru Ryding har delvis benat upp problematiken. Jag skall göra en liten summering av de olika komponenter som man skulle kunna tänka sig ingå

Förstatligande av läkemedelsindustrien

i uttrycket »en bättre läkemedelsförsörjning».

En sida av saken som det ligger nära till hands att först fästa uppmärksamheten på är kravet på pålitlighet hos läkemedlen, att ingenting som inte är utprövat saluförs och att bara det bästa möjliga saluförs. På den punkten har samhället redan nu möjlighet till insyn och tillsyn genom myndigheter som arbetar effektivt och som, såvitt vi förstår, inte skulle kunna arbeta effektivare om själva produktionen skedde i samhällelig regi. I begreppet »bättre» ligger det också nära till hands att ta med prisfrågan. Då uppstår frågeställningen, huruvida en statsägd läkemedelsindustri skulle kunna tillhandahålla konsumenterna läkemedel till lägre pris än vad den privata industrien kan göra. Det vet vi ingenting om. Erfarenheten säger inte att statlig industri vanligen är effektivare än privat industri.

Någon kan kanske invända att den privatägda läkemedelsindustrin visar höga vinster här i landet och att aktievärdena stigit. Man kan då erinra om att vi här i landet har en dubbelbeskattning av aktiebolag — en fråga som just var föremål för votering i kammaren — som innebär att större delen av framtagna vinster återgår till det allmänna. För det allmännas del skulle skillnaden alltså inte bli stor om det allmänna självt var producent jämfört med om det allmänna tar tillbaka vinsterna från den industri som drivs av enskilda.

I samband med begreppet »bättre» tänker man också på det progressiva i industrien, utvecklingen mot nya och bättre läkemedel. Inte heller där tror jag att det finns skäl anta att en statsägd industri skulle vara effektivare. Ibland talar man om »det forskande ämbetsverket», och i det uttrycket ligger en ironi, baserad på erfarenheten att det kanske inte alltid är så helt med möjligheterna att i statlig regi bedriva en framåtblickande forskning. Däremot har den privatägda läkemedelsindustri-

en i vårt land lyckats med detta i särskilt hög grad. Den har tillvunnit sig internationell berömmelse och en internationellt god ställning. Detta gör att utskottet har stannat för att icke tillstyrka det motionskrav som framställts.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fru RYDING (k):

Herr talman! Jag anklagade inte företagen för att försörja oss dåligt med läkemedel, om nu herr Regnéll fick den uppfattningen. Men som jag ser frågan finns det ytterligare en anledning till att läkemedelsindustrin överförs i samhällelig ägo, nämligen att läkemedlen som vara i dag är en livsnödvändig social nytthet. Läkemedel som vara är en integrerande del av samhällets hälso- och sjukvårdsorganisation.

Det är av den anledningen, men naturligtvis också av de anledningar som jag redovisade i mitt första anförande, som jag anser att produktionen av denna vara — läkemedlet — äntligen måste undantas från de kommersiella lagarna och i någon form överföras i samhällets ägo.

Vi har i vår motion yrkat på en utredning för att undersöka möjligheterna att som en första åtgärd starta ett samhälleligt ägt läkemedelsföretag för att konkurrera med de redan befintliga och för att förbereda hela läkemedelsindustriens överförande i samhällets ägo.

Den utredning som vi har begärt anser vi därför vara mycket värdefull. Jag tycker att vi skulle kunna pröva saken på så sätt, och sedan får vi väl se, herr Regnéll, hur det kommer att utveckla sig.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr REGNÉLL (h) kort genmäle:

Det är, herr talman, glädjande att höra fru Ryding tala till förmån för konkurrens. Utan tvekan har konkurrensen en mycket stor betydelse när det gäller att

skapa effektivitet i produktionen. Men den konkurrensen finns redan. För det första finns det ett par stycken stora läkemedelsindustrier här i landet, och för det andra har man att räkna med den internationella konkurrensen, som är mycket kännbar också på den svenska marknaden.

Fru Ryding återopade de argument hon tidigare anfört och hänvisade bl. a. till en enligt vissa uttalanden onödig läkemedelskonsumtion inom försvaret. Där har vi ett exempel på att statliga myndigheter kanske inte alltid agerar fullt rationellt. Här är det frågan om produktion som har skötts bra i privat regi och där det alltså inte finns någon anledning att ingripa på ett störande sätt.

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! För ett år sedan konstaterade handelsdepartementet i sin redogörelse för de statliga företagen att en stagnation hade inträffat för den statliga företagsgruppens del. För ytterligare några år sedan konstaterade finansdepartementet att en stagnation hade inträffat för den statliga företagsgruppen. I realiteten håller den statliga företagsgruppens andel på att gå tillbaka från 5 procent av näringslivet till 4 procent.

Denna utveckling bakåt är ett tecken på att företagsgruppen inte sköts som den borde skötas. Investeringsutvecklingen inom den statliga företagsgruppen är inte ens hälften så stark som inom det övriga näringslivet, enligt de redogörelser vi har fått från handelsdepartementet. Med så dålig investeringsutbyggnad är det inget annat att vänta sig än en fortsatt tillbakagång av den statliga företagsgruppen mot de 4 procenten av näringslivet.

Den näringsgren som vi nu diskuterar är representerad inom den statliga företagsgruppen av statens bakteriologiska laboratorium. De anställda sköter sig

Förstatligande av läkemedelsindustrin

bra, företagsledningen sköter sig bra, men likväl blir det inte inom den sektorn någon utveckling som svarar mot den privata sektorns. Vem är det då som inte sköter sig? Svaret kan bara bli ett: ägaren sköter sig inte. Ägaren sköter inte detta statliga företag så att det kan utvecklas.

Vi hörde nyss att det var någon som klagade över att det var för mycket reklam inom de privata företagen. Faktum är att när det gäller de statliga företagen finns det *ingen* reklam, ingen export, ingen försäljningschef, ingen exportchef, ingen reklamchef — och en stagnation har inträffat. Kan detta vara ändamålsenligt? En av de fordringar som vi borde ställa på gruppen statliga företag, är att de bör använda de konkurrensmetoder som är nödvändiga för att få varorna sålda och för att skapa ökad sysselsättning åt sina anställda. Om man skulle tillämpa de statliga metoderna också vid Astra, så finge man beakta att där för närvarande sysselsätts 3 000 människor, varav hälften är sysselsatta med tillverkning för export. Denna näringsgren arbetar utan tullskydd, i konkurrens med de stora internationella koncernerna: schweiziska, tyska, engelska, amerikanska o. s. v. Skall staten ta hand om ett sådant företag, har man på fackligt håll anledning att ställa sig frågan, hur det blir med sysselsättningen för de 1 500 som nu arbetar för export. Skall vi minska reklamen, skall vi inte ha någon exportorganisation inom ett sådant företag, vad blir det då kvar av sysselsättningen? Även om herr Sträng och de socialdemokratiska studenterna säger att detta är något som ligger nära till att övertas av staten, så tror jag att man på fackligt håll betänker sig mer än två gånger, innan man tillstyrker ett sådant förslag, när man ser hur illa den statliga företagsgruppen sköts. Man är inte betjänt av att få de 3 000 sysselsatta i Astra minskade till hälften, eller vilken metod man nu skall tillämpa för

Förstatligande av läkemedelsindustrin

den statliga företagsgruppens utveckling.

Det finns ingen anledning att överföra ett företag eller en företagsgrupp från en ägare, som sköter verksamheten och får den att utveckla sig, till en annan, om överförandet bara leder till stagnation eller rent av tillbakagång. De anställda vill inte, hur ideologiskt man än lägger upp debatten, att den, som inte ens kan sköta det han har i händerna, skall överta mer. Det första man måste lära sig är att sköta det man har. LO, TCO och KF har i januari 1961 i skrivelse till regeringen rekommenderat andra principer för den statliga företagsgruppens utveckling än de nuvarande. Man bör sköta den efter samma principer som KF, Lantbruksförbundet, Wallenbergarna och Johnson sköter sina grupper, nämligen under ett affärsmässigt centralt förvaltningsbolags ledning. Regeringen har icke velat följa den linjen. Regeringen fortsätter att följa en annan linje, som innebär att olika företag ligger under olika departement.

De medicinska företagen — också Astra — skulle, om vi fullföljde principen, komma att ligga under socialdepartementet. Vilka exportförutsättningar har man där? Vilka exportförmåner har man där? Vilka möjligheter finns det för socialdepartementet, om det skulle få hand om Astra, att skapa sysselsättning för de anställda?

De resultat som redovisas från andra departements sida är icke tilltalande. Hur många nya order skaffade finansdepartementet åt Uddevallavarvet under den tid varvet låg direkt under finansdepartementet? Inga, så långt jag vet! Det går inte att fortsätta att tala om att den statliga företagsgruppen utvecklas, att den skall ta hand om privata företagsgrupper, när man inte ens kan hålla det man redan har i händerna. Vare sig det är studenterna eller finansministern som förordar detta, så är det en orealistisk linje. Den kommer icke att kunna följas, av olika skäl. De an-

ställda kommer icke att vilja ha det så. Det blir nödvändigt att föra en annan linje.

Jag resonerar så, att olika människor har olika ideal när det gäller att sköta näringslivet. Några tror på konsumentkooperationen, en del tror på producentkooperationen, andra tror på staten, kommunen, privata storföretag eller privata småföretag. Låt människorna ha de ideal som de vill ha, men låt de olika företagsgrupperna tävla med varandra på något så när lika villkor! Bind inte den ena företagsgruppen med handbojor och fotbojor, så att den släpar sig fram på det sätt som den statliga företagsgruppen nu gör! Så länge ägaren inte lärt sig att sköta den gruppen, så länge inte regeringen är villig att lyssna på de synpunkter som förts fram från LO, TCO och KF, finns det inte minsta praktiska underlag för att fullfölja en linje som den vilken studenterna eller någon annan har talat om.

Fru RYDING (k):

Herr talman! Hela herr Hagnells anförande och hela hans karakteristik är en verklig präktig bakläxa åt hans egen regering. Jag anser detta i och för sig inte vara något bärande skäl att avslå vårt yrkande på en utredning för att vi skall kunna få tillverkning av läkemedel, inte i vinstsyfte utan efter behov, och få konkurrens på prisområdet. Jag är inte så pessimistisk att jag tror att de, som inom vårt samhälle sköter den sektor som omfattar statliga företag, är så obildbara som man kan få intryck av när man hör herr Hagnell. Det finns ingenting som talar för att man inte även här skulle kunna få en annan ordning om man vill angripa problemet på rätt sätt.

Till slut skulle jag vilja framhålla en annan sak. Jag håller med om att det kan förekomma byråkrati och ineffektivitet i många av de statliga företag som finns i Sverige i dag. Att sektorn går tillbaka är också ett faktum som

ingen bestrider. Det har inte minst vi tidigare tagit upp här i riksdagen. Det skadar inte heller att pröva samhällsägandet i annan form än vad som hittills har förekommit. Detta skulle kunna bli möjligt om man bifaller vårt yrkande på utredning i detta syfte.

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! Fru Ryding har fullständigt missförstått mitt anförande om hon trodde att detta gick ut på att jag inte uppskattar de statliga företagen. Jag menar att de har sin uppgift att fylla vid sidan av andra företag, som inom olika delar av näringslivet arbetar under de former som jag tidigare nämnt. Men när de statliga företagen sköts på ett sådant sätt, att handelsdepartementet konstaterar stagnation, och när investeringstakten hos dem är hälften så hög som inom den privata sektorn, så är detta ett realistiskt skäl som vi har anledning att ta hänsyn till, när vi skall ta ställning till frågan om Astra skall föras över i händerna på dem som inte ens kan sköta sina nuvarande företag.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 312 och II: 378; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 22

Utvidgad statlig gruvdrift i Norrland

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 18, i anledning av väckt motion om utvidgad statlig gruvdrift i Norrland.

I en inom andra kammaren väckt, till bankoutskottet hänvisad motion, nr 161 av herrar *Lorentzon* och *Holmberg*, hade föreslagits, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om åtgärder för att åstadkomma en systematisk inventering av malmförekomsterna i Västernorrlands

Utvidgad statlig gruvdrift i Norrland

län och tillförsäkra staten förhandsrätt till alla nyupptäckta förekomster, samt att inleda förhandlingar med Bolidenbolaget om möjligheten att utöka gruvdriften på Lövstrandsfältet och eventuellt igångsätta någon form av förädlingsindustri i anslutning till malmbrytningen.

Utskottet hemställde, att motionen II: 161 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr LORENTZON (k):

Herr talman! I fråga om motion nr 161 i denna kammare, där vi bl. a. föreslår åtgärder för att åstadkomma en systematisk inventering av malmförekomsterna i Norrland, framför allt i Västernorrlands län, och tillförsäkra staten förhandsrätt till alla nyupptäckta förekomster, har utskottet gjort det lätt för sig, så till vida att det i stort sett hänvisar till att vid föregående års riksdag »motioner av väsentligen samma innebörd» avstyrktes av utskottet och avslogs av riksdagen. Man låter dock vissa remissinstanser komma till tals. Intressant är i detta sammanhang att notera, att man låtit icke mindre än sex remissinstanser uttala sig, nämligen kommerskollegium, Sveriges geologiska undersökning, 1964 års geologiutredning, AB Atomenergi, Svenska gruvföreningen samt Bolidens gruvaktiebolag. Däremot har utskottet inte låtit en annan viktig part få möjlighet att yttra sig, nämligen Gruvindustriarbetarförbundet. Säkertligen skulle förbundet kunnat meddela att stämningen varit mycket positiv, då motioner om ett förstatligande av mincaltillgångarna behandlats av kongresserna. Praktiskt taget alla gruvarbetare i Norrland har den bestämda uppfattningen att samhället bör äga och bruka dessa naturtillgångar. Gruvarbetarnas erfarenhet är orsaken till deras övertygelse.

Utvidgad statlig gruvdrift i Norrland

Det är ingen ny fråga som framförs i vår motion. Den har framförts tidigare i kommunistiska motioner i riksdagen. De har utmynnat i kravet på att samhället skall tillförsäkras ett avgörande inflytande över landets mineraltillgångar.

Då lapplandsgruvorna på sin tid förstatligades och riksdagen sedermera beslöt om stora projekteringsarbeten i Norrbotten, med förbehåll att nyupptäckta fyndigheter i första hand skulle ställas till statens förfogande, var det ett betydelsefullt steg i denna riktning.

Men detta gäller som bekant Norrbotten. I Västerbotten exempelvis är det Bolidenbolaget som dominerar.

Anser Bolidenbolaget att om man inte erhåller en tillräckligt hög profitkvot på brytningarna i vårt land på grund av priserna på de metaller man har här blir det ingen brytning av. Då är det enligt Bolidenbolaget betydligt mera profitabelt att bryta i Sydamerika. Som bekant har Bolidenbolaget gjort omfattande investeringar i Bolivias mineraltillgångar.

Vårt land är ett jämförelsevis litet land med mellan 7 och 8 miljoner invånare. Vi har inte råd att låta ädla metaller och naturtillgångar ligga gömda och outnyttjade. Därför är de frågor vi tagit upp i vår motion inte speciella norrlandsfrågor eller frågor som gäller enbart Västernorrlands län. De har den största betydelse för hela vårt land. Vilken betydelse har inte exempelvis exporten av norrlandsmalmen, särskilt lapplandsmalmen, haft för hela vårt land och för vår inhemska metall- och byggnadsindustri! Att upptäcka malmförekomster i Norrland och utnyttja dessa är alltså ingen specifik norrlandsfråga.

Fortfarande kan den svenska industriens behov av legeringsmetaller för tillverkning av kvalitetsstål och även andra metaller inte tillgodoses inom vårt land. Det finns dock ingen som med fog kan påstå att geologiska förut-

sättningar saknas för att de skall kunna upptäckas i de svenska bergen och fjällen. Trots detta är den geologiska karteringen så starkt eftersatt att inte ens de dagsaktuella behoven kan tillgodoses i tillfredsställande utsträckning. I direktiven för den i fjol tillsatta geologiutredningen sägs det bl. a. att även om nackdelarna av denna starkt eftersatta geologiska kartering inte kan »belysas med belopp i kronor räknat, torde emellertid samhällets extrakostnader föranledda av bristande geologisk kartering kunna uppskattas till betydande belopp». Vidare sägs där: »I många fall har kraftiga fördyringar — ibland miljonbelopp — kunnat direkt hänföras till bristande geologiska förundersökningar vid konkreta byggnadsprojekt.»

I Västernorrlands län exempelvis, som vår motion behandlar, har ännu inte vidtagits åtgärder för att åstadkomma en systematisk inventering av malmförekomsterna. Kännedom om malmförekomster har, som jag tidigare anfört, den största betydelse för hela vårt land. Den har också den största betydelse för lokaliseringspolitiken, i synnerhet för mellersta Norrlands inland, där sysselsättningssvårigheterna är synnerligen påfallande.

I sitt remissvar till vår motion betecknar 1964 års geologiutredning den geologiska karteringen i Västernorrland som mycket dålig. Man ställer sig därför litet förvånad till remissvaret från Sveriges geologiska undersökning, som helt framt förklarar »att betydande delar av Västernorrlands län täckes av ensartade granit- och gnejsbergarter, som erfarenhetsmässigt icke inger stora förhoppningar att därur framleta malmer». Nu har det dock visat sig att Västernorrlands inland gömmer på en av de ädlaste mineralfyndigheterna vi känner till, nämligen uran. Vid de undersökningar, som hittills gjorts i Norråker i västra Ångermanland, är enligt uppgift från AB Atomenergi det största utslaget 1 000 gram per ton, eller tre, fyra

gångar så stort som i andra delar av landet, och det är en av de största uran-förekomster, som påträffats i norra delarna av Europa.

I en intervju för Sveriges Radio för en kort tid sedan meddelade doktor Carl Mårtensson, AB Atomenergi, som varit chef för uranletningen i Norråker, att man hade hittat inte endast uran utan även en uranfosforhaltig zon som gör att, då brytningarna en gång kommer i gång och anrikningsproblemet är löst, man får dels uran, dels fosfor i form av fosforit som biprodukt och att denna fosfor senare kan användas som gödningsmedel. Det skulle kanske betyda såväl gruvbrytning som fabriksanläggning för gödningsmedel i dessa områden.

Märkligt i detta sammanhang är att, trots att AB Atomenergi så tidigt som år 1957 erhöll de kraftiga indikationerna i Norråker, materialet inte bearbetades förrän tre år senare, eller 1961, och att riksdagen under tiden beslutade att bygga Ranstad, där uranhaltan är betydligt lägre och där det är ovisst om driften kan fortsätta, sedan staten satsat 140 miljoner kronor. På AB Atomenergi säger man att man inte har haft personal tillräckligt. Och nu beklagar man sig över att man, om inte anslag beviljas, kommer att vara tvingad att den 1 september i år avskeda eller i bästa fall omplacera personalen. Man säger att man har skicklig personal och förstklassigt material, maskiner och dylikt och behöver fortsätta provborrningarna i Norråker. Man har ansökt om medel hos såväl Norrlandsfonden som Malmfonden men man vet ännu inte om anslag kommer att beviljas. Jag skulle vilja uttala den förhoppningen att AB Atomenergi erhåller behövliga anslag för fortsatta undersökningar i berörda område och att även de anslag som länsstyrelsen i Västernorrlands län i dessa dagar begärt från Norrlandsfonden för geologiska undersökningar av

Utvidgad statlig gruvdrift i Norrland

framför allt det inre av Västernorrlands län snarast beviljas.

Jag skall, herr talman, sluta detta mitt anförande med att citera ett avsnitt ur handelsminister Langes direktiv till 1964 års geologiutredning, där han bl. a. säger följande: »Prognoser som verkställts i olika sammanhang pekar på en kraftig ökning under de närmaste årtiondena av världskonsumtionen av mineralprodukter. För det svenska näringslivet är det av utomordentlig vikt från bl. a. konkurrens-, planerings- och beredskapssynpunkter att vi har en god överblick över våra resurser i fråga om olika mineral för att trygga vår råvaruförsörjning.»

En forcerad malmletning skulle alltså på basis av redan nådda resultat skapa sysselsättning för stora delar av Jämtland, Västerbotten och Västernorrland. Därtill har denna fråga, som jag redan tidigare framhållit, den största betydelse för hela vårt land.

Med stöd av vad jag här har anført, herr talman, yrkar jag bifall till motion 161 i denna kammare, där det föreslås att riksdagen beslutar att i skrivelse till Kungl. Maj:t dels hemställa om åtgärder för att åstadkomma en systematisk inventering av malmförekomsterna i Västernorrlands län och tillförsäkra staten förhandsrätt till alla nyupptäckta förekomster, dels hemställa om att förhandlingar inleds med Bolidenbolaget om möjligheten att utöka gruvdriften på Lövstrandsfältet och eventuellt igångsätta någon form av förädlingsindustri i anslutning till malmbrytningen.

Herr FRANZÉN i Motala (s):

Herr talman! I likhet med motionärerna anser även bankoutskottet att denna fråga är viktig. Utskottet har samma uppfattning som motionärerna beträffande angelägenheten av att på olika sätt skapa sysselsättningsmöjligheter i Norrland, det må sedan ske i

Utvidgad statlig gruvdrift i Norrland

form av gruvdrift eller genom annat slag av sysselsättning.

Herr Lorentzon sade att vi inte hade remitterat detta ärende till de rätta institutionerna. Vi remitterade det till de organisationer och institutioner som sysslar med denna fråga och sålunda känner till den, och vi ansåg att de kunde ge oss de rätta perspektiven på frågan. Att utskottet inhämtat yttranden över motionen från så många remissinstanser vittnar också om utskottets stora intresse för frågan.

De statliga intressena tror vi är relativt väl tillgodosedda. Huruvida man skall gå ännu längre kan alltid diskuteras. För närvarande finner utskottet dem dock tillfredsställande bevakade.

Av remissyttrandena framgår att malmfyndigheterna på Lövstrandsfältet inte anses vara ekonomiskt brytvärda. Utskottet anser inte att det finns någon anledning att betvivla vad remissinstanserna säger på den punkten. Det förekommer emellertid, som jag tidigare nämnde, mycket intensiva malmletningar och provbrytningar i stora delar av Norrland, och de kommer givetvis att fortsätta. Mycket omfattande förädlingsförsök pågår också. Vi tror därför att det finns anledning att återkomma till denna fråga då de statliga myndigheterna får större anslag för att utvidga sin malmletning och provbrytning i Norrland, speciellt i regi av AB Atomenergi.

Jag ber att i övrigt få hänvisa till bankoutskottets utlåtande och ber med detta att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LORENTZON (k):

Herr talman! Jag vet inte om jag ytttrade mig felaktigt i mitt föregående anförande. Jag menade inte alls att utskottet hade vänt sig till fel instanser när det begärt remissyttrandet. Vad jag menade — och vad jag anförde — var att utskottet även borde ha inhämtat yttrande från Gruvindustriarbetareför-

bundet, eftersom den utbredda uppfattningen bland gruvarbetarna i Norrland är att man gärna ser att staten tar hand om gruvindustrien. Därtill är arbetarna inom denna industri sakkunniga i frågan.

Då utskottet säger att det inte vill bestrida remissinstansernas uppgifter att det inte är lönsamt att bryta inom västra Ångermanland finner jag dylikt tal underligt då statsmakterna handlade så snabbt i fråga om Ranstadprojektet. I årets statsverksproposition säger handelsministern bl. a.: »Beträffande uranverket i Ranstad, som beräknas bli driftklart vid mitten av innevarande år, finner jag, i likhet med delegationen för atomenergifrågor, att det är angeläget att verket därefter provkörs så att erforderliga data beträffande produktionskapacitet och driftskostnader kan erhållas. Frågan om anläggningens fortsatta drift för uranproduktion blir givetvis främst beroende av om produktionen kan anses ekonomiskt försvarbar och får prövas då provdriftens resultat föreligger. Jag utgår ifrån att detta kan ske vid slutet av budgetåret 1965/66. *Förutsättningarna för fortsatt drift får emellertid i dagens läge betraktas som högst ovissa.* Bolaget bör vid sina dispositioner ta hänsyn till oklarheten rörande verkets fortsatta drift.» Så långt handelsministern. Ranstad är ett dyrt företag och kommer enligt uppgift att kosta 140 miljoner kronor då det är färdigt. Nog tycker man det är underligt att det satsas 140 miljoner kronor på ett företag beträffande vilket, då det i det närmaste är färdigt att tagas i bruk, från högsta ort meddelas att förutsättningarna för fortsatt drift vid företaget är mycket ovissa. Uran upptäcktes i detta område år 1957. Redan år 1959 beslöt riksdagen byggandet av Ranstad. Mot bakgrunden av denna snabbhet i handlandet ter sig det minst sagt förströdda intresset för konstaterandet av förekomsterna av uran, som håller upp till 1 000 gram per

Anordnande av en statlig verkstadsindustri i Norrland

ton eller 3—4 gånger mera än i Ransstad, högst märkligt.

Jag anser det berättigat att framhålla dessa synpunkter eftersom det rör sig om ganska stora summor.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II:161; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 23**Anordnande av en statlig verkstadsindustri i Norrland**

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 19, i anledning av väckt motion om anordnande av en statlig verkstadsindustri i Norrland.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr **HOLMBERG** (k):

Herr talman! Det har hänt åtskilligt sedan den kommunistiska gruppen för några år sedan började sina framstötter för en stor statlig verkstadsindustri i Norrland. Även sedan vi upprepade denna motion vid innevarande års början har det inträtt en sådan förändring i läget att vi nu anser oss ha uppnått det resultat som i första etappen var avsikten med vårt förslag. Vi hade begärt en utredning om saken, och det meddelas nu att sådana undersökningar pågår inom inrikesdepartementet. Utskottet har vidare tagit fasta på den förklaring som inrikesministern gav under interpellationsdebatten med mig för tre veckor sedan, nämligen att regeringen bl. a. inriktar sig på en sådan komplettering av Norrbottens järnverk att den hittillsvarande metallurgiska verksamheten skall fullföljas till att innefatta även en järnmanufaktur.

Det bör noteras att utskottets högermän och andra borgerliga representan-

ter inte längre motsätter sig tanken på en utvidgning av statsdriften, i varje fall inte i Norrbotten. För deras del får väl den uteblivna oppositionen på denna enligt borgerlig uppfattning avgörande principiella punkt förmodligen betraktas som ett medgivande i detta speciella fall, kanske också som en förhoppning om att de privata storföretagarna skall rädda de borgerliga politikerna ur det här dilemma.

Det är emellertid vackert så. Och om den norrländska arbetaropinionen kan förmå borgerliga partier och svensk storfinans att medverka till en vettigare lokalisering än den landsskadliga utflyttningspolitik som hittills varit deras rättesnöre för Norrlands del, så har i varje fall inte kommunisterna något emot en insats även från det hållet. Men vi tror, uppriktigt sagt, inte nämnvärt på den här vackra sagan. En del resultat kanske kan uppnås, eftersom betydande statssubventioner lockar. Men det föreligger behov av åtgärder av mycket större mått än vad som kan tillgodoses inom ramen för de s. k. lokaliseringsanslagen. Dessutom handlar det om behovet av en ekonomisk planering som vi anser helt otänkbar i privat regi.

Låt emellertid gärna privata företagare komma med sina omskrutna initiativ även till Norrbotten. Hittills har vi inte sett nämnvärt av dem. Men regeringen gör nog klokast att redan nu satsa på statsdriften. Det finns som bekant stort utrymme i Norrbotten för båda formerna av verksamhet.

Det är svårt att avgöra den exakta omfattningen av sysselsättningsproblemet i Norrbotten. Utskottet anser att jag har något överdrivit arbetslöshetens omfattning i Norrbotten, men så är nog inte förhållandet. Det finns säkerligen 20 000—25 000 arbetslösa trots att utflyttningen i fjol uppgick till 6 000 personer enbart från mitt hemlän. Jag är inte heller ensam om min uppskattning av arbetslöshetens omfattning. Norr-

Anordnande av en statlig verkstadsindustri i Norrland

ländska Socialdemokraten har i huvudsak använt samma siffror i sina kommentarer till läget i Norrbotten, och för några dagar sedan förklarade länsarbetsdirektör Gunnar Andersson i Norrbotten under en konferens med företagare inom småindustrien att man just nu måste räkna med minst 17 000 arbetslösa i Norrbotten. Om därtill lägges det stora antalet gifta kvinnor som vill ha förvärvsarbete men som inte inräknas i arbetslöshetsstatistiken, så är mina siffror med visshet inte överdrivna utan snarare tilltagna i underkant.

Det är emellertid inte så mycket att tvista om huruvida antalet arbetslösa ligger något tusental högre eller lägre än vad den ena eller andra av oss anser. Faktum är att det finns en mycket stor arbetslöshet i Norrbotten som man måste försöka råda bot på. Men samtidigt skulle det naturligtvis vara av värde — det tror jag ingen vågar bestrida — att få klarhet om hur många arbetslösa kvinnor som finns och var de bor någonstans. Med en sådan vetenskap skulle planeringsorganen av alla slag, kommunerna, länsförvaltningen och staten kunna med större precision sätta in sina åtgärder. Om riksdagen har något intresse för att kartlägga dessa förhållanden, blir det också snart tillfälle att medverka därtill, när den kommunistiska motionen om de arbetslösa kvinnornas situation skall behandlas. Detta är som bekant ett stort problem på olika håll i landet, men framför allt i Norrland och det är inte minst för att komma till rätta med denna del av arbetslösheten som vi har drivit på så hårt när det gäller att få till stånd en statlig verkstadsindustri i norr.

Nu skall det ju företas en sådan utredning som vi föreslagit, i första hand för en komplettering av det statliga järnverket med en manufakturindustri. Jag har därför, herr talman, inget yrkande, utan vill bara betona att regeringen måste raska på just därför att

sysselsättningssvårigheterna i Norrbottens län är så stora som de är.

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s):

Herr talman! I föreliggande utlåtande har utskottet haft att ta ställning till motionsledes framförda yrkanden om en utredning och snara förslag i syfte att skapa en statlig verkstadsindustri i Norrland. Motionerna har, såsom framgår av utlåtandet, varit föremål för en omfattande remiss, och remissvaren finns även redovisade i utlåtandet. Man kan konstatera att såväl remissvaren som utskottets skrivning ger uttryck för en positiv inställning till motionärernas önskan om en utökad verkstadsindustri i Norrland.

Vi är också angelägna att understryka att det på detta område har hänt en hel del under senare år, och detta säger sig också herr Holmberg nu vara medveten om.

Arbetsmarknadsstyrelsen har i sitt remissvar bl. a. pekat på att man bl. a. genom statskommunala beredskapsarbeten uppe i Norrland har uppfört en rad industribyggnader i vilka sysselsättning skapats för över 7 000 industriarbetare. Byggnaderna har uppförts under tidsperioden från den 1 juli och två och ett halvt år framåt i tiden. Det har alltså skett en hel del. Handelskammarna där uppe framhåller också att det under efterkrigsåren har vuxit fram en livskraftig verkstadsindustri i Norrland. Jag tycker detta är värt att notera.

Utskottet har därför inte ansett sig kunna tillstyrka utredningskraven, allra helst som också remissinstanserna påpekar att en utredning i detta stycke är på gång under landshövding Näslunds ordförandeskap.

Utskottet hänvisar också till vad inrikesministern sade här i kammaren för ungefär tre veckor sedan, nämligen att man nu från statsmakternas sida kommer att utreda möjligheterna att till skapa en manufakturindustri i anslutning till Norrbottens järnverk.

Anordnande av en statlig verkstadsindustri i Norrland

Dessutom får man inte glömma det beslut som riksdagen har fattat om lokaliseringsstöd med 160 miljoner kronor om året, vars verkningar ännu inte kunnat göra sig påminta. Det är för all del avsett att spridas över hela det norra stödområdet, men vi räknar givetvis med att en mycket stor del av stödet skall komma just översta Norrland eller Norrland i övrigt till godo.

En sak som i varje fall jag inte kan underlåta att påtala i detta sammanhang är motionärernas uppgift om att det i Norrbotten finns 20 000—25 000 arbetslösa. Nu sade herr Holmberg att en siffra på 17 000 helt nyligen redovisats av någon i länsarbetsnämnden. Utskottet har i varje fall varit angeläget att publicera de riktiga siffrorna, d. v. s. de som redovisats i arbetsmarknadsstyrelsens statistik den 15 februari. Av dessa framgår att det inte rör sig om 20 000—25 000 arbetslösa i Norrbotten utan att den verkliga siffran vid detta tillfälle var 3 100. Härtill kommer för all del 1 600 som genomgick yrkesutbildning och 3 400 som var placerade i beredskapsarbeten. Dessa tre summor blir emellertid tillsammans inte mer än 8 100. Även om vi är medvetna om att det finns, som herr Holmberg också framhöll, en dold arbetslöshet är denna inte av den omfattningen att man kommer upp till siffrorna 20 000—25 000.

Jag tycker motionärerna skall handskas litet varsammare med sanningen. Det gagnar inte Norrlands eller deras intresse som man säger sig företräda att komma med sådana sifferuppgifter.

Herr talman! Vi har allt som allt att räkna med att mycket kommer att hända på detta område. Alla är vi givetvis intresserade av att något kommer att hända och att det kommer att göra det så snart som möjligt.

Herr talman! Med dessa ord ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Vi i Norrbotten vet vad detta prat om de »riktiga siffrorna» är

vårt. Jag har nyss citerat ett anförande som hållits av länsarbetsdirektören i Norrbotten. Han nämnde 17 000 arbetslösa. Nu får vi från utskottets sida reda på att de »riktiga» summorna inte är de som Norrbottens läns arbetsmarknadsmyndigheter uppgivit utan ungefär hälften därav.

I verkligheten är det så som jag sagt, nämligen att det, utöver de 17 000 som länsarbetsnämndens direktör har angivit, i nuvarande situation finns ett mycket stort antal, säkert minst 10 000, som är gifta kvinnor och som inte kan flytta. De är gifta med gruvarbetare, skogsarbetare och andra som har sin sysselsättning i Norrbotten, men det finns ingen möjlighet för dessa kvinnor att få förvärvsarbete inom länet. De skall också räknas som arbetslösa så länge de vill ha arbete och inte kan få det.

Jag sade i mitt tidigare anförande att det har hänt åtskilligt under den senaste tiden, och detta har utskottets talesman på sitt sätt hållit med om, men han sade att det som hänt är, att man har satt i gång statskommunala beredskapsarbeten. Detta har inte börjat nu. Sådana beredskapsarbeten har förekommit under många, många år, men det är inte den lösningen vi vill ha i Norrbotten. Vi vill ha stadigvarande sysselsättning, och jag har tidigare i debatten med inrikesministern sagt, att så länge vi inte fått detta måste det ordnas med statliga beredskapsarbeten inte bara i den omfattning som nu sker utan i mycket större omfattning. Dessa beredskapsarbeten med vägar och annat är inte onödigt sysselsättning, utan fyller tvärtom en mycket viktig uppgift, inte minst för att möjliggöra ett förverkligande av riksdagens beslut i lokaliseringsfrågorna.

Det är oförsynt att påstå att vi i Norrbotten när vi på mycket goda grunder anför de nämnda arbetslöshetssiffrorna, handskas oförsiktigt med sanningen. Vad vi sagt är tyvärr sanningen om läget i Norrbotten och om den bristande handlingskraft som hittills har präglat

Tillskapande av ett byggnadsföretag med staten som huvuddelägare

myndigheternas sysselsättningspolitik. Medan man drivit den politiken, som främst markerats av åtgärder för att flytta människor från Norrbotten, har arbetslösheten där stigit till det dubbla. Samtidigt har utflyttningen ökat lika mycket. Och nu är situationen den att även de militära myndigheterna säger att det, också ur försvarspolitisk synpunkt, måste bli slut på att flytta folk på detta sätt.

Det viktiga som hänt i detta sammanhang är inte att man fått statskommunala beredskapsarbeten. Sådana har förekommit tidigare. Det viktiga som hänt är att regeringen nu har satt i gång en utredning inom inrikesdepartementet med syfte att komplettera den statliga metallurgiska industrien i Norrbotten med en manufakturindustri. Det är ett mycket stort framsteg. Jag anser att vi nu har klarat den första etapp som avsågs med motionen. Nu är frågan att regeringen måste inse vikten av att handla snabbt och att vi här har ett problem av ett omfång som man inte löser med beredskapsarbeten eller verkstäder för 25—50 personer, utan här handlar det om att snabbt skapa sysselsättningsmöjligheter för 10 000-tals människor.

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s):

Herr talman! Jag vet inte om jag uttryckte mig otydligt, men i varje fall tycks herr Holmberg ha missuppfattat mig. Jag sade inte att vi vill lösa norrlandsfrågorna med statskommunala beredskapsarbeten. Som herr Holmberg kan övertyga sig om genom att sedan läsa protokollet sade jag om de statskommunala beredskapsarbetena uppe i Norrland att man där har uppfört en rad industribyggnader genom statskommunala beredskapsarbeten där man nu sysselsätter drygt 7 000 arbetare. De byggnaderna har uppförts under en tid av två och ett halvt år.

Jag önskar att man på den så att säga legala arbetsmarknaden skall kunna sys-

selsätta alla norrlänningar, och jag delar herr Holmbergs uppfattning att vi inte skall avfolka Norrland. Allt som kan göras för att människorna som bor däruppe skall kunna stanna kvar och erhålla sysselsättning där bör självfallet också göras.

Sedan förstår jag att det inte lönar sig att tvista om vem som har rätt beträffande de anförda siffrorna, men herr Holmberg kan ju vid tillfälle roa sig med att kontrollera de siffror vi har publicerat i utskottets utlåtande. De är hämtade från arbetsmarknadsstyrelsen den 15 februari, som var aktuellt datum.

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Jag har redan många gånger kontrollerat sådana sifferuppgifter, och vad som står på papperet är rätt återgivet. Men arbetsmarknadsmyndigheternas uppgifter är felaktiga. Man har inte undersökt det verkliga läget. Det är nämligen bekant att när man »officiellt» räknar fram ett visst antal anmälda arbetslösa, så är den verkliga siffran trefaldigt större, på grund av att det finns en så stor dold arbetslöshet.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 24**Tillskapande av ett byggnadsföretag med staten som huvuddelägare**

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 20, i anledning av väckta motioner om tillskapande av ett byggnadsföretag med staten som huvuddelägare.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! I de likalydande motionerna I: 130 och II: 162 har vi hemställt om skyndsam utredning i syfte att skapa ett stort byggnadsföretag med staten som huvuddelägare och med fackliga, kooperativa och andra samhällsnyttiga byggnadsföretag som meddelägare.

Ett nytt kreditsystem för bostadsbyggande och vissa offentliga investeringar

Efter yttrande från byggindustrialiseringsutredningen, Landsorganisationen och Sveriges industriförbund finner utskottet icke skäl föreligga att bifalla motionen. Utskottet anser att byggindustrialiseringsutredningen har till uppgift att utreda bl. a. önskemål i den riktning som vi för fram i motionen. Jag hälsar denna tolkning av utredningens direktiv med tillfredsställelse. Jag gör detta därför att det inte är alldeles klart att utredningen verkligen har denna uppgift att bl. a. utreda vårt förslag om ett stort statligt, fackligt och kooperativt byggnadsföretag, där staten är huvuddelägare. För mig verkar det närmast som om den utredningen har att syssla med främst industrialiserad tillverkning av byggelement och att därvid också knä-sätta principerna om bestämda måttenheter etc.

När utskottet nu finner att utredningen bl. a. har till uppgift att utreda behovet av ett byggnadsföretag av den typ vi föreslagit, finner jag som sagt behov av att uttala min stora tillfredsställelse. Men jag vill understryka att jag inte är så helt övertygad om att utskottets tolkning verkligen är den riktiga. Detta bör dock få vara min personliga mening. Utskottet representerar där den officiella meningen, och den bör därför få bli gällande även för utredningen i dess fortsatta verksamhet.

Tillskapandet av ett byggföretag av denna storleksordning och med det finansiella huvudansvaret förlagt till staten är ett krav som förts fram av Sveriges byggnadsarbetare, och det kommer säkerligen inte att kunna trollas bort i någon som helst utredningskvarn. Skulle våra önskemål inte komma att förverkligas, kan jag redan nu uttala att frågan kommer tillbaka till riksdagen vid lämplig tidpunkt.

Herr talman! Med den välvilliga behandling som vår motion har fått i bankoutskottet har jag inget yrkande.

Fru RENSTRÖM-INGENÄS (s):

Herr talman! Vad motionärerna vill

är ett ökat bostadsbyggande, och vi vill allesammans att det skall bli sådan fart på bostadsbyggandet som över huvud taget går att åstadkomma.

Men som motionärerna redan nämnt har motionen varit på remiss bl. a. hos byggindustrialiseringsutredningen. Denna utredning redovisar punkter i sina direktiv, vari sägs att man skall försöka åstadkomma en väsentlig ökning av byggnadsbranschens kapacitet, vilket förutsätter att branschen i stor skala övergår till produktion i industriella former. Därför skall utredningen enligt direktiven i fråga om industriell tillverkning av byggnadselement pröva om man genom lämpliga stimulansåtgärder kan framkalla erforderliga initiativ till en utvidgad verksamhet.

Om utredningen kommer till den slutsatsen att staten bör ta egna initiativ, så bör den enligt direktiven utreda under vilka former detta bör ske. Men eftersom utredningen nyligen börjat sitt arbete, kan man ju inte vänta att den skall lägga fram sitt resultat förrän tidigast under 1966.

Landsorganisationen anser liksom Byggnadsarbetareförbundet att motionärernas önskemål är tillgodosedda genom tillsättandet av den utredning vi talar om. Sveriges industriförbund har samma uppfattning. Det har också utskottet, som med hänsyn till det pågående utredningsarbetet anser att skäl saknas för bifall till motionärernas förslag om ytterligare utredning i detta ärende. Utskottet hemställer därför att motionerna inte måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 25**Ett nytt kreditsystem för bostadsbyggande och vissa offentliga investeringar**

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 21, i anledning av väckta motioner

Ett nytt kreditssystem för bostadsbyggande och vissa offentliga investeringar

om ett nytt kreditssystem för bostadsbyggande och vissa offentliga investeringar.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr KARLSSON i Huddinge (k):

Herr talman! Föreliggande motion handlar om den nuvarande kreditpolitiken och speciellt räntepolitiken. Man kan väl säga att denna går ut på att reglera tillgång och efterfrågan på kapital medelst räntenivån. Stegrade räntor motiveras med att man måste dämpa den s. k. överhettningen i konjunkturen. Mindre lönsamma investeringar i näringslivet får stå tillbaka för mera lönsamma.

Motionärerna diskuterar inte denna sida av kreditpolitiken men väl en annan, nämligen följdverkningarna av denna politik på andra samhällsområden. Vi har ställt frågan huruvida »dämpningen av överhettningen» nödvändigtvis skall behöva åtföljas av högre hyror liksom ökade kostnader för sjukhus, skolor, olika sociala institutioner o. s. v., varvid såväl amorteringar som räntor skall betalas genom skatter eller avgifter.

Motionärerna vill att man skall utreda frågan om ett statligt kreditinstitut, som för bostadsbyggande och andra här nämnda ändamål skulle tillhandahålla krediter till en ränta som avviker från marknadsräntan. Räntesatsen preciseras inte i utredningskravet i annan mån än att den föreslås bli låg och fast. I motionen anges också hur staten skulle kunna finansiera en sådan kreditpolitik. Här nämnes beskattningen av aktievinster och oskäligen markvärdestegring liksom höjd förmögenhetsbeskattning. Motionärerna förutsätter att en sådan statlig kreditpolitik för bostadsbyggande och för offentliga investeringar av icke vinstgivande karaktär skulle bli en starkt återhållande kraft i fråga om den pågående inflationen, att den skulle

kunna medverka till att bromsa pris- och kostnadsutvecklingen.

Vid behandlingen av motionen har bankoutskottet låtit riksbanksfullmäktige besvara motionen, och så har utskottet helt enkelt bara instämt i vad fullmäktige sagt. Jag vill inte anmärka på tillvägagångssättet i och för sig, men motionärerna är en aning överraskade över svarets innehåll. I uttalandet från fullmäktige i riksbanken står nämligen, att de problem som dryftas i motionen helt eller delvis är under utredning, däribland motionärernas huvudfråga om möjlighet till krediter för vissa ändamål till lägre ränta än marknadsräntan. Fullmäktige tillägger att de ämnen som motionärerna tagit upp är i utredningshänseende väl tillgodosedda genom de utredningar som pågår. Detta sägs gälla även den skattefinansiella sidan av motionärernas förslag.

Om det verkligen är så att pågående utredningar rörande bostads- och kreditpolitiken — jag förutsätter att det är detta som avses — tagit upp också de frågor och den kreditpolitiska linje vi behandlat i vår motion, så har vi motionärer bara att säga: Lika överraskande som angenämt! Vi utgår från att riksbanksfullmäktige och utskottet verkligen hört sig för ordentligt. Då har vi alltså bankoutskottets ord härpå. Vi kommer givetvis att peka på detta besked då vi på olika sätt och i skilda sammanhang söker skapa opinion för de ställda förslagen.

Att utskottets utlåtande är enhälligt finner vi glädjande, särskilt som vi beträffande de borgerligas och särskilt högerens bostads- och kreditpolitik, sådan den framställts här i kammaren, fått uppfattningen att den är direkt motsatt den politik vi motionärer pläderat för. Vi är givetvis på det klara med att utskottets utlåtande på intet sätt innebär något ställningstagande i sak till den framtida bostads- och kreditpolitiken, men att alla tydligen tycker att det är i sin ordning att även de förslag som

här avses görs till föremål för utredning finner vi tillfredsställande.

Herr talman! Om det alltså är så, att det mesta av vad vi föreslagit övervägs av redan pågående utredningar, skall vi naturligtvis för dagen inte insistera på ytterligare en speciell utredning, utan då tror jag att vi väntar och ser. — Jag vill emellertid tillägga att frågan verkligen är brådskande. Tre räntehöjningar på ett år, årliga hyreshöjningar under flera år och nya höjningar som perspektiv markerar att något måste göras snart. Därest inte pågående utredningar kan bli färdiga under den närmaste tiden vore kanske provisoriska åtgärder av ett eller annat slag, för att frikoppla i första hand bostadsröntan från marknadsröntan, någonting att överväga.

Jag har alltså, herr talman, inget yrkande.

Fru **RENSTRÖM-INGENÄS** (s):

Herr talman! Herr Karlsson i Hudinge har ju ganska ingående redogjort för hur fullmäktige i riksbanken klarat problemet med de många utredningar som redan är sysselsatta på det fält, där motionärerna begärt en ny utredning. Jag har därför inte stor anledning att gå närmare in på denna fråga.

Fullmäktige uttalar för det första att bostadspolitiska kommittén har »till uppgift att undersöka, om ett system för bostadskrediterna kan konstrueras, som innebär att räntefluktuationserna hindras att slå igenom i bostadshyrorna». För det andra framhåller fullmäktige att »formerna för kommunernas lånefinansiering av markförvärv är under prövning» samt för det tredje att även på skatteområdet olika utredningar är i gång som berör just de frågor som motionärerna vill ha utredda. Därför anser sig utskottet med gott samvete kunna säga, att vad göras skall är redan gjort i fråga om tillsättandet av utredningar. Utredningarna är i gång, och utskottet hemställer därför att motionerna icke måtte föranleda någon riks-

Försäkringsväsendets organisation, m. m.

dagens åtgärd. Jag instämmer i denna utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 26

Försäkringsväsendets organisation, m. m.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 22, i anledning av väckta motioner angående försäkringsväsendets organisation, m. m.

Till bankoutskottet hade hänvisats två likalydande motioner, nr 64 i första kammaren av herr *Tage Johansson m. fl.* och nr 85 i andra kammaren av fru *Ekroth m. fl.*

Vidare hade i två till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 217 i första kammaren av herrar *Adolfsson* och *Lager* och nr 271 i andra kammaren av herr *Hermansson m. fl.*, föreslagits, att riksdagen i skrivelse till regeringen skulle begära utredning om försäkringsväsendets organisation och ställning, eventuellt genom förstatligande av de stora privata försäkringskoncernerna, i syfte att öka försäkringstagarnas och samhällets inflytande över försäkringsverksamheten samt rationalisera och förbilliga dess former.

Utskottet hemställde,

1. att motionerna I: 64 och II: 85 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

2. att motionerna I: 217 och II: 271 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herrar *Ake Larsson*, *Augustsson*, *Franzén* i Motala och *Ekström* i Iggesund.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **FRANZÉN** i Motala (s):

Herr talman! Vi är några ledamöter av bankoutskottet som till utlåtande nr

Försäkringsväsendets organisation, m. m.

22 fogat en blank reservation. Att vi inte motiverat reservationen och yrkat bifall till motionerna I: 64 och II: 85 beror i första hand på att vi för dagen inte tror oss kunna komma längre än vad utskottets skrivning innebär.

Utskottet hänvisar bl. a. till departementschefens uttalande i proposition nr 90 till 1962 års riksdag. Därav framgår att departementschefen ansåg att socialförsäkringsadministrationen under de närmaste åren borde få ägna alla sina krafter åt reformerna inom den obligatoriska socialförsäkringens område och därför inte borde åläggas ytterligare betydande arbetsuppgifter. Vi kan mycket väl förstå dessa synpunkter, men det hindrar inte att vi fortfarande anser att starka skäl talar för ett mera rationellt utnyttjande av försäkringsbranschens resurser inom det område som behandlas i motionerna.

Förutsättningarna för en samnordisk organisation finner jag heller inte orealistiska. Möjligheterna till samarbete på andra områden inom samhällslivet är ju goda, och varför skulle då ett samarbete i detta hänseende vara uteslutet?

Vi anser för övrigt att en splittring som nu råder på området, med hundratals olika försäkringsföretag, inte kan betecknas som rationell. Visserligen förekommer just nu en begränsad samordning och sammanslagning av diverse bolag, men å andra sidan ökas antalet försäkringsföretag, exempelvis genom starten av AFA — Arbetsmarknadens försäkringsaktiebolag — som har hand om grupplivförsäkringarna. Mig förefaller det orimligt att vi i framtiden skall ha en så stor del av landets produktiva krafter, på vilka efterfrågan ständigt kommer att bli större, engagerade inom försäkringsbranschen.

Försäkringsbolagen och deras organisationer har inte velat biträda motionernas syfte i sina remissvar, och det är inte så överraskande.

Vi tror inte att den struktur som nu karakteriserar försäkringsföretagen är

den mest rationella ur försäkringstagarnas synvinkel. Vi anser en omfattande strukturrationalisering inom försäkringsväsendet vara absolut påkallad. Det är inte uteslutet att staten får en större andel i försäkringsverksamheten. Jag vill i detta sammanhang erinra om den obligatoriska bilförsäkringen och den av mig nyss nämnda grupplivförsäkringen, vilken för närvarande omfattas av så gott som samtliga landets löntagare och flertalet på arbetsgivarsidan. Jag tror att man med fördel skulle kunna tänka sig en inordning av dessa företeelser inom en statlig obligatorisk försäkring.

Det blir säkerligen, herr talman, anledning att återkomma till detta ärende inför riksdagen, eftersom vi anser det vara av stor betydelse för försäkringstagarna. Vi har för dagen som sagt inget annat yrkande än bifall till bankoutskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Ekström* i Iggesund (s).

Fru **EKROTH** (s):

Herr talman! Frågan om en förutsättningslös och allsidig utredning huruvida den nuvarande försäkringsverksamheten från försäkringstagarnas synpunkt är den billigaste och bästa försäkringsformen har vid upprepade tillfällen varit föremål för behandling i riksdagens båda kamrar. Frågan har trots upprepade avslag återkommit år efter år, och detta torde ge belägg för att alla förhållanden inom försäkringsbranschen inte är tillfredsställande.

Anledningen till att vi i motionerna I: 64 och II: 85 hemställt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte an hålla om att en utredning tillsättes med uppgift att allsidigt och förutsättningslöst undersöka möjligheterna att åstadkomma en mera rationell och ändamålsenlig form för försäkringsverksamheten än den nuvarande, varvid också möjligheterna till samnordisk organisation prövas, är att vi trots motstånd ändå hyser den uppfattningen, att en utred-

Försäkringsväsendets organisation, m. m.

ning på detta område skulle ge försäkringstagarna belägg för att andra och bättre former borde provas.

Bankoutskottet har avstyrkt motionerna, vilket kanske i och för sig inte är så överraskande. Till utskottets utlåtande har emellertid fogats en blank reservation av fyra av utskottets ledamöter, och detta stärker oss motionärer i vår tro att vi är inne på rätt väg när vi önskar en belysning av den verksamhet som det är fråga om.

Remissinstanserna har till största delen uttalat sig negativt om motionerna. Dock finner man, om man letar, en del positiva drag. Med tanke på att remissinstanserna till övervägande del består av försäkringsbolag behöver detta inte nödvändigtvis tolkas som ett bevis för att en utredning är överflödig.

Vad som framför allt motiverar en översyn är det faktum att vissa försäkringar — exempelvis trafikförsäkringarna — är obligatoriska för alla bilägare. Det tycks oss vara ineffektivt att flera bolag slösar tid på att övertyga människorna om att teckna en försäkring, som de är skyldiga att ta. En sådan försäkring borde kunna erbjudas under rationellare och billigare former än vad som för närvarande sker.

Försäkringsinspektionen har i sitt remissvar pekat på att man skulle kunna anknyta en sådan försäkrings avgiftsbetalning till bilskatteuppbörden. Det är uppenbart att varje rationalisering av administrationen på dessa områden skulle kunna ge värdefulla besparingar.

Det finns också vissa skäl för att hänvisa till vad försäkringsinspektionen uttalat om värdet av att kunna bjuda försäkringstagarna ett alternativ till nuvarande försäkringar, nämligen ett billigare alternativ av standardtyp där försäljningskostnaderna är borttagna. Även om en sådan frivillig försäkring knappast kan få någon större omfattning, skulle den dock enligt försäkringsinspektionens uttalande vara principiellt värdefull.

Vi har också i motionerna berört frågan om ett nordiskt samarbete på detta område. Motionärerna tror att ett sådant samarbete inom en nära framtid kommer att befinnas vara praktiskt. Vi tror därför att denna fråga snart kommer att bringas till sin lösning. Från försäkringsinspektionens sida har också anförts att det finns skäl att uppmärksamma denna fråga. Det finns i dag så många beröringspunkter och så många gemensamma drag i utvecklingen inom våra nordiska grannländer, att ett samarbete borde vara möjligt och rationellt även på detta område.

Någon av remissinstanserna har nu ifrågasatt om avsikten med motionerna skulle vara att de privata försäkringsbolagen skulle bringas att upphöra med sin verksamhet. Denna frågeställning är på intet sätt berörd i motionerna, och det är inte heller detta som är av avgörande intresse. Vi har velat se hela problemet från försäkringstagarnas synpunkt. För deras del är det angeläget att få bästa möjliga försäkringsvillkor till billigaste möjliga pris och att försäkringsverksamheten blir mera samlad och inte utspridd på det sätt som i dag är fallet. Det är förutsättningarna för detta som vi menar vara värda att pröva.

Jag vill gärna understryka att det i motionerna inte gjorts några försök till att presentera lösningar, och motionärerna har inte heller några förutfattade meningar om hur eventuella lösningar skall se ut. Men eftersom man tycks vara överens om att behovet av försäkringar kommer att öka, finns det enligt motionärernas förmenande all anledning att från samhällets sida följa upp vad som sker för att bevaka konsumenternas intressen. Försäkringsfrågorna spelar en så betydelsefull roll både för den enskilda människan och för samhället att vi har all anledning att följa försäkringsbolagens verksamhet med största uppmärksamhet.

Herr talman! Utskottet har avstyrkt

Försäkringsväsendets organisation, m. m.

vår framställning om en utredning. Jag skall därför inte yrka bifall till vår motion, men vi som är motionärer förbehåller oss rätten att återkomma i detta ärende, eftersom vi hyser den uppfattningen att en utredning av dessa frågor snarast möjligt måste komma till stånd.

Herr HERMANSSON (k):

Herr talman! Bankoutskottets majoritet anser tydligen att det är bra som det är på försäkringsväsendets område och vill inte vara med om en utredning. Det är ju en sund konservativ ståndpunkt. Förvånande är kanske bara, att den omfattas av flera socialdemokrater. Vid en genomläsning av utskottsutlåtandet kan man lätt få uppfattningen, att det väsentliga skälet för bankoutskottets avslagsyrkande är att samma förslag ställts tidigare av i huvudsak samma motionärer. I andra fall brukar det vara så, att ett motionsyrkande måste återkomma ett visst antal år innan det anses vara moget för ett bifall. Motiveringarna växlar alltså.

Med litet större välvilja kan man tolka bankoutskottets utlåtande som en fortsättning på en dialog som pågått i flera år och som även jag varit inblandad i. Bankoutskottet hävdar, att de invändningar som jag och mina medmotionärer anfört mot vad utskottet sade föregående år icke är bärkraftiga. Må det tillåtas mig att jag finner utskottets avvisande av dessa invändningar ännu mindre bärkraftiga, eftersom det bara har formen av en negativ utsaga utan någon som helst motivering.

Tidigare har anförts, och bankoutskottet har tydligen fortfarande den meningen, att den pågående koncentrationsprocessen inom försäkringsbranschen är en riktig och naturlig sak. De stora koncernerna bör sluka de medelstora och små bolagen; härigenom skapas möjligheter för rationalisering. Jag har verkligen inte tänkt mig möjligheten att kunna stoppa denna koncentration, men jag måste ställa frågan till ut-

skottets ledamöter: Vad är det som säger att just den grad av koncentration som nu uppnåtts är den riktiga och bästa? Är det inte enligt er mening naturligt att koncentrationsprocessen fortsätter, så att ännu större möjligheter till rationalisering uppnås? Men den naturliga slutpunkten måste väl då vara att samhället i allt väsentligt tar hand om denna verksamhet. Varför godkänner ni den koncentration som innebär att Skandia slukar ett stort antal försäkringsbolag, men avvisar en förnuftig samhällsorganisation av försäkringsverksamheten?

Jag vill vidare fråga: Om det är riktigt som bankoutskottet påstått, att koncentrationen ger möjligheter till en rationalisering och till ett förbilligande av försäkringsverksamheten, varför vill ni då inte vara med om en utredning som undersöker om dessa besparingsmöjligheter verkligen också har utnyttjats? Det är bl. a. en sådan utredning som vi föreslagit. Bevisbördan ligger här hos bankoutskottet och inte hos motionärerna. Att försäkringsinspektionen har mycket att göra kan inte vara något avgörande skäl mot en offentlig utredning av dessa frågor. Det är ju inte försäkringsinspektionen som skall göra den undersökningen utan den tillsatta utredningen.

Vi har också i motionen ånyo tagit upp frågan om försäkringstagarnas inflytande över de företag i vilka de har sina försäkringar. Bankoutskottet hänvisade i fjol till att försäkringsföretagen »till övervägande delen ägs av försäkringstagarna själva» och ansåg möjligen att problemet därmed är ur världen. Remissinstanserna har litet olika meningar i denna fråga.

Svenska försäkringsbolags riksförbund anser att motionärerna underskattar det inflytande som uppkommer genom den beslutanderätt som tillkommer bolagsstämman i ömsesidiga bolag och försäkringstagarrepresentanterna i försäkringsaktiebolagens styrelser.

Försäkringsväsendets organisation, m. m.

Det kooperativa Folksam har däremot anfört följande: »Det är riktigt att försäkringstagarnas rätt till inflytande över de ömsesidiga bolagen i flera fall icke synes motsvaras av en tillfredsställande parlamentarisk organisation.»

Vad anser bankoutskottet i denna viktiga fråga? Anser utskottets samtliga ledamöter att försäkringstagarna har ett tillräckligt inflytande som det är i dag? Om ni till äventyrs gör det, vill jag gratulera till detta förtroende för privatkapitalistisk organisation och för storfinansens dominerande inflytande. Om ni inte gör det — vad anser ni då bör göras för att förändra förhållandena till det bättre? Har Folksam fel i sitt yttrande? Varför motsätter ni er en utredning om dessa förhållanden?

En av de mest anlitade remissinstanserna i försäkringsfrågor är självfallet försäkringsinspektionen. I sitt yttrande förre året gjorde inspektionen följande tankvärda påpekande: »Frågan om ett samhällseligt övertagande av flertalet större försäkringskoncerner måste i sista hand avgöras på grund av allmänna sociala och politiska värderingar, som det icke tillkommer ett ämbetsverk att ta ställning till.» Det är naturligtvis helt riktigt, och den första delen av satsen är allmängiltig. Men bankoutskottet är inget ämbetsverk och måste ta ställning till frågan om försäkringsväsendets organisation utifrån allmänna och sociala värderingar. Vilken inställning har nu bankoutskottets socialdemokratiska ledamöter till denna fråga? Är det så att det finns en uppfattning i utskottets borgerliga halva och en annan uppfattning i dess socialdemokratiska halva och på vilka punkter finns i så fall differenser? Det vore av värde att få den saken klarlagd. Den blanka reservationen och herr Franzéns anförande tyder ju på att vissa meningsmotståndningar existerar inom utskottet.

Jag skall inte gå närmare in på herr Hagnells anförande i en tidigare behandlad fråga. Det anförandet var av

principiell karaktär men gällde även det frågan om den mest rationella formen för en näringsgrens organisation. Jag vill emellertid göra två påpekanden. Vårt motionskrav som nu diskuteras faller inte under hans fördömande, eftersom vårt krav dels gäller en utredning och dels uttryckligen hänvisar till möjligheten att rationalisera och förbilliga verksamheten. Herr Hagnells kritiska inställning till statsföretagens nuvarande skötsel delar jag i mycket, och de förslag han framlagt understöder jag. Men jag anser att han är något orättvis; man kan inte direkt ur ett företags andel av omsättningen dra slutsatser om dess skötsel och effektivitet. Vi måste också ha andra normer för bedömning av den saken än de rent privatkapitalistiska. Vi vet att de privata företagen har ett mycket starkt stöd från de stora finansgrupper som står bakom dem — ett motsvarande stöd saknar tyvärr statsföretagen. Herr Hagnell har tidigare påpekat, att 95 procent av vår obetydliga statliga industrisektor tillkommit genom beslut under borgerliga regimer — bara 5 procent har tillkommit under socialdemokratisk regim. Nu tycks både herr Hagnell och regeringen vara motståndare till att ytterligare företag och näringsgrenar skall överföras i samhällselig ägo. Jag avvisar för min del bestämt tanken att man måste vänta på en borgerlig regering för att ytterligare steg skall tas i fråga om förstatligande. Jag tror att det går att komma fram i detta avseende även om vi har en socialdemokratisk regering. Men arbetet måste föras på tre fronter: mera effektiva former för statsföretagen, en utökning av den statliga sektorn och ökat inflytande för de anställda inom statsföretagen.

Herr talman! Jag har inte kunnat finna att några skäl anförts vare sig i debatten eller utskottsutlåtandet som på ett vägande sätt talar mot den begärda utredningen, och jag yrkar därför bifall till motionerna I: 217 och II: 271.

Inflytande för de anställda över enskilda och statliga företag

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 217 och II: 271; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 27

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1965/66, såvitt angår jordbruksärenden.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 28**Inflytande för de anställda över enskilda och statliga företag**

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 23, i anledning av väckta motioner om inflytande för de anställda över enskilda företag och om inflytande för de anställda över statliga företag.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 133 av herrar *Lager* och *Adolfsson* samt II: 172 av herr *Hermansson m. fl.* föreslogs, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde om en sådan översyn och förändring av lagen om aktiebolag att de anställda kunde ges insyn i och inflytande över företagens skötsel.

I de likalydande och likaledes till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 134 av herrar *Lager* och *Adolfsson* samt II: 173 av herr *Hermansson m. fl.* hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde om snabb utredning och praktiska åtgärder

för att inom statsföretagen ge bestämmanderätt åt de anställda.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 133 och II: 172 samt de likalydande motionerna I: 134 och II: 173 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr JANSSON (k):

Herr talman! Jag tänker inte ta upp någon lång polemik med utskottet angående dess avslagsyrkande på motionerna 172 och 173 i denna kammare men vill anföra några synpunkter.

Denna fråga kan självfallet inte ses isolerad från det stora problemkomplexet om ekonomisk demokrati. Företagarnas och kapitalägarnas inflytande och medbestämmanderätt i det ekonomiska livet har på vissa områden något modererats genom arbetarrörelsens politiska inflytande på det statliga och kommunala området och genom den politiska och fackliga arbetarrörelsens åtgärder. Genom vissa lagar och förordningar liksom genom ett direkt företagsengagemang har staten och kommunerna fått ett ökat, men likväl blygsamt, inflytande på företagens verksamhet. Men oavsett hur vi vill värdera vad som hitintills har kunnat uppnås genom lagstiftning, kollektivavtal och på andra vägar, så kvarstår det faktum att arbetsgivarna alltjämt ensamma bestämmer över företagens skötsel, arbetets ledning och fördelning, vilka som skall anställas och avskedas, om företagen skall fortsätta driften eller ej. Jag intar ingalunda den ståndpunkten att ingenting har hänt och ingenting har gjorts. Men det gäller att komma vidare och få till stånd åtgärder som skapar verkligt medinflytande, verklig medbestämmanderätt.

Det pågår just nu en mycket omfattande debatt i landet om företagsdemokratien inom löntagarnas organisationer, inom företagarnas organisationer

Inflytande för de anställda över enskilda och statliga företag

och i så gott som alla pressorgan som mer eller mindre ägnar samhällsproblemen uppmärksamhet. Med undantag för Svenska arbetsgivareföreningen tycks uppfattningen vara allmän att något måste åstadkommas på detta område.

Det har i den pågående debatten kommit fram många konstruktiva förslag, och jag tillåter mig erinra om att många av de förslag som framlagts i debatten om företagsdemokratien sammanfaller med yrkandena i den kommunistiska motion som nu avstyrkts.

I debatten om företagsdemokratien har många ansett att man kan bygga vidare på företagsnämnderna men att dessa måste få reella befogenheter och bli obligatoriska. Stor uppmärksamhet har riktats på den norska idén om representantskap inom respektive företag, där anställda, aktieägare och det allmänna — kommunen, i vissa fall också staten — är företrädde.

Många konstruktiva förslag har ställts i debatten om företagsdemokratien från löntagarnas organisationer, och jag undantar då inte i denna bedömning LO-betänkandet »Fackföreningsrörelsen och företagsdemokratien». Vad som ännu saknas är dock reella åtgärder för att komma fram till sådana förhållanden i samhället, att arbetskraften blir likvärdig part med kapitalintressena i fråga om bestämmandet över företagen, oavsett om dessa är privata eller allmännyttiga.

Ingen skall tro att vi i längden kommer förbi detta problem. Det blir akutare och tränger sig på med ökad styrka, allteftersom den tekniska och företagsstrukturella utvecklingen visar upp ökad tendens till monopolbildning och kapitalkoncentration och därmed förtätar löntagarnas känsla av maktlöshet på arbetsplatserna visavi företagsdirektionerna. Ägandeförhållandena präglas alltmör av att företag ägs av ett fåtal aktieägare, där huvuddelen av aktierna så att säga är samlad i en portfölj, ofta

tillhörande en enda familj, eller sorterar under någon av de stora affärsbankerna.

Den uppfattningen torde bli alltmer allmän i vårt land, att det ensidiga tillgodoseendet av endast en part av de i produktionsprocessen deltagande i längden inte kan förenas med vad folkets flertal vill innesluta i ordet demokrati.

Vår motion yrkar på en sådan översyn och förändring av lagen om aktiebolag, att de anställda kan ges insyn i och inflytande över företagens skötsel. De yttranden till våra motioner, som inhämtats från olika organisationer inom näringslivet, ger en rik variation på ståndpunkter, allt ifrån SAF:s energiska nej till åtgärder, via likgiltighet från andra, möjligen slö vilja från en tredje grupp fram till avvärjanden med hänvisning till att denna fråga främst bör handläggas av arbetsmarknadens parter. Denna ståndpunkt att enbart hänvisa till arbetsmarknadens parter finner motionärerna mycket svag, även om vi är de sista att underskatta vad en aktiv och handlingskraftig fackföreningsrörelse kan uträtta på arbetsmarknaden.

Av särskilt intresse är det yttrande som utskottet refererar från SAF, i vilket det heter att »ändringar i aktiebolagslagen torde icke vara ägnade att främja en lugn utveckling». Om löntagarnas organisationer skulle ha svarat, att Arbetsgivareföreningens obenägenhet att göra något på detta område inte torde vara ägnad att främja en lugn utveckling på arbetsmarknaden, skulle vissa tidningsorgan ha ropat i högan sky om hot från arbetarpartens sida.

I motion nr 173 i andra kammaren har vi yrkat på en snabb utredning och praktiska åtgärder för att inom statsföretagen ge bestämmanderätt åt de anställda. Det skulle vara av stor betydelse, inte minst för alla som är anställda inom privata företag, om de statliga företagen bleve föredömen när

Repartitionstalet vid fastighetsbeskattningen, m. m.

det gäller att ge medbestämmanderätt för de anställda. De statliga företagen borde och kan — om viljan finns — i denna mening vara mönsterarbetsgivare.

Det har tidigare i dag i kammaren levererats kritik mot de statliga företagen. Kanske kan ett ökat inflytande från de anställda medverka till att ge dessa företag ökad effektivitet samtidigt som man skulle tillgodose naturliga anspråk på demokrati.

Den kommunistiska riksdagsgruppen delar inte utskottets uppfattning att de frågor som motionen rör inte med fördel skulle kunna bli föremål för lagstiftning, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till motionerna I: 133 och II: 172 samt I: 134 och II: 173.

Herr LUNDMARK (s):

Herr talman! I motionerna föreslås utredningar och praktiska åtgärder i syfte att dels ge de anställda i privata företag insyn i och inflytande över företagens skötsel, dels ge bestämmanderätt åt de anställda inom de statsägda företagen.

Dessa motioner har varit föremål för ett ganska omfattande remissförfarande. Sålunda har statskontoret, järnvägsstyrelsen och LKAB fått yttra sig liksom de stora arbetsmarknadsorganisationerna LO, SAF, TCO och SACO. Alla remissinstanserna är ense om att en utredning härvidlag knappast är motiverad och att motionens syfte, d. v. s. ett större inflytande från de anställdas sida i företagen, lättare kan förverkligas genom en fortgående utveckling av företagsnämndernas verksamhet.

I LO:s yttrande påpekas att en kommitté inom statstjänarkartellen förbereder förslag till revision av överenskomsten om företagsnämnder inom statsförvaltningen. Man hoppas väl att därmed kunna nå litet längre än vad företagsnämnderna nu gör.

LKAB framhåller att företagsdemo-

kratien befinner sig i ett utvecklingskede och att olika avsnitt är under behandling på såväl arbetsgivar- som arbetstagersidan. En fortsatt behandling av frågorna i denna ordning synes vara att föredra framför lagstiftning eller i annan ordning av riksdagen fastställda normer för verksamheten.

Den fortgående demokratiseringsprocessen i samhället synes trots allt mer och mer komma till uttryck också inom företagen.

Utskottet har varit ense i sitt ställningstagande, och jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Motionerna I: 133 och II: 172

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Motionerna I: 134 och II: 173

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 29**Repartitionstalet vid fastighetsbeskattningen, m. m.**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 5 februari 1965 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 30, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riks-

Repartitionstalet vid fastighetsbeskattningen, m. m.

dagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Propositionen hade, såvitt densamma avsåge förslag till lag om ändrad lydelse av 46 § 3 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), behandlats i bevillningsutskottets betänkande nr 16.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande.

I propositionen föreslås att repartitionstalet vid fastighetsbeskattningen och det procenttal som ligger till grund för inkomstbeskattningen i fråga om en- och tvåfamiljsfastigheter sänks från 2,5 till 2. De nya bestämmelserna föreslås tillämpade första gången vid 1966 års taxering.

Vidare föreslås bl. a. att skattepliktsgränsen för byggnad på annans mark, som enligt stadgandet i 5 § 4 mom. kommunalskattelagen utgör 3 000 kr., höjs till 5 000 kr. Den nya skattepliktsgränsen föreslås tillämpad redan vid 1965 års fastighetstaxering.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 641 av herr *Eric Carlsson m. fl.* samt II: 764 av herrar *Larsson* i Hedenäset och *Jonasson*, vari hemställdts,

a) att riksdagen måtte besluta att repartitionstalet vid fastighetsbeskattningen måtte bibehållas vid 2,5 för fastigheter som ägdes av andra juridiska personer än dels dödsbon, dels bostadsföreningar, bostadsaktiebolag eller allmännyttiga bostadsföretag och att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till härför erforderlig författningstext; samt

b) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning av frågan om beskattningsföremålens fördelning i syfte att tillföra främst skogs- och vattenfallskommunerna ett ökat skatteunderlag;

2) de likalydande motionerna I: 642 av herr *Per Jacobsson m. fl.* och II: 763 av herr *Jönsson* i Ingemarsgården *m. fl.*, vari hemställdts,

dels att riksdagen måtte

a) fastställa repartitionstalet vid fastighetsbeskattningen för samtliga slags fastigheter med undantag av vattenfallsfastigheter till 1,8;

b) fastställa repartitionstalet för vattenfallsfastigheter till 2,5; samt

c) fastställa procenttalet för schablonmässig beräkning av inkomst av en- och tvåfamiljsfastigheter till 1,8;

dels ock att vederbörande utskott måtte utarbeta härför erforderlig författningstext;

3) de likalydande motionerna I: 643 av herrar *Bertil Petersson* och *Herbert Larsson* samt II: 766 av herr *Svenning m. fl.*;

4) de likalydande motionerna I: 644 av herr *Sundin* och II: 759 av herr *Boo m. fl.*, vari hemställdts,

A) att riksdagen måtte besluta

a) att det procenttal, som skulle ligga till grund för inkomstbeskattningen i fråga om en- och tvåfamiljsfastigheter, måtte utgöra 1,5;

b) att det procenttal, som skulle ligga till grund för inkomstberäkningen av fastigheter, som ägdes av bostadsrättsföreningar, bostadsaktiebolag eller allmännyttiga bostadsföretag, måtte utgöra 2,5; samt

c) att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till enligt ovan erforderlig författningstext; ävensom

B) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla

a) om skyndsamt översyn i enlighet med motionernas syfte av de interkommunala fördelningsreglerna i fråga om inkomst av förvärvskälla, vari fastighet inginge; samt

b) om skyndsamt prövning av frågan om undantagande av tomtvärde från garantibelopp och inkomstbelopp beträffande fastigheter med av kommun

Repartitionstalet vid fastighetsbeskattningen, m. m.

upplåten tomträtt, i enlighet med vad i motionerna anförts;

5) de likalydande motionerna I: 645 av herrar *Wikberg* och *Erik Olsson* samt II: 762 av herr *Jönsson* i Ingemarsgården *m. fl.*, vari hemställdts,

att riksdagen vid behandling av proposition nr 30 måtte besluta den ändringen av propositionens förslag att garantibeloppet för fastighet, som till sin huvudsakliga natur utgjorde vattenfallsfastighet, beräknades till 2,5 procent, och att åt vederbörande utskott måtte uppdragas att utarbeta härför erforderlig lagtext;

6) de likalydande motionerna I: 646 av herr *Virgin m. fl.* och II: 761 av herr *Heckscher m. fl.*, vari hemställdts,

A) att riksdagen med ändring av Kungl. Maj:ts proposition nr 30, såvitt i motionerna var i fråga, måtte antaga det vid proposition nr 30 fogade författningsförslaget med de ändringar, att 24 § 2 mom., 47 § och punkt 1 av anvisningarna till 47 § erhöles i motionerna angiven lydelse, innebärande att repartitionstalet vid fastighetsbeskattningen och det procenttal som låge till grund för inkomstbeskattningen i fråga om en- och tvåfamiljsfastigheter fastställdes till 1,5;

B) att riksdagen måtte uttala, att sänkningen av repartitionstalet borde kompletteras med ändrade fördelningsregler beträffande inkomst av fastighet som beskattades i flera kommuner varvid fastighetskommunen borde i första hand få tillgodoräkna sig *all* inkomst av fastigheten intill dess denna överstege 5 procent av taxeringsvärdet;

7) motionen II: 760 av herrar *Ekström* i Iggesund och *Sundelin*, vari hemställdts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 30 med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 måtte besluta sådan ändring att repartitionstalet vid fastighetsbeskattningen icke sänktes från 2,5 till 2 för av juridiska personer ägda skogsfastigheter, anlägg-

ningar och industribyggnader, och att vederbörande utskott måtte utarbeta härför erforderligt förslag till ändring av författningstexten; ävensom

8) motionen II: 765 av herrar *Nelander* och *Mundebo*, vari hemställdts, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 30 måtte fastställa repartitionstalet vid fastighetsbeskattningen och det procenttal som låge till grund för inkomstbeskattningen i fråga om en- och tvåfamiljsfastigheter till 1,5, samt att vederbörande utskott måtte utarbeta härför erforderlig lagtext.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen — med förklarande att Kungl. Maj:ts proposition nr 30 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas — måtte antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) med de ändringar att

dels 46 § 3 mom. utginge och att i anledning därav ingressen erhöles i utskottets hemställan angiven, såsom utskottets förslag betecknad lydelse,

dels ock ikraftträdandebestämmelserna erhöles av utskottet i dess hemställan angiven lydelse;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 641 av herr *Eric Carlsson* samt II: 764 av herrar *Larsson* i Hedenäset och *Jonas-*

2) de likalydande motionerna I: 642 av herr *Per Jacobsson m. fl.* och II: 763 av herr *Jönsson* i Ingemarsgården *m. fl.*,

3) de likalydande motionerna I: 643 av herrar *Bertil Petersson* och *Herbert Larsson* samt II: 766 av herr *Svenning m. fl.*,

4) de likalydande motionerna I: 644 av herr *Sundin* och II: 759 av herr *Boo m. fl.*,

5) de likalydande motionerna I: 645 av herrar *Wikberg* och *Erik Olsson* samt II: 762 av herr *Jönsson* i Ingemarsgården *m. fl.*,

6) de likalydande motionerna I: 646

Repartitionstalet vid fastighetsbeskattningen, m. m.

av herr Virgin m. fl. och II: 761 av herr Heckscher m. fl.,

7) motionen II: 760 av herrar Ekström i Iggesund och Sundelin, ävensom

8) motionen II: 765 av herrar Nelander och Mundebo,

måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

I motiveringen anförde utskottet bl. a. följande.

Enligt utskottets mening torde emellertid knappast behöva befaras att den höjda taxeringsnivån kommer att medföra några väsentliga skatteskärpningar för det stora flertalet fastighetsägare. Utskottet kan därför i princip ansluta sig till det i propositionen föreslagna repartitionstalet.

Reservationer hade avgivits

Beträffande repartitionstalet

I) av herrar *Yngve Nilsson, Lundström, Enarsson och Erik Filip Petersson*, fru *Nettelbrandt* samt herrar *Enskog och Nilsson* i Svalöv, vilka — under återopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 642 av herr Per Jacobsson m. fl. och II: 763 av herr Jönsson i Ingemarsgården m. fl., I: 646 av herr Virgin m. fl. och II: 761 av herr Heckscher m. fl., ävensom motionen II: 765 av herrar Nelander och Mundebo, samtliga motioner, såvitt avsåge förevarande fråga — ansett, att repartitionstalet bort bestämmas till 1,7 och att således utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte besluta att repartitionstalet vid fastighetsbeskattningen skulle utgöra 1,7 och att till följd härav 47 § samt anvisningarna till 47 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 skulle erhålla i reservationen angiven ändrad lydelse;

II) av herrar *Sundin, Eriksson* i Bäckmora och *Boo*, vilka ansett, att ovan intagna avsnitt av utskottets yttrande bort ha följande lydelse:

»Utskottet kan på de grunder, som anges i det följande, i princip ansluta

sig till det i propositionen föreslagna repartitionstalet.»;

Beträffande procenttalet för intäktsberäkningen

III) av herrar *Yngve Nilsson, Lundström, Enarsson och Erik Filip Petersson*, fru *Nettelbrandt* samt herrar *Enskog och Nilsson* i Svalöv, vilka — under återopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 642 av herr Per Jacobsson m. fl. och II: 763 av herr Jönsson i Ingemarsgården m. fl., I: 644 av herr Sundin och II: 759 av herr Boo m. fl., I: 646 av herr Virgin m. fl. och II: 761 av herr Heckscher m. fl., ävensom motionen II: 765 av herrar Nelander och Mundebo, samtliga motioner, såvitt avsåge förevarande fråga — ansett, att procenttalet bort bestämmas till 1,7 och att således utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte besluta att procenttalet vid beräkningen av intäkt av en- och tvåfamiljsfastigheter skulle utgöra 1,7 och att till följd härav 24 § 2 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 skulle erhålla av reservationerna angiven ändrad lydelse;

IV) av herrar *Sundin, Eriksson* i Bäckmora och *Boo*, vilka ansett, att procenttalet bort bestämmas till 1,5 och att utskottet således med bifall till de likalydande motionerna I: 644 av herr Sundin och II: 759 av herr Boo m. fl., ävensom i anledning av de likalydande motionerna I: 642 av herr Per Jacobsson m. fl. och II: 763 av herr Jönsson i Ingemarsgården m. fl., I: 646 av herr Virgin m. fl. och II: 761 av herr Heckscher m. fl. samt motionen II: 765 av herrar Nelander och Mundebo, samtliga motioner, såvitt avsåge förevarande fråga, bort hemställa,

att riksdagen måtte besluta, att procenttalet vid beräkningen av intäkt av en- och tvåfamiljsfastigheter skulle utgöra 1,5 och att således 24 § 2 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) skulle erhålla i denna reservation angiven ändrad lydelse;

Repartitionstalet vid fastighetsbeskattningen, m. m.**Beträffande inkomstfördelning mellan kommuner**

V) av herrar *Yngve Nilsson, Lundström, Enarsson, Sundin* och *Erik Filip Petersson*, fru *Nettelbrandt* samt herrar *Eriksson* i Bäckmora, *Enskog, Boo* och *Nilsson* i Svalöv, vilka ansett att utskottet under punkten B, såvitt avsåge nu förevarande fråga, bort hemställa,

att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 641 av herr *Eric Carlsson* samt II: 764 av herrar *Larsson* i Hedenäset och *Jonasson*, de likalydande motionerna I: 642 av herr *Per Jacobsson* m. fl. och II: 763 av herr *Jönsson* i Ingemarsgården m. fl., de likalydande motionerna I: 644 av herr *Sundin* och II: 759 av herr *Boo* m. fl., de likalydande motionerna I: 645 av herrar *Wikberg* och *Erik Olsson* samt II: 762 av herr *Jönsson* i Ingemarsgården m. fl., de likalydande motionerna I: 646 av herr *Virgin* m. fl. och II: 761 av herr *Heckscher* m. fl. ävensom motionen II: 760 av herrar *Ekström* i Iggesund och *Sundelin*, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning av frågan om den skattemässiga regleringen av vissa vinstöverföringar mellan näringsföretag i skilda kommuner, varvid även borde beaktas vinstredovisning inom och vinstöverföring mellan statliga och kommunala näringsföretag.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr NILSSON i Svalöv (h):

Herr talman! I Kungl. Maj:ts proposition nr 30 föreslås, att repartitionstalet vid fastighetsbeskattningen och det procenttal som ligger till grund för inkomstbeskattningen i fråga om en- och tvåfamiljsfastigheter skall sänkas från nuvarande 2,5 till 2. Förslaget får enligt departementschefens uttalande ses mot den bakgrunden, att den allmänna fastighetstaxeringen, som nu pågår, kommer att leda till en allmän höjning av taxeringsvärdena. Detta i sin tur kommer att medföra en höjning av fas-

tighetsskatten och en höjd inkomstbeskattning för ägarna av egna bostäder. En sådan höjning synes oss i högerpartiet icke vara motiverad, varför vi föreslagit att repartitionstalet respektive det procenttal som ligger till grund för berörda inkomstbeskattning måste sänkas utöver vad departementschefen föreslagit.

Hur stor sänkningen av berörda tal skall vara för att en i stort sett oförändrad skatt skall utgå kan naturligtvis diskuteras. Det synes oss otillfredsställande att man skall taga definitiv ställning till dessa berörda skatteproblem innan fastighetstaxeringsutfallet är slutgiltigt fastställt och redovisat. Då emellertid propositionen är så utformad, att ett ställningstagande nu nödvändiggöres, har vi från högerpartiets sida i *motioner* framfört vissa synpunkter och förslag som sedan fullföljts i reservationer till utskottets betänkande. Först kommenterar jag våra motioner. Jag vill därvid konstatera, att fastighetsskatten är unik för vårt land. Den överensstämmer inte med de principer på vilka vår beskattning i övrigt bygger. Skattskyldig som på grund av låg skuldsättning eller i övrigt gynnsamma förhållanden får en god inkomst av sin fastighet drabbas i regel inte av fastighetsskatten. Den fastighetsägare däremot, som har hög skuldsättning — vilket mycket ofta är fallet med ägarna till egna hem — får en effektiv fastighetsskatt. Likaså får de jordbrukare, som är hårt skuldsatta eller som genom dåliga skörde- eller konjunkturförhållanden får en låg nettointäkt av sina jordbruksfastigheter, en effektiv fastighetsskatt. Fastighets-skatten står alltså i direkt strid mot skatteförmågeprincipen och har därför också sedan länge kritiserats, och från flera håll har krävts att den skulle avskaffas.

Genom beslut av 1953 års riksdag togs ett första steg mot avskaffande av fastighetsbeskattningen. Repartitionstalet

Repartitionstalet vid fastighetsbeskattningen, m. m.

sänktes då från 5 till 4. Samtidigt uttalades av riksdagen, att ur principiella synpunkter tillräckliga skäl inte längre föreläge för ett bibehållande av fastighetsbeskattningen.

1956 slutfördes inom finansdepartementets rättsavdelning en utredning som konstaterade, att fastighetsbeskattningens betydelse minskat ytterligare från tidpunkten för de undersökningar som låg till grund för 1953 års riksdagsbeslut, och utredningsmannen förordade en fortsatt partiell avveckling av fastighetsskatten genom sänkning av repartitionstalet från 4 till 2,5. 1957 års riksdag beslöt också i anslutning till Kungl. Maj:ts dåvarande proposition nr 71 att en sådan sänkning skulle företagas. Från högerpartiet hade i detta sammanhang i motioner yrkats om en sänkning av repartitionstalet från 4 till 1,5.

I bevillningsutskottets betänkande nr 32 i anledning av ovan återopade 1957 års proposition underströk utskottet angelägenheten av att fastighetsbeskattningen snarast avskaffades, och utskottet förväntade att senast 1960 års riksdag bereddes tillfälle att ta ställning till frågan om en slutlig avveckling av fastighetsbeskattningen. Ett enhälligt utskott hemställde i anslutning härtill — jag citerar — »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att förslag om fastighetsskattens slutliga avveckling måtte föreläggas senast 1960 års riksdag samt att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa härför erforderlig utredning». 1957 års riksdag beslöt i enlighet med denna hemställan.

Till grund för den proposition vi nu behandlar ligger en inom finansdepartementet upprättad promemoria som beträffande fastighetsbeskattningen närmast avsett att utreda, till vilket tal repartitionstalet skulle sättas om fastighetsskatten i medeltal skall bli oförändrad med utgångspunkt från den beräknade höjningen av taxeringsnivån vid 1965 års allmänna fastighetstaxe-

ring. I promemorian framhålles, att om man utgår från att taxeringsvärdena inom en kommun genomsnittligen höjs med 25 procent repartitionstalet kan sättas till 2 utan att de garantibelopp som ligger till grund för fastighetsskatten undergår några beloppsmässiga förändringar. Höjes taxeringsnivån däremot 60—70 procent, vore ett repartitionstal av 1,5 motiverat.

Som jag tidigare påpekat föreligger ännu inte någon klar bild av till vilken nivå taxeringsvärdena kommer att höjas. Mycket talar emellertid för — framför allt i kommuner med stort antal egna hemsfastigheter och fritidsbostäder — att taxeringsnivån kommer att väsentligt höjas. Höjningar med 60—80 procent är inte ovanliga för ett flertal sådana fastigheter.

Oavsett till vilken taxeringsnivå man slutligen än kommer, anser vi inom högerpartiet att tiden nu är inne att taga ytterligare ett steg rörande avvecklingen av fastighetsskatten, som 1957 års riksdag uttalade sig för. Repartitionstalet bör därför under alla förhållanden inte sättas så högt, att man riskerar en ökning av de totala garantibeloppen. Såsom bl. a. riksskattenämnden uttalar i sitt remissyttrande över promemorian skulle en sådan ökning vara ägnad att försvåra en kommande avveckling av fastighetsbeskattningen. I anslutning till det jag nu anfört har högerpartiet i *motionerna I: 646* och *II: 761* föreslagit att repartitionstalet sättes till 1,5.

Vad gäller inkomstberäkningen för en- och tvåfamiljsfastigheter tillämpas sedan år 1953 i regel en schablonmetod. Metoden innebär att intäkten av fastigheten beräknas till viss procent av taxeringsvärdet samt att avdrag från denna intäkt enligt huvudregeln endast får göras med ränta på lånat, i fastigheten nedlagt kapital och tomträttsavgäld. Från högerpartiets sida har vid skilda tillfällen framhållits, att denna schablonmetod icke leder till en rättvis beskattning. Vi har därvid bl. a. framhållit, att den-

Repartitionstalet vid fastighetsbeskattningen, m. m.

na schablontaxering många gånger leder till en för hög beskattning för berörda skattskyldiga, inte minst därigenom att reparations- och underhållskostnader ej är avdragsgilla. Det procenttal som ligger till grund för inkomstberäkningen får därför sättas med viss försiktighet. Det nu gällande procenttalet är 2,5.

Enligt den promemoria, som ligger till grund för Kungl. Maj:ts proposition, utgår utredningsmannen från att taxeringsnivån för en- och tvåfamiljsvillor i medeltal skall höjas med 40 procent. Variationerna i höjningen anses dock bli mycket stora, vilket de redan nu åsatta preliminära taxeringarna vittnar om.

Av promemorian framgår att man, om verkningarna av en 40-procentig höjning av fastighetstaxeringsnivån helt skall elimineras, måste sänka procenttalet för inkomstberäkningen från nuvarande 2,5 till 1,8. I promemorian föreslås dock att procenttalet skall sänkas endast till 2. Detta bl. a. för att procenttalet för inkomstberäkningen skall sammanfalla med det i promemorian föreslagna repartitionstalet. En inkomstskattehöjning kommer därvid enligt vårt förmenande att bli följdén för egnahemsägarna, vilket vi i högerpartiet inte vill medverka till.

Ur taxeringssynpunkt torde det vara mest ändamålsenligt att repartitionstalet och procenttalet för inkomstberäkningen är lika stora. Beträffande repartitionstalet har vi, i våra *motioner* enligt de motiveringar som jag tidigare angivit, kommit till att detta borde sättas till 1,5. Därför har vi också i vår *motion* föreslagit att procenttalet för inkomstberäkningen skall sättas till 1,5. Detta motiveras bl. a. av att de preliminära taxeringarna, som jag nyss påpekade, synes tala för att taxeringsnivån för de här berörda egnahemmen många gånger kommer att höjas med väsentligt mer än 40 procent. Härtill kommer, som jag också nämnt tidigare, att procenttalet, eftersom det rör sig om en schablontaxering, bör sättas med viss försiktighet.

Vid utskottsbehandlingen framkom enligt min uppfattning ingenting som i stort talade mot vad som framförts i högermotionerna. Att förslagen i propositionen skulle medföra viss skattehöjning var vi nog alla i utskottet ense om. Däremot gick meningarna något isär beträffande frågan om vilket repartitionstal respektive vilket procenttal för inkomstberäkningen som skulle ge oförändrad skatt. Diskussionerna med utgångspunkt från motionerna rörde sig beträffande det senare talet mellan 1,8 och 1,5. Eftersom fastighetstaxeringsutfallet inte är känt kunde vi vid utskottsbehandlingen inte få fram det exakta talet. Högerpartiets och folkpartiets representanter i utskottet enade sig därför om ett *förslag* som går ut på att procenttalet sättas till 1,7. Vi har framfört detta förslag i *reservation* III av herr Yngve Nilsson m. fl.

Eftersom vi anser att procenttalet för inkomstberäkningen och repartitionstalet bör vara lika, har vi i *reservation* I föreslagit att det senare sänkes från nuvarande 2,5 till 1,7. Med denna sänkning skulle vi ta ytterligare ett steg mot avvecklingen av fastighetsskatten och sålunda följa riksdagens tidigare beslut.

Med hänvisning till vad jag anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till *reservationerna* I och III. Jag ber även att få yrka bifall till *reservation* V, vilken är gemensam för de tre borgerliga partierna. En annan talare kommer att beröra den fråga som behandlas i den sistnämnda reservationen.

Herr BOO (cp):

Herr talman! Kungl. Maj:ts proposition nr 30 som kammaren nu har att behandla innefattar förslag varmed avses att korrigera de skattehöjande verkningar som årets fastighetstaxering kan medföra. Vid bedömning av förslagen vore det önskvärt att ha en redovisning över det definitiva utfallet av fastighetstaxeringarna. Nu är detta av tidsskäl inte möjligt, om man skall kunna tillämpa de nya reglerna från nästa års

Repartitionstalet vid fastighetsbeskattningen, m. m.

inkomsttaxering och samtidigt uppnå effekten att de föreslagna fastighetstaxeringshöjningarna blir neutraliserade genom de nya regler som här föreslås.

Finansministern har i propositionen utgått ifrån att utfallet av fastighetstaxeringarna kommer att överensstämma med den målsättning som rekommenderades vid stockholmsmötet med fastighetstaxeringsfolk. Enligt denna målsättning skulle fastighetstaxeringarna höjas med i medeltal 40 procent beträffande enfamiljsvillor, med 25 procent beträffande tvåfamiljsvillor och jordbruksfastigheter samt med 10 procent beträffande hyreshus.

Av de länsanvisningar som sedermera legat till grund för taxeringarna framgår att spännvidden varit mycket stor mellan olika län. I vissa fall redovisas höjningar upp till 80 procent beträffande en- och tvåfamiljsfastigheter. Av det nu kända utfallet av fastighetstaxeringarna som man kan få lokalt synes framgå en tendens som är likartad, nämligen att beträffande en- och tvåfamiljsfastigheter har värdena höjts betydligt mer än 40 procent. Däremot har tydligen de nya taxeringsvärdena för kraftverksfastigheter och större skogsfastigheter inte nämnvärt avvikit från de tidigare. Detta gör det angeläget att åtminstone beakta tendenserna, när vi nu har att anta nya beskattningsregler.

Det är två förutsättningar som enligt vår uppfattning måste infrias vid ett riksdagsbeslut angående skatt på fastighet. Den första förutsättningen är att kommunerna, som nu har en garanti i fråga om skatteunderlaget genom garantibeskattningen av fastighet, inte får ett sämre skatteunderlag och därmed ökade utdebiteringar. Den andra förutsättningen är att bostadskostnaderna inte ökar på ett sätt som ett ändrat fastighetsvärde inte i och för sig bör ge anledning till.

Vad beträffar den kommunala garantibeskattningen av fastigheter har en avveckling av denna varit föremål för

överväganden tidigare. Vi i centerpartiet har den uppfattningen att denna garantibeskattnings är en kvarleva från ett äldre samhälle som inte riktigt hör hemma i modern tid. Men en avgörande förutsättning för att man skall kunna avskaffa garantibeskattnings är att man på annat sätt garanterar kommunerna det skatteunderlag som denna regel ändå ger dem.

I den proposition nr 43 om kommunal skatteutjämning som riksdagen om ett par veckor kommer att behandla föreslås en automatik, som i någon mån innebär det skydd för skatteunderlaget som man i detta sammanhang har rätt att ställa. Men det praktiska utfallet blir alltid beroende av de medel som kommande riksdagar vill ställa till förfogande för ändamålet.

Det skönjbara resultatet av årets fastighetstaxeringar tyder på att taxeringsvärdena för vattenfalls- och skogsfastigheter inte kommer att nämnvärt ändras. För vissa vattenfallsfastigheter har det t. o. m. blivit sänkningar. Detta medför i sin tur att den sänkning av repartitionstalet från 2,5 procent till 2 procent som föreslås i propositionen också reellt kommer att betyda ett skattebortfall för de kommuner, inom vilka dessa fastigheter är belägna. Att det blir så, sammanhänger ju med att flertalet av dessa objekt inte redovisar någon vinst, utan att det är garantibeloppet som har varit kommunernas skatteunderlag. Farhågor för att vederbörande kommuners skattekraftsläge också kan bli äventyrat återspeglas i de motioner som väckts i anslutning till propositionen. Det gäller motioner från praktiskt taget samtliga partier, även av representanter för regeringspartiet. Sälunda har bl. a. yrkats att repartitionstalet skulle bibehållas vid 2,5 beträffande vattenfallsfastigheter, och i andra motioner har yrkats att man skulle bibehålla repartitionstalet vid 2,5 beträffande fastigheter som ägs av juridiska personer.

Utskottsmajoriteten menar att det

Repartitionstalet vid fastighetsbeskattningen, m. m.

eventuellt uppkommande skattebortfallet kompenseras genom förslagen i skatteutjämningspropositionen. Detta är ingalunda säkert, och det kommer inte att bli det reella utfallet i alla sammanhang. Jag kan ta ett exempel från mitt län. Där är det en kommun, för vilken en stor del av skatteunderlaget motsvaras av garantiskatt från vattenfallsanläggningar. Den kommun det i detta fall gäller kan ju endast få en utfyllnad upp till 90 procent, eftersom den ligger i skattekraftsområde 1. Det finns andra exempel där man kan peka på att utfallet blir ungefär detsamma.

Utskottet redovisar att vi hade att vänta en proposition beträffande nya regler för vinstöverföring inom koncerner. Nu har denna proposition, nr 126, lagts på riksdagens bord, men vid genomläsning därav kan man ingalunda finna att några revolutionerande säkerhetsventiler har byggts in. Det är naturligtvis tacknämligt och önskvärt att nya regler som ger rättvisare skattefördelning inom koncernerna införes, men att de i någon större utsträckning kan anses garantera kommunernas skatteunderlag kan man ingalunda påstå.

Den utredning om schablonfastigheternas beskattning, som departementschefen talar om i propositionen, har nu också tillsatts, och vi kan väl räkna med att så småningom få nya förslag från den utredningen.

När de nu åsatta taxeringsvärdena blir definitiva kommer de att medföra en väsentlig höjning av bostadskostnaderna i en- och tvåfamiljsfastigheter. Det är då enligt vår mening rimligt att procenttalet för inkomstberäkningen sättes så att det så nära som möjligt anknyter till de beräknade höjningarna. Vi har för vår del förordat 1,5 procent. Jag vill därutöver säga att när vi föreslagit olika repartitionstal och inkomsttal har vi gjort det mot den bakgrunden, att vi anser det ur många synpunkter önskvärt att ha samma repartitionstal på alla fastigheter, men att man

mycket väl kan använda andra procenttal när man skall räkna fram inkomsten av dessa schablontaxerade fastigheter.

Med vårt system vinner man ytterligare en förmån, nämligen den att kommunerna garanteras ett skattekraftsunderlag och att bostadskostnaderna för egnahemsägarna samtidigt sänkes. Detta innebär även att de egnahemsägare, som i första hand kompenseras av detta system är de som har relativt stor upplåning på sina fastigheter, en upplåning som betyder att fastighetens resultat blir ett underskott, vilket således får avdragas under allmänna avdrag både beträffande statlig och kommunal taxering.

De invändningar som anförts i vissa sammanhang att olika repartitionstal och procenttal skulle medföra svårigheter vid taxeringen anser jag är överdrivna. Enligt den erfarenhet jag har från det praktiska taxeringsarbetet skulle detta inte medföra några större svårigheter. Huvudsaken är att man får ordentliga anvisningar på blanketterna beträffande vilket procenttal man skall räkna med. Man vinner även den fördelen att det blir jämna halvtal både beträffande inkomstberäkningen och repartitionstalet.

Det skulle kanske kunna anföras åtskilligt mera för att belysa de förslag som vi framfört i motionen, vilka vi sedan följt upp i reservationen. Jag skall, herr talman, dock nöja mig med detta och ber att få yrka bifall till reservationerna II, IV och V.

Fru NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Herr Nilsson i Svalöv har givit en tämligen ingående redogörelse för historiken i denna fråga. Jag kan i stort sett instämma med honom i de synpunkter han anförde i sitt relativt långa inlägg. Jag skall försöka vara så kortfattad som det bara går att vara i denna fråga. Dels har jag redan instämt i herr Nilssons anförande, dels kommer de motionärer, som i stort sett

Repartitionstalet vid fastighetsbeskattningen, m. m.

har samma åsikter som framförts i de reservationer som jag skrivit under, sedermera att yttra sig i debatten.

Anledningen till den proposition och det betänkande som vi nu behandlar är, som redan framhållits, den förestående fastighetstaxeringen. Enligt mitt sätt att se är det då nödvändigt att låta fastighetstaxeringen vara vägledande för de siffror som vi skall besluta, annars åstadkommer vi förändringar i skattesystemet på grunder som över huvud taget inte existerar.

Enligt det siffermaterial som redovisats i samband med propositionen skulle man komma fram till ett repartitionstal och ett inkomsttal som måste bli lägre än det som propositionen föreslår: 2. Det finns enligt det redovisade materialet mycket stort fog för repartitionstalet 1,8. Härtill kommer att redan gjorda fastighetstaxeringar visat att taxeringsvärdena kommer att uppgå till belopp som går utöver de tal som rekommenderades av det landskamrerarmöte som uttalat sig i frågan.

När man från utskottets sida talar om att repartitionstalet bör vara 1,5 eller 2,0, med andra ord jämna halvor av procentenheter, och med den motiveringen att det skulle vara för besvärligt att räkna med tiondelar, har jag svårt att ta den uppfattningen på allvar.

Jag förutsätter att vår taxeringsorganisation inte är så underutvecklad i utrustningshänseende som detta hus och att det därför inte kommer att bereda den några nämnvärda svårigheter, som är av den storleksordningen, att det är viktigare än hur hög skatt vederbörande fastighetsägare får.

För mig har det varit betydligt viktigare att se till att det inte blir några obefogade fastighetsskatter för dessa fastighetsägare. Utskottsmajoriteten skriver följande: »Enligt utskottets mening torde emellertid knappast behöva befaras att den höjda taxeringsnivån kommer att medföra några väsentliga skatteskärpningar för det stora flertalet fas-

tighetsägare.» Det var alltså fråga om skatteskärpningar men inte om några väsentliga sådana.

Man talar emellertid samtidigt om andra grupper. Det är vissa en- och tvåfamiljsfastigheter samt fritidshus i tätorter. Där torde å andra sidan garantibeloppen komma att höjas i avsevärd mån. De uppgifter som utskottet här lämnar är enligt min mening inte tillfredsställande som motivering för att man skulle stanna vid siffran 2 som repartitions- och inkomsttal, vilket utskottsmajoriteten gjort, utan man bör gå lägre. Hur långt man skall gå är däremot inte någon särskilt lätt fråga att avgöra, eftersom man bygger sitt ställningstagande enbart på antaganden och ännu inte har de siffror på bordet som förorsakat hela denna fråga.

Enligt min mening skulle det därför ha varit av utomordentlig betydelse om vi hade kunnat uppskjuta frågan till höstriktsdagen, och jag tillåter mig att upprepa vad jag sade i utskottet, nämligen att det är beklagligt att vi inte tror att vår taxeringsorganisation maktar med att klara uppföljningen, både författningsmässigt och i andra hänseenden av en förändring av endast en eller annan siffra, vilket skulle kunna bli fallet, om vi fått tillfälle att fatta beslut i frågan vid en tidpunkt då det faktiska materialet förelåg.

Sedan vill jag gärna säga ett par ord om vattenfallsfastigheterna, även om jag tror att de kommer att beröras i de senare yttrandena.

Det inkomstbortfall som är förenat med den i propositionen föreslagna sänkningen av talen är onekligen ett problem för de kommuner som har skogs- och vattenfallsfastigheter.

Såsom här sagts reglerar väl den skatteutjämning, som kommer att bli ett faktum, en del av dessa förhållanden, men den reglerar visst icke allt. Det är också sant att den proposition som man här talat om och som rör vinstöverföringar mellan koncernföretag i olika

Interpellation ang. prisutvecklingen beträffande livsmedel

kommuner, kommer att lösa en del av problemen. I detta sammanhang vill jag emellertid framhålla att jag finner det svårt att låta mitt ställningstagande vägledas av en proposition, vars innehåll jag ännu icke har sett när jag fattar ståndpunkt. Det är enligt min mening nödvändigt att få ta saker och ting i sådan ordning, att det åtminstone föreligger klarhet om den motivering som åberopas för ett visst förslag.

Dessutom omfattar, såvitt jag förstår, den förebådade propositionen endast vinstöverföringar för den privata företagsamhetens del. När det gäller överföringar mellan statliga och kommunala företag, och det torde det övervägande antalet vattenfallsfastigheter vara, löses alltså icke frågan genom denna proposition.

Med dessa korta reflexioner ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna I, III och V.

Som tiden nu var långt framskriden och många talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr förste vice talmannen att uppskjuta den fortsatta behandlingen av förevarande utlåtande samt behandlingen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 19.30, då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 30**Interpellation ang. prisutvecklingen beträffande livsmedel**

Ordet lämnades på begäran till

Herr VIGELSBÖ (cp), som yttrade:

Herr talman! Mat- och livsmedelspriserna har alltid betraktats som onormalt höga, möjligen med bortseende från sådana tillfällen då inga livsmedel har stått att få. Under senaste tid förefaller en väldig propaganda ha igångsatts för att göra klart för konsumenterna hur uppskörtade de blir. Det skall emeller-

tid villigt medges att man över lag har det intrycket, att allting är dyrt och att detta inte är något som särskilt utmärker livsmedlen. Nu har emellertid frågan om livsmedelspriserna aktualiserats framför andra.

Då herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet nu är den högste chefen för svenskt jordbruk samt även har sakkunnigt uttalat sig i hit-hörande frågor, vore det väl på sin plats att vi här i riksdagen fick en officiell redogörelse för hur det ligger till med priserna. Dessa frågor bör inte vara hemligstämplade och kunna hur tendentiöst som helst klarläggas av Aftonbladet och med denna aftonavisar närbesläktade organ. Är det, som man i dessa organ vill göra gällande, enbart bonden, som bär ansvaret för de minuterpriser som tillämpas i dagens livsmedelshandel eller finns det möjligen några av berörda organ inte angivna faktorer som jämsides med bonden delar detta ansvar?

Det torde vara många olika element som ingår i ett minuterpris: produktionskostnader, förädling, skatter, frakter och övriga distributionskostnader. Det torde ingalunda hos den stora allmänheten saknas intresse för hur ett minuterpris uppkommer, ett intresse som också delas av producenterna själva. Då det numera förekommer att bonden utpekas som ensam ansvarig för prisutvecklingsdramat ber jag att med andra kammarernas medgivande få till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet framställa följande frågor:

1. Anser herr statsrådet det pris jordbrukaren får för sin insats i produktionen av livsmedlen vara oskäligt högt?

2. Anser herr statsrådet övriga i ett minuterpris ingående element vara av så blygsam omfattning att dessa inte nämnvärt inverkar på vad konsumenten betalar?

3. Är statsrådet beredd att inför kammarerna lämna en redovisning för alla de orsaker som verksamt bidrar till dagens

prisläge på livsmedelsmarknaden samt redovisa alla de prispåverkande detaljer som ingår i ett minutpris?

Denna anhållan bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 16.53.

In fidem

Sune K. Johansson

Onsdagen den 28 april

Kl. 19.30

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1

Repartitionstalet vid fastighetsbeskattningen, m. m. (forts.)

Herr förste vice talmannen meddelade, att överläggningen rörande bevillningsutskottets betänkande nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) jämte i ämnet väckta motioner, nu komme att fortsättas; och lämnades därvid ordet, i enlighet med förut gjord anteckning, till

Herr NELANDER (fp), som yttrade:

Herr talman! Redan vid 1953 års omläggning av kommunalskatten för fastighet uttalade sig riksdagen för en successiv avveckling av fastighetsbeskattningen. År 1957 godtog riksdagen bevillningsutskottets uttalande, att fastighetsbeskattningen borde avvecklas så snart förutsättningarna härför föreläge och att frågan borde utredas. Den tillsatta utredningen förordade 1960 en fortsatt partiell avveckling av fastighetsbeskattningen. Den i dag föreliggande frågan bör ses i detta historiska sammanhang, såsom herr Nilsson i Svalöv vidare utvecklat.

Enighet synes råda om att den ökade belastning på fastighetsägarna, som blir följden av den av 1965 års fastighets-taxering gjorda kraftiga höjningen av taxeringsvärdena, i möjligaste mån bör kompenseras genom en sänkning av repartitionstalet. Däremot är man inte enig om hur stor sänkningen bör vara. Propositionens sänkning från 2,5 till 2 procent motsvarar en ökning av taxeringsvärdena med 25 procent. För mig synes en sänkning för en- och tvåfamiljshusen och villaschablonen vara särskilt angelägen. I många fall är ägar-
na till dessa småfastigheter människor som genom strävsamt arbete sparat ihop ett litet kapital, vilket insatts i fastigheten och hjälpt dem att klara densamma. Höjningen av taxeringsvärdet för dessa småfastigheter beräknar propositionen till genomsnittligt 40 procent. Det skulle ge ett repartitionstal på 1,8. I många fall har emellertid höjningen blivit väsentligt större — ända upp till 80 procent. Utredningsmannen menar att det av praktiska skäl inte bör förekomma andra repartitionstal än 2,5, 2, 1,5 o. s. v.

I motion nr 765 i denna kammare av herr Mundebo och mig har vi ansett det rimligare att talet sätts till 1,5. Samma förslag har framförts i andra motioner. Det är obestriddligen riktigt vad riksskattenämnden anfört i sitt remissyttrande, nämligen att en procentuell ökning av garantibeloppen är ägnad att försvåra en kommande avveckling av

Repartitionstalet vid fastighetsbeskattningen, m. m.

fastighetsbeskattningen. Som jag nyss erinrat om har riksdagen flera gånger uttalat sig för denna avveckling.

Utskottet liksom statsrådet förmenar att man bör ha samma repartitionstal för alla slag av fastigheter. Vi har därför i vår motion stannat för att talet 1,5 skulle gälla fastigheter i allmänhet.

Den linje vi förordat skulle i någon mån utgöra ett steg mot en avveckling av denna beskattning. I det läge som uppstått och med förhoppningen att den av finansministern tillsatta utredningen för översyn av schablonbeskattningen för egna hem och vissa andra fastigheter skall beakta dessa spörsmål kommer jag inte att yrka bifall till motionen utan ansluter mig till reservationerna I och III om ett repartitionstal på 1,7.

Därefter anförde:

Herr SVENNING (s):

Herr talman! Utskottet har i sin behandling av denna fråga bl. a. yttrat sig över de likalydande motionerna I: 643 och II: 766. I dessa motioner föreslås i första hand att såväl inkomstbeskattningen som den särskilda fastighetsbeskattningen avvecklas för de s. k. schablonfastigheterna — d. v. s. en- och tvåfamiljsfastigheter samt bostadsrättsföreningars och allmännyttiga bostadsföretags fastigheter.

Motivet för detta förslag är vad gäller fastighetsskatten att riksdagen upprepad gång slagit fast att denna skatt bör avvecklas och att enligt finansdepartementets promemoria 1964: 9, vilken ligger till grund för propositionen, ett hinder för sådan avveckling är skattebortfallet för de s. k. skogskommunerna, sommarstugekommunerna och vattenfallskommunerna. En kategorimässig avveckling i enlighet med motionerna skulle i betydande utsträckning effektivisera riksdagens tidigare uttalade önskemål i denna fråga och samtidigt kunna bibehålla den ännu så länge nödvän-

diga inkomsten för skogs-, vattenfalls- och sommarstugekommunerna.

Utskottet anför också i sitt utlåtande, att de av motionerna anförda skälen är värda beaktande. Emellertid avstyrker utskottet motionärernas förslag med motiveringen att genom ett kategorimässigt slopande av fastighetsskatten skulle »för vissa kommuner av speciell karaktär» motsvarande höjningar av den kommunala utdebiteringen bli relativt betydande. Vilka kommuner av speciell karaktär är det som åsyftas? De kommuner, som tidigare utgjort ett hinder för avvecklingen — skogs-, vattenfalls- och sommarstugekommunerna — berörs inte av förslaget. Några andra slag av kommuner, för vilka avvecklingen av fastighetsskatten skulle vara till avgörande förfång, har inte åberopats vare sig i propositionen eller i finansdepartementets promemoria 1964: 9.

Propositionen har i detta avseende med utgångspunkt från promemorian endast diskuterat möjligheten och lämpligheten av olika storlek på repartitionstalet och funnit detta obekvämt. Att slopandet av fastighetsskatten för de nämnda kategorierna av bostadsföretag skulle vålla bekymmer för några speciella kommuner har ej vitsordats av några remissinstanser. Däremot har flera av dessa, bl. a. riksskattenämnden, framhållit att fastighetsbeskattningen bör avvecklas. Den är, framhåller nämnden, en orättvis och otidsenlig beskattningsform, svårförståelig för flertalet skattskyldiga och ägnad att komplicera deklaraionsblanketter och taxeringsförfarandet över huvud taget.

Vad beträffar inkomstberäkningen för en- och tvåfamiljsfastigheter samt bostadsrättsföreningar och allmännyttiga bostadsföretag enligt den s. k. schablonmetoden förefaller motiveringarna i såväl propositionen som i utskottsutlåtandet märkliga. I propositionen föreslås, utan att utredningen om schablon-taxeringen avvaktas, en sänkning av schablonprocenten för villafastigheter

Repartitionstalet vid fastighetsbeskattningen, m. m.

från 2,5 till 2. Detta motiveras med bl. a. riksskattenämndens synpunkt att det är fråga om en boendekostnad för villaägarna. Då det gäller bostadsrättsföreningarna och de allmännyttiga bostadsföretagen vill man däremot inte gå med på en sänkning nu, emedan frågan om schablontaxeringen skall utredas. Utskottet tillstyrker propositionen på dessa punkter.

Det märkliga är emellertid inte endast att utredningen om schablonfastigheternas taxering då det gäller sänkning av schablonprocenten skall anses utgöra hinder i det ena fallet och inte i det andra, utan också att utskottet understryker angelägenheten av att repartitionstalet och schablonprocenten bör vara lika stora. Det är också att märka att då schablonprocenten infördes var den lika stor för villafastigheter, bostadsrättsföreningar och allmännyttiga bostadsföretag, nämligen 3 procent. Från och med 1957 års taxering sänktes den till 2,5 procent för villafastigheter till följd av den föregående fastighets-taxeringen men bibehölls oförändrad för bostadsrättsföreningar och allmännyttiga bostadsföretag.

Ett bifall till utskottets förslag skulle sålunda innebära att procenttalet har sänkts två gånger för villafastigheter men bibehållits oförändrat för bostadsrättsföreningar och allmännyttiga bostadsföretag. Finns det anledning att ta hänsyn till boendekostnadsnivån för villaägarna, så bör samma hänsyn tagas även till bostadskonsumenterna i de andra här nämnda bostadsformerna. Vi motionärer vill inget annat än jämställdhet vid bedömningen.

Det finns ytterligare ett skäl för att fastställa samma procent för schablonfastigheterna. I ökande antal ingår radhus och kedjehus i småhusproduktionen. Dessa kan vara enfamiljshus eller ingå i bostadsrättsförening. En betydande del av småhusen i nyproduktionen är upplåten med bostadsrätt. De allmännyttiga bostadsföretagen uppför också

sådana småhus för uthyrning. Ett bifall till utskottets förslag skulle således innebära att för exakt lika hus skulle den taxerade inkomsten beräknas efter olika procenttal.

Herrar Sundin, Eriksson i Bäckmora och Boo går i reservation IV ännu längre i strävandena att ge en- och tvåfamiljshusen en förmånlig ställning, medan de däremot inte har något motsvarande yrkande för bostadskonsumenterna i bostadsrättsföreningar och allmännyttiga bostadsföretag. De föreslår att schablonprocenten skall vara 1,5 för villor och oförändrad 3 procent för andra schablonfastigheter. Detta är ett ytterst märkligt ställningstagande.

I motionens huvudförslag har frågan om fastighetsskattens avveckling sammankopplats med förslag till avveckling av inkomstbeskattning av schablonfastigheterna och i analogi därmed också avdragsrätten för räntor. De regler, som nu gäller och som enligt utskottets förslag med smärre justeringar skall vara gällande även i fortsättningen, innebär betydande skattebortfall för kommuner med utpräglad villabebyggelse för högre inkomsttagare. Jag behöver här inte gå in på den konstruktion av beskattningsreglerna som gör detta möjligt. Den torde denna församling känna väl till. Jag vill bara peka på det föga demokratiska förhållandet, att om en större och en mindre inkomsttagare äger och bebor exakt lika småhusfastigheter med samma ränteutgifter, så får den större inkomsttagaren en lägre boendekostnad än den mindre. Är småhusfastigheterna exempelvis kedjehus eller radhus, och om exakt samma hus med samma ränteutgifter har upplåtits med bostadsrätt, så får bostadsrättshavaren enligt utskottets förslag en höjd bostadskostnad.

Det är med tillfredsställelse som vi motionärer konstaterar att en utredning nu har tillsatts för översyn av reglerna angående den schablonmässiga

Repartitionstalet vid fastighetsbeskattningen, m. m.

inkomstbeskattningen av s. k. schablonfastigheter.

Herr talman! I fråga om den särskilda fastighetsbeskattningen ber jag att få anmäla motionärernas avsikt att vid kommande tillfälle ånyo ta upp frågan om avveckling av densamma för en- och tvåfamiljshus samt bostadsrättsföreningar och allmännyttiga bostadsföretag.

Slutligen noterar jag med tillfredsställelse, herr talman, att en utredning tillsatts för översyn av reglerna för schablonmässig inkomsttaxering av vissa fastigheter och utgår ifrån att utredningen beaktar förslagen i motionerna I: 643 och II: 766.

Herr EKSTRÖM i Iggesund (s):

Herr talman! I motion II: 760 har herr Sundelin och jag föreslagit att riksdagen vid behandlingen av propositionen angående ändring av repartitionstalet vid fastighetsbeskattningen måtte besluta att någon sänkning icke skall företagas beträffande av juridiska personer ägda skogsfastigheter, anläggningar och industribyggnader.

Motivet för vårt yrkande har varit dels att resultatet av fastighetstaxeringen vid tiden för propositionens avlämnande icke förelåg slutgiltigt klart och dels att tendensen föreföll vara den, att de skatteobjekt som vi omnämnde inte syntes bli föremål för en höjning av sådan omfattning att en sänkning av repartitionstalet med 0,5 kunde anses vara motiverad. I vissa fall har taxeringsvärdena t. o. m. minskat i stället för ökat.

Vad säger nu bevillningsutskottet i anledning av vår motion och andra motioner som väckts med likartade yrkanden? Jo, utskottet hänvisar till Kungl. Maj:ts proposition nr 43 med förslag till ny förordning om skatteutjämningsbidrag. Den propositionen förelades riksdagen dagen efter det att motions-tiden utgått för det ärende vi nu behandlar.

Utskottet har i föreliggande betänkande mycket utförligt redogjort för propositionen om skatteutjämningsbidrag och kommit till den slutsatsen, att det inte spelar någon roll för kommunerna om man nu får ett sänkt skatteunderlag på grund av minskade garantiskatter från bolagen, därför att staten kommer att skjuta till det belopp som fattas i skatteunderlaget.

Detta synes mig vara ett något överraskande påstående. I många fall blir det kanske så, men det förefaller mig ändå vara diskutabelt att föra ett sådant ekonomiskt resonemang. Även om bevillningsutskottet normalt har att värna om statens inkomstsida har jag svårt att förstå att man nu så enkelt överläter åt finansministern och statsutskottet att klara utgiftssidan när det gäller att skjuta till skatteutjämningsbidrag.

För mig framstår det som stötande att — samtidigt som vi beviljar ett bolag, vilket endast betalar garantiskatt i en skogskommun, en skattelättnad — skogsarbetaren, eller egnahemsägaren över huvud taget, för vilka taxeringsvärdet på fastigheterna höjts med mera än 25 procent, får en skattehöjning.

Även om jag, herr talman, av formella skäl inte kan yrka bifall till motionen II: 760 har jag dock velat anföra dessa synpunkter, som enkelt kan sammanfattas på det sättet, att det inte kan anses tillfredsställande att vi belastar staten med omotiverade utgifter och samtidigt medverkar till en förskjutning av skattebördan från bolag — d. v. s. juridiska personer — till enskilda skattebetalare.

Vi kommer om några veckor att behandla statsutskottets utlåtande om skatteutjämningspropositionen. Därvid kommer säkerligen olika meningar att föras fram beträffande utformningen av skatteutjämningsbidragen. Jag kommer då för min del att ha i minnet ställningstagandet vid behandlingen av denna proposition, varvid man så lättvindigt uttalat att en sänkning av repar-

Repartitionstalet vid fastighetsbeskattningen, m. m.

tionstalet inte har någon betydelse för kommunerna, eftersom staten skjuter till skatteutjämningsbidrag. Jag föreställer mig att det i det utlåtande, som statsutskottet skall avge, kommer att redovisas andra meningar beträffande skattekraftsområden är de som framförs i propositionen.

De borgerliga ledamöterna har i reservation V — där de i yrkandet även åberopat den av herr Sundelin och mig väckta motionen II: 760 — hemställt att riksdagen »måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning av frågan om den skattemässiga regleringen av vissa vinstöverföringar mellan näringsföretag i skilda kommuner, varvid även bör beaktas vinstredovisning inom och vinstöverföring mellan statliga och kommunala näringsföretag». Vi har i vår motion över huvud taget inte varit inne på dessa komplicerade problem, och med hänsyn till att den proposition nr 126, som aviserats i utskottsutlåtandet, nu ligger på riksdagens bord har jag ingen anledning att stödja reservationen utan kommer att avstå i en eventuell omröstning på denna punkt. Jag har alltså, herr talman, inget yrkande.

I detta anförande instämde fru *Thunvall* (s).

Herr **KÄRRLANDER** (s):

Herr talman! Sedan de föregående ärade talarna så i detalj har redovisat dels — med herr Nilsson i Svalöv i spetsen — innehållet i proposition nr 30, dels innehållet i de motioner som väckts i anslutning till denna proposition, dels innehållet i beviljningsutskottets betänkande nr 24, är det väl ganska onödigt att jag gör en förnyad redovisning av dessa sakförhållanden. Jag skall därför som utskottets talesman inskränka mig till att ta upp några få punkter.

Med motionerna har man verkligen åstadkommit en mycket väl sorterad butik — det finns förslag om att repartitionstalet skall vara dels 1,5, dels 1,7

och dels 1,8. Om jag därtill lägger förslaget i propositionen och utskottsutlåtandet om repartitionstalet 2, så tycker jag det bör vara möjligt att tillgodose alla smakriktningar.

I departementspromemorian, som ligger till grund för propositionen, har man varit inne på en prövning av olika repartitionstal och uttalat, att skall man vara alldeles säker bör repartitionstalet fastställas till 1,8 — något som en av de föregående talarna också nämnde. I sin avvägning har man emellertid stannat vid repartitionstalet 2.

Departementets utredningsman har även undersökt frågan om olika procenttal för skilda ägarkategorier. Han har emellertid kommit fram till att om man skulle tillmötesgå önskemålen i vissa motioner — t. ex. motionen II: 760 av herrar Ekström i Iggesund och Sundelin om att bibehålla repartitionstalet vid 2,5 för juridiska personer men ha repartitionstalet 2 för fysiska personer — så skulle det bli ganska komplicerat. Redan en snabb överblick visar att saken inte är så enkel att man bara kan indela ägarkategorierna i juridiska och fysiska personer. Det finns fysiska personer som har så att säga samma status som de juridiska personerna, och det skulle inte bli någon riktig rättvisa. Man kunde exempelvis få olika repartitionstal för villafastigheter. Över huvud taget bör alltså en allsidigare utredning av frågan göras, och en sådan kommer ju också att företas.

Herr Nilsson i Svalöv ville helst, föreföll det mig, skjuta frågan ifrån sig, men han stannade i alla fall för 1,7 som repartitionstal, vilket skulle gälla även för inkomstberäkningen. Som vanligt var herr Nilsson i Svalöv — detta har ju alltid varit fallet med högern — motståndare till schablonbeskattning och ville göra gällande, som så många gånger förut, att schablonbeskattningen var mycket orättvis. Men det är inte så. Schablonbeskattningen är till fördel för det alldeles övervägande antalet små-

Repartitionstalet vid fastighetsbeskattningen, m. m.

husägare i detta land: den kan möjligtvis vara till nackdel för ytterst få som inte har någon skuld på sina fastigheter, och det är kanske dem herr Nilsson i Svalöv tänker på. Herr Nilsson vill helst gå tillbaka till den metod som vi tillämpade tidigare och enligt vilken man hade möjlighet att göra reparationsavdrag, med allt det krångel som följde därmed.

Jag skall säga några ord också om förslagets verkningar för kommunerna. Flera talare har redan varit inne på frågan, vilken skulle ha betydelse framför allt för vattenkraftskommuner och skogskommuner. De problem som herr Ekström i Iggesund tog upp får emellertid ses i sammanhang med den skatteutjämningsproposition som är lagd på riksdagens bord. Tar man hänsyn till detta förslag, enligt vilka bristen på skattekraft skall bli det helt avgörande för om skattebidrag skall utgå eller inte, kommer det i inte så få fall att innebära, att oavsett vilket repartitionstal som tillämpas och även om det sattes till noll, så får kommunen sin skattekraft garanterad.

Herr Ekström i Iggesund menade att det kanske var litet lättsinnigt av bevillningsutskottet att göra på det sätt som skett. Men det är det inte alls. Vi vidtar inte någon åtgärd som kan sägas innebära att vi överlåter åt statsutskottet att bestämma i en fråga, till vilken bevillningsutskottet egentligen skulle ta ställning.

Herr Boo sade att kompensation till kommunerna för bortfall av skatteunderlag vid sänkning av repartitionstalet inte alltid ges till 100 procent. Det är möjligt, herr talman — jag vill inte alls påstå att det sker till 100 procent. Men herr Boos uttalande, att hans hemtrakt hör till den del av riket som får kompensation endast till 90 procent, har i detta sammanhang ingen relevans. Systemet med indelning av landet i skattekraftsområden bygger nämligen på helt andra grunder.

Fru Nettelbrandt var över huvud taget ytterst osäker om hela frågan. Hon ville helst skjuta på den till hösten för att under tiden kunna skaffa ytterligare upplysningar om fastighetstaxeringen. Hon var också optimistisk när det gällde möjligheten för taxeringsmyndigheterna att utan krångel i alla fall klara av detta problem. För min del tror jag att det är praktiskt taget ogörligt — eller åtminstone mycket svårt — att med de bestämmelser som i övrigt gäller för fastighetstaxeringen i så fall få taxeringarna klara före årets slut.

Fru Nettelbrandt var lika tveksam också när det gällde det rätta repartitionstalet. Hon har visserligen anslutit sig till ett repartitionstal av 1,8 — om jag inte minns fel — men uttalade stor tveksamhet huruvida detta var det rätta.

Detta är naturligtvis en avvägningsfråga. Jag tror ingen av de närvarande bestämt vill påstå att t. ex. procenttalet 2 är det exakt och absolut riktiga i alla hänseenden och det enda tänkbara. Man måste göra en avvägning och se saken ur olika synvinklar. Fru Nettelbrandt behöver alltså inte känna sig så tveksam om hon tycker att ett repartitionstal av 1,8 är bättre. Hon kan ha lika rätt som den som anser att repartitionstalet skall vara 1,5.

Vidare uttalade fru Nettelbrandt tveksamhet beträffande skatteutjämnningen och även förslaget i den nya propositionen nr 126. Jag förstår inte anledningen härtill, eftersom det föreligger en helt klar bestämmelse i förslaget till ny 57 §, som på ett helt annat sätt än tidigare kan förhindra oriktiga vinstöverflyttningar. Jag skall inte nu läsa upp lagtexten, vilket bara skulle bli onödigt betungande.

Jag tror att förslaget i proposition nr 126, vilket avser en skatterättslig reglering av överflyttning inom koncerner, i många fall har större betydelse för kommunerna än den sänkning av repartitionstalet till 2 procent, som nu före-

Repartitionstalet vid fastighetsbeskattningen, m. m.

slås av utskottsmajoriteten och i propositionen. Det kan få betydligt större verkningar i gynnsam riktning för kommunerna.

Såsom kanske damerna och herrarna i denna kammare känner till upplevde vi för inte så länge sedan ett dramatiskt skattemål med en kraftverkskommun i Norrland som part, i vilket kommunen och landstinget fick stora pengar när slutligen regeringsrätten beslutade bifalla de anförda besvären. Jag skall dock, herr talman, inte fördjupa mig ytterligare i detta.

Jag skall till herr Svenning säga några ytterligare ord. Han menade att detta problem skulle vara så enkelt. Även herr Nilsson i Svalöv tog upp hans påpekande att det en gång fattats ett principbeslut om att avskaffa fastighetsbeskattningen men att man skjutit upp detta år efter år. Det är riktigt att bägge herrarna känner också till orsaken.

Herr Nilsson i Svalöv sade inte exakt hur denna tanke skulle genomföras, men herr Svenning var helt på det klara med att det skulle gå enkelt att göra det genom särskilda åtgärder i fråga om de kommuner, som har stor sommarbebyggelse, samt skogs- och vattenkraftskommunerna. Ja, visst går det teoretiskt att resonera på detta sätt, om man för att avskaffa fastighets- och garantibeskattningen är beredd att införa en särskild beskattning på vissa objekt. Jag tror att vi kanske också kan komma dithän, men jag tror också att många är tveksamma när det gäller att införa en sådan objektbeskattning. Just de stora kraftverks- och skogskommunerna samt kommuner med villabebyggelse utanför våra storstäder utgör en av anledningarna till att det inte går att fullfölja riksdagens beslut att avskaffa fastighetsbeskattningen. Annars är vi nog alla överens om att om det finns möjligheter att avskaffa fastighetsskatten, så bör man göra det, om det inte medför alltför stora komplikationer.

Herr talman! Jag skall inte närmare

utveckla detta resonemang. Jag vill bara sluta med att säga att utskottet vid sin prövning av proposition nr 30 har funnit att den kan godtas utan några större ändringar.

Jag yrkar alltså bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON i Svalöv (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Kärrlander framhöll mycket riktigt att varken jag eller högerpartiet i övrigt helt accepterat schablontaxeringen. Vi har från vårt håll framfört att den icke medför en rättvis beskattning. Herr Kärrlander var av den uppfattningen att jag hyste denna mening därför att schablontaxeringen skulle vara till större fördel för skuldsatta personer än för icke skuldsatta. Nej, herr Kärrlander, skuldsättningen har enligt min mening inte alls med schablontaxeringen att göra. Skuldräntorna påverkar inte schablontaxeringen som sådan. De som har skuldräntor får göra avdrag för dem, och de som icke har några skuldräntor får icke göra några avdrag vare sig det är schablontaxering eller inte. De som råkar illa ut på grund av schablontaxeringen, herr Kärrlander, är innehavarna av sådana äldre villafastigheter, som nu är mogna för reparationer och underhåll. Dessa villaägare får icke göra avdrag för kostnaderna för dessa reparationer. Det är de personer som bebor nybyggda fastigheter, vilka icke tarvar något underhåll under en del år framåt, som har fördelen av schablontaxeringen, och det anser jag inte vara riktigt.

Herr talman! Jag hade inte tänkt säga någonting om centerpartireservationen, men jag kan inte låta bli att säga till herr Boo, att jag beklagar att centerpartiet inte har slutit upp kring högerpartiets och folkpartiets gemensamma reservation.

Herr Boo framhöll att centerpartiets förslag visserligen gav en högre fastighetsskatt, men att det å andra sidan gav

Repartitionstalet vid fastighetsbeskattningen, m. m.

en lägre inkomstskatt. Det är riktigt men en ägare av en villa som är taxerad till 100 000 kronor får enligt centerpartiförslaget betala en fastighets-skatt på 340 kronor, medan han enligt höger- och folkpartiförslaget får betala 290 kronor. Dessa siffror gäller om man räknar med en genomsnittlig kommunal utdebitering av 17 kronor. Inkomstbeskattningen blir, om vi utgår från den lägsta skattesatsen, enligt centerpartiförslaget 150 kronor medan den enligt höger- och folkpartiförslaget blir 170 kronor. Inkomstskatten blir enligt vårt förslag 20 kronor högre än enligt centerpartiets förslag, medan fastighets-skatten enligt vårt förslag blir 50 kronor lägre. Så förhåller det sig med den saken.

Fru NETTELBRANDT (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste tillstå att jag stundom känner en viss tveksamhet huruvida jag skall bry mig om att gå i replik. Men sedan jag nu övervunnit denna tveksamhet skall jag i alla fall säga ett par ord. Samtidigt kan jag glädja herr Kärrlander med att vad han än kommer att säga i det inlägg som han härnäst kan komma att göra, så kommer jag inte att ånyo begära ordet i detta ärende.

Det är alldeles riktigt, herr Kärrlander, att jag känner tveksamhet om vilka resultat fastighetstaxeringen kan leda till, när denna ännu inte är slutförd. Den osäkerheten tycker jag är fullt naturlig. Jag håller nog före att fastighetstaxeringens definitiva resultat ändå har betydelse, eftersom hela den nu föreliggande propositionen är baserad på de ändrade taxeringsvärden som fastighetstaxeringen kan leda till. Man har onekligen intresse av att känna till siffrorna innan man vidtar några förändringar i bestämmelserna på grund av de ändrade taxeringsvärdena.

Proposition nr 126 förelåg icke, när denna fråga behandlades i utskottet, på

grund av den senfärdighet som kännetecknar regeringen när det gäller att leverera propositioner. Med hänsyn också till de svårigheter vi här i riksdagen har att arbeta under har vi inte alltid möjlighet att ta del av propositionerna i så god tid som skulle vara önskvärt.

Slutligen vill jag säga att herr Kärrlander begår ett misstag när han polemiserar mot mig med anledning av den reservation som föreslagit repartitionstalet 1,8. De reservationer jag varit med om att foga till utskottsutlåtandet föreslår 1,7 som repartitionstal och procenttal för beräkning av intäkt.

Herr BOO (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill till herr Svenning säga att vi i vår motion tagit upp frågan om andra schablontaxerade fastigheter än en- och tvåfamiljsfastigheterna och deras situation efter den nya fastighetstaxeringen. Vi har också föreslagit att man skulle sänka inkomstberäkningsprocenten från nuvarande 3 till 2,5 procent.

Sedan motionen väcktes har det tillkommit två faktorer som gjort att vi inte fullföljt detta yrkande. Den ena är att den lokala redovisning som gjorts visar att höjningen av dessa fastigheters taxeringsvärde ingalunda blivit så stor, och den andra är att vi nu fått kännedom om att det tillsats en utredning som kommer att överse frågan om schablontaxeringen beträffande dessa fastigheter.

Herr Kärrlander gjorde sig lustig över att det framkommit olika förslag från olika håll. Han har självfallet rätt att göra det. Vi har för vår del bara ett förslag och det har vi följt upp i vår reservation.

Herr Kärrlander gjorde i sin replik gällande att herr Nilsson i Svalöv uppträdde som förespråkare för ägare av icke belånade småfastigheter. Jag skulle med anledning härav vilja rekommendera herr Kärrlander att stödja vårt

Repartitionstalet vid fastighetsbeskattningen, m. m.

förslag, eftersom det särskilt tar hänsyn till innehavare av belånade småfastigheter, d. v. s. de vanliga egnahemsägarna här i landet.

Jag vill därutöver säga till herr Kärrlander beträffande den proposition om utfyllnad av skattekraften som riksdagen snart kommer att ta ställning till, att det exempel från Kopparbergs län som jag anförde visar, att vi aldrig kan få en utfyllnad till mer än 90 procent i den aktuella kommunen, om regeringens förslag går igenom. Jag hoppas, att det skall bli möjligt att komma fram till ett annat procenttal.

Herr Nilsson i Svalöv beklagade att centerpartiet inte slutit upp på höger- och folkpartilinjén. Det ligger så enkelt till, att vi inte velat förorda olika repartitionstal för olika fastigheter. Vi har ansett det vara en klar linje att om möjligt behålla samma repartitionstal för alla fastigheter. Det kan bli komplikationer vid fastighetstaxeringen om man inte har samma repartitionstal, och det är alltid svårt att avgöra vilka fastigheter som skall taxeras som annan fastighet och vilka som skall taxeras som jordbruksfastighet. Den avvägningen kan utfalla olika på olika håll, och det kan också ta sig uttryck i olika inkomstberäkning när det gäller i övrigt likartade fastigheter. Vi har yrkat på en inkomstberäkningsprocent på 1,5. Vi har valt den vägen. Vi kunde ha valt en annan väg som givit samma resultat, om vi nämligen föreslagit ett högre extra avdrag.

Herr KÄRRLANDER (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har, herr Nilsson i Svalöv, aldrig gjort gällande att skuldräntor inte är avdragsgilla, vare sig det gäller schablontaxerade fastigheter eller icke schablontaxerade fastigheter. Jag har sagt att schablontaxeringen är till fördel för det övervägande antalet villaägare, möjligtvis utom för ett litet fåtal som inte har några skulder. Inne-

havare av äldre fastigheter, som reparerar sin fastighet, får i regel en skuld, och denna är avdragsgill.

Får jag sedan säga till herr Boo, att jag inte gjort mig lustig över att det förelåg så många olika förslag. Jag bara konstaterade att så var fallet. Jag sade inte ett ord om att detta var något bevis på en mindre god samverkan inom oppositionen, och jag sade inte någonting som kunde tolkas som en lustighet. Jag framhöll bara, att de olika förslagen omfattade hela skalan från 1,5 till 1,8 och att det alltså var mycket att välja på. Inte heller har jag klandrat centerpartiet för att man fullföljt sitt förslag. Varför skulle jag göra det?

Det herr Boo sade om att det inte kan bli en utfyllnad till mer än 90 procent har ju ingen som helst relevans i detta fall. Riket är indelat i tre regioner, i vilka procenttalet satts till 90, 110 respektive 125 procent. Men detta har ju ingen betydelse när det gäller kraftverks- eller skogskommuner. Det har inte heller någon betydelse när det gäller repartitionstalet, ty därvidlag har det ju redan gjorts en indelning.

Fru Nettelbrandt ville glädja sig med att hon inte skulle komma tillbaka i debatten, oavsett vad jag kunde komma att säga. Detta är inte till någon glädje för mig. Jag tycker alltid att det är roligt när hon kommer även om hon kommer tillbaka. Fru Nettelbrandt säger att propositionen nr 126 inte förelåg när denna fråga behandlades i utskottet. Det är riktigt. Men det framhålls i utskottsutlåtandet att vi hade att vänta en proposition med anledning av koncernutredningens förslag, och vi kände till sakinnehållet i den paragraf, som jag hänvisade till och som framför allt avser kraftverks- och skogskommuner. Den nu föreslagna lydelsen av § 57 överensstämmer helt med den av utredningen föreslagna lydelsen, och utredningsförslaget hade vi tillgång till vid utskottsbehandlingen av denna fråga.

Repartitionstalet vid fastighetsbeskattningen, m. m.

Herr SVENNING (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker inte alls att det är märkvärdigt om jag anser, att alla skattebetalare bör behandlas lika. Det tycker jag tvärtom är en riktig utgångspunkt. Jag anser också att alla boende bör behandlas lika, oavsett i vad slag av fastigheter de bor. Det var min utgångspunkt när jag sade att spekulationsfria flerfamiljsfastigheter skulle i beskattningsavseende behandlas på samma sätt som en- och tvåfamiljsvillor. Fram till 1957 hade man också samma utgångsläge. Då sänktes repartitionstalet för villorna med en halv procent, och nu sänkes det med ytterligare en halv procent, varefter det alltså är en procents skillnad. Herr Boo vill nu gå ännu längre och åstadkomma 1,5 procents skillnad.

Jag erinrade också om den nya boendeform som består av småhus, uppförda enligt bostadsrättssystemet. Ägarerna till dessa småhus, som vi säkert alla är angelägna att slå vakt om, kommer i ett sämre läge när de husen nu skall beskattas på ett annat sätt. Det var detta jag gärna ville framhålla i mitt anförande.

Herr NILSSON i Svalöv (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Kärrlander gjorde sig antagligen skyldig till en felsägning då han sade att de som innehade äldre egnahemsfastigheter, vilka var mogna för reparation och underhåll, hade avdragsrätt därest en skuld uppstod vid reparationen.

Någon sådan avdragsrätt för uppkommen skuld har de inte, herr Kärrlander. Det skulle ju vara lika med avdragsrätt för reparationskostnaderna. De har däremot avdragsrätt för den ränta som de behöver erlagga för ett eventuellt upptaget lån. Det är en oerhört stor skillnad mellan att ha avdragsrätt för den uppkomna skulden eller att ha avdragsrätt för räntan på den.

Till herr Boo vill jag bara säga att vad gäller fastighetsskatten bör det stå klart för alla, att ju högre skuldsättning man har, desto oftare får man en effektiv fastighetsskatt. Det kan väl inte bestridas.

Herr BOO (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det är självklart, herr Kärrlander, att det måste bli vissa brister jämfört med tidigare skatteunderlag för vissa kommuner om skattekraften som jag förut nämnde bara garanteras upp till 90 procent.

Att det har skett väsentliga ändringar av taxeringsvärdena kan jag ge ett exempel på. I Arvidsjaurs kommun har taxeringsvärdet för domänverkets fastigheter, vilket tidigare var 73 miljoner kronor, i den nya taxeringen endast upptagits till 38 miljoner kronor. För bolagen har taxeringsvärdena sänkts från 1,9 till 1,5 miljon kronor. Om repartitionstalet, d. v. s. garantiskatteberäkningen, sänks från 2,5 till 2 är det alldeles uppenbart att det blir ett stort skattebortfall för dessa kommuner som således fått en högre skattekraft än vad skatteutjämningspropositionen ger dem möjligheter att få.

Till herr Svenning vill jag säga att min redovisning för hur vi sett på problemen i samband med de olika schablontaxerade fastigheterna är baserad på de siffror vi fått fram vid de nya fastighetstaxeringarna. Vid arbetet i den nämnd jag tillhör har det faktiskt inte framkommit någon som helst ökning av taxeringsvärdena på de här ifrågavarande stora fastigheterna. Det betyder att egnahemmen — en- och tvåfamiljsfastigheterna — fått ett ökat taxeringsvärde med mellan 50 och 60 procent.

Mot den bakgrunden är det alldeles uppenbart att det måste ske en differentiering av den typ vi har föreslagit för att inte en ändring skall ske i fråga om avvägningen av boendekostnaderna mellan de olika boendeformerna. Vad

Repartitionstalet vid fastighetsbeskattningen, m. m.

det gäller är alltså en anpassning till en rättvis boendekostnad i de olika hus-typerna.

Herr KÄRRLANDER (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag sade inte, herr Nilsson i Svalöv, att det förelåg avdragsrätt för kostnaderna för reparationer. Men jag sade att eftersom man vid reparation av en äldre villa ofta måste sätta sig i skuld får man avdrag för skuldräntan. Om jag uttryckte mig dåligt så att man uppfattade mig på fel sätt, beklagar jag detta.

Herr Boo försöker bevisa vad som inte går att bevisa. Han anför Jokkmokks kommun som exempel och det är ett strålande exempel på hur man inte skall göra om man vill bevisa någonting.

Jokkmokk befinner sig i det läget att det är alldeles likgiltigt, om repartitionstalet sänks till noll eller inte. Jokkmokk tillhör nämligen 125-procentsgruppen vid tillskott av skattekraft, vilket tar bort den verkan en sänkning av repartitionstalet skulle få.

Det var detta som herr Ekström i Iggesund klagade över. Han menade att man övervälrade bördorna från de stora bolagen till staten. I det resonemanget kan det ligga någonting, men i herr Boos uttalande ligger det inte någonting.

Herr SVENNING (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag lyssnade till herr Boos uppläggning och försvar för sitt ställningstagande och kan konstatera att den förklaring som han gav närmast kan betraktas som en balansakt av högsta internationella klass.

Herr BOO (cp) kort genmäle:

Herr talman! Med herr talmannens tillåtelse ber jag att få säga till herr Kärrlander, att det inte var Jokkmokks kommun jag åsyftade utan Gällivare

kommun — nej, förlåt, Arvidsjaurs kommun.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Efter denna uppräknings av namn på norrlandskommuner skulle jag vilja ha ett besked av herr Boo vilken kommun det verkligen är fråga om. Jag hade nämligen tänkt säga ett par ord om denna sak, även om jag inte har någon utpräglad lust att blanda mig i debatten om kraftverkskommunerna. Jag skulle dock vilja varna för att dra alltför långtgående slutsatser av vilka konsekvenser sänkningen av repartitionstalet får för kraftverkskommunerna. Centerpartisterna har ju en särskild reservation om att man skall hålla fast vid repartitionstalet 2.

Jag förmodar att herr Boo känner till att det finns en sammanställning över de 15 kraftverkskommuner, som ingick i betänkandet om fastighetsbeskattningen från 1960. Om man uttrycker skattekraften i procent av medelskattekraften och jämför den med motsvarande skattekraft efter det att skatteutjämningsförslaget gått igenom, visar det sig att resultatet för dessa 15 kraftverkskommuner blir något helt annat än man skulle tro. Ur kommunens synpunkt är det nämligen fullständigt likgiltigt hur mycket den nuvarande medelskattekraften minskar genom en sänkning av repartitionstalet. Kommunen får även om repartitionstalet sättes till noll en högre skattekraft enligt skatteutjämningspropositionen än tidigare.

Man kan inte uttrycka sig så generellt som herr Boo gjorde även om man kan åberopa någon ort i Dalarna — jag vill inte säga Älvdalen, ty jag vet inte riktigt om det var det — men i Jokkmokk blir det precis detsamma, herr Boo, där blir det inte någon sänkning av skattekraften.

Men det var inte detta jag skulle ta upp. Den saken får väl kraftverkskommunalmännen klara upp själva. Jag ämnade säga några ord om en sak, som

Repartitionstalet vid fastighetsbeskattningen, m. m.

visserligen flera talare här berört, nämligen den kraftiga höjningen av taxeringsvärdena för egna hem. Både herr Nilsson i Svalöv och andra har sagt att om taxeringsvärdena höjdes med 40 procent för enfamiljshusen — finansministern har sagt att man räknar med att det skulle vara den genomsnittliga höjningen — skulle den höjningen kompenseras om man sänkte repartitionstalet till 1,8 procent. Men alla vet att på många håll och inte minst kring storstäderna blir höjningarna av taxeringsvärdena väsentligt mycket större än dessa 40 procent. Min bankkamrat, herr Wiklund i Stockholm, och jag själv som bor i Bromma kan omvittna att det där inte stannat vid en höjning med 40 procent. Där rör det sig om 70—80 procent. I storstockholmsområdet ute i skärgården har jag beträffande fritidshus hört fall som inneburit så väsentliga höjningar av taxeringsvärdena, att de inte alls stannat ens vid 70—80 procent. Jag skulle tro att så är fallet även kring Göteborg och andra storstäder, där rusningen efter fritidshus är lika stark som i storstockholmsområdet. Denna höjning av taxeringsvärdena medför alltså en skattehöjning i tre avseenden: det blir en höjning av den inkomst som man beräknar på villan eller fritidshuset, det blir en höjning av det garantibelopp som inräknas i den taxerade inkomst som ligger till grund för den kommunala inkomstskatten och för det tredje blir det en höjning av förmögenhetsvärdet. Det är åtskilliga som kommer att överskrida den nuvarande gränsen för skattefrihet, d. v. s. 80 000 kronor. Det spelar kanske något mindre roll, eftersom riksdagen för några veckor sedan har beslutat höja gränsen till 100 000 kronor, men det räcker ingalunda till för åtskilliga av dessa ägare av villor och fritidshus. De kommer över också denna gräns.

Vad beror då dessa kraftigt höjda taxeringsvärden på? Dels är de en följd

av den ständigt fortgående inflationen och dels en följd av en mycket utpräglad bostadsbrist i storstadsområdena. De är alltså ett direkt resultat av att regeringen icke har lyckats bevara penningvärdet eller lösa bostadskrisen. Man kan säga att det för många lindrigt sagt måste framstå som något besynnerligt att de skall drabbas av en skattehöjning på grund av att regeringen inte lyckats med den uppgift, som borde vara den primära, nämligen att hejda penningvärdeförsämringen och att försöka klara bostadsbristen. För villaägarna och ägarna av fritidshus hade det varit fullt berättigat med en sänkning av repartitionstalet och procenten för inkomstberäkningen till 1,5 procent. Inte ens en sådan sänkning hade kompenserat höjningarna av taxeringsvärdena.

Nu har vi gjort en kompromiss med folkpartiet om 1,7 procent. Man kan tycka att det är ett ojämnt tal, men 7 är dock ett heligt tal och det är i alla fall bättre än 2. Det är fullt berättigat att sänka till 1,7 procent för att kompensera de hårdaste skattehöjningarna. Jag instämmer i herr Nilssons i Svalöv yrkande om bifall till respektive reservationer.

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp):

Herr talman! Här har redan så många synpunkter på fastighetsbeskattningen anförts, att jag skall nöja mig med att helt kort få understryka några tankgångar som framförts i motion nr 762 i denna kammare.

Enligt min mening har man icke tillräckligt beaktat de verkningar som en sänkning av repartitionstalet från 2,5 till 2 kommer att få speciellt för kraftverkskommunerna. Länsstyrelsen i Jämtlands län har särskilt påtalat detta förhållande och påvisat, att ett betydande skattebortfall måste påräknas för länets kraftverkskommuner. Enligt vad jag erfar skulle förslaget för länets

Repartitionstalet vid fastighetsbeskattningen, m. m.

största kraftverkskommun, Fors, medföra ett skattebortfall på omkring 10 000 skattekronor, vilket motsvarar 6 procent av denna kommuns hela skattekraft. För flera andra kommuner blir skattebortfallet 4—5 procent. För de norrlandskommuner med i allmänhet svag skattekraft det här gäller måste denna konsekvens te sig allvarlig.

Vi motionärer bar därför förordat ett bibehållande av nuvarande repartitionstal om 2,5 procent för vattenfallsfastigheter.

Mot detta yrkande anför utskottet tekniska skäl och skriver på s. 17, att »varje differentiering av repartitionstalet måste vara ägnad att komplicera deklarations- och taxeringsförfarandet». Då det här gäller ett fåtal fastigheter i varje län, vilka nästan undantagslöst ägs av juridiska personer, kan det rimligen icke vålla några större praktiska svårigheter att för vattenfallsfastigheterna tillämpa ett annat repartitionstal än för övriga fastigheter. Därför tycker vi att utskottets invändning inte borde väga särskilt tungt när man prövar dessa problem.

Utskottet anför dessutom, att det i proposition nr 43 framlagda förslaget till förordning om skatteutjämningsbidrag i huvudsak ger kommunerna kompensation för skattebortfallet. Därjämte hänvisar man till 1963 års riksdagsbeslut om fördelning av skatteunderlaget.

Efter att ha lyssnat till den nu senast förda debatten på denna punkt skulle jag vilja säga att vill man nu i stället för dessa bolags och företags skatter anvisa statsmedel, är detta givetvis en väg att gå fram, men då är man inne på att genomföra en annan reform än en anpassning till de höjda fastighetsvärdena. Jag tycker därför att faktum kvarstår, att det hade varit synnerligen önskvärt att repartitionstalet kvarstått vid 2,5 för vattenfallsfastigheter, framför allt när det gäller kommuner med fastigheter ägda av staten och av kommuner.

Herr talman! Av formella skäl kan jag inte yrka bifall till vår motion, men då reservation V synes erbjuda förslag som till en del motsvarar motionens önskemål, så ber jag att få yrka bifall till densamma.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Jag ber om överseende för att jag besvärar kammaren ännu en gång, men jag måste be att få rätta till ett fel i det som jag sade nyss till herr Boo beträffande Jokkmokk. Jag sade att resultatet skulle bli detsamma. Det blir det inte. Det blir en rätt ordentlig förbättring av skatteunderlaget för Jokkmokk jämfört med vad det är nu.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN yttrade:

Utskottets hemställan kommer att företagas till avgörande på sådant sätt, att beslut först fattas beträffande de frågor som berörs i de vid betänkandet fogade reservationerna, varvid den i reservationerna tillämpade uppdelningen och inbördes ordningen följes. Därefter ställes utskottets hemställan i övrigt under proposition i ett sammanhang.

Repartitionstalet**Hemställan**

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen I); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Svalöv begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 24, såvitt avser repartitionstalet, röstar

Repartitionstalet vid fastighetsbeskattningen, m. m.

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen I) av herr Yngve Nilsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Svalöv begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 133 ja och 76 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Motiveringen

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på godkännande av utskottets motivering, dels ock på godkännande av utskottets motivering med den ändring däri, som föreslagits i reservationen II) av herr Sundin m. fl.; och godkände kammaren utskottets motivering oförändrad.

Procenttalet för intäktsberäkningen

Herr förste vice talmannen gav propositioner på 1: o) bifall till utskottets hemställan; 2: o) bifall till reservationen III) av herr Yngve Nilsson m. fl.; samt 3: o) bifall till reservationen IV) av herr Sundin m. fl.; och fann herr förste vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Svalöv begärde likväl votering, i anledning varav herr förste vice talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr förste vice tal-

mannen nu fann den under 2: o) angivna ha flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen begärde dock herr Boo votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående bevillningsutskottets betänkande nr 24, såvitt avser procenttalet för intäktsberäkningen, antager reservationen III) av herr Yngve Nilsson m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen IV) av herr Sundin m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Boo begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 73 ja och 35 nej, varjämte 106 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 2: o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 24, såvitt avser procenttalet för intäktsberäkningen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Översyn av försäkringslagstiftningen, m. m.

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen III) av herr Yngve Nilsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härfter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Svalöv begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 113 ja och 101 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Inkomstfördelning mellan kommuner

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen V); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Svalöv begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 24, såvitt avser inkomstfördelning mellan kommuner, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen V) av herr Yngve Nilsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härfter intagit sina platser och voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kun-

na råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 100 ja och 109 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen V) av herr Yngve Nilsson m. fl.

Utskottets hemställan i de delar, beträffande vilka beslut icke tidigare fattats

Bifölles.

§ 2

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 21, i anledning av väckt motion om begränsning av tiden för ansökan om handräckning för återtagning av avbetalningsgods.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 3

Översyn av försäkringslagstiftningen, m. m.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 22, i anledning av dels väckta motioner om översyn av försäkringslagstiftningen, dels ock väckta motioner angående vissa underrättelser enligt försäkringsavtalslagen.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr ELMWALL (cp):

Herr talman! I ett motionspar föreslås översyn av försäkringsavtalslagen. Flertalet av remissinstanserna är positiva till framställningen och understryker behovet av en översyn. De exempel som har anförts i motionerna I:502 och II:603 avgränsar inte frågeställningen i denna hemställan beträffande översyn av hela försäkringsavtalslagen. Exempel kan också ges från andra områden där behovet av en översyn är trängande.

Översyn av försäkringslagstiftningen, m. m.

I ett annat motionspar har framförts synpunkten att rådtrum bör ges åt en försäkringstagare, så att han vid ändrade försäkringsvillkor får tid till ändrat ställningstagande, och detta visar också att det behövs en översyn.

Lagen ter sig inte endast föråldrad i vissa avseenden; det har också tillkommit nya försäkringsformer, där inga tillämpliga lagparagrafer eller regler finns. Detta framhålles i försäkringsinspektionens yttrande. Den pekar bl. a. på grupplivförsäkringen och 15 § i försäkringsavtalslagen och understryker behovet av en utredning snarast möjligt.

Trots de positiva synpunkterna i remissvaren förordar inte utskottet den av motionärerna föreslagna utredningen. I den mån detta ställningstagande har gjorts på grund av önskemålet att även i fortsättningen samordna lagen om försäkringsavtal med lagstiftningen i övriga nordiska länder kan jag respektera det. Jag vill dock påpeka att förhållandena på väsentliga områden inte är likartade inom de nordiska länderna. Hos oss företer t. ex. den ekonomiska utvecklingen en helt annan bild. Sålunda är strukturomvandlingen inom jordbruket hos oss av en omfattning som inte motsvaras i något av de övriga nordiska länderna.

Motionärernas avsikt med förslaget är inte att en översyn skall medföra lagstiftning i alla detaljer. Avtalsfrihet bör givetvis föreligga, men gränserna bör övervägas och bestämmelserna bli klarare på många områden. Bestämmelserna i ett försäkringsavtal bör skrivas med klarskrift. Det har hänt att jurister som sökt tyda lagens bestämmelser kunnat konstatera att det föreligger motsägelsefulla bestämmelser i samma paragraf. Helst bör sådant skriftspråk användas att en vanlig människa kan utläsa vad som avses med bestämmelserna i ett försäkringsavtal. Varje försäkringstagare bör också få en så klar uppställning av villko-

ren att han, när han tecknar försäkringen, är på det klara med vad dessa innebär. Nu skrivs vanligen försäkringsvillkoren på baksidan av blanketten med liten stil, och många gånger läser inte försäkringstagaren dem förrän efter en liten skada, och då kan det bli ganska obehagliga överraskningar.

Självfallet får inte det förhållandet, att de nordiska länderna eftersträvar likformighet i dessa hänseenden, innebära att lagstiftningen på detta område blir eftersatt. Går utvecklingen på vissa områden snabbare i vårt land måste man se till att lagstiftningen följer utvecklingen. Den nuvarande lagen börjar bli ålderstigen — det blir man om man får leva och det gäller även sådana här bestämmelser. De måste dock följa utvecklingen.

Som jag redan nämnt kan man av remissvaren utläsa att de flesta remissinstanserna anser en översyn av försäkringsavtalslagen vara nödvändig. I ett förra året avgivet interpellations-svar har en liknande uppfattning antytts. Utskottets hemställan att motionerna, trots de positiva remissvaren, inte skall föranleda någon åtgärd föregås av en motivering, som jag tolkar så att utskottet är positivt inställt till en översyn på detta område. Av den anledningen underlåter jag att här ställa något yrkande. Jag vill endast, herr talman, understryka behovet av en snar översyn av denna lagstiftning.

Herr andre vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Herr Elmwall har jämte andra i en motion i denna kammare begärt en översyn av försäkringsavtalslagen, och han har här utvecklat en del av sina synpunkter på att det behövs en översyn av den lagen.

Det är riktigt att det är en gammal lag, den är från 1927, och åtskilliga av remissinstanserna har uttalat sig för

Översyn av försäkringslagstiftningen, m. m.

en översyn av lagen. Däremot har man inte velat understryka de skäl för en översyn som har framförts i den av herr Elmwall väckta motionen. Där hänvisas till reglerna i 37 § som gäller beräkning av försäkringsersättningen, och man säger att dessa regler understundom leder till obilliga resultat för försäkringstagaren.

Det är möjligt att de reglerna i vissa fall — det vill jag inte alls bestrida — kan leda till att en försäkringsersättning för en fastighet kan te sig mindre tillfredsställande. Men det är inte en sak som kan rättas till genom en översyn av lagen. Lagens bestämmelser här är nämligen inte tvingande utan gäller endast om inte annat har avtalats enligt försäkringsvillkoren eller genom avtal mellan parterna. Det finns alltså möjlighet att anpassa försäkringsavtalens regler efter de olika krav som kan ställas av utvecklingen. I första hand bör det, har man ansett inom utskottet, ankomma på försäkringsbolagen att ge försäkringsavtalen en sådan form och ett sådant innehåll att man kan förebygga eventuella missförstånd angående bl. a. försäkringsvärdet, och dessutom bör försäkringsbolagen genom en intensiv upplysningsverksamhet medverka till att försäkringstagarna får en klar uppfattning om vilka rättigheter de har på grund av försäkringsavtalen. De svårigheter som uppstår och som har påpekats i motionen skall alltså i första hand avhjälpas genom försäkringsbolagens egna åtgärder på det sätt jag här angivit.

Jag vill slutligen säga att även om utskottet inte anser att de skäl som har anförts i motionerna i och för sig bör föranleda en översyn av försäkringsavtalslagen — därvidlag är alltså utskottet av samma uppfattning som remissmyndigheterna — så finns det i alla fall åtskilliga andra skäl, bl. a. som jag nyss påpekade lagens ålder, som talar för att en översyn och komplettering av lagen bör komma till stånd. Om

ändå en sådan översyn sker, kan naturligtvis också de av motionärerna påtalade bestämmelserna i 37 § bli föremål för omprövning.

Som herr Elmwall påpekade har denna lag tillkommit genom nordiskt samarbete och därför bör en översyn också ske på det nordiska planet. Det har också vid flera tillfällen uttalats planer på att en sådan översyn skall komma till stånd, och utskottet utgår ifrån att så snart förutsättningar kan sägas föreligga för ett nordiskt samarbete i denna fråga, så kommer också en dylik översyn till stånd.

Herr talman! Herr Elmwall ställde inget yrkande och jag skall därför inte förlänga debatten utan ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ELMWALL (cp):

Herr talman! Jag är nöjd med den deklaration som utskottets ordförande här gjort. Jag vill bara ytterligare erinra om att enligt vad som framgår av utskottsutlåtandet delar försäkringsinspektionen den i motionerna I: 502 och II: 603 framförda uppfattningen att en allmän översyn av försäkringsavtalslagen är angelägen med hänsyn till de många och delvis omfattande förändringar i försäkringsväsendets betydelse och struktur, i beskaffenheten av de tjänster försäkringsbolagen erbjuder och i tänkesätt och rättsuppfattning, som ägt rum under den nära 40-åriga period, som förflutit sedan nuvarande lag tillkom. De förändringar i lagen som åstadkommits under denna tid har, framhåller försäkringsinspektionen i stort sett varit obetydliga och framstår nu alltmer som otillräckliga.

Detta säger försäkringsinspektionen i anledning av de exempel som motionärerna givit. Anledningen till att motionärerna hämtat dessa exempel från jordbruket och näringslivet i övrigt är naturligtvis den att man på dessa områden så gott som dagligen gör erfaren-

Förvärvsarbete för kvinnor, m. m.

heter av detta slag. Jag skall emellertid inte uppta kammarens tid med att närmare redogöra för några konkreta fall.

Slutligen vill jag till utskottets ärade ordförande säga att jag givetvis inte har någonting emot att under den tid, som skulle erfordras för en eventuell utredning och en omarbetning och förbättring av lagen, försäkringsbolagen tillämpar försäkringsvillkor som ger försäkringstagarna ett bättre skydd.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 4

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1964 vid dess fyrtioåttonde sammanträde fattade beslut.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5**Förvärvsarbete för kvinnor, m. m.**

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 22, i anledning av väckta motioner angående förvärvsarbete för kvinnor, angående yrkesintensiteten hos vissa grupper av kvinnor och om införskaffande av uppgifter angående arbetslösheten bland kvinnor m. m.

Följande motioner hade hänvisats till allmänna beredningsutskottet:

1) de likalydande motionerna I: 258 av herr *Virgin m. fl.* och II: 312 av herr *Heckscher m. fl.* vari hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning av kvinnornas möjligheter och önskemål att åtaga sig förvärvsarbete;

2) de likalydande motionerna I: 578 av herr *Paul Jansson m. fl.* och II: 709 av fru *Sjövall m. fl.* vari hemställdes,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om att en utredning tillsattes med uppgift

a) att insamla och analysera material som belyste yrkesintensiteten hos i motionerna berörda grupper av gifta och ogifta kvinnor och

b) föreslå de åtgärder vartill undersökningen kunde föranleda;

3) motion II: 48 av fru *Ryding m. fl.* vari föreslogs, att riksdagen beslutade, att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om omedelbara åtgärder för att få så tillförlitliga och fullständiga uppgifter som möjligt om antalet kvinnor som önskar förvärvsarbete och i samband därmed också andra uppgifter som kan vara av värde för bedömningen av hur man bäst skall bereda sysselsättning åt denna arbetskraft.

Utskottet hemställde, att

1) motionen II: 48,

2) de likalydande motionerna I: 258 och II: 312, samt

3) de likalydande motionerna I: 578 och II: 709,

i den mån de icke kunde anses besvarade med vad i utlåtandet anförts, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fru *Hultell* samt herrar *Blomquist*, *Nilsson* i Bästekille, *Westberg* och *Wennerfors*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

a) att riksdagen med bifall till motionerna I: 258 och II: 312 samt I: 578 och II: 709 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att en utredning tillsattes med uppgift att insamla och analysera material som belyste yrkesintensiteten hos kvinnorna och deras möjligheter och önskemål att åtaga sig förvärvsarbete samt föreslå de åtgärder vartill undersökningen kunde föranleda;

b) att motion II: 48, i den mån den icke kunde anses besvarad med vad i reservationen anförts, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr WENNERFORS (h):

Herr talman! Det råder i nuvarande läge stor brist på arbetskraft. De prognoser och bedömningar som har kunnat göras för de 10—15 följande åren visar också att arbetskraftbristen inte kommer att kunna hävas under den närmaste framtiden. Tvärtom kan utbudet av arbetskraft komma att minska och situationen bli synnerligen bekymmersam.

Hur skall vi kunna lösa detta problem? I den debatt som förts har olika förslag till lösningar presenterats. Jag kan inte neka mig nöjet att erinra om en fundering av detta slag som återfinns i årets finansplan. Vad säger kammararens ledamöter om följande: »Ett visst tillskott av arbetskraft kan tänkas lämnas av ökad övertid och villighet att ta dubbelarbete»? Kanske är det en relativt realistisk fundering, men den ter sig inte särskilt lockande när vi drömmer om 70-talets svenska samhälle. Övertidsarbete kommer säkerligen att bli allt nödvändigare och man kanske också kan stå ut med detta. Men vi vill inte vara med om att skapa ett samhälle där allt flera människor har dubbelarbete. Erfarenheterna från Amerika i detta hänseende manar sannerligen inte till efterföljd.

En annan intressant fundering hämtar jag ur en artikel av generaldirektören i arbetsmarknadsstyrelsen, Bertil Olsson, som återfinns i den lilla skriften Yrke och utbildning, nr 1 för detta år. Svenskarna är, framhåller han, mycket arbetsamma. 48 procent av befolkningen i vårt land har förvärvsarbete och detta är en mycket hög siffra jämfört med andra länders. Generaldirektör Olsson säger vidare att den viktigaste faktorn för fortsatt framåtskridande är *hur* vi arbetar. Vi måste med andra ord arbeta så produktivt som möjligt eftersom det gäller att

producera mera med ungefär oförändrad arbetsstyrka.

Det kan vara väsentligt att även denna synpunkt någon gång framföres i debatten om arbetskraftbristen. Denna debatt har annars alltmer rört sig om hur man skall kunna utnyttja den arbetskraftreserv som utgöres av gifta kvinnor. Det är också den saken som bildar bakgrunden till motionerna i det här ärendet, både partimotionen från högerpartiet och den motion som här i kammararen väckts av fru Sjövall m. fl. Dessa motioner har ungefär samma innehåll och yrkande.

Det bör från början konstateras att det dels är ett samhällsintresse, dels ett intresse för kvinnorna själva att en gift kvinna, om hon så önskar, skall ha möjlighet att ta ett förvärvsarbete.

Nu måste det sägas att en allt större aktivitet har ägt rum på detta område. Här kan man peka på, vilket också gjorts i utskottets skrivning, en mängd utredningar och även en hel del åtgärder. Bl. a. har det anordnats reaktiverings-, repetitions- och omskolningskurser för att öka yrkesintensiteten bland kvinnorna, men ändå har man kanske inte kommit så långt som man skulle önska. Enligt min mening är det av intresse hur man har lyckats med dessa kurser. Hur många av de kvinnor som har deltagit i denna typ av verksamhet har verkligen stannat i yrket? Det lämnas en enda uppgift i utskottsutlåtandet, det är allt. Jag tror att det skulle vara av stort intresse att mera ingående känna till vilka resultat man har nått.

Vi är självfallet intresserade av alla yrkeskategorier, men med tanke på den brist som i dag finns på arbetskraft på olika områden gäller detta särskilt vårdsektorn, skolsektorn och över huvud taget sådana yrken där kvinnorna har måst satsa på en längre utbildning som betingar en rätt stor kostnad.

Det är ändå någonting som inte har gjorts för att öka möjligheterna för

Förvärvsarbete för kvinnor, m. m.

kvinnorna att komma ut i förvärvsarbetet, d. v. s. för dem som inte önskar stanna kvar i det s. k. hemarbetet, och det är det som har anförts i motionerna och det som bildar underlaget för reservationen. Vi vet nämligen inte vilka skälen är till att inte fler kvinnor har gått ut i förvärvsarbetet.

Vad vi efterfrågar är helt enkelt en attitydundersökning. Man bör fråga sig om skälen ligger på lönesidan eller om orsaken är arbetstidens omfattning och förläggning, skattesystemet eller barn-tillsynen. Detta vet vi mycket litet om, men det är denna sak vi anser vara så angelägen. Därtill kommer att det som i dag sker när det gäller utredningarna inger en känsla av splittring. Vi menar att det här bör bli en samordning.

Jag vill också peka på att utskottet har fått remissyttranden dels från arbetsmarknadsstyrelsen och dels från statistiska centralbyrån. Arbetsmarknadsstyrelsen tillstyrker inte direkt, men jag kan inte låta bli att citera ett par meningar varav man kan utläsa ett visst positivt intresse. Det står alldeles i slutet av arbetsmarknadsstyrelsens yttrande. Arbetsmarknadsstyrelsen skriver där: »Skälen till att ännu så litet gjorts för en smidigare återanpassning av dessa kvinnor till arbetslivet är inte negativism endast från arbetsgivarnas eller samhällets sida». Man kan alltså utläsa att det skulle vara någon form av negativism som man inte känner till — kanske just från kvinnorna själva. Arbetsmarknadsstyrelsen fortsätter nämligen med följande: »Kvinnorna själva har ännu inte gjort sina anspråk gällande. Möjligheterna till vuxenutbildning i form av omskolning och liknande är av ungt datum, och omställningen till nya handlingsmönster tar tid och måste underbyggas med information om fakta och praktiska arrangemang.»

Går man sedan vidare och ser på yttrandet från statistiska centralbyrån finner man att det direkt utsäges, att det enligt statistiska centralbyråns upp-

fattning vore värdefullt med kompletterande undersökningar, bl. a. attitydundersökningar av det slag som antytts i motionen.

Herr talman! Med dessa ord vill jag yrka bifall till reservationen av fru Hultell m. fl.

I detta anförande instämde herr Westberg (fp).

Fru SJÖVALL (s):

Herr talman! Allmänna beredningsutskottet har vid behandlingen av dessa motioner blandat ihop motioner som delvis berör olika områden. Det är inte första gången allmänna beredningsutskottet gör på detta sätt. Efter denna sammanblandning avvisar utskottet det hela. Detta gör utskottet bl. a. med den återkommande motiveringen att det gjorde så förra året och att det följaktligen kan göra så på nytt. Denna sammanblandning gör det litet svårt att gå in på utskottets sätt att behandla frågeställningarna i de olika motionerna. Jag skall bara anknyta till den som jag själv står för och något ange bakgrunden.

När fru Kristensson och jag förra året motionerade i denna fråga bottnade det i den erfarenhet jag hade av socialpolitiska kommitténs arbete, där jag i olika betänkanden om läkare, sjuksköterskor, socionomer, sjukgymnaster m. fl. fann, att materialet om dem i ämbetsverk, fackföreningar o. s. v. var utomordentligt bristfälligt och att man inte kunde ange hur många verksamma det fanns, vilken ålder de hade o. s. v. Detta ställde oss inför svåra problem när vi skulle beräkna resurserna i de fall då dessa måste tas i anspråk. Jag har ingen anledning tro att det faktiska materialet i ämbetsverk och fackliga organisationer är bättre än för exempelvis läkarna.

När vi begränsade oss till kvinnor som har den utbildning jag här nämnt, så berodde det på olika orsaker. Det var inte bara det att dessa kvinnor ut-

gör en mycket nyttig grupp i samhället, utan man har också goda möjligheter att följa dem. Och orsaken till att vi stannade för att inte skriva en allmän kvinnomotion var, att hur viktiga kvinnofrågorna än är skulle en sådan motion komma att gripa över för stora områden och frågeställningar. Om vi begränsade oss till denna grupp kvinnor med en given examen, kunde vi anta att de skulle hålla sig till samma yrke hela tiden, och då kunde vi även följa dem i ämbetsverk och fackliga organisationer.

Vi ansåg det också vara mycket väsentligt att insamla fakta om dessa kvinnor. Det framgick nämligen av läkarprognosutredningens betänkande, som avgavs 1960, att de kvinnliga läkarna — som ju utgör en mycket kvalificerad yrkesgrupp — ständigt ökar i antal, men de avgår också i större utsträckning och har kortare arbetstid än de manliga yrkesutövarna. Självfallet beror detta på kvinnornas dubbla roll. Och om förhållandena är sådana i ett så kvalificerat yrke, finns det anledning tro att tendensen är densamma även inom andra områden.

En ökning av antalet kvinnor inom ett yrke innebär därför inte alltid att vi får ett nettotillskott av arbetskraft. Om ökningen blir alltför stor kan man tvärtom räkna med en minskning av resurserna. Den utvecklingen har just påpekats beträffande läkarna.

Sedan är det också mycket svårt att göra undersökningar som griper över hela området. Från olika håll där man sysslar med dessa ting har det därför framhållits att det skulle vara värdefullt att göra provundersökningar för att så att säga litet bättre komma åt problematiken. Där har man närmast tänkt sig regionala undersökningar, eftersom arbetsintensiteten är så olika i olika regioner i landet. De undersökningarna skulle kunna ge material för större och bättre undersökningar senare. Vi har ansett att sådana provundersökningar

på en så enhetlig yrkesgrupp som de kvinnliga läkarna skulle vara alldeles utmärkta att sedan bygga vidare på.

Statistiska centralbyrån stöder i huvudsak vår motion och skriver att man där har gjort vissa undersökningar, men det saknas pengar för att fortsätta det arbetet, och man slutar med att säga att även om undersökningar av detta slag bör ske i intimt samarbete med statistiska centralbyrån, så delar man uppfattningen att en kommitté bör tillsättas redan innan resultaten av undersökningarna föreligger. Det är också min erfarenhet att om man skall gå in på en så pass ny problemställning som denna, så behöver utredarna medan undersökningarna planlägges stöd av en politisk grupp i form av en kommitté.

Som tidigare framhållits är detta en utomordentligt väsentlig fråga, och när allmänna beredningsutskottet därför ideligen svarar nej, betyder det att situationen försämras för vart år som vi uppskjuter dessa undersökningar.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Fru THUNVALL (s):

Herr talman! I sakfrågan kan jag helt instämma i vad fru Sjövall här anför. Att de frågor vi här behandlar omfattas med stort intresse har inläggen i dag och vid tidigare debatter i ämnet tydligt visat, och det framgår också av allmänna beredningsutskottets föreliggande utlåtande nr 22.

Riksdagens tidigare behandling av hithörande frågor har ibland resulterat i utredningar. En del av dem är omnämnda i utskottets utlåtande. Jag har ofta ställt mig negativ till förslag om utredningar, vilka enligt min mening många gånger bara försenar genomförandet av olika reformer. Det är en uppfattning som jag hävdade, när jag själv tillhörde allmänna beredningsutskottet. När jag trots detta ändå har skrivit under motion II: 709 med begäran om en sammanställning och samordning, får

Förvärvsarbete för kvinnor, m. m.

jag kanske med några ord motivera detta.

Det är just floran av utredningar om olika detaljer i detta stora och viktiga komplex som gjort mig betänksam och övertygat mig om att en samordning är nödvändig. Den dåliga kontakten och samordningen i arbetet med hithörande frågor mellan skattekommittén och familjebereidningen är också en av anledningarna till den nyligen tillsatta familjeskatteberedningen kan jag förstå, och med denna mångfald av utredningar i de frågor vi nu behandlar — vilka utredningar arbetar var för sig — kan man riskera att vi ändå inte får ett fullödigt grepp om problemen.

Statistiska centralbyrån redovisar i sitt remissyttrande några utredningar som man där företagit. Enligt byråns uppfattning skulle det vara värdefullt med sådana kompletterande undersökningar som vi har föreslagit i vår motion och som skulle omfatta all kvinnlig arbetskraft. Byrån framhåller naturligt nog att särskilda medel erfordras för att detta skall kunna ske.

Utskottet skriver på ett ställe att kvinnorna bör ha största möjliga frihet att välja mellan arbete i hemmet och arbete ute på marknaden, och det vill jag kraftigt understryka. Men vi vet också att den friheten att välja ligger långt fram i tiden för många kvinnor. Jag tror som sagt att en sammanställning skulle kunna hjälpa oss att få ett litet bättre grepp om detta problem.

Utskottet redovisar bl. a. också några konkreta förslag ur 1960 års arbetsmarknadsutrednings betänkande och säger att dessa syftar till att underlätta anpassningen mellan det kvinnliga arbetskraftsutbudet och efterfrågan. Utredningen föreslår att åt yrkesvägledningen ges ökade resurser med sikte på vägledning jämväl för medelålders och äldre kvinnor. Detta gäller några punkter, men det återstår ännu så mycket.

Herr talman! Med vad jag här redovisat vill jag inte förneka att det ock-

så föreligger en ökad aktivitet från statsmakternas sida, såsom utskottet säger. Men det är detta myller av olika utredningar på detta område som gör att jag skulle vilja ha en samordning, en sammanställning av allt material. Jag tror nämligen att åtskilligt nu dubbelbehandlas medan kanske annat glöms bort, så att vi ändå inte får det material som vi önskar.

Herr talman! Som fru Sjövall sade behandlar utskottet även en hel del av de andra motionerna i denna fråga. Men jag har vid genomgång av utskottets utlåtande och reservationen ändå funnit att jag bör stödja reservationen, och jag yrkar bifall till den.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Det gäller här tre motioner som har delvis sammanfallande yrkanden men delvis skiljer sig åt. Högern begär en utredning om kvinnornas möjligheter och önskemål att åtaga sig förvärvsarbete. En övervägande socialdemokratisk motion begär en analys särskilt av förhållandena för akademiker — man koncentrerar sig egentligen bara på dessa och på dem som har yrken som kräver legitimation. Så vill man ha förslag som denna analys kan ge anledning till. Kommunisterna önskar i en motion beräkning av den dolda arbetslösheten för kvinnor — den motionen är alltså något annorlunda.

Man har sagt att fjolårets behandling, som innebar ett avslag, inte är något skäl för att man i år skall avslå samma motioner. Men skälen för avslaget i fjol är bärande även i år. I det avslagsyrkande, som riksdagen då anslöt sig till, hänvisade man till den stora grupp av vetenskapliga undersökningar som hade startats av statistiska centralbyrån med det anslag på 1,5 miljoner kronor, som finansministern gav 1963. Många av dessa delutredningar rör just det fält som här speglats i motionerna.

Att vi i fjol tyckte att monografier på grundval av bostads- och folkräkningen

Förvärvsarbete för kvinnor, m. m.

1960 borde avvaktas — vi ville först se vad denna innebar — är inte något skäl för att vi i år skulle vara otåliga, eftersom åtminstone två av dessa monografier kommer att redovisas ganska snart.

Men det har hänt en hel del sedan vi behandlade motionerna i fjol. Sedan dess har man tillsatt tre utredningar. Här sägs att de är förvirrande. Jag tycker att de är ovanligt rediga. Dels är det en förstärkning av familjeberedningen, som har att göra med servicefrågorna för familjen, dels är det en familjeskatteutredning, som skall leverera material för den stora familjeberedningen. Båda dessa utredningar är delutredningar, vilkas material skall stå till förfogande för familjeberedningen när den skall ta slutlig ställning, och de är i högsta grad samordnade.

Sedan i fjol har också en del förslag framlagts från utredningar som då inte var klara. Detta gäller den stora arbetsmarknadsutredningen, som har ett särskilt kapitel om kvinnan på och utanför arbetsmarknaden. I den utredningen har det suttit en rad riksdagsmän, och betänkandet är just nu på remiss. Denna utredning kan inte vara helt ovidkommande för detta problem, och den är väl inte så värdelös att man inte kan se vad betänkandet innehåller innan man sätter i gång med en ny utredning.

Dessutom redovisas varje kvartal arbetskraftsförhållandena genom arbetsmarknadsstyrelsen. I år startar vi en ny folkräkning, och man kommer att se till att den omfattar just kvinnornas sysselsättningsfrågor. Det blir alltså ett rikhaltigt material, samtidigt som vi får in de vanliga folkräkningsuppgifterna.

En hel del åtgärder har också vidtagits. Arbetsmarknadsstyrelsen har satt i gång reaktiverings- och omskolningskurser. Man har också undersökt effekten av dessa kurser. Herr Wennerfors sade att det bara är en enda kurs. Men kurserna har inte varit i gång så länge, och man kan inte vänta att man skall

se så mycket resultat efter bara några år, innan dessa kurser direkt observerats av kvinnorna. Man vet inte riktigt om man har fått det bästa materialet, om deltagarna kommer att stanna i yrket, som de kanske kommer att göra när dessa kurser blir mer kända. När det gäller sjuksköterskor blir det ungefär ett kvartal per år för var och en som gått igenom omskolningskursen. Men det är inte bara sjuksköterskor som har omskolnings- och fortbildningskurser — det är också sjukgymnaster, socionomer och några andra grupper. Från arbetsmarknadsstyrelsen har sagts att man kommer att noga iakttä om dessa kurser ger den effekt man önskar. I annat fall skall man försöka genomföra dem på annat sätt så att de kan ge effekt.

Det är alltså inte något nytt problem som herr Wennerfors tar upp, inte ens ett nytt uppslag, utan det är sådant som man redan har på gång i arbetsmarknadsstyrelsen, där man arrangerar dessa kurser.

Här har talats om attitydundersökningar och sociologiska undersökningar. Det är på modet — dagens modevetenskap är sociologien, och den kommer in i varje fråga som vi här diskuterar, åtminstone i varje fråga som rör beredningsutskottet.

Landstingsförbundet har redan planlagt attitydundersökningar för sjukvårdspersonal av olika kategorier. Man skall fråga: Varför har ni slutat, varför fortsätter ni inte arbetet i sjukvården? De stora städerna — Göteborg och Stockholm — har satt i gång attitydundersökningar inte bara för personal som slutar inom sjukvården utan också för personer som har utbildning för sjukvård men inte är i förvärvsarbete.

Vad motionärerna föreslår är alltså inget nytt. Är det då inte skäl i att vänta och se vad som händer, när de myndigheter som har intresse av frågorna satt i gång sådan här verksamhet?

I motionen med fru Sjövall som första namn ägnas intresset särskilt åt de

Förvärvsarbete för kvinnor, m. m.

akademiskt bildade kvinnorna och deras sysselsättningsintensitet. Fru Sjövall nämnde särskilt de kvinnliga läkarna. Men kan det verkligen vara en hemlighet var de kvinnliga läkarna finns, hur gamla de är etc.? De är dock registrerade hos medicinalstyrelsen — det gäller all medicinalpersonal. Uppgifterna lämnas varje år — man får redogöra för hur många barn man har, i vilken ålder barnen är, vad man gör, när man slutade sitt arbete, om man är beredd att ta något arbete igen. Denna kategori är alltså väl känd av dem som skulle kunna vilja ha vederbörandes hjälp.

Vad akademikerregistret beträffar har man sagt oss att det kommer att användas vid folkräkningen, så att man i största möjliga utsträckning kan följa dem som har en akademisk examen och se om de använder den såsom kan väntas. Men vi har ju inget arbetstvång.

Ni har alla hållit utomordentliga föredrag här i kväll. Ni har betonat att problemet är allvarligt, ni har sagt att man borde känna det bättre. Men ni bortser från alla de undersökningar som är på gång och de som har redovisats, liksom alla de praktiska åtgärder som myndigheterna vidtagit under de senaste åren. Det kan väl inte vara någon vinst att gå in för ytterligare samordning av dessa utredningar.

Vidare har man sagt att vi borde ha behandlat motionerna var för sig, så att vi kunnat bedöma dem bättre. Vad akademikerregistret beträffar — det som främst behandlas i fru Sjövalls motion och som det förklaras vara angeläget att följa — har jag redovisat att det kommer att användas. När det gäller den större utredning som krävs i högermotionen har jag redogjort för en rad åtgärder som kommer att vidtas.

Det går inte att se bort från detta. Man kan göra det om man vill propagera för sina motioner men inte om man vill redovisa ärendet — då måste man ta hänsyn till att en ny utredning

rörande arbetsmarknaden tillsatts helt nyligen och att en hel del annat är på gång.

Det var intressant att höra herr Wennerfors säga: Vi vet ingenting om varför inte kvinnorna fortsätter sitt förvärvsarbete — om det är av den eller den orsaken. Man har år efter år — jag tror i tio år — på borgerligt håll, och inte minst inom högern, varit övertygad om att det var sambeskattningen som gjorde att inte kvinnorna ville ta arbete. Även på folkpartihåll har man ansett sambeskattningen vara det stora hindret härvidlag. Men i dag är man tveksam. I dag vet man ingenting. I dag har man fått en höjning av förvärvsavdragen genom ett beslut ganska nyligen i riksdagen. I dag föreligger en proposition om att särbeskattning frivilligt skall få tillämpas; jag skulle också tro att propositionsförslaget går igenom. Nu anser man att skattefrågan tydligen inte självklart är den stora stötestenen, och så ställer man sig helt villrådigen igen.

Jag tycker att de väckta motionerna är ett uttryck för intresse för frågan, men försvaret av dem är uttryck för en envishet. Man anser att man funnit en lösning utan att man ett ögonblick redovisar några som helst andra utvägar än dem som redan är pröberade. År efter år har folkpartiet väckt liknande motioner, som avslagits med hänvisning till utredningar som satts i gång. Men det räcker tydligen inte hur många utredningar man än får — tre nya har tillsatts i år och en har redovisat en rad åtgärder.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till beredningsutskottets hemställan.

Herr WENNERFORS (h) kort genmäle:

Herr talman! Så långt jag känner fru Eriksson i Stockholm har jag förstått att fru Eriksson är allvarligt intresserad av att lösa dessa problem. Därför tycker jag det är beklagligt att hon vif-

tar bort saken med att säga att vi håller föredrag, att vi använder modeord som »attitydundersökningar» och att vi talar om sådant som sker eller som redan har skett.

Jag vill fästa uppmärksamheten på att fru Eriksson sade att många av de undersökningar som görs inom statistiska centralbyrån just är sådana som motionärerna önskar. Då måste jag få fråga fru Eriksson: Vad anser fru Eriksson om det yttrande från statistiska centralbyrån som finns infört i utlåtandet, där centralbyrån uttalar att det skulle vara värdefullt med kompletterande undersökningar, bl. a. attitydundersökningar av den art som föreslagits?

Jag tycker att det är ganska märkligt att fru Eriksson å ena sidan säger att de undersökningar som centralbyrån redan gjort är sådana som motionärerna önskar. Hur går detta ihop med det remissyttrande som å andra sidan finns återgivet i betänkandet?

Medan jag ännu har ordet vill jag påminna om det initiativ som centralbyrån tog år 1960, nämligen att tillsätta en arbetsgrupp som just skulle planera en undersökning kring dessa frågor. Uppgifter härom finns också införda i detta remissyttrande. Att denna undersökning inte kommit till stånd beror just på att man inte hade medel till förfogande för detta ändamål. Det gäller just en sådan attityd- och intervjuundersökning, som vi i högermotionen avsett.

Vidare påstod fru Eriksson att jag sagt att vi inte vet någonting om varför kvinnorna inte vill gå ut i förvärvslivet. Det har jag faktiskt inte sagt, utan jag framhöll att vi vet litet om detta och att det verkligen är angeläget att vi tar reda på de verkliga och djupare orsakerna.

Fru SJÖVALL (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill säga till fru Eriksson att det redan räcker med att byta efternamn genom giftermål för att

Förvärvsarbete för kvinnor, m. m.

försvinna ur den officiella statistiken. Jag skall gärna efter diskussionen ge exempel där detta förhållande verifieras.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag hörde inte vad fru Sjövall sade. Menade hon att man försvinner ur registret om man gifter sig?

(Fru Sjövall: Det räcker med giftermål för att man skall försvinna ur den officiella registreringen.)

Så är i alla händelser fallet med sjuksköterskorna. De påminns varje år om detta. Jag skriver själv varje år på ett sådant papper och känner därför till hur det är med detta. Det kan inte heller vara så stor skillnad när det gäller läkarnas uppgifter.

Det sades vidare att statistiska centralbyrån skulle ha uttalat att det behövs ytterligare utredningar, och att det behövs pengar för detta ändamål. Det framhölls vidare att en arbetsgrupp som tillsatts inte till fullo kunnat slutföra sitt arbete därför att den inte haft medel till förfogande. Under sådana förhållanden hade det varit riktigare att peka på detta förhållande och att i en motion begära anslag redan i år. Såvitt jag vet är nämligen många av de undersökningar som pågår just av detta slag, och det är ingen olycka om dessa genomförs innan man gör några andra undersökningar. Om man anser att det finns tillräckligt med folk och att vi har råd till det, hade man också bort motionera om anslag för ändamålet. Det hade varit riktigare av högern att göra så i detta fall.

Herr WENNERFORS (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste ändå säga till fru Eriksson att det är ganska vanligt att man i och med att man framlägger ett förslag om en utredning också avser att pengar skall ställas till förfogande för denna.

Förvärvsarbete för kvinnor, m. m.**Fru RYDING (k):**

Herr talman! Föreliggande utlåtande från allmänna beredningsutskottet behandlar också den av oss väckta motionen II: 48, i vilken vi yrkar på att man skall söka få till stånd en helhetsbild av de arbetskraftsresurser som finns bland kvinnorna, gällande hela landet.

Det har nu framhållits att arbetsmarknadsstyrelsen uppmärksammat detta spörsmål, och jag har försökt undersöka på vilket sätt så är fallet. Jag har i arbetsmarknadsstyrelsens tidskrift Arbetsmarknaden för tiden maj—juni förra året funnit att man på ledande plats berört den dolda arbetslösheten.

Arbetsmarknadsstyrelsen uttalar där följande: »Det har gjorts flera försök att få ett storleksbegrepp om arbetslösheten eller undersysselsättningen bland de gifta kvinnorna. Intet av de mått som vi förfogar över är ur teoretisk synpunkt helt tillfredsställande. Sins emellan ger de mycket skiljaktiga resultat.» Vidare uttalar man om den månatliga arbetslöshetsräkningen: »Båda dessa mätningar ger emellertid en mycket ofullständig inventering av det antal gifta kvinnor som är arbetslösa i den meningen att de skulle vilja ta arbete, om sådant fanns att få på den ort där de är bosatta.»

Vad vi syftade till med vår motion var att få till stånd en registrerad helhetsbild över hur det ligger till med den stora arbetskraftsresurs som kvinnorna utgör i vårt land och som vi också måste ta till vara både ur landets och kvinnornas eget intresse. Det anförs vidare i utskottets utlåtande att man förutsätter att arbetsmarknadsstyrelsen fortsätter med denna verksamhet och att det i enlighet med vår motions syfte skapas större klarhet i fråga om kvinnornas dolda arbetslöshet. Med detta anser man motionen besvarad.

Jag är för min del inte helt missnöjd med utskottets skrivning, men jag skulle faktiskt vara tacksam om det kunde

upplysas mig vilka ytterligare åtgärder som man planerar för att få till stånd den helhetsbild som vi har efterlyst.

Fru Eriksson påpekade att det pågår utredningar, som utfört undersökningar på olika områden. Det är helt korrekt att detta har gjorts. Men alla dessa utredningar ger inte den önskade helhetsbilden. Resultatet av den av oss önskade undersökningen kan bli en värdefull bas för andra åtaganden från samhället.

Vi är inte ensamma om att anse detta. Jag har också nyligen citerat vad arbetsmarknadsstyrelsen själv uttalat här om. Därför skulle jag vara tacksam för att få en kompletterande upplysning om hur man tänker fullfölja det hela. Avser man att göra en sammanställning av uppgifterna och tänker man söka upp de kvinnor, som nu kanske av fördomar eller av andra skäl inte anmäler sig på arbetsförmedlingarna? Dessa kvinnor kanske mycket gärna vill ha arbete men tycker att det inte är någon idé att söka sådant, eftersom de inte kan få det på den ort där de bor.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att det är helt riktigt att man gör allt för att spåra upp arbetskraft som hittills inte varit anmäld vid arbetsförmedlingen men som har tid och lust att utföra ett förvärvsarbete. Jag tycker att det är ett storartat initiativ som tagits från arbetsmarknadsstyrelsens sida.

Jag skulle inte tro att det förekommer någon annanstans i världen att man spårar upp de arbetslösa och frågar dem om de inte skulle vilja använda sin arbetskraft mer än vad de gör. Jag skulle tro att arbetsmarknadsstyrelsen undan för undan i samband med de kvartalsvisa redovisningarna av arbetslösheten och av arbetskraftstillgången kommer att på de olika orterna försöka stimulera kvinnorna att ta arbete. Jag tycker att detta är ett av de mera hoppfulla inslagen i den situa-

Förvärvsarbete för kvinnor, m. m.

tion vi nu har då vi hoppas att kvinnorna skall bli likställda med männen på arbetsmarknaden. Ibland kan kanske annonserna vara mindre lyckade, men man kan inte säga att arbetsmarknadsstyrelsen inte är energisk på detta område. Jag är liksom fru Ryding helt av den uppfattningen att denna verksamhet är någonting som vi har anledning att vänta oss mer resultat av än av någon annan åtgärd.

Fru KRISTENSSON (h):

Herr talman! Jag kan gott erkänna att jag, när fru Sjövall och jag formulerade den motion som kom att få nr II: 709 hade en hemlig önskan att kunna formulera motionen så, att den inte hamnade i allmänna beredningsutskottet. Jag hade inte någon förhoppning om att den behandling som en ungefär likalydande motion förra året fick i allmänna beredningsutskottet skulle rättas till i år eller att de missförstånd som utskottet då gjorde sig skyldigt till skulle kunna undanröjas den här gången, och jag har blivit besannad i mina farhågor.

Fru Eriksson i Stockholm säger, att de skäl som förra året förelåg för ett avslagsyrkande också gäller i år och att utskottet därför inte ansett sig ha någon anledning att tillstyrka motionen.

Allmänna beredningsutskottets ärade ordförande vill synbarligen inte inse att det medför stora vådor att dela upp en så pass vital fråga som denna på så många olika utredningar och så många olika organisationer. Det ligger väldigt mycket i vad som här tidigare sagts att vi löper risk för att det blir dubbelarbete — det må vara hänt — och, vilket är mer väsentligt, att en del viktiga områden härigenom kan bli bortglömda.

Jag hade förra året en debatt här i kammaren med statsrådet Lindström, och jag fick det intrycket av vad hon sade att hon ansåg att det vore angeläget att göra en samlande utredning,

där man analyserade allt material i ett sammanhang och därefter framlade de förslag som kunde vara motiverade. Men denna synpunkt vinner fortfarande ingen anklang hos fru Eriksson i Stockholm, och det tycker jag är beklagligt. Jag hoppas dock att tiden arbetar för det som motionerna vill åstadkomma.

Att frågan är allvarlig tycker jag att man får klart för sig om man tittar på prognoserna dels för befolkningsutvecklingen och dels för de ständigt ökade anspråk på utökning av arbetskraften som vi har i detta ambitions-samhälle. Enligt tillgänglig statistik räknar man med att vi fram till 1980-talet skall ha fått en befolkningsökning i vårt land med 800 000 personer, och det låter kanske inte så dåligt. Men därav beräknas 390 000 personer vara över 67 år och 250 000 under 15 år. Detta betyder att ökningen av antalet personer i de produktiva åldrarna endast kommer att bli 160 000.

Jag skall tillåta mig att trötta kammaren med att läsa upp några siffror när det gäller prognoserna för arbetskraftsbehovet. Långtidsutredningen redovisar att det för närvarande finns sammanlagt 29 000 befattningshavare inom socialvården, och man beräknar att det inom denna sektor år 1970 kommer att föreligga ett behov av 40 500 befattningshavare. Inom byggnadssektorn har vi i dag 285 000 arbetstagare, och arbetsmarknadsstyrelsen räknar med att man på detta område år 1975 kommer att behöva 311 000. Lärarpersonalen uppgår i dag till 51 000 personer. Lärarutbildningssakkunniga beräknar att det på 1980-talet kommer att behövas 69 000. Inom hälso- och sjukvården räknar man med den mest anmärkningsvärda ökningen. I dag har vi på detta område 135 000 befattningshavare, och läkarprognosutredningen räknar med att vi på 1980-talet på detta område kommer att behöva inte mindre än mellan 270 000 och 335 000 personer. Detta innebär att vi framöver — tid-

Förvärvsarbete för kvinnor, m. m.

punkterna i de olika prognoserna överensstämmer inte riktigt — kommer att på dessa ändå relativt begränsade sektorer få en ökning av arbetskraftsbehovet med inte mindre än 255 000 personer. Enbart dessa siffror visar att ekvationen inte stämmer. Det är därför jag menar att frågan om arbetskraftstillgången är så allvarlig, att det krävs krafttag från statsmakternas sida för att åtminstone försöka avhjälpa den onödiga bristen på arbetskraft.

Det är rätt, fru Eriksson i Stockholm, att vi från denna talarstol många gånger gett uttryck åt olika uppfattningar om orsakerna till att kvinnor i olika situationer inte är förvärvsarbetande. Jag har många gånger framhållit skattepolitiken som en av dessa orsaker. Jag vill inte påstå, fru Eriksson i Stockholm, att det är sambeskattningsens fel att så många kvinnor inte är förvärvsarbetande. Jag tror i stället att den verkliga boven i dramat är den progressiva beskattningen. Att sedan familjebeskattningen behöver moderniseras är en sak som inte är oväsentlig, men det viktigaste är den progressiva beskattningen.

Det finns också andra faktorer som inverkar, men sällan, fru Eriksson, har vi samma uppfattning om vilka orsaker som är av avgörande betydelse. Det är därför som högerpartiet i sin partimotion har föreslagit att vi skall få attitydundersökningar där man objektivt fastställer vilka orsaker vederbörande själv uppfattar som relevanta när de avstår från yrkesarbete.

När nu statistiska centralbyrån själv säger att man för några år sedan hade ambitionen att genomföra dylika attitydundersökningar men att man på grund av bristande ekonomiska resurser inte orkade med att fullfölja dem, så tycker jag det är mycket märkligt att utskottet så kallt avfärdar denna ståndpunkt. Jag tror detta initiativ hade varit värt ett bättre öde.

Fru Eriksson hänvisar till att under-

sökningar görs på landstingssidan och i vissa landstingsfria städer när det gäller sjukvårdspersonalen. Det är riktigt att man där nu äntligen börjat intressera sig för anledningarna till att människor lämnar sjukvården; det är inte för tidigt. Jag har tagit del av det material som ligger till grund för dessa undersökningar, och jag måste säga att det inte fyller särskilt högt ställda anspråk på fullständighet. Jag är inte själv statistiker, men jag föreställer mig att en statistiker skulle finna mycket stora bristfälligheter och ha anledning att framställa grava anmärkningar mot det sätt på vilket man har lagt upp denna undersökning. För att man skall nå ett ordentligt resultat krävs det ju att enkäter görs på ett vetenskapligt sätt; det har inte skett här, såvitt jag förstår. Jag vill återigen understryka att dessa undersökningar avser en mycket begränsad sektor av arbetsmarknaden. Andra arbetsmarknadsområden där kvinnor spelar stor roll är skolområdet, inom den akademiska utbildningen och inom annan utbildning. Varför, fru Eriksson i Stockholm, är det inte möjligt att få gehör från beredningsutskottets sida i denna väsentliga fråga?

Fru ERIKSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill påpeka att det inte var beredningsutskottet som avslagit motionen i fjol, utan det var riksdagens båda kamrar.

Jag vill sedan ta upp ett par andra väsentliga frågor. Vi skall inte tro att alla problem kommer att vara lösta bara vi nu beslutar oss för en sanlad utredning. Vi har ju redan mycket hårt drivit daghemsfrågan, och ingen kan förneka att den har väsentlig betydelse. Vi har vidare drivit fram skattefrågan så långt, att ett avgörande är inom synhåll, och den frågan hör väl till de saker som är angelägna? Arbetstidsfrågan är högst angelägen, i synnerhet för dem

som har en obehövlig arbetstid. Det är väl inte riktigt att man fullföljer de utredningar och det arbete som pågår i alla dessa frågor och inte liksom kastar allting i en pott och säger att vi nu skall pröva ett annat sätt att lösa dessa problem, nämligen genom en samordning. Jag tror att de resurser som finns ger möjlighet till praktiskt arbete och att de åtgärder som vidtagits är praktiska, och jag tror inte att denna mer akademiskt upplagda allomfattande utredning skulle kunna ge något praktiskt resultat.

Herr HAMRIN i Kalmar (fp):

Herr talman! Det var några ord av fru Eriksson i Stockholm som gjorde att jag begärde ordet. Det är alldeles riktigt att folkpartiet i många år haft intresse för dessa frågor, väckt motioner och på annat sätt försökt att aktualisera problemen, men det är också riktigt som fru Eriksson säger att det i detta läge inte finns anledning att tillsätta ny utredning. Jag upprepar vad som sagts här tidigare, nämligen att arbetsmarknadsutredningen i sitt betänkande har lagt fram åtskilliga synpunkter på dessa problem, och vad som nu är viktigt är nog att åtgärder vidtas med anledning av de utredningar som har verkställts. Jag kan förstå att man med en viss otålighet avvaktar statistiska centralbyråns vidare arbete; det torde nog finnas en hel del att hämta även där. Men, som utskottsordföranden säger, så pågår det arbetet, och vad som saknas där är pengar. Det får vi i andra sammanhang se till att statistiska centralbyrån får.

Det viktigaste är nu att man vidtar de åtgärder som redan verkställda utredningar har visat behöver vidtas för att man skall klara av problemen. På åtskilliga håll har man också redan vunnit erfarenheter av vissa åtgärder. Här har talats om aktiveringskurser. Jag bara erinrar mig från mitt eget landstingsområde, att där man haft så-

Förvärvsarbete för kvinnor, m. m.

dana kurser har man tyvärr inte fått det utbyte av dem som man hade väntat sig. Därmed är ingalunda sagt att man skall upphöra med denna aktivitet.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Wennerfors begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit reservationen av fru Hultell m. fl.

Sedan kammaréns ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Wennerfors begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 158 ja och 52 nej, varjämte 3 av kammaréns ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarén hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 6

Föredrogs vart efter annat allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 24, i anledning av väckta motio-

Interpellation ang. åtgärder för att förlägga en ersättningsindustri till Ådalsområdet
ner angående vissa kulturpolitiska åtgärder och angående kulturpolitikens framtida utformning samt angående kultursociologisk undersökningsverksamhet,

nr 25, i anledning av väckt motion om åtgärder för att tillgodose kravet på diskretion vid postförsändelser från polismyndigheter m. fl.,

nr 26, i anledning av väckta motioner om åtgärder för att förhindra barnmiss-handel,

nr 27, i anledning av väckta motioner angående de svenska musikernas arbetsmarknadssituation, samt

nr 28, i anledning av väckt motion om utredning rörande den statliga informationsverksamheten.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 7

Interpellation ang. åtgärder för att förlägga en ersättningsindustri till Ådalsområdet

Ordet lämnades på begäran till

Herr LORENTZON (k), som yttrade:

Herr talman! De omfattande rationaliseringar, som skogsbolagen vidtagit vid skiljestället i Sandslån, berör handratals arbetare i en bygd som redan förut är drabbad av undersysselsättning.

Om cirka en månad börjar flottnings-säsongen, och av den tidigare arbetsstyrkan är drygt 200 utestängda från arbetsplatsen. Härtill kommer signalerna om att alla statskommunala beredskapsarbeten inom den närmaste tiden skall upphöra. Oron för framtiden gäller inte endast de berörda hundratals arbetarna och deras familjer; även de kommunala myndigheterna i berörda kommuner ställs inför stora svårigheter.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att Skogsarbetarförbundets avdelning 117, sektionen i Sandslån, redan i december förra året sände ett telegram

till inrikesministern av följande lydelse: »Samlade till fackföreningsmöte, ängsliga inför framtiden och arbetslöshets-hotet, förlitar vi arbetare att få hjälp från vår arbetarregering.»

Sedan dess har uppvaktning gjorts av representanter från Ådals-kommunerna inför inrikesministern om statsmakternas insatser för lokalisering av industrier till Ådals-området. Även Kramfors kommunblock har gjort nya uppvaktningar i samma ärende.

Med hänvisning till det anförda an-håller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikes-departementet få ställa följande fråga:

Kan statsrådet lämna upplysningar om huruvida regeringen har för avsikt att vidtaga snabba åtgärder för att förlägga en ersättningsindustri till detta område?

Denna anhållan bordlades.

§ 8

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1965/66 inom socialdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner;

nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1965/66 till Bidrag till varudeklarations-nämnden; och

nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1965/66 till Avsättning till fonden för friluftslivets främjande; samt

från allmänna beredningsutskottet:

nr 176, i anledning av väckta motioner angående låglöne- och låginkomst-gruppernas problem.

§ 9

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökningar:

Till Riksdagens andra kammare

Härmed anhåller jag om ledighet från riksdagsarbetet under tiden fr. o. m. den 3 t. o. m. den 8 maj för deltagande i sammanträde med Europarådets rådgivande församling i Strasbourg.

Stockholm den 28 april 1965

Sven Gustafson

Till Riksdagens andra kammare

Härmed får jag anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 3—8 maj 1965 för deltagande i Europarådets rådgivande församlings sammanträde i Strasbourg.

Stockholm den 28 april 1965

Daniel Wiklund

Kammaren biföll dessa ansökningar.

§ 10

Meddelande om enkel fråga

Meddelades, att herr talmannen tillställts en enkel fråga av fru *Thunvall* till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående åldersgränser vid arbetsanvisning.

§ 11

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 22.09.

In fidem

Sune K. Johansson